

Załącznik C
do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału
Praw Człowieka przez Polskę za 2019 r.

Spis treści

1) Informacja nt. realizacji środków indywidualnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach <i>Al Nashiri i Abu Zubaydah p. Polsce</i> nr 1, przekazana w dniu 2 kwietnia 2019 r.	4
2) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach <i>Al Nashiri i Abu Zubaydah p. Polsce</i> nr 2, przekazana w dniu 26 kwietnia 2019 r.	6
3) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Bednarz p. Polsce</i> , przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.	8
4) Raport z wykonania wyroku <i>Bistieva i inni p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.	10
5) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Burża p. Polsce</i> , przekazany w dniu 10 maja 2019 r.	15
6) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Burża p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.	17
7) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Chim i Przywieczerski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 13 lutego 2019 r.	19
8) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Chim i Przywieczerski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 20 marca 2019 r.	22
9) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Frasik p. Polsce</i> , przekazany w dniu 20 marca 2019 r. ...	29
10) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroku w sprawie <i>Grabowski p. Polsce</i> , przekazana w dniu 16 października 2019 r.	35
11) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Jurasz p. Polsce</i> , przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.	38
12) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Jurasz p. Polsce</i> , przekazany w dniu 29 sierpnia 2019 r.	40
13) Zaktualizowany raport z wykonania wyroków w sprawach <i>K.J. p. Polsce, G.N. p. Polsce i Oller Kamińska p. Polsce</i> , przekazany w dniu 8 kwietnia 2019 r.	43
14) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Korzeniak p. Polsce</i> , przekazany w dniu 10 maja 2019 r.	53
15) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Kurkowski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 3 września 2019 r.	55
16) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku <i>Matek p. Polsce</i> , przekazany w dniu 20 marca 2019 r.	58
17) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>M.C. p. Polsce</i> przekazany w dniu 2 sierpnia 2019 r.	61
18) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Mierzejewski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.	67
19) Zmieniony raport z wykonania wyroków <i>Milka p. Polsce i Dejnek p. Polsce</i> , przekazany w dniu 10 lipca 2019 r.	70
20) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Oleksa p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.	76
21) Raport z wykonania wyroków <i>Parol p. Polsce</i> i <i>Adamkowski p. Polsce</i> przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.	78

22) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroku w sprawie <i>P. i S. p. Polsce</i> , przekazana w dniu 20 grudnia 2019 r.	82
23) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Pugżlys p. Polsce</i> , przekazany w dniu 9 października 2019 r.	90
24) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>R.R. p. Polsce</i> , przekazany w dniu 20 grudnia 2019 r.	93
25) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Sepczyński p. Polsce</i> , przekazany w dniu 30 sierpnia 2019 r.	105
26) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Sepczyński p. Polsce</i> , przekazany w dniu 15 października 2019 r.	113
27) Plan działań mających na celu wykonanie wyroku w sprawie <i>Solska i Rybicka p. Polsce</i> , przekazany w dniu 28 czerwca 2019 r.	120
28) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Szafrański p. Polsce</i> , przekazany w dniu 2 sierpnia 2019 r.	122
29) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach <i>Tysiąc p. Polsce</i> i <i>R.R. p. Polsce</i> , przekazana w dniu 14 stycznia 2019 r.	125
30) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Tysiąc p. Polsce</i> , przekazany w dniu 20 grudnia 2019 r.	126
31) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Walasek p. Polsce</i> , przekazany w dniu 10 maja 2019 r.	136
32) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Walasek p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.	139
33) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Wesołek p. Polsce</i> , przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.	141
34) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Witkowski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.	144
35) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Wizerkaniuk p. Polsce</i> przekazany w dniu 22 maja 2019 r.	146
36) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Wołosowicz p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.	151
37) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Zagalski p. Polsce</i> , przekazany w dniu 28 lutego 2019 r.	154
38) Raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Zieliński p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.	157
39) Zmieniony raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Żuk p. Polsce</i> , przekazany w dniu 11 kwietnia 2019 r.	160
40) Zaktualizowany zmieniony raport z wykonania wyroku w sprawie <i>Żuk p. Polsce</i> , przekazany w dniu 5 listopada 2019 r.	162

1) Informacja nt. realizacji środków indywidualnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach *Al Nashiri i Abu Zubaydah p. Polsce* nr 1, przekazana w dniu 2 kwietnia 2019 r.

W odniesieniu do 1324 posiedzenia KM-DH (wrzesień 2018 r.) oraz procesu wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 lipca 2014 r. w sprawach *Al Nashiri p. Polsce* i *Abu Zubaydah p. Polsce*, rząd chciałby przedstawić następujące informacje w odniesieniu do środków indywidualnych oraz aktualnej sytuacji skarżących.

Środki indywidualne

1. Pilne środki indywidualne

W odniesieniu do pkt. 3 decyzji Komitetu Ministrów w przedmiotowej grupie spraw z dnia 20 września 2018 r., zawierającego prośbę do władz polskich o przedstawienie dalszych informacji na temat zakresu i konsekwencji dla ich zobowiązań wynikających z decyzji komisji wojskowej z dnia 17 sierpnia 2018 r. w sprawie Pana Khalid Shaikh Mohammed, dotyczącej wyłączenia możliwości użycia jako dowodu w procesie zeznań złożonych pod wpływem tortur lub przymusu, władze amerykańskie w odpowiedzi na zapytanie władz polskich wyjaśniły, że przedmiotowe orzeczenie komisji wojskowej nie dotyczyło dopuszczalności wykorzystania podczas rozprawy dowodów uzyskanych w wyniku tortur lub pod przymusem. Komisja uznała, że wytyczne proceduralne rządu USA w zakresie ochrony informacji niejawnych i informacji dotyczących bezpieczeństwa narodowego uniemożliwiały obrońcom zbieranie informacji na temat stosowania tortur lub przymusu wobec oskarżonych w sytuacji, kiedy obrońcy oskarżonych próbowali doprowadzić do przesłuchania poszczególnych osób na temat okresu poprzedzającego objęcie oskarżonych aresztem wojskowym. W rezultacie, komisja wojskowa wyłączyła możliwość wykorzystania niektórych zeznań uzyskanych przez FBI w okresie, gdy oskarżeni byli objęci aresztem wojskowym, nawet jeśli domniemane zeznania nie zostały złożone pod wpływem tortur lub przymusu.

Należy odnotować, że rząd Stanów Zjednoczonych dąży do ponownego rozpatrzenia przez komisję wojskową powyższego orzeczenia, a wniosek w tej sprawie jest obecnie procedowany.

Władze amerykańskie podkreśliły, że orzeczenie komisji wojskowej z dnia 17 sierpnia 2018 r. nie ma żadnego wpływu na gwarancje proceduralne w sprawie Pana Al Nashiri, wynikające z Ustawy o Komisjach Wojskowych z 2009 r.

2. Śledztwo krajowe

Prokuratura podtrzymuje stanowisko, iż mając na uwadze obowiązujące przepisy proceduralne oraz dobro prowadzonego postępowania, przekazywane informacje nie mogą obejmować oceny wyników przeprowadzonych czynności o charakterze niejawnym, ani też wskazywać szczegółowo planowanych czynności. Tym samym nadal nie jest możliwe upublicznienie tzw. „mapy drogowej” dotyczącej przedmiotowego śledztwa.

Obecnie postępowanie skoncentrowane jest na analizie i wykorzystaniu ustaleń uzupełniającej opinii biegłych z zakresu prawa międzynarodowego publicznego,

przedstawionej w dniu 23 maja 2018 r. przez biegłych prof. Jana Sandorskiego i dr Annę Zbarszewską. Z uwagi na obszerność tego dokumentu (ponad 800 stron), przedmiotowe zadanie jest czasochłonne. Przykładem dowodowego wykorzystania ustaleń biegłych jest pozyskanie przez prokuraturę uwierzytelnionego tłumaczenia amerykańskiej publikacji z 2016 r. autorstwa Jamesa E. Mitchella, zatytułowanej „Enhanced Interrogation”. Jednocześnie przedmiotowe działania stanowią rodzaj alternatywnego pozyskiwania informacji o istocie i faktycznym przebiegu traktowania osób objętych programem HVD (“wysokiej rangi zatrzymanych”), niezbędne w związku z odmową wykonania przez stronę amerykańską polskich wniosków o międzynarodową pomoc prawną. W przywołanej wyżej publikacji opisane zostały kontakty osób współpracujących z CIA z osobami przetrzymywanymi w specjalnych ośrodkach, w tym ze skarżącymi Al Nashiri i Abu Zubaydah, którzy mają status osób pokrzywdzonych w krajowym śledztwie. Treść opinii biegłych przesądziła także o włączeniu w zakres śledztwa sposobu traktowania osób objętych programem HVD - jako odpowiadającemu charakterystyce tortur (zob. poniżej, a także informację przekazaną przez polskie władze w dniu 31 sierpnia 2018 r.).

Należy podkreślić, że po zapoznaniu się z uzupełniającą opinią biegłych w części objętej klauzulą “ściśle tajne”, żaden z pełnomocników stron postępowania nie złożył wniosku o przesłuchanie biegłych, uzupełnienie opinii czy też wykonanie innych czynności dowodowych wynikających z treści tej opinii. Nie wpłynęły także nowe wnioski o dostęp do materiałów postępowania. Podobnie, Prokuratura nie otrzymała w ostatnim czasie wniosków ze strony pełnomocników stron, dotyczących ich inicjatywy dowodowej, zmierzających do alternatywnego pozyskania dowodów znajdujących się na terytorium Stanów Zjednoczonych.

Dodatkowo, po wydaniu przez Europejski Trybunał Praw Człowieka wyroku w sprawie *Abu Zubaydah p. Litwie* (skarga nr 46454/11, wyrok z dnia 31 maja 2018 r., ostateczny w dniu 8 października 2018 r.), orzeczenie to zostało dołączone do akt postępowania i obecnie trwają prace nad uzyskaniem jego tłumaczenia na język polski.

W dalszej kolejności, w toku postępowania przeprowadzono także istotne czynności z udziałem podejrzanego, którego wyjaśnienia złożone w sprawie pozostają pod ochroną - jako dotyczące okoliczności o charakterze niejawnym. W rezultacie ujawnionych w ten sposób informacji planowane są dalsze przesłuchania byłych funkcjonariuszy Agencji Wywiadu.

Wnioski o międzynarodową pomoc prawną skierowane do Rumunii i Zjednoczonych Emiratów Arabskich nadal pozostają niezrealizowane.

Pomimo szeregu wykonanych czynności, zarówno nowych jak i stanowiących kontynuację, nadal nie jest możliwe precyzyjne określenie terminu zakończenia śledztwa. Obecnie zostało ono przedłużone do dnia 11 sierpnia 2019 r.

Mając jednak na uwadze kwestię ewentualności przedawnienia przestępstw będących przedmiotem krajowego śledztwa (podniesioną w pkt. 5 decyzji KM z dnia 20 września 2018 r.), rząd pragnie podkreślić, że pomimo czasu trwania śledztwa, ryzyko ich przedawnienia nie występuje.

Na koniec rząd chciałby przypomnieć, że w ostatnim czasie zakres przedmiotowy śledztwa uległ rozszerzeniu poprzez uwzględnienie w kwalifikacji czynu głównego także art. 123 § 2 Kodeksu karnego. Przedmiotowy przepis brzmi następująco:

Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochrania swoję obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Powyższa zmiana zakresu ma związek z powzięciem uzasadnionego podejrzenia stosowania wobec osób objętych amerykańskim programem „wysokiej rangi zatrzymanych” tzw. „wzmocnionych technik przesłuchań” które oceniono z perspektywy praw człowieka, jako tortury oraz okrutne i nieludzkie traktowanie. Tym samym stwierdzone przez Trybunał naruszenia art. 3 Konwencji w przedmiotowych sprawach są w sposób wyraźny objęte przedmiotem krajowego śledztwa.

Aktualna sytuacja skarżących

Informacje otrzymane przez rząd po przestaniu zaktualizowanego planu działań z dnia 21 czerwca 2018.

1. Abu Zubaydah

W odniesieniu do pana Abu Zubaydah brak jest nowych informacji dotyczących ewentualnego procesu czy zmiany statusu skarżącego.

2. Abd al-Rahim al-Nashiri

- W dniu 6 października 2018 r. (publikacja informacji w dniu 15 października 2018 r.) sędzia wojskowy przewodniczący sprawie Pana Al Nashiri przed Komisją Wojskową, pułkownik Vance Spath, został zmieniony. Obecnie sędzią jest pułkownik Shelly W. Schools.
- Postępowanie sądowe Pana Al Nashiri pozostają zawieszono w Sądzie Apelacyjnym US w Waszyngtonie ze względu na spodziewane wniesienie apelacji związanych z kilkoma aspektami oskarżenia. Termin wznowienie procesu nie jest znany.
- Reprezentacja prawna pana Al Nashiri nie uległa zmianie.

2) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach *Al Nashiri i Abu Zubaydah p. Polsce nr 2*, przekazana w dniu 26 kwietnia 2019 r.

W odniesieniu do 1324 posiedzenia KM-DH (wrzesień 2018) oraz procesu wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 lipca 2014 r. w sprawach *Al Nashiri p. Polsce* i *Abu Zubaydah p. Polsce*, rząd chciałby przedstawić następujące informacje w odniesieniu do środków generalnych.

Naruszenie art. 38 Konwencji

Rząd pragnie przypomnieć, że w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawach *Al Nashiri* i *Abu Zubaydah* problemy z dostępem do dokumentów nie wynikły z powodu regulacji zawartych w polskim prawie, ale raczej z powodu możliwości dalszego nieautoryzowanego przetwarzania informacji niejawnych zawartych w tych dokumentach przez Trybunał. Z uwagi na brak istnienia jasnych procedur regulujących dostęp do informacji niejawnych i ich przetwarzania przez Trybunał, zachodziło ryzyko naruszenia przepisów polskiego prawa krajowego o ochronie informacji niejawnych.

Pomimo tego, rząd podjął się analizy możliwości wprowadzenia zmian do odpowiednich przepisów prawa krajowego. W rezultacie wykluczona została konieczność zmiany Kodeksu postępowania karnego, gdyż jego przepisy zezwalają na dostęp do akt postępowania (należy odnotować, że właściwy prokurator wydał postanowienie zezwalające sędziom Trybunału na zapoznanie się z aktami sprawy). Następnie, również możliwość wprowadzenia zmian do *ustawy o ochronie informacji niejawnych* była analizowana, m.in. przez grupę roboczą międzyresortowego Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na posiedzeniu w dniu 27 marca 2018 r. (zob. plan działań z dnia 21 czerwca 2018 r., dokument DH-DD(2018)648). W rezultacie tej analizy, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), będąca organem właściwym do spraw związanych z ewentualną nowelizacją *ustawy o ochronie informacji niejawnych*, wyraziła opinię o braku konieczności zmian przepisów przedmiotowej ustawy. ABW wskazała, że aktualne przepisy tej ustawy oraz wydane na ich podstawie akty wykonawcze w wystarczającym stopniu regulują zasady udostępniania informacji niejawnych. ABW zwróciła także uwagę na toczące się obecnie prace Komitetu Stałego Trybunału ds. regulaminowych nad wypracowaniem zasad postępowania z dokumentami niejawnymi przekazanymi Trybunałowi i podkreśliła potrzebę wprowadzenia precyzyjnych regulacji w tym przedmiocie.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę całokształt pracy i wysiłków podjętych do tej pory w kontekście naprawienia naruszenia art. 38 Konwencji w przedmiotowej grupie spraw, zasadnym wydaje się poczekanie na zakończenie prac Komitetu Stałego ds. regulaminowych Trybunału nad procedurą postępowania z dokumentami niejawnymi, a następnie zapewnienie jej zgodności z krajowymi procedurami bądź wprowadzenie niezbędnych zmian w tych procedurach.

Demokratyczny nadzór nad służbami specjalnymi

W odniesieniu do kwestii demokratycznego nadzoru nad służbami specjalnymi, rząd pragnie poinformować, że informacje przedstawione w ostatnim planie działań z dnia 21 czerwca 2018 r. (dokument DH-DD(2018)648) pozostają aktualne.

W szczególności rząd chciałby zwrócić uwagę na już wdrożone rozwiązania prawne, których celem jest wzmocnienie nadzoru nad służbami specjalnymi, w szczególności na rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2017 r., powierzające Ministrowi Koordynatorowi Służb Specjalnych dodatkowe istotne kompetencje w zakresie sprawowania nadzoru i kontroli nad oraz koordynowania działalności służb specjalnych.

Nawiązując do decyzji KM z dnia 20 września 2018 r., w której odnotowany został brak przekazania informacji co do treści projektowanych aktów prawnych zmierzających do wzmocnienia nadzoru nad służbami specjalnymi, rząd chciałby poinformować, że jest to związane z przedłużającymi się pracami w tym zakresie. Jak to zostało już wskazane w poprzedniej informacji, opracowanie całościowego aktu wprowadzającego zmiany o charakterze systemowym jest procesem złożonym i wieloaspektowym, niejednokrotnie ujawniającym nowe wyzwania dopiero na zaawansowanym etapie prac, co wymusza dużą elastyczność prowadzonej analizy i może prowadzić do przedłużenia finalizacji prac, tak jak to ma miejsce w przedmiotowym przypadku.

Rząd zobowiązuje się do informowania Komitetu Ministrów na temat dalszych postępów we wskazanych wyżej kwestiach dotyczących wykonywania środków generalnych.

3) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Bednarz p. Polsce*, przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.

Opis sprawy

Bednarz p. Polsce, skarga nr 76505/14, wyrok z dnia 13.06.2019 r., ostateczny w dniu 13.06.2019 r.

Sprawa dotyczyła braku niezbędnego obiektywizmu oraz powierzchowności prowadzonego dochodzenia dotyczącego rzekomego złego traktowania skarżącego przez policjantów w 2013 r.

Trybunał uznał za wysoce niesatysfakcjonujące, że organy ścigania bezwarunkowo zaakceptowały oświadczenia policjantów bez uwzględnienia faktu, że byli oni oczywiście zainteresowani rozstrzygnięciem sprawy i rozmyciem ich odpowiedzialności.

W tym zakresie Trybunał zauważył że władze uznały zeznania policjantów za spójne i logiczne. Jednakże te oświadczenia brzmiały jednakowo. Dodatkowo policjanci zawarli w swoich oświadczeniach bardzo drobiazgowo informacje, zawierające szczegóły, których normalnie nie spotka się w zeznaniach świadków i które zostały bezkrytycznie zaakceptowane przez władze. Z drugiej strony, mimo że koledzy skarżącego, którzy byli zaangażowani w te wydarzenia, jasno potwierdzili, że skarżący został pobity przez policjantów, ich zeznania zostały uznane za niespójne.

Mimo, że władze zorganizowały konfrontację pomiędzy skarżącym i dwoma policjantami, nie podjęto żadnych dalszych środków mających na celu wyjaśnienie nieścisłości pomiędzy wersją wypadków przekazaną przez policjantów a zarzutami skarżącego i jego kolegów w celu oceny wiarygodności stwierdzeń każdej ze stron (naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie proceduralnym).

Trybunał wziął pod uwagę, że materiał dowodowy nie pozwalał na stwierdzenie poza wszelką wątpliwość, że skarżący był poddany traktowaniu sprzecznemu z art. 3 Konwencji (brak naruszenia art. 3 Konwencji w aspekcie materialnym).

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	10 500 euro	500 euro	11 000 euro
Termin płatności: 13.09.2019 r.		Wypłacono: 31.07.2019 r.	

2. Środki indywidualne

Wyrok Trybunału razem z tłumaczeniem został wysłany do Biura Prokuratora Krajowego oraz Prokuratury Regionalnej w Rzeszowie, z jednoczesnym poleceniem dokonania analizy aktu właściwego postępowania Prokuratury Rejonowej w Mielcu pod kątem prawidłowości prowadzenia postępowania w sprawie oraz zasadności wydanej w niej decyzji merytorycznej. Po przeprowadzeniu badań aktowych, stwierdzono, że decyzja o umorzeniu śledztwa została oceniona jako zasadna. Potwierdzono natomiast uchybienia w sposobie przesłuchania świadków w Komendzie Powiatowej Policji w Stalowej Woli. W szczególności potwierdzono, że protokoły przesłuchań nie zawierały spontanicznych i swobodnych wypowiedzi świadków.

Mając na uwadze powyższe zwrócono się do Prokuratora Okręgowego w Tarnobrzegu o wystąpienie do Komendanta Powiatowego Policji w Stalowej Woli o wzmożenie nadzoru służbowego nad pracą podległych funkcjonariuszy Policji w celu wyeliminowania podobnych przypadków w przyszłości.

W tych okolicznościach i w związku z zapłatą słusznego zadośćuczynienia żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Informacja o wyroku została zamieszczona w newsletterze Ministerstwa Sprawiedliwości, który jest przesyłany do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Pismo informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w niniejszej sprawie w dniu 19 lipca 2019 roku do Prezesa Sądu Rejonowego w Stalowej Woli oraz do Dyrektora Departamentu Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Krajowej.

2. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości prowadzą szkolenia dla sędziów, asesorów sądowych, referendarzy i aplikantów sędziowskich z zakresu gwarancji procesowych ochrony praw człowieka. Dotyczą one także problematyki związanej ze standardami wynikającymi z art. 3 Konwencji. Obecnie odbywają się one w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (ostatnie pt. „Gwarancje procesowe ochrony praw człowieka” miało miejsce w dniach 26-28 sierpnia 2019 r.). Szkolenia z powyższego zakresu prowadzone są również cyklicznie co roku dla aplikantów prokuratorskich (ostatnie pt. „Prawa człowieka w postępowaniu karnym w dniach” odbyło się w dniach 9-13 września 2019 r.). W trakcie wymienionych szkoleń, prowadzonych w formie wykładów oraz warsztatów, szczegółowo omawiana jest problematyka naruszeń art. 3 Konwencji, tak w aspekcie proceduralnym, jak i materialnym.

W tych okolicznościach, żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie, a także, że środki o charakterze generalnym opisane powyżej będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

4) Raport z wykonania wyroku *Bistieva i inni p. Polsce*, przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.

Opis sprawy

Bistieva i inni p. Polsce, skarga nr 75157/14, wyrok z dnia 10.04.2018 r., ostateczny w dniu 10.07.2018 r.

Sprawa dotyczyła braku podania przez władze wystarczających powodów uzasadniających detencję administracyjną skarżącej ubiegającej się o azyl z Rosji i jej trojga małoletnich dzieci w strzeżonym ośrodku w 2014 r. na okres 5 miesięcy i 20 dni, bez odpowiedniego rozważenia możliwych środków alternatywnych oraz najlepszego interesu dzieci (naruszenie art. 8 Konwencji).

Skarżąca wraz z mężem i dwójką dzieci przybyła do Polski w 2012 r. Mąż skarżącej złożył wniosek o azyl dla siebie i swojej rodziny, który został odrzucony w marcu 2013 r. W konsekwencji rodzina otrzymała nakaz opuszczenia terytorium RP. Rodzina uciekła do Niemiec, gdzie urodziło się ich trzecie dziecko. Władze niemieckie przekazały skarżącą wraz z dziećmi do Polski w styczniu 2014 r., gdzie została umieszczona w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Kętrzynie. W późniejszym terminie dołączył do nich jej mąż. Rodzina została zwolniona z ośrodka w czerwcu 2014 r., ostatecznie wracając do Niemiec.

W wyroku Trybunał stwierdził, że nawet zagrożenie ucieczki rodziny nie uzasadniało zatrzymania rodziny na pięć miesięcy i dwadzieścia dni w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców, co stanowiło naruszenie art. 8 Konwencji. Trybunał, biorąc pod uwagę uzasadnienie decyzji władz krajowych, nie był przekonany, że polskie władze zrobiły wszystko

co powinny umieszczając rodzinę w ośrodku, co jest krokiem ostatecznym. Władze nie rozważyły ponadto zastosowania alternatywnych środków, szczególnie w okresie, w którym do skarżących dołączył ich mąż i ojciec. Trybunał miał również poważne wątpliwości, czy władze działały na rzecz najlepszego interesu trojga dzieci, do czego zobowiązywały je przepisy prawa międzynarodowego

W zakresie zarzutów skarżących dotyczących naruszenia art. 5 ust. 1 i 4 Konwencji, Trybunał uznał te zarzuty za niedopuszczalne z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. W tym kontekście Trybunał zauważył, że skarżący powinni byli wystąpić o odszkodowanie na szczeblu krajowym i wnieść skargi o odszkodowanie na podstawie art. 407 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki o charakterze indywidualnym

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	12 000 euro	-	12 000 euro
Termin płatności: 10.10.2019 r.			Wypłacono: 12.09.2018 r.

2. Środki indywidualne

W sierpniu 2014 r. skarżący udali się do Niemiec. Zgodnie z informacją przekazaną przez ich pełnomocnika mieszkają obecnie w miejscowości Herne (Niemcy).

W świetle tych okoliczności żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zmiany legislacyjne – wprowadzenie do porządku prawnego środków alternatywnych do detencji

Z dniem 1 maja 2014 r. weszła w życie *ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*, która zastąpiła dotychczasową *ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*, a także wprowadziła zmiany do niektórych innych ustaw, w tym do *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP* (zwaną dalej: *ustawą z 2003 r.*). Ustawa ta wprowadziła do polskiego porządku prawnego tzw. środki alternatywne do detencji.

Zgodnie z nowymi przepisami (art. 88 ustawy z 2003 r.) wobec osób ubiegających się o ochronę międzynarodową można zastosować: 1) nakaz zgłaszania się w określonych odstępach czasu do określonego organu Straży Granicznej, 2) wpłatę zabezpieczenia pieniężnego oraz 3) nakaz zamieszkiwania w wyznaczonym miejscu.

Dzięki specyficznej konstrukcji przepisów, w przypadku zachodzenia przesłanek do zatrzymania cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej, organ

Straży Granicznej w pierwszej kolejności zobowiązany jest ocenić, czy w danym przypadku nie jest wystarczające zastosowanie środków alternatywnych do detencji. Zgodnie z art. 88a ust. 1 ustawy z 2003 r., jeżeli zastosowanie środków, o których mowa w art. 88 ust. 1 nie jest możliwe, wnioskodawcę lub osobę, w imieniu której wnioskodawca występuje, umieszcza się w strzeżonym ośrodku lub w areszcie dla cudzoziemców.

Obowiązujący stan prawny uwzględnia więc w prawie krajowym art. 8 ust. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w *sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową*, zgodnie z którym państwa członkowskie zapewnią określenie w prawie krajowym alternatyw dla zatrzymania, takich jak regularne zgłaszania się do wskazanych organów, złożenie poręczenia majątkowego lub nakaz przebywania w określonym miejscu pobytu.

Realizację powyższego obowiązku zastosowania tzw. środka alternatywnego zapewnia organ Straży Granicznej, który zatrzymał wnioskodawcę, lub osobę, w imieniu której wnioskodawca występuje. Na postanowienie o zastosowaniu tzw. środków alternatywnych przysługuje zażalenie do sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę organu Służby Granicznej, który wydał postanowienie, w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia. Sąd rozpatruje zażalenie w terminie 7 dni.

Umieszczenie cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub w areszcie la cudzoziemców zachodzi jedynie w przypadkach ściśle określonych ustawą i jest stosowane jako środek ostateczny. O umieszczeniu wnioskodawcy, lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, w strzeżonym ośrodku lub o zastosowaniu wobec nich aresztu dla cudzoziemców, orzeka sąd na wniosek organu Straży Granicznej, który zatrzymał wnioskodawcę, lub osobę, w imieniu której wnioskodawca występuje, po wysłuchaniu wnioskodawcy, lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, w strzeżonym ośrodku, ocenia możliwość zastosowania tzw. środków alternatywnych. Sąd zobligowany jest ponadto do wzięcia pod uwagę najlepszego interesu dziecka. Sąd powiadamia także wnioskodawcę, lub osobę, w imieniu której wnioskodawca występuje, w języku dla nich zrozumiałym o przyczynach umieszczenia w strzeżonym ośrodku lub w areszcie dla cudzoziemców i o przysługujących im prawach, w tym o możliwości złożenia zażalenia na postanowienie oraz o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego. Ponadto, zgodnie z art. 88a ust. 3 ustawy z 2003 r., wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, nie umieszcza się w strzeżonym ośrodku ani nie stosuje się wobec nich aresztu dla cudzoziemców, w przypadku gdy mogłoby to spowodować niebezpieczeństwo dla ich życia lub zdrowia, ich stan psychofizyczny może uzasadniać domniemanie, że byli poddani przemocy lub są małoletnimi bez opieki lub osobami z niepełnosprawnościami.

2. Praktyka

a. Statystyka

W związku z wyżej sygnalizowanymi zmianami legislacyjnymi, w praktyce, w przypadku rodzin z dziećmi, w pierwszej kolejności stosowane są środki alternatywne.

Poniższe dane obrazują, jak powszechne jest obecnie stosowanie wobec cudzoziemców środków alternatywnych do detencji:

	Liczba zatrzymanych cudzoziemców, wobec których zastosowano detencję lub środek alternatywny	W tym:		Skala stosowanych środków alternatywnych do detencji w %
		Liczba cudzoziemców umieszczonych w strzeżonych ośrodkach	Liczba cudzoziemców, wobec których zastosowano środki alternatywne do detencji	
2015	1819 osób	1051 osób	768 osób	42%
2016	2612 osób	1201 osób	1411 osób	54%
2017	3431 osób	1290 osób	2141 osób	62%
I poł. 2018	1210 osób	582 osoby	628 osób	52%

b. Warunki pobytu w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców

Rząd dokłada wszelkich starań, by zapewnić w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców optymalne warunki dla przebywających tam małoletnich.

Straż Graniczna na początku 2013 r. poddała analizie strzeżone ośrodki ze względu na kategorie osób tam umieszczanych. Na podstawie przeprowadzonej analizy istniejących warunków bytowych oraz możliwości współpracy np. z placówkami szkolnymi, spośród sześciu strzeżonych ośrodków wyznaczono trzy ośrodki, w których mogą być umieszczane dzieci. Są to: strzeżony ośrodek w Kętrzynie (rodziny z dziećmi i małoletni bez opieki), strzeżony ośrodek w Białej Podlaskiej (rodziny z dziećmi) oraz strzeżony ośrodek w Przemyślu (rodziny z dziećmi). W ośrodkach tych zapewniony jest dostęp do edukacji oraz opieka medyczna, która obejmuje również dostęp do specjalistów, w tym pediatrów, dzieciom zakładane są książeczki szczepień.

Infrastruktura strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców o profilu rodzinnym została dostosowana do potrzeb osób małoletnich. Pomieszczenia wyposażone są w sprzęty, które umożliwiają prowadzenie zajęć z dziećmi (w tym z najmłodszymi – np. dziecięce stoliki i krzeselka, przybory plastyczne dla najmłodszych) i uatrakcyjniają formę spędzania wolnego czasu. Na placu spacerowym znajdują się boiska do gier zespołowych oraz place zabaw.

Rodzinie umieszczanej w strzeżonym ośrodku wyznacza się osobne pomieszczenie mieszkalne (wielkość pomieszczenia jest odpowiednia do ilości umieszczanych w nim osób). Cudzoziemcy w godzinach 7:00-22:00 mogą swobodnie poruszać się po całym terenie strzeżonego ośrodka, z wyłączeniem pomieszczeń administracyjnych, jak również swobodnie korzystać z placu spacerowego i urządzeń rekreacyjnych tam zainstalowanych.

c. Procedury wprowadzone w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców

W celu ujednoczenia procedur w 2015 r. opracowano i wdrożono we wszystkich strzeżonych ośrodkach tzw. „Zasady postępowania Straży Granicznej z cudzoziemcami wymagającymi szczególnego traktowania”. Zasady te definiują grupy wrażliwe, do których zaliczają się m.in.

dzieci, kobiety w ciąży, osoby innej orientacji seksualnej, osoby, które doświadczyły przemocy fizycznej lub psychicznej. Opracowane zasady stanowią algorytm dalszego postępowania w przypadku zidentyfikowania osoby o szczególnych potrzebach. Zasady te ustanawiają również system, w oparciu o który taka identyfikacja jest przeprowadzana. Pomoc zapewniana jest na różnych etapach, począwszy od przydzielenia od pierwszego dnia pobytu każdemu cudzoziemcowi opiekuna socjalnego i opiekuna powrotowego, po pomoc specjalistyczną. Opiekun socjalny odpowiedzialny jest za zapoznanie cudzoziemca z zasadami funkcjonowania strzeżonego ośrodka, a następnie za bezpośredni kontakt z cudzoziemcem i monitorowanie jego zachowań i nastrojów. Opiekun powrotowy odpowiedzialny jest za bieżące i rzetelne przekazywanie cudzoziemcowi informacji na temat toczących się w jego sprawie postępowań administracyjnych. W przypadku zaobserwowania takiej potrzeby, lub też na wniosek cudzoziemca, zapewniana jest pomoc psychologiczna (psychologów wewnętrznych i zewnętrznych) oraz specjalistyczna opieka lekarska (w tym pomocy specjalistów zewnętrznych, z możliwością włączenia odpowiednich terapii).

Do powyższych zasad dołączono w 2017 r. kolejne narzędzie w postaci arkuszy obserwacyjnych, w których swoje uwagi i spostrzeżenia na temat cudzoziemca może wpisać zarówno opiekun socjalny, jak i wartownik, czy personel medyczny. Celem arkuszy jest zebranie w jednym miejscu od różnych obserwatorów informacji mogących pomóc w identyfikacji potrzeb cudzoziemca należącego do kategorii osób wymagających szczególnego traktowania.

Ponadto, we współpracy z jedną z organizacji pozarządowych, wprowadzono politykę ochrony dzieci przebywających w strzeżonych ośrodkach przed krzywdzeniem. W ramach tej polityki w 2018 r. opracowano i wprowadzono w życie tzw. „Procedury interwencji w przypadku krzywdzenia dzieci w strzeżonych ośrodkach”. Jest to algorytm postępowania w przypadku zidentyfikowania podejrzenia krzywdzenia dziecka w strzeżonym ośrodku. W związku z wprowadzeniem powyższych zasad przeprowadzono szkolenia dla pracowników strzeżonych ośrodków. Głównym celem szkoleń było w pierwszej kolejności uświadomienie, jakie zachowania należy uznać za krzywdzenie, a następnie przedstawienie opracowanego algorytmu.

d. Procedury wewnętrzne wdrożone w Urzędzie do Spraw Cudzoziemców

Sprawy wnioskodawców umieszczonych w detencji są traktowane w sposób priorytetowy, tak, by decyzja kończąca postępowanie w sprawie mogła zapaść w możliwie najkrótszym terminie. Pracownicy Urzędu przygotowują cotygodniowy raport, zawierający zestawienie spraw, w których strona jest osobą pozbawioną wolności. Raport przedkładany jest Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców, który dzięki ww. narzędziu może osobiście monitorować stan takich spraw.

Podsumowując, Rząd pragnie podkreślić, że rozwiązania organizacyjne przyjęte przez władze rozpoznające przypadki detencji osób (w I i II instancji postępowania administracyjnego) zakładają, że sprawy te będą traktowane priorytetowo, tak aby czas ich rozpatrywania był jak najkrótszy.

3. Tłumaczenie i upowszechnienie wyroku Trybunału

Wyrok w sprawie został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie jest dostępne również w bazie orzeczeń Trybunału HUDOC.

Dodatkowo informacja o przedmiotowym wyroku została rozpowszechniona wśród funkcjonariuszy i urzędników państwowych, zajmujących się szeroko pojętą problematyką dot. cudzoziemców w kontekście udzielania ochrony międzynarodowej i udzielania/odmowy udzielania zezwoleń na pobyt. Wyrok został również rozpowszechniony wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Wyrok został rozpowszechniony także wśród pracowników Urzędu ds. Cudzoziemców zajmujących się ochroną międzynarodową. Pracownicy Urzędu zostali zapoznani z treścią wyroku oraz praktycznymi jego skutkami, podczas szkolenia, które odbyło się w grudniu 2018 r.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze generalnym są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

5) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Burza p. Polsce*, przekazany w dniu 10 maja 2019 r.

Opis sprawy

Burza p. Polsce, skarga nr 15333/16, wyrok z dnia 18.10.2018 r., ostateczny w dniu 18.10.2018 r.

Sprawa dotyczy nadmiernie długiego tymczasowego aresztowania (naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji).

Trybunał uwzględnił argument, że uzasadnione podejrzenie popełnienia przez skarżącego poważnych przestępstw mogło początkowo stanowić podstawę dla pozbawienia go wolności. Uwzględnił również, że potrzeba zgromadzenia obszernego materiału dowodowego stanowiła istotne i wystarczające podstawy do wstępnego pozbawienia wolności skarżącego. Trybunał odnotował także, że organy wymiaru sprawiedliwości zakładały, w oparciu o poważny charakter przestępstw oraz fakt, że skarżący został oskarżony o działania w zorganizowanej i uzbrojonej grupie przestępczej, że istnieje ryzyko utrudnienia przez skarżącego postępowania. Uznał zatem, że biorąc pod uwagę wagę oskarżeń wobec skarżącego, władze mogły słusznie uznać, że takie ryzyko istnieje.

Trybunał zauważył jednak, że we wszystkich decyzjach przedłużających tymczasowe aresztowanie skarżącego nie pojawiło się żadne inne konkretne uzasadnienie ryzyka, że

skarżący mógłby manipulować dowodami, nakłonić inne osoby do złożenia zeznań na jego korzyść, uciec lub w inny sposób zakłócić postępowanie. Ponadto uzasadnienie zatrzymania były bardzo często identyczne w odniesieniu do wszystkich współoskarżonych i nie zawierały argumentów dotyczących konkretnie skarżącego. Dlatego wraz z upływem czasu powoływane podstawy stały się mniej istotne i nie mogły uzasadniać całego okresu ponad trzech lat i dwóch miesięcy, w trakcie których nałożono najpoważniejszy środek zapobiegawczy przeciwko skarżącemu.

Nawet biorąc pod uwagę fakt, że sądy stanęły przed szczególnie trudnym zadaniem rozpatrzenia sprawy z udziałem zorganizowanej i uzbrojonej grupy przestępczej, Trybunał doszedł do wniosku, że uzasadnienie przedstawione przez władze krajowe nie może uzasadniać ogólnego okresu tymczasowego aresztowania skarżącego.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 500 euro	-	3 500 euro
Termin płatności: 18.01.2019 r.		Wypłacono: 15.11.2018 r.	

2. Środki indywidualne

W dniu 4 marca 2016 r. skarżący został skazany za wiele przestępstw i skazany na sześć lat pozbawienia wolności. W tym samym dniu tymczasowe aresztowanie skarżącego zostało uchylone.

W świetle wypłaty słusznego zadośćuczynienia oraz w związku z zakończeniem tymczasowego aresztowania inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Środki generalne podjęte w zakresie dotyczącym długotrwałości tymczasowych aresztowań zostały omówione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku w sprawie *Porowski p. Polsce* (skarga nr 34458/03, wyrok z dnia 21.03.2017 r., ostateczny w dniu 21.06.2017 r.).

1. Dane statystyczne

Dodatkowo należy zauważyć, że w 2018 r. spośród 19 744 wniosków prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy rejonowe uwzględniły 15 911 (w 2017 roku spośród 18 764 wniosków prokuratora sądy rejonowe uwzględniły 15 265).

W 2018 r. w postępowaniach sądowych przed sądami okręgowymi i rejonowymi tymczasowe aresztowanie zastosowano ogółem wobec 10 475 osób (w 2017 roku wobec 9 630 osób). Na koniec roku 2018 w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi tymczasowo

aresztowanych było 2 603 (na koniec 2017 r. - 2 688 oskarżonych), w tym wobec 22 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż dwa lata (w 2017 r. — 15 osób). Natomiast w sprawach zawisłych przed sądami okręgowymi tymczasowo aresztowanych było 2 062 oskarżonych (w 2017 r. — 1 768), przy czym powyżej dwóch lat aresztowanych było 261 (w 2017 r. — 221).

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Informacje o wyroku opublikowano w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w ministerialnym newsletterze, mającym, który został przesłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej, a także innych subskrybentów (w styczniu 2019 r. newsletter miał 2654 subskrybentów).

Pismo informujące o wyroku Trybunału przesłano do prezesów sądów, które rozpoznawały sprawę skarżącego dotyczącą przedłużania tymczasowego aresztowania, tj. do Prezesa Sądu Okręgowego w Warszawie i Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie oraz do Prezesa Sądu Rejonowego dla Warszawy — Woli w Warszawie.

Dalsze Informacje o innych działaniach upowszechniających zostały przedstawione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku *Zieliński p. Polsce* (skarga nr 43924/12, wyrok z dnia 8.07.2018 r.).

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie a także, że środki o charakterze generalnym opisane powyżej będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

6) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Burza p. Polsce*, przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.

Opis sprawy

Burza p. Polsce, skarga nr 15333/16, wyrok z dnia 18.10.2018 r., ostateczny w dniu 18.10.2018 r.

Sprawa dotyczy nadmiernie długiego tymczasowego aresztowania (naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji).

Trybunał uwzględnił argument, że uzasadnione podejrzenie popełnienia przez skarżącego poważnych przestępstw mogło początkowo stanowić podstawę dla pozbawienia go wolności. Uwzględnił również, że potrzeba zgromadzenia obszernego materiału dowodowego stanowiła istotne i wystarczające podstawy do wstępnego pozbawienia wolności skarżącego. Trybunał odnotował także, że organy wymiaru sprawiedliwości

zakładały, w oparciu o poważny charakter przestępstw oraz fakt, że skarżący został oskarżony o działania w zorganizowanej i uzbrojonej grupie przestępczej, że istnieje ryzyko utrudnienia przez skarżącego postępowania. Uznał zatem, że biorąc pod uwagę wagę oskarżeń wobec skarżącego, władze mogły słusznie uznać, że takie ryzyko istnieje.

Trybunał zauważył jednak, że we wszystkich decyzjach przedłużających tymczasowe aresztowanie skarżącego nie pojawiło się żadne inne konkretne uzasadnienie ryzyka, że skarżący mógłby manipulować dowodami, nakłonić inne osoby do złożenia zeznań na jego korzyść, uciec lub w inny sposób zakłócić postępowanie. Ponadto uzasadnienie zatrzymania były bardzo często identyczne w odniesieniu do wszystkich współoskarżonych i nie zawierały argumentów dotyczących konkretnie skarżącego. Dlatego wraz z upływem czasu powoływane podstawy stały się mniej istotne i nie mogły uzasadniać całego okresu ponad trzech lat i dwóch miesięcy, w trakcie których nałożono najpoważniejszy środek zapobiegawczy przeciwko skarżącemu.

Nawet biorąc pod uwagę fakt, że sądy stanęły przed szczególnie trudnym zadaniem rozpatrzenia sprawy z udziałem zorganizowanej i uzbrojonej grupy przestępczej, Trybunał doszedł do wniosku, że uzasadnienie przedstawione przez władze krajowe nie może uzasadniać ogólnego okresu tymczasowego aresztowania skarżącego.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 500 euro	-	3 500 euro
Termin płatności: 18.01.2019 r.			Wypłacono: 15.11.2018 r.

2. Środki indywidualne

W dniu 4 marca 2016 r. skarżący został skazany za wiele przestępstw i skazany na sześć lat pozbawienia wolności. W tym samym dniu tymczasowe aresztowanie skarżącego zostało uchylone.

W świetle wypłaty słusznego zadośćuczynienia oraz w związku z zakończeniem tymczasowego aresztowania inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Środki generalne podjęte w zakresie dotyczącym długotrwałości tymczasowych aresztowań zostały omówione w raportach dotyczących wykonania wyroków w grupie spraw *Trzaska p. Polsce* (skarga nr 25792/94, zob. dokument DH-DD(2014)1312) oraz *Porowski p. Polsce* (skarga nr 34458/03, wyrok z dnia 21.03.2017 r., ostateczny w dniu 21.06.2017 r.).

1. Dane statystyczne

Dodatkowo należy zauważyć, że w 2018 r. spośród 19 744 wniosków prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy rejonowe uwzględniły 15 911 (w 2017 roku spośród 18 764 wniosków prokuratora sądy rejonowe uwzględniły 15 265).

W 2018 r. w postępowaniach sądowych przed sądami okręgowymi i rejonowymi tymczasowe aresztowanie zastosowano ogółem wobec 10 475 osób (w 2017 roku wobec 9 630 osób). Na koniec roku 2018 w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi tymczasowo aresztowanych było 2 603 (na koniec 2017 r. - 2 688 oskarżonych), w tym wobec 22 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż dwa lata (w 2017 r. — 15 osób). Natomiast w sprawach zawisłych przed sądami okręgowymi tymczasowo aresztowanych było 2 062 oskarżonych (w 2017 r. — 1 768), przy czym powyżej dwóch lat aresztowanych było 261 (w 2017 r. — 221).

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Informacje o wyroku opublikowano w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w ministerialnym newsletterze, mającym, który został przesłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej, a także innych subskrybentów (w styczniu 2019 r. newsletter miał 2654 subskrybentów).

Pismo informujące o wyroku Trybunału przesłano do prezesów sądów, które rozpoznawały sprawę skarżącą dotyczącą przedłużania tymczasowego aresztowania, tj. do Prezesa Sądu Okręgowego w Warszawie i Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie oraz do Prezesa Sądu Rejonowego dla Warszawy — Woli w Warszawie.

Dalsze informacje o innych działaniach upowszechniających zostały przedstawione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku *Zieliński p. Polsce* (skarga nr 43924/12, wyrok z dnia 8.07.2018 r.).

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie a także, że środki o charakterze generalnym opisane powyżej będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

7) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce*, przekazany w dniu 13 lutego 2019 r.

Opis sprawy

Chim i Przywieczerski, skargi nr 36661/07 i 38433/07, wyrok z dnia 12.04.2018 r. ostateczny w dniu 12.07.2018 r.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa do rzetelnego procesu w związku z faktem, że sąd krajowy, który w 2001 r. uznał skarżących za winnych przestępstw związanych z działalnością Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego (FOZZ) nie został ustanowiony zgodnie z prawem krajowym (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji).

Trybunał stwierdził naruszenie w związku z faktem, że jeden z sędziów będący w składzie orzekającym w pierwszej instancji został wyznaczony do tego składu z naruszeniem wymogów prawa krajowego. Ta wada nie została usunięta w późniejszych orzeczeniach ani sądu apelacyjnego ani Sądu Najwyższego. Jednocześnie Trybunał stwierdził, że powyższe naruszenie prawa krajowego nie miało wpływu na treść wyroku sądu krajowego.

Ponadto Trybunał stwierdził, że w odniesieniu do pozostałych zarzutów dotyczących braku bezstronności sędziego oraz interwencji legislacyjnej w trakcie trwającego postępowania, która miała na celu wydłużenie okresów przedawnienia karalności zarzucanych czynów, nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły dotyczące słusznego zadośćuczynienia

Trybunał oddalił roszczenia obu skarżących dotyczące szkody majątkowej. Ponadto Trybunał oddalił roszczenie z tytułu szkody niemajątkowej poniesionej przez panią Chim i uznał, że stwierdzenie naruszenia stanowi samo w sobie wystarczające słuszne zadośćuczynienie za jakąkolwiek szkodę niemajątkową poniesioną przez pana Przywieczerskiego.

Przywieczerski			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	5 000 euro	5 000 euro
Termin płatności: 12.10.2018 r.		Wypłacono: 05.10.2018 r.	

2. Środki indywidualne

Trybunał stwierdził, że naruszenie prawa krajowego nie miało wpływu na treść wyroku sądu krajowego.

W tych okolicznościach, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Tłumaczenie i upowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i umieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto informacje o wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz

zostaną umieszczone w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo, w dniu 7 września 2018 r. informacja o wyroku w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce* została wysłana do Prezesów Sądu Okręgowego w Warszawie oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

2. Powołanie koordynatorów

Na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r., w każdym okręgu sądowym powołano (na mocy art. 16b i 16d) koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych i karnych. Podstawowym zadaniem osoby sprawującej tę funkcję jest udzielanie sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji. Jednocześnie koordynator jest uprawniony do poinformowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorum sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu (...) zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3). Łącznie powołanych zostało po 45 koordynatorów - osobno do spraw cywilnych oraz karnych.

Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

3. Działania nadzorcze

Ministerstwo Sprawiedliwości sprawuje funkcje nadzoru administracyjnego nad sądami powszechnymi w sposób ciągły i w tych ramach szybko reaguje na mogące się pojawić wszelkie nieprawidłowości dotyczące przydzielania spraw sędziom.

Jako przykład wskazanych powyżej działań w zakresie nadzoru administracyjnego, w dniu 24 maja 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości (w związku z uchybieniami stwierdzonymi wcześniej w konkretnej sprawie) wystąpiło do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie o zbadanie prawidłowości przydzielania spraw do referatów poszczególnych sędziów w pionie karnym w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego w Warszawie oraz w samym Sądzie Okręgowym w Warszawie. Badanie obejmowało okres od 1 stycznia 2017 r. do 31 marca 2017 r.

W wyniku stwierdzonych nieprawidłowości, wystosowano pismo nadzorcze, w którym zawarto polecenie niezwłocznego wyeliminowania praktyk niezgodnych z prawem krajowym (ówcześnie obowiązującym art. 351 § 1 k.p.k., dotyczącym wyznaczania i losowania składu orzekającego oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 roku w sprawie określenia szczegółowych zasad wyznaczania i losowania składu orzekającego).

Pismem z dnia 16 sierpnia 2017 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie poinformował, że wydane zalecenia zostały wdrożone, a występujące błędy (dotyczące m.in. odstępstw od przydziału spraw sędziom według kolejności wpływu) zostały wyeliminowane.

4. Zmiany prawa krajowego – zasady dotyczące przydziału spraw

Z dniem 1 stycznia 2018 r. wszedł w życie znowelizowany § 43 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości — Regulamin urzędowania sądów powszechnych

Właściwa część § 43 tego rozporządzenia stanowi, co następuje:

§ 43. 1. Sprawy są przydzielane referentom (sędziom i asesorum sądowym) losowo, zgodnie z ustalonym podziałem czynności, przez narzędzie informatyczne działające w oparciu o generator liczb losowych, oddzielnie dla każdego repertorium, wykazu lub innego urzędzenia ewidencyjnego, chyba że przepisy niniejszego rozporządzenia przewidują inne zasady przydziału. Przydziału przez narzędzie informatyczne nie stosuje się, jeżeli tylko jeden sędzia lub asesor sądowy uczestniczy w przydziale spraw danego rodzaju.

Wprowadzenie systemu losowego przydzielania spraw sędziom ma na celu między innymi wyeliminowanie obaw, że przydzielenie danej sprawy do konkretnego sędziego nastąpiło celowo, a mianowicie, że sędzia ten został celowo wybrany do zbadania tej konkretnej sprawy.

Przyjęte rozwiązanie stanowi także dodatkową gwarancję przestrzegania art. 6 ust. 1 Konwencji.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

8) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce*, przekazany w dniu 20 marca 2019 r.

Opis sprawy

Chim i Przywieczerski, skargi nr 36661/07 i 38433/07, wyrok z dnia 12.04.2018 r. ostateczny w dniu 12.07.2018 r.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa do rzetelnego procesu w związku z faktem, że sąd krajowy, który w 2001 r. uznał skarżących za winnych przestępstw związanych z działalnością Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego (FOZZ) nie został ustanowiony zgodnie z prawem krajowym (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji).

Trybunał stwierdził naruszenie w związku z faktem, że jeden z sędziów będący w składzie orzekającym w pierwszej instancji został wyznaczony do tego składu z naruszeniem wymogów prawa krajowego. Ta wada nie została usunięta w późniejszych orzeczeniach ani sądu apelacyjnego ani Sądu Najwyższego. Jednocześnie Trybunał stwierdził, że powyższe naruszenie prawa krajowego nie miało wpływu na treść wyroku sądu krajowego.

Ponadto Trybunał stwierdził, że w odniesieniu do pozostałych zarzutów dotyczących braku bezstronności sędziego oraz interwencji legislacyjnej w trakcie trwającego postępowania, która miała na celu wydłużenie okresów przedawnienia karalności zarzucanych czynów, nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły dotyczące słusznego zadośćuczynienia

Trybunał oddalił roszczenia obu skarżących dotyczące szkody majątkowej. Ponadto Trybunał oddalił roszczenie z tytułu szkody niemajątkowej poniesionej przez panią Chim i uznał, że stwierdzenie naruszenia stanowi samo w sobie wystarczające słuszne zadośćuczynienie za jakąkolwiek szkodę niemajątkową poniesioną przez pana Przywieczerskiego.

Przywieczerski			
Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	-	5 000 euro	5 000 euro
Termin płatności: 12.10.2018 r.			Wypłacono: 5.10.2018 r.

2. Środki indywidualne

Trybunał stwierdził, że naruszenie prawa krajowego nie miało wpływu na treść wyroku sądu krajowego.

W każdym przypadku gdy taka potrzeba wynika z wyroku Trybunału, polskie prawo przewiduje możliwość wznowienia postępowania karnego (art. 540 § 3 k.p.k.). Zgodnie z tym przepisem postępowanie zostaje wznowione na korzyść oskarżonego, jeżeli wymaga tego decyzja organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. Powyższy przepis pozwala na wznowienie postępowania między innymi ze względu na stwierdzenie w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka naruszenia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W takim przypadku wznowienie postępowania może nastąpić na wniosek stron lub z urzędu i nie jest ograniczone żadnym terminem. Decydując o ewentualnym wznowieniu, kluczową kwestią jest interpretacja terminu użytego w wyżej wspomnianym przepisie k.p.k. „konieczność ponownego otwarcia postępowania”. W literaturze krajowej, jak również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przyjmuje się, że taka konieczność zachodzi, jeśli naruszenie stwierdzone w wyroku Trybunału ma charakter „materialny”, tj. przyczyna naruszenia Konwencji leży w samej treści wyroku. Ponadto, może ona również zachodzić w przypadkach, w których Trybunał stwierdził kompleksowe naruszenia o charakterze proceduralnym, np. naruszenie prawa do obrony lub brak zapewnienie równości stron. Sąd

najwyższy wskazał także, że konieczność wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. będzie miała miejsce w sytuacji kiedy naruszenie wskazane przez organ międzynarodowy dotyczyło głównej tematyki postępowania a zakres i charakter stwierdzonych uchybień mogą podważyć zasadność merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., sygn. akt II KO 80/11 z dalszymi odniesieniami).

W niniejszej sprawie, wniosek o wznowienie postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. Został złożony w dniu 29 sierpnia 2018 r. w Sądzie Okręgowym w Warszawie przez adwokata pana Przywieczerskiego. Przedmiotowy wniosek został oddalony postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2019 r.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy przywołał treść Zalecenia Rec(2000)2 Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznowiania pewnych spraw na poziomie krajowym na skutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w którym wskazano, że w wyjątkowych okolicznościach ponowne rozpatrzenie sprawy lub wznowienie postępowania są najbardziej skutecznym, jeśli nie jedynym, środkiem dla osiągnięcia *restitutio in integrum* i że wobec tego państwa - strony Konwencji powinny zapewnić dostępność takich środków w przypadkach, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji, w szczególności, gdy:

- pokrzywdzona strona w dalszym ciągu odczuwa bardzo poważne negatywne konsekwencje, wynikające z rezultatu spornej decyzji krajowej, które nie zostały wystarczająco naprawione poprzez słuszne zadośćuczynienie i nie mogą zostać skorygowane, za wyjątkiem ponownego rozpatrzenia lub wznowienia; oraz
- wyrok Trybunału prowadzi do wniosku, iż kwestionowana decyzja krajowa jest w swoim meritem sprzeczna z Konwencją lub stwierdzone naruszenie wynika z błędów proceduralnych lub wad o takim ciężarze, iż nasuwa się poważna wątpliwość co do wyniku zaskarżonego postępowania krajowego.

Sąd Najwyższy dokonał również przeglądu orzecznictwa Trybunału pod kątem spraw dotyczących konieczności wznowienia postępowania (*Moreira Ferreira p. Portugalii, Sejdovic p. Włochom, Pohoska p. Polsce, Henryk Urban i Ryszard Urban p. Polsce, Beuza p. Belgii* i inne), w konkluzji stwierdzając, że nie wynika z niego potrzeba wznowienia każdego postępowania karnego, w którym doszło do naruszenia prawa do rzetelnego procesu przy rozpoznaniu kwestii zasadniczej, tj. kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego.

Sąd Najwyższy podkreślił także, że w wyroku w sprawie *Chim i Przywieczerski* Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 6 Konwencji co do zarzutu stronnictwa sędziego, a jedyny zarzut skarżących, jaki został uznany za zasadny dotyczył naruszenia prawa do sądu „ustanowionego ustawą”. Jednocześnie Trybunał uznał (w § 216 wyroku), że w szczególnych okolicznościach sprawy stwierdzenie naruszenia samo w sobie stanowi wystarczające słuszne zadośćuczynienie za jakąkolwiek szkodę niemajątkową poniesioną przez skarżącego, a decyzje co do konieczności wznowienia postępowania pozostawił sądom krajowym (§ 219 wyroku). Oceniając, czy istnieje potrzeba wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. Sąd Najwyższy zbadał, zgodnie z ustaloną linią jego orzecznictwa, czy zakres i charakter uchybienia stwierdzonego przez Trybunał podważa słuszność merytorycznego rozstrzygnięcia i czy stwierdzone naruszenie mogło mieć wpływ na treść orzeczeń sądów krajowych. W tym zakresie Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że naruszenie prawa

pana Przywieczerskiego do „sądu ustanowionego ustawą” przez nieprawidłowe wyznaczenie sędziego A. K. do składu orzekającego w sprawie prowadzonej w pierwszej instancji przed Sądem Okręgowym w Warszawie pod sygnaturą VIII K 37/98, nie miało wpływu na treść wydanego w tej sprawie orzeczenia” i nie podważyło słuszności merytorycznego rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej skazanego. Trybunał nie podzielił bowiem zarzutów o braku niezawisłości i bezstronności sędziego A. K. w niniejszej sprawie miała miejsce zatem jedynie względna przyczyna odwoławcza, o której mowa w art. 438 pkt 2 k.p.k. a nie bezwzględna przyczyna odwoławcza, która uprawniałaby do wzruszenia prawomocnych wyroków wydanych w sprawie skazanego, objętych wnioskiem rozpoznawanym przez Sąd Najwyższy.

W świetle powyższych rozważań, Sąd Najwyższy zauważył, że nie istniała „potrzeba” wznowienia postępowania w sprawie skarżących.

Wobec treści wyroku Sądu Najwyższego i wypłaty zasądzonych na rzecz pana Przywieczerskiego kosztów i wydatków zasądzonych przez Trybunał, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i umieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto informacje o wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz zostaną umieszczone w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo, w dniu 7 września 2018 r. informacja o wyroku w sprawie *Chim i Przywieczerski p. Polsce* została wysłana do Prezesów Sądu Okręgowego w Warszawie oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

2. Powołanie koordynatorów

Na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r., w każdym okręgu sądowym powołano (na mocy art. 16b i 16d) koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych i karnych. Podstawowym zadaniem osoby sprawującej tę funkcję jest udzielanie sędziom, asesorom sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji. Jednocześnie koordynator jest uprawniony do poinformowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu (...) zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3). Łącznie powołanych zostało po 45 koordynatorów - osobno do spraw cywilnych oraz karnych.

Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

3. Działania nadzorcze

Ministerstwo Sprawiedliwości sprawuje funkcje nadzoru administracyjnego nad sądami powszechnymi w sposób ciągły i w tych ramach szybko reaguje na mogące się pojawić wszelkie nieprawidłowości dotyczące przydzielania spraw sędziom.

Jako przykład wskazanych powyżej działań w zakresie nadzoru administracyjnego, w dniu 24 maja 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości (w związku z uchybieniami stwierdzonymi wcześniej w konkretnej sprawie) wystąpiło do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie o zbadanie prawidłowości przydzielania spraw do referatów poszczególnych sędziów w pionie karnym w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego w Warszawie oraz w samym Sądzie Okręgowym w Warszawie. Badanie obejmowało okres od 1 stycznia 2017 r. do 31 marca 2017 r. W wyniku stwierdzonych nieprawidłowości, wystosowano pismo nadzorcze, w którym zawarto polecenie niezwłocznego wyeliminowania praktyk niezgodnych z prawem krajowym (ówczesnie obowiązującym art. 351 § 1 k.p.k., dotyczącym wyznaczania i losowania składu orzekającego oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 roku w sprawie określenia szczegółowych zasad wyznaczania i losowania składu orzekającego).

Pismem z dnia 16 sierpnia 2017 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie poinformował, że wydane zalecenia zostały wdrożone, a występujące błędy (dotyczące m.in. odstępstw od przydziału spraw sędziom według kolejności wpływu) zostały wyeliminowane.

4. Zmiany prawa krajowego – zasady dotyczące przydziału spraw

Na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 roku (która weszła w życie w dniu 12 sierpnia 2017 r.) w ustawie Prawo o ustroju sądów powszechnych dodano nowy art. 47a, który ustanowił nowe zasady przydzielania spraw sędziom sądów powszechnych. Powyższy przepis stanowił:

§ 1. Sprawy są przydzielane sędziom i asesorom sądowym losowo, w ramach poszczególnych

kategorii spraw, chyba że sprawa podlega przydziałowi sędziemu pełniącemu dyżur.

§ 2. Przydział spraw w ramach poszczególnych kategorii jest równy, chyba że został zmniejszony z uwagi na pełnioną funkcję, uczestniczenie w przydziale spraw innej kategorii lub z innych przyczyn przewidzianych ustawą.

§ 3. Przepisy §1 i 2 stosuje się odpowiednio do przydziału spraw referendarzom sądowym.

§ 4. Sprawy z zakresu prawa opiekuńczego i nieletnich oraz inne sprawy należące do sądu opiekuńczego mogą być przydzielane według kryterium terytorialnego. Szczególne zasady przydziału mogą zostać ustanowione także w sprawach rejestrowych, wieczystoksięgowych oraz związanych z wykonaniem orzeczeń.

§ 5. W razie przydzielenia sprawy wymagającej nadzwyczajnego nakładu pracy, sędzia sprawozdawca może zwrócić się do prezesa sądu z wnioskiem o wstrzymanie przydziału kolejnych spraw na czas określony. Prezes sądu rozpoznaje wniosek niezwłocznie. Decyzję prezesa sądu wraz z uzasadnieniem doręcza się sędziemu,

którego dotyczy, oraz podaje do wiadomości sędziów danego sądu. Od decyzji prezesa sądu sędziemu, którego decyzja dotyczy, oraz grupie co najmniej 10% sędziów danego sądu przysługuje odwołanie do kolegium sądu w terminie siedmiu dni od dnia jej doręczenia albo podania do wiadomości. Uchwałę kolegium sądu wraz z uzasadnieniem doręcza się sędziemu, którego decyzja dotyczy, oraz podaje do wiadomości wszystkich sędziów danego sądu.

Tym samym aktem prawnym uchylony został art. 351 k.p.k., który przewidywał jako zasadę przydzielanie spraw sądowych poszczególnym sędziom według kolejności wpływu i jawnej listy sędziów.

Powyższa nowelizacja służyć miała realizacji celu w postaci wprowadzenia, jako zasady ustrojowej, losowego przydziału spraw sędziom oraz zasady równego obciążenia w sądzie sędziów sprawami, dla zapewnienia równego i sprawiedliwego obciążenia pracą kadry orzeczniczej sądów oraz zagwarantowania bezstronności stronom postępowań.

W uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazano, że:

„...zagadnienie związane z przydziałem spraw jest dostrzegane w niektórych systemach prawnych nie tylko jako kwestia administracji sądowej, lecz jako gwarancja prawidłowego rozpoznania sprawy. Jest to zagadnienie ujmowane w niektórych systemach prawnych pod nazwą sędziego naturalnego (*judge natural, gesetzlicher Richter*), jako jedna z gwarancji bezstronności i równości stron w postępowaniu sądowym. Prawo do sędziego naturalnego, a więc wskazanego w sposób abstrakcyjny, a nie *ad hoc* do danej sprawy, jest wyrazem równości broni i równości szans w toku postępowania sądowego. Jest to wyraz szerszej zasady prawa do sądu. Wprowadzenie zasad przydziału spraw wynika także z Zalecenia Nr R(94) 12 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich dotyczącego niezawisłości, sprawności i roli sędziów (przyjętego przez Komitet Ministrów w dniu 13.10.1994 r.).

Dobry sędzia powinien charakteryzować się wieloma pożądanymi cechami, lecz bezstronność jest najważniejszą z nich. Oczywiście wszystkie urzędy państwowe i samorządowe powinny być bezstronne, lecz urząd sędziego wymaga szczególnych gwarancji bezstronności. Dlatego sędziowie są nieusuwalni z urzędu, aby zminimalizować ryzyko wywierania na nich nacisku. Obecnie wymóg losowego przydziału obowiązuje tylko w postępowaniu karnym, i to w bardzo ograniczonym zakresie. Pozostałe sprawy przydzielają przewodniczący wydziałów i nie zawsze jest to przydział zapewniający pełną transparentność zewnętrzną. Nie trzeba dodawać, że system pozwala na nadużycia i nie buduje zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości. Dopiero losowy przydział spraw, zwłaszcza w II instancji, daje gwarancję, że sprawa nie została przydzielona sędziemu wyznaczonemu w inny, niż losowy sposób, do danej sprawy.

W projekcie ustawy zdecydowano się połączyć zasadę losowości z zasadą równości przydziału, która ma gwarantować samym sędziom równe obciążenie obowiązkami w sądzie. Powyższa zasada stanowi wzmocnienie niezawisłości sędziego, który zyskuje pewność, że organy administracji sądowej podległe Ministrowi Sprawiedliwości, nie będą mogły obciążać go ponad miarę i w sposób dowolny. Równość przydziału oznacza, że każdy sędzia w danej kategorii wylosuje niemal identyczną liczbę spraw.

Algorytm przydzielający sprawy (w ramach docelowego systemu teleinformatycznego) będzie korzystał z generatora liczb losowych gwarantującego brak możliwości wpływania na losowanie. W algorytm zostanie wbudowany mechanizm umożliwiający przydział w mniejszym zakresie - ze względu na pełnioną funkcję lub uczestniczenie w przydziale spraw innej kategorii. Ten drugi przypadek będzie podstawą specjalizacji sędziów. Algorytm przydzielający sprawy umożliwi sędziom wydziału podjęcie decyzji, o ile sędziom rozpoznającym sprawy specjalistyczne należy zmniejszyć przydział pozostałych spraw.

Losowość przydziału, w dłuższym okresie, gwarantuje równomierne obciążenie sędziów. Jednakże w krótszym okresie może się zdarzyć, że dany sędzia wylosuje pod rząd kilka pracochłonnych spraw. W celu skrócenia okresu, w którym algorytm przydziału spraw doprowadza do równomiernego obciążenia, losowanie będzie się odbywało odrębnie w różnych kategoriach spraw, co zmniejszy prawdopodobieństwo wylosowania przez jednego sędziego w krótkim okresie kilku spraw z tej samej kategorii.

Odstępstwa od losowości dotyczą spraw opiekuńczych i nieletnich, gdyż w tych kategoriach spraw w wielu sądach wprowadzono terytorialny podział czynności. Sędzia jest wówczas lepiej obeznany z sytuacją rodziny poprzez stałą współpracę z kuratorem rodzinnym z danego terenu. Możliwość wprowadzenia odrębnych zasad przewidziano także dla spraw, które nie stanowią wymiaru sprawiedliwości *sensu stricto*, ale są sprawami z zakresu ochrony prawnej (wieczystoksięgowe, rejestrowe), a także dla spraw związanych z wykonaniem orzeczenia. Zasady przydziału w tych sprawach zostaną ustalone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym na podstawie art. 41 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych - Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych."

Ponadto, z dniem 1 stycznia 2018 r. wszedł w życie znowelizowany § 43 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości — Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Właściwa część § 43 tego rozporządzenia stanowi, co następuje:

§ 43. 1. Sprawy są przydzielane referentom (sędziom i asesoram sądowym) losowo, zgodnie z ustalonym podziałem czynności, przez narzędzie informatyczne działające w oparciu o generator liczb losowych, oddzielnie dla każdego repertorium, wykazu lub innego urzędzenia ewidencyjnego, chyba że przepisy niniejszego rozporządzenia przewidują inne zasady przydziału. Przydziału przez narzędzie informatyczne nie stosuje się, jeżeli tylko jeden sędzia lub asesor sądowy uczestniczy w przydziale spraw danego rodzaju.

Wprowadzenie systemu losowego przydzielania spraw sędziom ma na celu między innymi wyeliminowanie obaw, że przydzielenie danej sprawy do konkretnego sędziego nastąpiło celowo, a mianowicie, że sędzia ten został celowo wybrany do zbadania tej konkretnej sprawy.

Przyjęte rozwiązanie stanowi także dodatkową gwarancję przestrzegania art. 6 ust. 1 Konwencji.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

9) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Frasik p. Polsce*, przekazany w dniu 20 marca 2019 r.

Opis sprawy

Frasik, skarga nr 22933/02, wyrok z dnia 05.01.2010 r., ostateczny w dniu 05.04.2010 r.

Skarżący Rafał Frasik przebywał w areszcie tymczasowym, jako podejrzany o gwałt i groźby kierowane pod adresem swojej wieloletniej partnerki. W kwietniu 2001 r. skarżący zwrócił się do właściwych władz, aby te wyraziły zgodę na zawarcie przez niego związku małżeńskiego w jednostce penitencjarnej.

W 2001 r. w odpowiedzi na wniosek skarżącego Frasika sąd nie wyraził zgody na zawarcie małżeństwa z uwagi na dobro postępowania. W opinii sądu wniosek ten miał na celu skorzystanie przez narzeczoną skarżącego z prawa do odmowy składania zeznań przeciwko niemu.

Europejski Trybunał uznał, że w tej sprawie nie udało się zachować równowagi między różnymi interesami społecznymi i indywidualnymi w sposób zgodny z Konwencją. W rezultacie, zastosowane środki naruszyły istotę prawa skarżącego do zawarcia związku małżeńskiego.

W opinii Trybunału naruszenie Konwencji spowodowane zostało raczej brakiem powściągliwości odpowiednich władz krajowych w wykonywaniu władzy dyskrecjonalnej, jak również tym, że nie znaleziono równowagi między różnymi interesami społecznymi i indywidualnymi w sposób zgodny z Konwencją, niż brakiem szczegółowych zasad dotyczących zawierania związku małżeńskiego w areszcie. Nawet jeśli działanie sądu nakierowane było na zapewnienie odpowiedniego przebiegu postępowania, to nie uwzględniono konieczności zachowania odpowiedniej równowagi celem poszanowania podstawowych praw skarżącego wynikających z Konwencji (naruszenie art. 12 Konwencji).

Sprawa pana Frasika dotyczy ponadto braku skutecznego środka odwoławczego, tj. braku odpowiedniej procedury, która umożliwiłaby skarżącemu odwołanie się lub podważenie w inny sposób decyzji o odmowie przyznania mu prawa do zawarcia małżeństwa w areszcie (naruszenie art. 13 Konwencji).

Ponadto, w sprawie pana Frasika Trybunał stwierdził również nadmierne wydłużenie i opóźnienie rozpoznania jego zażalenia dotyczącego jego tymczasowego aresztowania (naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji).

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 000 euro	1 500 euro	6 500 euro
Termin płatności: 05.07.2010 r.		Wypłacono: 15.07.2010 r.	
Zwłoka została spowodowana brakiem kontaktu ze skarżącym. Kwota zadośćuczynienia została przekazana do komórki prawnej MSZ w celu ustanowienia depozytu sądowego, a następnie pieniądze przekazano pełnomocnikowi skarżącego.			

2. Środki indywidualne

W dniu 7 maja 2002 r. skarżący Frasik został skazany na 3 lata pozbawienia wolności, a zatem przestał podlegać ograniczeniom związanym ze statusem tymczasowo aresztowanego.

W świetle powyższego żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 12 i art. 13

A. Ramy prawne

Przede wszystkim należy podkreślić, że postanowienia Kodeksu karnego wykonawczego (dalej k.k.w.) nie ograniczają prawa więźniów lub osób tymczasowo aresztowanych do zawarcia związku małżeńskiego. Odpowiednie postanowienia - w odniesieniu do prawa do zawarcia małżeństwa przez każdego człowieka – zawiera ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. z 2012 r. poz. 788 - dalej k.r.o.) oraz ustawa z dnia 29 września 1986 r. *Prawo o aktach stanu cywilnego* (Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264). Ponadto w art. 58 ust. 3 *ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego* przewidziano możliwość zawarcia małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego poza budynkiem urzędu.

Dlatego też naruszenie art. 12 (a w konsekwencji - także art. 13) Konwencji w tym przypadku wydaje się wynikać raczej z niewłaściwej praktyki władz krajowych niż z niedociągnięć w ramach przepisów prawnych.

B. Praktyka władz krajowych

Zdaniem Trybunału istota naruszenia art. 12 Konwencji w niniejszej sprawie nie polega na zakresie uznania polskich władz, ale na arbitralnym sposobie wykorzystania swoich kompetencji przez Sąd Rejonowy w Krakowie. Swoboda sądu w teorii może być bardzo

szeroka, jednakże decydujące jest, jak zostaje ona zastosowana w praktyce. W przypadku skarżącego naruszenie Konwencji było spowodowane brakiem ograniczeń w swobodzie wykonywania kompetencji sędziego oraz nieumiejętności znalezienia proporcjonalnej równowagi między różnymi interesami publicznymi, a jednostkowymi w sposób zgodny z Konwencją, bardziej niż wynikiem braku szczegółowych regulacji dotyczących zawierania związku małżeńskiego w jednostce penitencjarnej. Nawet jeśli sąd działał tak, aby zapewnić prawidłowy przebieg postępowania – co było jego uzasadnionym interesem – to stracił z pola widzenia potrzebę wyważenia balansu z poszanowaniem fundamentalnych praw skarżącego zagwarantowanych w Konwencji. W wyniku tego, zastosowany środek osłabił istotę prawa skarżącego do zawarcia związku małżeńskiego. Stanowisko to zostało potwierdzone przez władze już na etapie postępowania karnego w sprawie skarżącego Frasika, w której Sąd Najwyższy stwierdził, że odmowa wydania zgody na zawarcie związku małżeńskiego wraz z jej uzasadnieniem stanowi naruszenie Konwencji.

Jeśli chodzi o naruszenie art. 13, istotą problemu był, zdaniem Trybunału, fakt, że nie przysługiwało odwołanie od odmowy sądu w sprawie udzielenia osobie zatrzymanej zezwolenia na zawarcie małżeństwa.

Należy jednak na samym początku podkreślić, że w rzeczywistości źródło problemu związanego z naruszeniem art. 12 i art. 13 w tej sprawie było bezpośrednio związane z błędną praktyką władz krajowych (prokuratorów i sądów, do których dyspozycji pozostawał zatrzymany), które bez wyraźnej podstawy prawnej uważały wydanie decyzji o zezwoleniu na zawarcie małżeństwa z aresztowanym w jednostce penitencjarnej jako ich prerogatywę.

W chwili zaistnienia okoliczności sprawy władze krajowe uznały, że w przypadku osoby tymczasowo aresztowanej konieczne są dwie decyzje o zezwoleniu na zawarcie małżeństwa: po pierwsze - zezwolenie na zawarcie małżeństwa od prokuratora/sądu, a po drugie - udzielone zezwolenie na zawarcie małżeństwa przez dyrektora zakładu karnego (jeżeli decyzja sądu/prokuratora była pozytywna).

Obecnie, jak wspomniano powyżej, po wydaniu wyroku w tej sprawie (jak również w podobnej sprawie *Jaremicz p. Polsce*, już zamkniętej przez Komitet w drodze rezolucji końcowej CM/ResDH(2016)127), nie ma wątpliwości, że ani sądy i prokuratorzy ani dyrektorzy aresztów śledczych nie są upoważnieni do podjęcia decyzji czy osoba zatrzymana ma prawo do zawarcia małżeństwa w trakcie zatrzymania. Jak opisano powyżej, przepisy Kodeksu karnego wykonawczego nie ograniczają w żaden sposób prawa zatrzymanego do zawarcia związku małżeńskiego i nie ma w polskim systemie prawnym żadnych przepisów, które wymagałyby od zatrzymanego wnioskowanie o zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego.

W rzeczywistości, sądy krajowe lub prokuratorzy, w przypadku osób tymczasowo aresztowanych, mogą tylko wydawać decyzji w kwestiach widzeń, a wniosek zatrzymanego o udzielenie zgody na zawarcie małżeństwa należy w rzeczywistości uznać za wniosek o zgodę na widzenie w areszcie u przyszłego męża lub żony (w celu zawarcia małżeństwa).

Wskazana powyżej błędna praktyka miała dodatkowe konsekwencje w postaci stwierdzenia przez Trybunał naruszenia art. 13, jako że w stosunku do orzeczeń sądu w tym zakresie nie

było dostępnego środka odwoławczego w systemie prawa, wnioskodawcy, których wnioski nie zostały uwzględnione, zostali pozbawieni możliwości zaskarżenia takiej decyzji.

W następstwie wyroku wydanego przez Trybunał w tej sprawie oraz wewnętrznej refleksji władz krajowych nastąpiła zmiana w praktycznym postrzeganiu wniosku złożonego przez zatrzymanych: obecnie władze nie uznają już wniosków złożonych przez zatrzymanych za wnioski o zezwolenie na zawarcie małżeństwa, ale wyłącznie jako prośby zatrzymanych o umożliwienie widzenia w szczególnym celu zawarcia małżeństwa (widzenie może dotyczyć męża lub żony albo gości, którzy chcieliby wziąć udział w ceremonii ślubnej).

Ta zmiana praktyki ma wpływ nie tylko na źródło naruszenia art. 12 w niniejszej sprawie, ale także na istotne praktyczne konsekwencje dla wydania dostępnego środka odwoławczego od decyzji negatywnej dla wnioskodawcy.

Udzielenie takiego pozwolenia (na widzenie w specjalnym celu z przyszłym mężem lub żoną oraz na widzenie z innymi uczestnikami ceremonii) nadal należy do kompetencji organu (prokuratora/sądu), do którego dyspozycji pozostaje zatrzymany. Niemniej jednak istnieją dwie ważne różnice w porównaniu z poprzednią praktyką:

- art. 217 § 1b k.k.w. potwierdza, że odmowa wyrażenia zgody na widzenie może nastąpić wyłącznie wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że widzenie zostanie wykorzystane w celu bezprawnego utrudnienia postępowania karnego; do popełnienia przestępstwa, w szczególności podlegania do przestępstwa.
- zgodnie z art. art. 217 § 1b k.k.w tymczasowo aresztowanemu oraz osobom dla niego najbliższemu przysługuje zażalenie na decyzję odmowną.

Po uzyskaniu zgody na widzenie wydanej przez sąd/prokuratora, ten sam wniosek jest rozpoznawany przez dyrektora aresztu śledczego, który podejmuje decyzję w sprawie przyznania takiego widzenia biorąc pod uwagę kwestie bezpieczeństwa i porządku w areszcie śledczym oraz czy widzenie nie będzie im zagrażać. Od odmownej decyzji dyrektora w sprawie przyznania takiej wizyty aresztowanemu przysługuje odwołanie.

Ponadto, w celu zapobieżenia podobnym naruszeniom, polskie władze podjęły szereg środków o charakterze upowszechniającym.

Wyrok w niniejszej sprawie został przetłumaczony i opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto w 2011 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało specjalną publikację zawierającą analizę wiodącego orzecznictwa w sprawach polskich *Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, zawierającą odniesienie do wyroku. Publikacja ta została nieodpłatnie rozpowszechniona wśród wszystkich sędziów oraz prokuratorów.

Od 2012 r. informacje o każdym naruszeniu Konwencji stwierdzonym przez Trybunał, które dotyczy praktyki sądów krajowych, przesyłane są do prezesa właściwego sądu oraz prezesa sądu wyższej instancji, jak również do właściwej prokuratury.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury podejmuje działania mające na celu rozpowszechnienie orzecznictwa Trybunału wśród sędziów i prokuratorów, zarówno w

ramach szkolenia wstępnego, jak i ustawicznego. Należy w szczególności zwrócić uwagę na cykl szkoleń o charakterze systemowym przeprowadzonych w latach 2012-2015. Szkolenia te miały na celu przedstawienie sędziom i prokuratorom informacji dotyczących najczęstszych naruszeń Konwencji stwierdzonych przez Trybunał w sprawach przeciwko Polsce w odniesieniu do spraw z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

Program szkolenia obejmował między innymi informacje dotyczące standardów Trybunału w zakresie praw osób pozbawionych wolności, w szczególności – prawa do zawarcia małżeństwa. Szkolenia w ramach tego projektu objęły 1740 sędziów i prokuratorów, w tym 1069 sędziów w sprawach karnych i prokuratorów.

Ponadto w latach 2016-2018 Krajowa Szkoła przeprowadziła szkolenia ze standardów trybunału dla 306 sędziów i 350 prokuratorów.

Ponadto podczas szkoleń „Stosowanie w polskim porządku prawnym standardów wypracowanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu” prowadzonych przez sędziów oddelegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości łącznie przeszkolono 805 sędziów, w tym w 2014 r. – 44 sędziów, w 2015 r. – 478 sędziów, w 2016 r. – 108 i 175 sędziów w 2017 r.

Wyroki Trybunału rozpowszechniane są także wśród funkcjonariuszy służby więziennej oraz innych pracowników. Przedstawiane są także podczas spotkań szkoleniowych z przedstawicielami jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Orzecznictwo Trybunału jest również przedmiotem szkoleń dla funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz pracowników. Wyroki Trybunału są udostępniane także osobom zatrzymanym oraz aresztowanym.

W związku z rozpowszechnianiem wyroku i działalnością edukacyjną praktyka władz krajowych uległa znacznej zmianie i obecnie jest w pełni zgodna ze standardem wynikającym z wyroku w sprawie *Frasik p. Polsce*.

Od czasu wyroku nie odnotowano żadnego przypadku odmowy wydania zezwolenia na ślub, wydanego przez Służbę Więzienną.

Ponadto w dniu 11 października 2017 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej wystosował pismo wraz z wytycznymi dotyczącymi sposobu postępowania w przypadku ubiegania się przez osobę pozbawioną wolności o możliwość zawarcia związku małżeńskiego w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, w których wyjaśniono, że zatrzymany nie potrzebuje zezwolenia, aby zawrzeć związek małżeński. Jak wskazano powyżej, zgoda jest wymagana wyłącznie w celu zorganizowania ceremonii i powinna zostać uzyskana zarówno przez zatrzymanego, jak również wszystkich uczestników tej ceremonii wizytujących jednostkę zatrzymania, o ile nie jest to sprzeczne z przepisami bezpieczeństwa. W swoim piśmie Dyrektor Generalny zalecił, aby informować każdego zatrzymanego, który chciałby zawrzeć związek małżeński o procedurze, którą należy zastosować. Przypomniał również, że zgodnie z art. 105a k.k.w. właściwym organem do wydania decyzji jest dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego.

Wytyczne zostały rozpowszechnione wśród dyrektorów Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennych, z prośbą o przekazanie ich wszystkim dyrektorom aresztów śledczych i zakładów karnych. Dodatkowo informacje o procedurze zostały rozpowszechnione wśród Szefa centralnego Ośrodka szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu i pozostałych ośrodków szkoleniowych Służby Więziennej.

Podsumowując, należy zauważyć, że działania podnoszące świadomość, takie jak rozpowszechnianie wspomnianych wytycznych wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej, podejmowane wraz ze szkoleniami i zmianą praktyki polskich sądów i prokuratury (które rozpatrują, zgodnie z art. 217 k.k.w., wnioski zatrzymanych o widzenie w szczególnym celu zawarcia małżeństwa), są w ocenie rządu wystarczające do spełnienia standardów wynikających z wyroku w sprawie *Frasik p. Polsce*.

Wreszcie, w odniesieniu do danych statystycznych, przedstawione poniżej statystyki potwierdzają, że problem pana Frasika miał charakter jednostkowy, a problemy podobne do jego obecnie nawet nie istnieją w praktyce.

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, w 2014 r. w Polsce wniesiono 7 wniosków przez osoby tymczasowo aresztowane o wydanie zgody na zawarcie związku małżeńskiego w jednostce penitencjarnej, a w 2015 r. – 12. Wszystkie wnioski zostały uznane. W 2016 r. było 12 wniosków złożonych przez osoby tymczasowo aresztowane i wszystkie również zostały uznane. W 2017 było 10 wniosków złożonych przez osoby tymczasowo aresztowane oraz 306 wniosków złożonych przez osoby skazane, a w 2018 r. - 18 wniosków złożonych przez osoby tymczasowo aresztowane oraz 363 wnioski złożone przez osoby skazane. Wszystkie wnioski zostały uznane. Te dane jasno wskazują, że problem braku zgody na zawarcie związku małżeńskiego w jednostce penitencjarnej nie występuje.

W opinii rządu przedstawione dane dowodzą, że praktyka właściwych władz jest zgodna ze standardami wynikającymi z wyroku Trybunału.

2. Naruszenie art. 5 ust. 4

Naruszenie prawa do bezzwłocznego ustalenia przez sąd legalności pozbawienia wolności (art. 5 ust. 4): przedmiotowa sprawa przejawia podobieństwa do sprawy *Baranowski p. Polsce*, wyrok z dnia 28 marca 2010 r., zamknięta rezolucją końcową Komitetu Ministrów RE CM/ResDH(2011)139).

Ponadto rząd chciałby poinformować, że dnia 1 lipca 2015 r. weszła w życie nowelizacja art. 252 Kodeksu postępowania karnego. Zmieniony przepis podaje jasny, 7-dniowy termin dla sądu drugiej instancji na rozpatrzenie zażalenia na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są potrzebne w niniejszej sprawie, a środki generalne wprowadzone w związku z naruszeniem art. 12, 13 i art. 5 ust. 4 Konwencji będą

wystarczające, aby stwierdzić, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

Dodatkowo odnośnie do naruszenia art. 13 rząd uważa, że obowiązujące przepisy prawne wskazują w sposób jasny i precyzyjny przyczyny odmowy przez organ w dyspozycji, którego pozostaje osoba zatrzymana oraz przez dyrektora aresztu śledczego widzenia z osobą zatrzymaną. Zapewniają one również procedurę odwoławczą w przypadku takiej odmowy (dostępna dla zatrzymanego oraz jego krewnych).

10) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroku w sprawie *Grabowski p. Polsce*, przekazana w dniu 16 października 2019 r.

W nawiązaniu do 1362 posiedzenia KM-DH (grudzień 2019 r.) i procesu wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie *Grabowski p. Polsce* (skarga nr 57722/12) rząd pragnie przedstawić następujące informacje dotyczące postępu w przyjęciu środków generalnych ustanowionych w ww. wyroku.

Przepisy prawa mające na celu wykonanie wyroku Trybunału w sprawie *Grabowski p. Polsce* zostały zawarte w projekcie *ustawy o nieletnich*, przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości, które zawiera nowe kompleksowe regulacje prawne dotyczące wszystkich aspektów postępowania w sprawach nieletnich.

Projekt *ustawy o nieletnich* został wpisany 20 lutego 2019 r. do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod numerem projektu UD480. Od tego czasu przeprowadzono zewnętrzne konsultacje publiczne, a także procedurę koordynacyjną i konsultacje na szczeblu międzyrządowym (wszystkie uzgodnienia i uwagi otrzymane podczas tych konsultacji, a także projekt *ustawy o nieletnich* wraz z uzasadnieniem dostępne są na się na stronie Rządowego Centrum Legislacji pod adresem:

<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321373/katalog/12577449#12577449>.

Jeden z aspektów objętych projektem *ustawy o nieletnich* dotyczy procedury zastosowania i przedłużenia środków izolacyjnych w odniesieniu do nieletnich. Odpowiednie przepisy projektu przewidują, że takie środki mogą być zastosowane na mocy orzeczenia sądu rodzinnego, który określa czas pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, placówce medycznej, ośrodku edukacyjnym lub adopcyjnym lub w rodzinie zastępczej, który nie może być dłuższy niż trzy miesiące. Przedłużenie pobytu małoletniego w jednej z wyżej wymienionych instytucji jest możliwe tylko na czas określony, każdorazowo nie dłuższy niż trzy miesiące, a całkowity pobyt do czasu zakończenia postępowania sądowego nie może przekroczyć jednego roku. Przedłużenie może nastąpić tylko na podstawie orzeczenia sądu rodzinnego. W szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd okręgowy, w okręgu którego toczy się postępowanie w sprawie małoletniego, będzie mógł przedłużyć jego pobyt w schronisku lub innej instytucji na okres dłuższy niż jeden rok - na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy jednak niż 3 miesiące (art. 47 projektu). Na postanowienie sądu w sprawie zastosowania lub przedłużenia środka izolacyjnego można się odwołać, a

rozpoznane zażalenia następuje niezwłocznie (art. 83 projektu). Treść odpowiednich przepisów projektu ustawy znajduje się w załączniku.

Ponadto w uzasadnieniu ustawy *expressis verbis* wskazano, że projekt ustawy w tym zakresie ma na celu wdrożenie standardów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i zapobieżenia naruszeń przepisów Konwencji zidentyfikowanych w wyroku *Grabowski p. Polsce* (strona 30 uzasadnienia).

Rząd RP jest zdania, że projekt ustawy wydaje się właściwym rozwiązaniem i wystarczającym środkiem mającym na celu zapobieżenie podobnym naruszeniom przepisów Konwencji zidentyfikowanych w wyroku w sprawie *Grabowski p. Polsce*.

Na koniec, w odniesieniu do projektu nowelizacji *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* przygotowanego przez Senat RP, która przewiduje obowiązkową okresową kontrolę zasadności pobytu nieletniego w schronisku, rząd RP pragnie poinformować, że zgodnie z informacją dostępną na stronie internetowej Sejmu RP, w dniu 8 maja 2018 r. projekt senacki został skierowany do pierwszego czytania w sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. W dniu 3 sierpnia 2018 r. projekt otrzymał pozytywną opinię rządu RP i rekomendację przyjęcia proponowanej nowelizacji.

Załącznik

Ustawa o nieletnich

(projekt z dnia 8 marca 2019)

(...)

Art. 6

Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze, środek leczniczy oraz środek poprawczy. Wobec nieletniego kara może być orzeczona tylko w przypadkach określonych w ustawie, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Art. 7

Środkami wychowawczymi są:

(...)

9) umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim, zwanej dalej „rodziną zastępczą zawodową”;

10) umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym;

11) umieszczenie w ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym.

Art. 8

Środkiem leczniczym jest umieszczenie w odpowiednim zakładzie leczniczym udzielającym nieletnim świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień, zwanym dalej „zakładem leczniczym”.

Art. 9

Środkiem poprawczym jest umieszczenie w zakładzie poprawczym.

(...)

Art. 42

W celu przeciwdziałania dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczeniu się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania sąd rodzinny może stosować środki tymczasowe.

Art. 44

Środkami tymczasowymi są:

- 4) tymczasowe umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej;
- 5) tymczasowe umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym;
- 6) tymczasowe umieszczenie w ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym;
- 7) tymczasowe umieszczenie w zakładzie leczniczym;
- 8) umieszczenie w schronisku dla nieletnich;

(...)

Art. 46

§ 1. Nieletniego można umieścić w schronisku dla nieletnich, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, i jednocześnie zachodzi uzasadniona obawa utrudniania postępowania, w tym w szczególności ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo nie można ustalić tożsamości nieletniego.

(...)

Art. 47

§ 1. W postanowieniu o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 4-8, sąd rodzinny oznacza okres pobytu nie dłuższy niż 3 miesiące. Okres ten liczy się od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego. O ile to możliwe, datę zatrzymania wskazuje się w tym postanowieniu.

§ 2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy zachodzi konieczność przedłużenia pobytu nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, ośrodku, zakładzie albo schronisku dla nieletnich, o których mowa w art. 44 pkt 4-8, można ten pobyt przedłużyć na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące. Przedłużania dokonuje sąd, przed którym toczy się postępowanie, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej

§ 3. Łączny pobyt nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, ośrodku, zakładzie albo schronisku dla nieletnich, o których mowa w art. 44 pkt 4-8, do prawomocnego zakończenia postępowania rozpoznawczego nie może być dłuższy niż 1 rok. Do tego okresu nie wlicza się nieusprawiedliwionego pobytu nieletniego poza rodziną zastępczą zawodową, ośrodkiem, zakładem albo schroniskiem dla nieletnich, trwającego dłużej niż 3 dni.

§ 4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, sąd okręgowy, w którego okręgu toczy się postępowanie, może przedłużyć pobyt, o którym mowa w ust. 3, na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące.

Art. 82

§1. Udział nieletniego w rozprawie nie jest obowiązkowy. Sąd odwoławczy zarządza jednak doprowadzenie nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym albo

schronisku dla nieletnich, jeżeli uzna to za konieczne, a także gdy żąda tego strona lub obrońca nieletniego, chyba że uzna za wystarczającą obecność obrońcy nieletniego.

(...)

Art. 83

§1. Stronom przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest::

(...)

7) zastosowanie środka tymczasowego;

8) przedłużenie pobytu w przypadku tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, zakładzie leczniczym albo przedłużenie pobytu w schronisku dla nieletnich;

9) uchylenie albo zmiana stosowanego środka tymczasowego;

(...)

§2. Na postanowienie sądu okręgowego wydane na podstawie art. 47 ust. 4 w przedmiocie, o których mowa w ust. 1 pkt 8, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu.

§3. Na postanowienia sądu drugiej instancji, wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5-12, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

§4. Rozpoznanie zażalenia na postanowienia wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5-10, następuje niezwłocznie.

§5. Wniesienie zażalenia na postanowienia wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5-10, nie wstrzymuje wykonania postanowienia

§6. O terminie posiedzenia w sprawach, o których mowa w ust. 1 pkt 7-9, zawiadamia się strony, ich pełnomocników i obrońcę nieletniego. Przepis art. 82 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

11) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce*, przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

Jurasz p. Polsce, skarga nr 48327/09, wyrok z dnia 22.11.2018 r., ostateczny w dniu 22.02.2019 r.

Sprawa dotyczy braku rzetelnego postępowania w związku ze złym traktowaniem skarżącego przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej w trakcie jego aresztu (naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie proceduralnym).

Postępowanie karne w sprawie zarzutów podniesionych przez skarżącego dotyczących złego traktowania przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej, którzy podjęli wobec niego interwencję na skutek wezwania jego żony, po czym przetransportowali go do izby wytrzeźwień, zostało wszczęte w listopadzie 2008 r., a następnie umorzone w marcu 2009 r. z powodu braku dowodów. Postępowanie zostało wznowione 1 rok i 4 miesiące później, na skutek opinii biegłego przedłożonej w innym postępowaniu, które toczyło się przeciwko skarżącemu w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie. W lutym 2011 r., w ramach wznowionego

postępowania, funkcjonariuszom Straży Miejskiej przedstawiono akt oskarżenia. Zarzuty skarżącego dotyczące złego traktowania zostały wówczas rozpoznane dwukrotnie przez sądy pierwszej i drugiej instancji, jak również przez Sąd Najwyższy, który to stwierdził, że sądy procedowały z rażącym naruszeniem przepisów postępowania. We wrześniu 2015 r. zapadł wyrok, na mocy którego funkcjonariusze zostali uznani za winnych i skazani na karę jednego roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący trzy lata, oraz karę grzywny 1500 zł. Ponadto, na wniosek prokuratora i zgodnie z żądaniem pełnomocnika skarżącego, każdy z nich został zobowiązany do zapłaty na rzecz skarżącego 1000 zł tytułem naprawienia wyrządzonej szkody. Wyrok ten został podtrzymany przez sąd drugiej instancji.

W świetle orzeczeń sądów krajowych, Trybunał stwierdził, iż skarżący nie może już uważać się za ofiarę naruszenia art. 3 Konwencji w jego aspekcie materialnym i uznał skargę w tym zakresie za niedopuszczalną.

Jednocześnie, mając na uwadze czas, jaki upłynął od dnia, w którym skarżący złożył zawiadomienie o złym traktowaniu przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej, do dnia ich skazania, tj. 7 lat, w połączeniu z brakiem staranności wymaganej od władz w początkowym stadium postępowania przygotowawczego oraz błędami popełnionymi przez sądy pierwszej i drugiej instancji, Trybunał doszedł do wniosku, że dochodzenie w sprawie złego traktowania skarżącego nie czyniło w pełni zadość wymogom skutecznego postępowania wynikającym z art. 3 Konwencji w jego aspekcie proceduralnym.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki indywidualne

1. Szczegóły dotyczące słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	12 500 euro	-	12 500 euro
Termin płatności: 22.05.2019 r.			Wypłacono: 11.04.2019 r.

2. Środki indywidualne

Jak potwierdzono w wyroku Trybunału, sądy krajowe przyznały i naprawiły naruszenie art. 3 Konwencji w jej aspekcie materialnym, poprzez wyjaśnienie okoliczności stosowania przemocy wobec wnioskodawcy przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej i skazanie winnych osób. Postępowanie krajowe zostało zakończone wydaniem ostatecznego wyroku potwierdzającego zarzuty skarżącego i naprawiającego poniesioną przez niego szkodę.

Z uwagi na zapłatę słusznego zadośćuczynienia na rzecz skarżącego oraz na fakt, że naruszenie stwierdzone przez Trybunał wynikało ze sposobu prowadzenia postępowania krajowego, a nie z samego jego wyniku, żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Z uwagi na okoliczności niniejszej sprawy, rozpowszechnianie wyroku Trybunału należy uznać za wystarczające do wdrożenia środków o charakterze generalnym, wynikających z wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce*.

Wyrok w sprawie *Jurasz p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie zostało także udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto, informacja o niniejszym wyroku została zawarta w newsletterze Ministerstwa Sprawiedliwości, który jest rozprowadzany pośród wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (około 3000 subskrybentów).

Co więcej, informacja o wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce* została przesłana do prezesów sądów krajowych, które rozpatrywały sprawę skarżącego, tj. Sądu Okręgowego w Krakowie oraz Sądu Rejonowego w Oświęcimiu. Odbiorcy zostali także pouczeni o obszernej bazie wyroków Trybunału, przetłumaczonych na język polski, jak również o dokumencie informacyjnym zatytułowanym „Obowiązek kryminalizacji i prowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawie okoliczności przestępstw stanowiących poważne naruszenie praw człowieka”, dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

W tych okolicznościach, żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie, oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnianie wyroków Trybunału, są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

12) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce*, przekazany w dniu 29 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

Jurasz p. Polsce, skarga nr 48327/09, wyrok z dnia 22.11.2018 r., ostateczny w dniu 22.02.2019 r.

Sprawa dotyczy braku rzetelnego postępowania w związku ze złym traktowaniem skarżącego przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej w trakcie jego aresztu (naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie proceduralnym).

Postępowanie karne w sprawie zarzutów podniesionych przez skarżącego dotyczących złego traktowania przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej, którzy podjęli wobec niego interwencję na skutek wezwania jego żony, po czym przetransportowali go do izby wytrzeźwień, zostało wszczęte w listopadzie 2008 r., a następnie umorzone w marcu 2009 r. z powodu braku

dowodów. Postępowanie zostało wznowione 1 rok i 4 miesiące później, na skutek opinii biegłego przedłożonej w innym postępowaniu, które toczyło się przeciwko skarżącemu w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie. W lutym 2011 r., w ramach wznowionego postępowania, funkcjonariuszom Straży Miejskiej przedstawiono akt oskarżenia. Zarzuty skarżącego dotyczące złego traktowania zostały wówczas rozpoznane dwukrotnie przez sądy pierwszej i drugiej instancji, jak również przez Sąd Najwyższy, który to stwierdził, że sądy procedowały z rażącym naruszeniem przepisów postępowania. We wrześniu 2015 r. zapadł wyrok, na mocy którego funkcjonariusze zostali uznani za winnych i skazani na karę jednego roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący trzy lata, oraz karę grzywny 1500 zł. Ponadto, na wniosek prokuratora i zgodnie z żądaniem pełnomocnika skarżącego, każdy z nich został zobowiązany do zapłaty na rzecz skarżącego 1000 zł tytułem naprawienia wyrządzonej szkody. Wyrok ten został podtrzymany przez sąd drugiej instancji.

W świetle orzeczeń sądów krajowych, Trybunał stwierdził, iż skarżący nie może już uważać się za ofiarę naruszenia art. 3 Konwencji w jego aspekcie materialnym i uznał skargę w tym zakresie za niedopuszczalną.

Jednocześnie, mając na uwadze czas, jaki upłynął od dnia, w którym skarżący złożył zawiadomienie o złym traktowaniu przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej, do dnia ich skazania, tj. 7 lat, w połączeniu z brakiem staranności wymaganej od władz w początkowym stadium postępowania przygotowawczego oraz błędami popełnionymi przez sądy pierwszej i drugiej instancji, Trybunał doszedł do wniosku, że dochodzenie w sprawie złego traktowania skarżącego nie czyniło w pełni zadość wymogom skutecznego postępowania wynikającym z art. 3 Konwencji w jego aspekcie proceduralnym.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki indywidualne

1. Szczegóły dotyczące słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	12 500 euro	-	12 500 euro
Termin płatności: 22.05.2019 r.			Wyplacono: 11.04.2019 r.

2. Środki indywidualne

Jak potwierdzono w wyroku Trybunału, sądy krajowe przyznały i naprawiły naruszenie art. 3 Konwencji w jej aspekcie materialnym, poprzez wyjaśnienie okoliczności stosowania przemocy wobec wnioskodawcy przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej i skazanie winnych osób. Postępowanie krajowe zostało zakończone wydaniem ostatecznego wyroku potwierdzającego zarzuty skarżącego i naprawiającego poniesioną przez niego szkodę.

Z uwagi na zapłatę słusznego zadośćuczynienia na rzecz skarżącego oraz na fakt, że naruszenie stwierdzone przez Trybunał wynikało ze sposobu prowadzenia postępowania krajowego, a nie z samego jego wyniku, żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki o charakterze generalnym

Niniejsza sprawa przedstawia pewne podobieństwa do niektórych aspektów poruszanych w ramach grupy spraw *Dzwonkowski*, które zostały przeanalizowane przez Komitet Ministrów, i w których w dniu 7 czerwca 2016 r. została przyjęta Rezolucja Końcowa CM/ResDH(2016)148. Rząd zauważa, że fakty sprawy *Jurasz* są wcześniejsze niż środki podjęte przez władze w celu usunięcia niedociągnięć stwierdzonych przez Trybunał (np. wadliwe postępowanie obejmuje okres pomiędzy 2008 r. a 2010 r.). Dlatego też informacje przekazane w dniu 29 kwietnia 2016 r. w raporcie z wykonania wyroku w grupie spraw *Dzwonkowski* (DH-DD(2016)555) w zakresie działań podjętych w celu naprawienia naruszeń proceduralnych, m.in. art. 3 Konwencji, zachowują ważność (zob. str. 18-24 ww. raportu).

Tak więc z uwagi na okoliczności niniejszej sprawy, rozpowszechnianie wyroku Trybunału należy uznać za wystarczające do wdrożenia środków o charakterze generalnym, wynikających z wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce*.

Wyrok w sprawie *Jurasz p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie zostało także udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto, informacja o niniejszym wyroku została zawarta w newsletterze Ministerstwa Sprawiedliwości, który jest rozprowadzany pośród wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (około 3000 subskrybentów).

Co więcej, informacja o wyroku w sprawie *Jurasz p. Polsce* została przesłana do prezesów sądów krajowych, które rozpatrywały sprawę skarżącego, tj. Sądu Okręgowego w Krakowie oraz Sądu Rejonowego w Oświęcimiu. Odbiorcy zostali także pouczeni o obszernej bazie wyroków Trybunału, przetłumaczonych na język polski, jak również o dokumencie informacyjnym zatytułowanym „Obowiązek kryminalizacji i prowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawie okoliczności przestępstw stanowiących poważne naruszenie praw człowieka”, dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

W tych okolicznościach, żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie, oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnianie wyroków Trybunału, są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

13) Zaktualizowany raport z wykonania wyroków w sprawach *K.J. p. Polsce, G.N. p. Polsce i Oller Kamińska p. Polsce*, przekazany w dniu 8 kwietnia 2019 r.

Opis spraw

K.J. p. Polsce, skarga nr 30813/14, wyrok z dnia 01.03.2016 r., ostateczny w dniu 01.06.2016 r.

G.N. p. Polsce, skarga nr 2171/14, wyrok z dnia 19.07.2016 r., ostateczny w dniu 19.10.2016 r.

Oller Kamińska p. Polsce, skarga nr 28481/12, wyrok z dnia 18.01.2018 r., ostateczny w dniu 18.07.2018 r.

Sprawy te dotyczą naruszenia prawa skarżących do poszanowania życia rodzinnego ze względu na brak ułatwienia przez władze połączenia skarżących z ich dziećmi, w szczególności z powodu długotrwałych postępowań z zakresu zastosowania Konwencji Haskiej, a także ze względu na długotrwałe postępowania mające na celu wykonanie orzeczeń nakazujących powrót dziecka w sprawie *Oller Kamińska* (naruszenie art. 8). W sprawach *K.J. i G.N.* Trybunał stwierdził, że uzasadnienie sądów krajowych dotyczące odmowy wydania nakazu powrotu dzieci skarżących nie spełnia wymogów art. 13 Konwencji Haskiej.

W sprawie *K.J.* polskie sądy odmówiły powrotu córki skarżącego, zabranej przez jego żonę do Polski w 2012 r., do Wielkiej Brytanii po trwającym 12 miesięcy postępowaniu. Trybunał zauważył, że odmawiając powrotu córki skarżącego do Wielkiej Brytanii władze krajowe odwołały się przede wszystkim do potencjalnych konsekwencji odseparowania dziecka od matki, z czego wywodzili ryzyko narażenia go na szkodę fizyczną lub psychiczną bądź inną sytuację nie do zniesienia. W tym kontekście Trybunał podkreślił, że art. 13 pkt b Konwencji Haskiej, dopuszczając odmowę zarządzenia o powrocie dziecka w sytuacji, gdy istnieje takie ryzyko, nie podlega wykładni rozszerzającej.

Ryzyko, o którym mowa w przedmiotowym przepisie nie może być tym bardziej wywodzone wyłącznie z odseparowania dziecka od rodzica, który wbrew postanowieniom Konwencji Haskiej uprowadził je z kraju dotychczasowego zamieszkania. Trybunał zauważył również, że postępowanie w przedmiocie wydania dziecka trwało 12 miesięcy, co nie spełnia wymogu niezwłocznego działania, nałożonego na władze sądowe i administracyjne Państwa Strony

W sprawie *G.N.* polskie sądy odrzuciły wniosek skarżącego o powrót syna do Kanady po tym, jak jego żona zatrzymała go w Polsce po wakacjach. W szczególności, sądy krajowe wskazały, że mimo że dziecko zostało bezprawnie zatrzymane w Polsce przez matkę, to jednak miało z nią silne związki emocjonalne, nie pamiętało swojego ojca, którego nie postrzegało jako rodzica, w związku z czym powrót do Kanady zagroziłby prawidłowemu rozwojowi emocjonalnemu i społecznemu dziecka. Ponadto polskie sądy uznały postanowienie sądu kanadyjskiego przyznające pełną opiekę nad dzieckiem skarżącemu za niemające wpływu na wynik postępowania. Również wniosek skarżącego o zabezpieczenie jego kontaktów z dzieckiem nie został uwzględniony, gdyż nie wykazano aby matka dziecka zakłócała powyższe kontakty.

Trybunał uznał, że pozwane państwo nie wypełniło ciężącego na nim pozytywnego obowiązku ochrony życia rodzinnego skarżącego. Jakkolwiek odłączenie od matki może być bolesne, to nie może jednak być automatycznie utożsamiane z zaistnieniem ryzyka o jakim mowa w art. 13 pkt b Konwencji Haskiej. Uzasadnienie postanowienia nie spełniło wymogów o jakich mowa w wymienionym przepisie. Po pierwsze, nie wykazano przyczyn, dla których matka dziecka nie mogłaby powrócić do Kanady. Ponadto, nawet jeśli matce groziła odpowiedzialność karna z uwagi na porwanie dziecka, nie ustalono jaka grodziłaby jej kara w razie powrotu. Dodatkowo nie wykazano, że w przypadku powrotu do Kanady, matka dziecka mogłaby być pozbawiona środków prawnych ochrony interesów własnych i dziecka. Trybunał wskazał również, że pomimo pilnego charakteru sprawy, doszło do przewlekłości postępowania, ponieważ ostateczne rozstrzygnięcie zapadło po upływie roku, pięciu miesięcy i dwóch tygodni. Trybunał zauważył następnie, że dziecko utraciło kontakt z ojcem w wieku sześciu miesięcy i przebywało z matką na terenie Polski przez okres czterech lat.

W sprawie *Oller Kamińska* polskie sądy odrzuciły wniosek skarżącej w trwającym 4 miesiące postępowaniu o powrót córki do Irlandii po tym, jak jej mąż zatrzymał dziecko w Polsce w 2009 r., opierając swoje decyzje na art. 13 Konwencji Haskiej i stwierdzając, że powrót dziecka w Irlandii naraziłoby ją na szkodę fizyczną lub psychiczną. Ponadto odmówiły również stwierdzenia wykonalności nakazów wydanych przez sąd irlandzki w dniach 15 września 2009 r. i 9 września 2011 r. na podstawie rozporządzenia Bruksela II bis. We wrześniu 2012 r. skarżąca spotkała swoją córkę przed szkołą w Polsce i zabrała ją z powrotem do Irlandii. Wreszcie w czerwcu 2013 r. rodzice osiągnęli porozumienie w sprawie opieki nad dzieckiem.

Trybunał przypomniał, że w sprawach dotyczących opieki nad dziećmi czas jest bardzo ważnym czynnikiem, podczas gdy w niniejszej sprawie polskie władze nie działały szybko. Działania mające na celu wykonanie orzeczenia sądu irlandzkiego zostały podjęte po 7 miesiącach od wszczęcia postępowania przez skarżącego. Jednocześnie ponad rok zajęło władzom krajowym uznanie irlandzkiego zarządzenia za ważne i wykonalne. W opinii Trybunału ani różne wnioski sądów dotyczące tego, co leżało w najlepszym interesie dziecka, ani trudności w wykonaniu orzeczenia wynikające z konfliktu między rodzicami nie mogą uzasadniać tak długiego postępowania. Ponadto Trybunał podkreślił, że dopóki decyzja nakazująca powrót pozostaje w mocy, domniemanie oznacza, że powrót leży również w interesie dziecka.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

K.J.

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	9 000 euro	6 145 euro	15 145 euro
Termin płatności: 01.09.2016 r.			Wypłacono: 24.08.2016 r.

G.N.

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	9 000 euro	14 446 euro	23 446 euro
Termin płatności: 19.01.2017 r.		Wyplacono: 12.01.2017 r.	

Oller Kamińska

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	15 000 euro	10 000 euro	25 000 euro
Termin płatności: 18.07.2018 r.		Wyplacono: 28.06.2018 r.	

2. Środki indywidualne

Skarżącym w sprawach *K.J. p. Polsce* oraz *G.N. p. Polsce* zasadniczo przysługuje uprawnienie do złożenia do sądu krajowego wniosku, który może stać się podstawą zastosowania art. 577 k.p.c. i zmiany prawomocnego postanowienia, w przypadku, gdy będzie tego wymagać dobro dziecka. Poza tym nie przysługują skarżącym inne środki krajowe w celu pozyskania decyzji nakazującej powrót dziecka do Wielkiej Brytanii (*K.J. p. Polsce*), czy Kanady (*G.N. p. Polsce*). Należy jednak podkreślić, iż sam Trybunał zauważył w konkluzjach, że z uwagi na to, że dziecko mieszkało z matką w Polsce od ponad trzech i pół roku (*K.J. p. Polsce*) albo przez cztery lata (*G.N. p. Polsce*), nie ma podstaw, aby niniejszy wyrok był interpretowany jako zobowiązujący pozwane państwa do podjęcia kroków nakazujących powrót dziecka do Wielkiej Brytanii albo Kanady.

Odnosnie do skarżącej w sprawie *Oller Kamińska p. Polsce*, z wyroku Trybunału wynika, że skarżąca została ponownie połączona z córką w Irlandii w 2012 r.

W tych okolicznościach żadne inne środki indywidualne, poza zapłatą zadośćuczynienia, nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Należy podkreślić, że analiza uzasadnienia wyroków Trybunału w sprawach *K.J. i G.N.* wskazują, że stwierdzenie naruszenia Konwencji w niniejszych sprawach wynikało z nieprawidłowo szerokiej wykładni art. 13 lit. b) Konwencji Haskiej przez sądy krajowe orzekające w tych sprawach.

Postępowanie w sprawie powrotu dziecka trwało 12 miesięcy (*K.J. p. Polsce*) i ponad 17 miesięcy (*G.N. p. Polsce*), co nie spełniło wymogu natychmiastowego działania, a także przyczyniło się do stwierdzonego naruszenia. Trybunał nie wskazał na istnienie niewłaściwej praktyki lub problemu systemowego, ani nie wskazał żadnych działań w celu wykonania wyroku.

1. Prawo związane z postępowaniami dotyczącymi powrotu dzieci

a) Istotne przepisy prawa międzynarodowego

Odniesienia do odpowiednich przepisów Konwencji Haskiej z dnia 25 października 1980 r. w sprawie cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach małżeńskich oraz sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 („rozporządzenie Bruksela II bis”) oraz Europejskiej Konwencji z dnia 20 maja 1980 r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem (znanej jako „Konwencja Luksemburska”) są zawarte w wyroku Trybunału w sprawie *Oller Kamińska* (§§ 65-67).

2. Ostatnie zmiany prawa polskiego

W dniu 26 stycznia 2018 r. Polska przyjęła ustawę o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (dalej „ustawa z 2018 r.”), która weszła w życie w dniu 27 sierpnia 2018 r.

Głównym celem powyższej ustawy jest określenie zasad i trybu postępowania polskiego organu centralnego, polskich sądów oraz innych polskich organów w sprawach objętych czterema aktami prawa międzynarodowego i wspólnotowego, wymienionymi w art. 1 ustawy z 2018 r., tj. Konwencją Luksemburską, Konwencją Haską, Konwencją o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzoną dnia 19 października 1996 r. (Konwencja Haska z 1996 r.) i rozporządzeniem Bruksela II bis.

Ustawa stanowi, że polskim organem centralnym wyznaczonym na potrzeby wymienionych w art. 1 ustawy z 2018 r. konwencji i rozporządzenia będzie Minister Sprawiedliwości. Zadaniem organu centralnego ma być przyjęcie wniosku i szybkie nadanie mu biegu lub wezwanie wnioskodawców do dokonania określonych czynności umożliwiających nadanie mu biegu (jeżeli wniosek zawiera braki formalne). Rolą organu centralnego ma być również monitoring przebiegu postępowania w sprawach oraz informowanie wnioskodawców mieszkających za granicą o stanie ich spraw. Ponadto ustawa z 2018 r. reguluje sposób postępowania Ministra Sprawiedliwości po złożeniu wniosku do polskiego organu centralnego.

Wniosek mieszczący się w zakresie przedmiotowym aktów prawa wymienionych w art. 1 ustawy z 2018 r. otrzyma bieg, chyba że nie spełnia wymogów formalnych (i nie zostanie uzupełniony) lub nie pochodzi od podmiotu uprawnionego (w takim przypadku bieg nie będzie mu nadawany). Wyjątkowo, Minister Sprawiedliwości zobowiązany będzie przesać wniosek właściwemu sądowi, jeżeli treść wniosku złożonego przez podmiot nieuprawniony wskaże na zagrożenie dobra dziecka. Ponadto ustawa z 2018 r. stanowi, że w razie gdy wnioskodawca mający miejsce pobytu za granicą wnosi określone w ustawie żądanie

wynikające z aktów prawnych objętych art. 1 ustawy, Minister Sprawiedliwości podejmuje czynności w celu ustalenia miejsca pobytu dziecka, jego rodziców lub opiekuna.

Jako konsekwencja powyższych uprawnień organu centralnego do k.p.c. zostały wprowadzone zmiany. Polegają one na przyznaniu prawa do rozpoznawania spraw o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, toczących się na postawie Konwencji haskiej w pierwszej instancji sądom okręgowym, mającym siedzibę w miejscowości stanowiącej siedzibę sądu apelacyjnego. Ponadto Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie przyznano kompetencje do rozpoznawania apelacji od postanowień sądów okręgowych w tych sprawach.

Ponadto, rozszerzono katalog spraw, od których przysługuje skarga kasacyjna, o sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej. Skargę kasacyjną w wymienionych sprawach będą mogli wnieść Minister Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich. Termin na wniesienie skargi kasacyjnej wynosi dwa miesiące od dnia uprawomocnienia się postanowienia.

Ponadto w takich postępowaniach został wprowadzony przymus adwokacko-radcowski.

Szybkiemu rozpoznaniu przedmiotowych spraw służy także wprowadzenie w zmienianych art. 518² § 2 i art. 569¹ § 2 k.p.c. sześciotygodniowego terminu, w jakim sądy rozstrzygną sprawę, co nawiązuje wprost do zapisów Konwencji haskiej oraz Rozporządzenia Bruksela II bis. Jednocześnie przyjmuje się obligatoryjne uzasadnianie postanowień wydanych w sprawach, o czym mowa w art. 598⁵ § 3 k.p.c., zgodnie z którym uzasadnienie jest wyłącznie pisemne.

Dodatkowo zostały wprowadzone zmiany w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji. Mają one na celu uprawnienie Policji do pobierania, uzyskiwania, gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania danych osób, których dotyczy postanowienie o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką oraz osób zobowiązanych postanowieniem do jego wykonania, a także tych, wskazanych we wniosku jako osoby, które dokonały uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub je ukrywają.

Nowelizacja ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów spowoduje, że opinie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką toczących się w trybie Konwencji haskiej będą sporządzane niezwłocznie.

Dodatkowo ustawa z 2018 r. wprowadza przepisy nadające nowe obowiązki i kompetencje kuratorom rodzinnym. W tym zakresie należy podkreślić, że został dodany nowy przepis art. 598^{11a} w brzmieniu: “§ 1. W celu ustalenia miejsca pobytu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu sąd, na wniosek kuratora sądowego, może postanowić o dokonaniu przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba ta się tam znajduje. § 2. Przeszukania dokonuje Policja na podstawie postanowienia sądu. § 3. Postanowienie sądu doręcza się osobie, u której przeszukanie ma być dokonane, w chwili przystąpienia do tej czynności. § 4. Podczas

przeszukania może być obecna osoba, o której mowa w § 3, kurator sądowy, który wykonuje postanowienie o przymusowym odebraniu, oraz uprawniony, o którym mowa w art. 598 k.p.c. (...)"

Artykuły 598¹-598¹⁴ Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące postępowań dotyczących powrotu dzieci na podstawie Konwencji Haskiej, zmienione ustawą z 2018 r. stanowią załącznik do niniejszego raportu.

3. Skuteczność zmian w prawie polskim

Zdaniem rządu powyższa nowelizacja ustawy poprawi skuteczność postępowania i wykonanie orzeczeń w sprawach dotyczących powrotu dziecka bezprawnie usuniętego z miejsca zwykłego pobytu lub odmowy nakazania takiego powrotu.

Dane zgromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości pokazują, że po ponad 4 miesiącach stosowania nowych przepisów wyraźnie widoczna jest poprawa tempa rozpatrywania spraw opartych na Konwencji Haskiej. Sześciotygodniowy termin na rozpoznanie sprawy w jednej instancji jest dotrzymywany w prawie 70% spraw. W 30 % innych spraw ten termin został przekroczony ale tylko o 1 lub 2 tygodnie.

Obecnie Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje pełnymi danymi dotyczącymi wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących powrotu dziecka za granicę.

W okresie od 27 sierpnia 2018 r. (kiedy nowe przepisy weszły w życie) do początku stycznia 2019 r. wydano tylko jedną prawnie wiążącą decyzję nadającą się do wykonania w odniesieniu do zmienionych przepisów prawnych.

Na koniec należy dodać, że obowiązki Ministra Sprawiedliwości jako organu centralnego w międzynarodowych sprawach dotyczących nieletnich są wykonywane przez Wydział Międzynarodowych Postępowań Rodzinnych w Departamencie Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości.

4. Publikacja i rozpowszechnienie wyroków

Wyroki zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenia te zostały również udostępnione w bazie danych HUDOC. Informacje o przedmiotowych wyrokach zostały opublikowane w dziale aktualności na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl) oraz w newsletterze Ministerstwa Sprawiedliwości, który jest dystrybuowany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Ponadto wysłano pisma do prezesów sądów zajmujących się rozpatrywanymi sprawami na poziomie krajowym, informujące ich o wyrokach Trybunału stwierdzających naruszenie art. 8 Konwencji:

- w sprawie *K.J. p. Polsce* listy zostały wysłane w dniu 24 marca 2016 r. do Prezesa Sądu rejonowego w Grudziądzu i Prezesa Sądu Okręgowego w Toruniu,
- w sprawie *G.N. p. Polsce* listy zostały wysłane w dniu 10 sierpnia 2016 r. do Prezesa Sądu rejonowego w Kielcach oraz do Prezesa Sadu Okręgowego w Kielcach,

- w sprawie *Oller Kamińska p. Polsce*, podobne listy zostały wysłane w lutym 2018 r. do Prezesa Sądu Rejonowego w Malborku oraz Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku.

W związku z faktem, że problem występujący w sprawach *K.J. p. Polsce*, *G.N. p. Polsce* oraz *Oller Kamińska p. Polsce*, podobnie jak w wielu innych polskich sprawach rozstrzyganych przez Trybunał, związany był z brakiem skuteczności krajowych postępowań prowadzonych na podstawie Konwencji Haskiej, został przygotowany i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości przegląd standardów Trybunału wynikający w orzecznictwa w odniesieniu do Konwencji Haskiej. Należy podkreślić, że wyrok w sprawie *K.J. p. Polsce* również został uwzględniony w powyższym przeglądzie.

Ponadto Ministerstwo Sprawiedliwości zorganizowało warsztaty na temat orzecznictwa Trybunału dla sędziów sądów powszechnych, które były oparte na analizach orzecznictwa przygotowanych przez Ministerstwo i umożliwiły aktywny udział sędziów poprzez rozwiązywanie studiów przypadków na podstawie na rzeczywistych przypadków występujących w okręgu danej apelacji.

Warsztaty te obejmowały przypadki, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji w związku ze stosowaniem Konwencji Haskiej, w tym sprawy *K.J. p. Polsce* oraz *G.N. p. Polsce*.

5. Powołanie koordynatorów

Wartym wspomnienia jest także fakt, że w każdym okręgu sądowym zostali powołani specjaliści koordynatorzy (45 koordynatorów do spraw cywilnych oraz 45 koordynatorów do spraw karnych) ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w celu udzielania sędziom, asesorom sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji (art. 16b i art. 16d ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r.). Koordynator jest również uprawniony do informowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3).

Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

W tych okolicznościach inne środki generalne nie są konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte, opisane powyżej środki o charakterze generalnym, tj. publikacja i rozpowszechnienie przetłumaczonego na język polski wyroku Trybunału oraz przedstawione zmiany legislacyjne będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

Załącznik:

Odpowiednie przepisy k.p.c. stanowią:

Art. 598¹

§ 1. W sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prokuratorowi doręcza się odpis wniosku i zawiadamia się go o terminach rozprawy.

(...)

§ 3. W sprawach, o których mowa w § 1, art. 570 nie stosuje się.

Art. 598²

§ 1. W czasie trwania postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. przed sądem, o którym mowa w art. 5182 § 1 lub art. 5691 § 1 lub 3, nie można rozstrzygać w przedmiocie władzy rodzicielskiej lub opieki nad tą osobą. Postępowanie w tych sprawach sąd zawiesza z urzędu z chwilą otrzymania informacji przesłanej przez polski organ centralny, o którym mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, lub sąd, o którym mowa w art. 5691 § 1 lub 3, o wniesieniu wniosku w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

§ 2. Po zakończeniu postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką sąd podejmie zawieszone postępowanie.

§ 3. W przypadku innym niż określony w § 1, jeżeli do rozstrzygnięcia wniosku o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką niezbędne jest jego łączne rozpoznanie ze sprawą dotyczącą władzy rodzicielskiej, postępowanie toczy się z zachowaniem przepisu art. 579.

Art. 598³

Jeżeli miejsce pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką nie jest znane, sąd przeprowadzi stosowne dochodzenie w celu ustalenia jej miejsca pobytu. W szczególności sąd może zażądać ustalenia miejsca jej pobytu przez Policję.

Art. 598⁴

Orzeczenie co do istoty sprawy może być wydane tylko po przeprowadzeniu rozprawy.

Art. 598⁵

§ 1. W postanowieniu o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką sąd określa termin, w jakim zobowiązany powinien oddać uprawnionemu osobę podlegającą władzy rodzicielskiej lub pozostającą pod opieką.

§ 2. W postanowieniu o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. sąd nakazuje zobowiązanemu zapewnić powrót tej osoby do państwa, w którym bezpośrednio przed naruszeniem prawa wynikającego z władzy rodzicielskiej lub opieki miała miejsce stałego pobytu, w terminie nieprzekraczającym dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia.

§ 3. Postanowienie w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.

wymaga uzasadnienia, które sporządza się w terminie dwóch tygodni od dnia ogłoszenia. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się z urzędu uczestnikom postępowania oraz prokuratorowi. Przepisu art. 328 § 1¹ nie stosuje się.

§ 4. Postanowienie, o którym mowa w § 2, staje się skuteczne i wykonalne po uprawomocnieniu się.

§ 5. W sprawach, o których mowa w § 2, przepisu art. 577 nie stosuje się.

Art. 598⁶

Jeżeli zobowiązany nie zastosuje się do postanowienia, o którym mowa w art. 598⁵ § 1 lub 2, sąd, na wniosek uprawnionego, zleca kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

Art. 598⁷

W razie potrzeby sąd zwraca się o przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką przez kuratora sądowego działającego w sądzie, w którego okręgu osoba ta faktycznie przebywa.

Art. 598⁸

Kurator sądowy jest uprawniony do odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką od każdej osoby, u której ona się znajduje.

Art. 598⁹

Przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką i oddanie jej uprawnionemu może nastąpić tylko w obecności uprawnionego albo osoby przez niego upoważnionej lub przedstawiciela instytucji przez niego upoważnionej. Jeżeli żadna z tych osób nie stawia się w terminie wyznaczonym przez kuratora sądowego, czynność nie będzie dokonana. O terminie odebrania nie zawiadamia się zobowiązanego. Kurator sądowy dokonuje przekazania odebranej osoby uprawnionemu albo osobie przez niego upoważnionej lub przedstawicielowi instytucji przez niego upoważnionej, po czym zawiadamia zobowiązanego o dokonaniu tej czynności.

Art. 598¹⁰

Na żądanie kuratora sądowego Policja jest zobowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

Art. 598¹¹

§ 1. Jeżeli przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką napotyka przeszkody na skutek ukrycia tej osoby lub na skutek innej czynności przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia, kurator sądowy zawiadomi prokuratora.

§ 2. Jeżeli zobowiązany nie ujawnia miejsca pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, która ma być odebrana, sąd na wniosek kuratora sądowego zarządzi jego przymusowe sprowadzenie celem złożenia oświadczenia o miejscu pobytu tej osoby. Pod względem skutków karnych oświadczenie jest równoznaczne ze złożeniem zeznań pod przysięgą, o czym sędzia powinien uprzedzić składającego oświadczenie.

§ 3. Jeżeli zobowiązany lub inne osoby przeszkadzają w wykonaniu orzeczenia w miejscu pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, na żądanie kuratora sądowego Policja usunie te osoby z miejsca wykonywania orzeczenia.

Art. 598^{11a}

§ 1. W celu ustalenia miejsca pobytu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu sąd, na wniosek kuratora sądowego, może postanowić o dokonaniu przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba ta się tam znajduje.

§ 2. Przeszukania dokonuje Policja na podstawie postanowienia sądu.

§ 3. Postanowienie sądu doręcza się osobie, u której przeszukanie ma być dokonane, w chwili przystąpienia do tej czynności.

§ 4. Podczas przeszukania może być obecna osoba, o której mowa w § 3, kurator sądowy, który wykonuje postanowienie o przymusowym odebraniu, oraz uprawniony, o którym mowa w art. 5989. Podczas przeszukania może być także obecna osoba wskazana przez tego, u kogo dokonuje się przeszukania, o ile nie uniemożliwia to przeszukania albo nie utrudnia go w istotny sposób.

§ 5. Jeżeli przy przeszukaniu nie ma osoby, o której mowa w § 3, należy do przeszukania przywołać przynajmniej jednego domownika lub inną osobę.

§ 6. Przeszukanie powinno być dokonane zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości.

§ 7. Protokół przeszukania sporządza Policja, a jego odpis niezwłocznie przesyła sądowi.

§ 8. Protokół przeszukania zawiera: wskazanie postanowienia sądu, oznaczenie czynności, jej czasu i miejsca oraz osób w niej uczestniczących, przebieg czynności oraz oświadczenia i wnioski osób w niej uczestniczących, a także w miarę potrzeby stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności.

§ 9. Na postanowienie o dokonaniu przeszukania przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone.

Art. 598¹²

§ 1. Przy odbieraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką kurator sądowy powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro tej osoby nie zostało naruszone, a zwłaszcza aby nie doznała ona krzywdy fizycznej lub moralnej. W razie potrzeby kurator sądowy może zażądać pomocy organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji.

§ 2. Jeżeli wskutek wykonania orzeczenia miałyby doznać poważnego uszczerbku dobro osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, kurator sądowy wstrzyma się z wykonaniem orzeczenia do czasu ustania zagrożenia, chyba że wstrzymanie wykonania orzeczenia stwarza poważniejsze zagrożenie dla tej osoby.

Art. 598^{12a}

Postępowanie określone w art. 598⁶-598¹² może być podjęte na nowo na podstawie tego samego postanowienia, o którym mowa w art. 598⁵ § 1 lub 2, jeżeli zobowiązany w okresie trzech miesięcy od wydania lub uprawomocnienia się postanowienia, o którym mowa odpowiednio w art. 598⁵ § 1 lub 2, postąpił sprzecznie z treścią postanowienia dotyczącego

władzy rodzicielskiej, miejsca zamieszkania, opieki lub kontaktów z dzieckiem, a okoliczności uzasadniające jego wydanie nie uległy zmianie.

Art. 598¹³

Przepisy art. 598⁶-598¹² stosuje się odpowiednio do wykonania orzeczeń wydanych na zasadzie art. 569 § 2, dotyczących odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, a także orzeczeń o umieszczeniu małoletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej.

Art. 598¹⁴

§ 1. Dla przymusowego odebrania, zgodnie z art. 598⁶-598¹², osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, na podstawie orzeczenia sądu albo innego organu państwa obcego, niezbędne jest stwierdzenie wykonalności tego orzeczenia. Przepisy art. 1150-1151² i 1151⁴ stosuje się odpowiednio.

§ 2. Wniosek, o którym mowa w art. 598⁶, uprawniony składa do sądu, który byłby właściwy w sprawie o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

14) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Korzeniak p. Polsce*, przekazany w dniu 10 maja 2019 r.

Opis sprawy

Korzeniak p. Polsce, skarga nr 56134/08, wyrok z dnia 10.01.2017 r., ostateczny w dniu 10.04.2017 r.

Sprawa dotyczy prawa do rozprawy przed bezstronnym sądem (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji).

W późnych latach 90-tych skarżący pracował w polskiej firmie którą wykonywała prace budowlane w Niemczech. W 1999 r. skarżący wniósł powództwo cywilne o zapłatę przeciwko swojemu byłemu pracodawcy. Postępowanie trwało prawie 9 lat na wielu szczeblach systemu sądownictwa do 2008 r. do wydania ostatecznego orzeczenia przez Sąd Najwyższy.

W trakcie postępowania został wydany wyrok częściowy, w którym sąd pierwszej instancji ustalił, stawki wynagrodzenia, do których był uprawniony skarżący. Ten wyrok został uchylony przez sąd apelacyjny w dniu 15 listopada 2000 r. i przekazany do sądu niższej instancji z uwagi na braki proceduralne, jednakże w końcowej części orzeczenia sąd apelacyjny krótko wypowiedział się na temat jednej z istotnych kwestii. W składzie sądu apelacyjnego zasiadało trzech sędziów, w tym sędzia, który następnie zasiadał w składzie Sądu Najwyższego, który wydał prawomocne orzeczenie w sprawie skarżącego w dniu 14 maja 2008 r. (sędzia ten Nie był sędzią sprawozdawcą i nie przewodniczył sprawie w żadnym z tych postępowań).

W swoim wyroku Trybunał uznał, że wątpliwości skarżącego co do bezstronności Sądu Najwyższego były obiektywnie uzasadnione z powodu istniejącego bliskiego związku pomiędzy zagadnieniami rozpatrywanymi przez sąd apelacyjny, zajmujący się odwołaniem od orzeczenia pierwszej instancji, a następnie przez Sąd Najwyższy. Tak więc stwierdził

naruszenie prawa skarżącego do rozprawy przed bezstronnym sądem, gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji.

Skarżący zarzucił ponadto nadmierną długość postępowania przed sądami krajowymi. Jednak Trybunał stwierdził, że ta część skargi jest niedopuszczalna z powodu niewyczerpania środków krajowych, a mianowicie „skargi na przewlekłość postępowania” przewidzianej w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 300 euro	-	3 300 euro
Termin płatności: 18.07.2017 r.			Wypłacono: 16.05.2017 r.

2. Środki indywidualne

Na podstawie art. 401 pkt 1 Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 48 § 1 pkt 5 k. p. c., skarżący miał możliwość złożenia wniosku o wznowienie postępowania, w którym wziął udział sędzia zdyskwalifikowany z mocy prawa.

Art. 401 k.p.c. stanowi, że:

Można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

1) jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekł sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia; (...)

Art. 48, stanowi, że:

§ 1 Sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy:

(...)

5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator; (...).

W tych okolicznościach, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Prawo

Kwestia wyłączenia sędziego z orzekania w sprawie, w zakresie właściwym dla orzeczenia Trybunału w niniejszej sprawie, jest uregulowana w ww. przepisie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.

W odniesieniu do stosowania tych przepisów w praktyce należy przypomnieć, że w wyroku z dnia 20 lipca 2004 r. polski Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w sytuacji kiedy art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. odnosi się do udziału sędziego w wydaniu orzeczenia w sądzie niższej instancji, zakres terminu „niższa instancja” nie ogranicza się tylko do sądu bezpośrednio podległego sądowi odwoławczemu ale do wszystkich sądów niższej instancji, które miały do czynienia ze sprawą.

Zbyt restrykcyjna interpretacja art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. jest niezgodna z art. 45 § 1 polskiej Konstytucji. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że ustawodawca miał na celu wyeliminowanie wszystkich przypadków które mogłyby budzić wątpliwości co do bezstronności i obiektywizmu sędziego.

2. Tłumaczenie i upowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości jak również w bazie HUDOC. Informacja o wyroku została zamieszczona w aktualnościach na stronie Ministerstwa oraz w newsletterze Ministerstwa Sprawiedliwości, który jest przesyłany do wszystkich sądów, prokuratur I jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo informacja o wyroku łącznie z prośbą o rozpowszechnienie go wśród sędziów, została wysłana do Sądu Najwyższego, jako że skarga skarżącego, w zakresie uwzględnionym przez Trybunał, dotyczyła postępowania przed Sądem Najwyższym.

3. Podsumowanie

Należy stwierdzić, że naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji w niniejszej sprawie było rezultatem niewłaściwego zastosowania istniejących przepisów prawnych, mających na celu zagwarantowanie praw wskazanych w ww. postanowieniu Konwencji.

W tym okolicznościach, żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie, a także, że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

15) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Kurkowski p. Polsce*, przekazany w dniu 3 września 2019 r.

Opis prawy

Kurkowski p. Polsce, skarga nr 36228/06, wyrok z dnia 09.04.2013 r., ostateczny w dniu 09.07.2013 r.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa skarżącego do życia rodzinnego w związku z odmową udzielania zezwoleń oraz ograniczaniem bezpośredniego kontaktu z osobami najbliższymi w latach 2005-2006, w trakcie tymczasowego aresztowania (naruszenie art. 8 Konwencji).

Skarżący był tymczasowo aresztowany od dnia 4 grudnia 2004 r. do dnia 26 października 2006 r. w związku z postępowaniem przygotowawczym, a następnie postępowaniem głównym toczącym się przeciwko niemu. W trakcie okresu aresztowania, skarżący skorzystał z 86 widzeń, z czego 32 z nich stanowiły spotkania z rodziną. W dniu 13 marca 2006 r., władze nie udzieliły zezwolenia na dodatkowe widzenie skarżącego z osobami najbliższymi, a ponadto trzykrotnie (w dniu 27 września 2005 r., 2 listopada 2005 r. oraz 11 stycznia 2006 r.) bezpośredni kontakt skarżącego z rodziną został ograniczony poprzez oddzielenie go od osób odwiedzających szybą wykonaną z tworzywa Perspex.

Skarżący podniósł zarzuty w związku z warunkami jego osadzenia (tj. dwukrotne umieszczenie w przeludnionych celach, każde przez okres 4 dni), nadmierną długością stosowania tymczasowego aresztowania, a także ograniczeniami dotyczącymi jego widzeń z rodziną.

Trybunał nie stwierdził naruszenia art. 3 oraz art. 5 ust. 3 Konwencji oraz stwierdził naruszenie art. 8 ze względu na nieudzielenie zezwoleń na widzenia rodzinne oraz ograniczanie kontaktu bezpośredniego z osobami najbliższymi podczas niektórych wizyt.

W szczególności, Trybunał stwierdził, że odmowa udzielenia widzenia rodzinnego w dniu 13 marca 2006 r. „nie była zgodna z prawem” ze względu na fakt, iż art. 217 § 1 *kodeksu karnego wykonawczego* (w brzmieniu obowiązującym w rzeczonym czasie), który stanowił podstawę prawną odmowy, przyznając właściwemu organowi władzy prawo do udzielenia zezwolenia na widzenie w więzieniu, nie wskazywał w wystarczająco jasny sposób zakresu i sposobu skorzystania z uznaniowości nadanej odpowiednim organom przy ograniczaniu prawa do widzeń. Nie przewidywały także możliwości odwołania się od decyzji o odmowie widzeń. Decyzje te zostały więc pozostawione do absolutnego uznania władz.

Trybunał dalej uznał, że pomimo iż ograniczenie bezpośredniego kontaktu skarżącego z jego rodziną podczas trzech widzeń było zgodne z prawem (art. 217 § 2 *kodeksu karnego wykonawczego*), to zostało ono nałożone przez władze krajowe w sposób arbitralny i przypadkowy. Trybunał zauważył, że władze nie przedstawiły żadnych wyjaśnień, dlaczego wystąpiła konieczność rozdzielenia barierą fizyczną skarżącego i jego osób najbliższych w tych trzech przypadkach, zwłaszcza że nie zastosowano tego środka podczas pozostałych dwudziestu dziewięciu widzeń.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1 500 euro	-	1 500 euro
Termin płatności: 09.10.2013 r.			Wypłacono: 23.09.2013 r.

2. Środki indywidualne

Skarżący został zwolniony z aresztu w dniu 26 października 2006 r. (punkt 16 wyroku) i do chwili obecnej nie został tymczasowo aresztowany bądź pozbawiony wolności. Z tego względu, obecnie brak jest jakichkolwiek ograniczeń życia rodzinnego skarżącego związanego z osadzeniem.

Z uwagi na zapłatę słusznego zadośćuczynienia dla skarżącego oraz na fakt, że nie jest on już osadzony, żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Sprawa *Kurkowski* dotyczy kwestii, będących przedmiotem rozpoznania przez Komitet Ministrów w ramach grupy spraw *Klamecki (Nr 2)*, dla których to została podjęta w dniu 19 listopada 2013 r. Rezolucja Końcowa CM/ResDH(2013)288. Rząd zauważa, że stan faktyczny niniejszej sprawy poprzedza środki podjęte przez władze w celu naprawienia nieprawidłowości stwierdzonych przez Trybunał. W związku z tym, informacje podane w Raporcie z Podjętych Działań z dnia 11 października 2013 r. w grupie spraw *Klamecki (Nr 2)* w odniesieniu do prawa poszanowania życia rodzinnego z powodu odmowy zgody na widzenia rodzinne osób pozbawionych wolności (część II.2 raportu, DH-DD(2013)1123) pozostają ważne i zostaną powtórzone poniżej tylko w sposób skrótowy.

1. Zmiany legislacyjne

Rząd przypomina, iż przepis stanowiący źródło naruszenia w niniejszej sprawie albo naruszenie wynikające z jego arbitralnego stosowania, tj. art. 217 *kodeksu karnego wykonawczego*, w następstwie licznych wyroków Trybunału oraz wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2009 r. (sygn. akt K 1/07), został znowelizowany w celu zapewnienia zgodności z Europejską Konwencją Praw Człowieka oraz Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

Przedmiotowy przepis w brzmieniu obowiązującym w rzeczonym czasie, stanowił iż tymczasowo aresztowany może uzyskać widzenie, jeżeli organ, do którego dyspozycji pozostaje (prokurator lub sąd), wyda mu odpowiednie pozwolenie. Aresztowany był uprawniony do jednej, godzinnej wizyty w miesiącu (art. 217 § 1 *kodeksu*). W odniesieniu do sposobu, w jaki wizyta powinna zostać przeprowadzona, art. 217 § 2 oraz 3 przewidywał, że odbywa się ona pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt tymczasowo aresztowanego z osobą odwiedzającą, chyba że organ który wydał pozwolenie ustanowi inne warunki.

W dniu 5 listopada 2009 r., wskazany przepis został znowelizowany (zmiana weszła w życie w dniu 8 czerwca 2010 r.). W szczególności, zostały dodane paragrafy 1a-1f, wprowadzając m.in. uprawnienie tymczasowo aresztowanego do przynajmniej jednego widzenia rodzinnego w miesiącu oraz procedurę odwoławczą na wydaną odmowę. Zgodnie z tymi przepisami, zgoda na wizytę rodzinną może zostać nieudzielona wyłącznie w przypadku, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że widzenie zostanie wykorzystane w celu bezprawnego utrudnienia postępowania karnego bądź do popełnienia przestępstwa, w szczególności

podlegania do przestępstwa. Zażalenie na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na widzenie przysługuje tymczasowo aresztowanemu oraz osobie ubiegającej się o widzenie.

Co więcej, w dniu 16 września 2011 r., uchwalono także zmiany do art. 217 § 3 *kodeksu karnego wykonawczego* w celu wyraźnego ustanowienia, iż wizyta rodzinna może zostać przeprowadzona w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt tymczasowo aresztowanego z osobą odwiedzającą. Zmiana ta weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r.

Rząd informuje, iż wskazane przepisy od tego czasu nie zostały zmienione co do meritum. W 2015 r. techniczna nowelizacja wprowadziła niewielką zmianę w sformułowaniu określającym zakres osób, które mogą odwiedzać tymczasowo aresztowanych ("osoba najbliższa" zamiast "osoba należąca do najbliższego kręgu").

2. Tłumaczenie i upowszechnianie wyroku

Sprawa *Kurkowski p. Polsce* została przetłumaczona na język polski i opublikowana na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie zostało także udostępnione w bazie HUDOC.

Ponadto, krótkie wytyczne w zakresie standardów w orzecznictwie Trybunału odnoszące się do kwestii praw osób pozbawionych wolności, zatytułowane *Standardy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących osób pozbawionych wolności*, zostały opublikowane na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości. Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało oraz opublikowało także na swojej stronie internetowej publikację zatytułowaną *Standardy ochrony praw człowieka w prawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, która zawiera informacje o standardach Europejskich dotyczących m.in. prawa do wizyt rodzinnych w trakcie aresztowania. Zagadnienia te były także poruszone na szkoleniach dla sędziów i prokuratorów.

W tych okolicznościach, żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej oraz już ocenione pozytywnie przez Komitet Ministrów w ramach rozpoznawania grupy spraw *Klamecki (Nr 2)*, są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 § 1 Konwencji.

16) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku *Małek p. Polsce*, przekazany w dniu 20 marca 2019 r.

Opis sprawy

Małek p. Polsce, skarga nr 9919/11, wyrok z dnia 11.01.2018 r., ostateczny w dniu 11.01.2018 r.

Sprawa dotyczyła naruszenia domniemania niewinności w stosunku do skarżącego.

W dniu 16 marca 2011 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie, rozpoznając zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie o przedłużeniu w stosunku do skarżącego tymczasowego aresztowania, w uzasadnieniu swojego postanowienia wskazał m.in., że: „(...) za realnością wymierzenia podejrzanemu surowej kary pozbawienia wolności przemawiają również okoliczność popełnienia dwóch pierwszych ze wskazanych wyżej czynów, a w szczególności fakt, że podejrzany dopuścił się ich popełnienia działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, według ustalonego wcześniej planu oraz w celu osiągnięcia korzyści majątkowej”.

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił pogwałcenie art. 6 ust. 2 Konwencji poprzez naruszenie jego prawa do domniemania niewinności z powodu wyżej wskazanego zdania zawartego w uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie, które zdaniem skarżącego miało przesądzać o popełnieniu przez niego zarzucanych przestępstw.

Trybunał przychylił się do zarzutu skarżącego dotyczącego art. 6 ust. 2 Konwencji i podkreślił znaczenie doboru sformułowań przez przedstawicieli państwa w orzeczeniach, które formułują, zanim dana osoba zostanie osądzona i uznana za winną popełnienia przestępstwa. Z uwagi na treść i kontekst wypowiedzi Sądu Apelacyjnego w Lublinie, która w okolicznościach sprawy mogła zostać uznana za stwierdzenie, że mimo braku ostatecznego skazania skarżący popełnił zarzucane mu przestępstwo, Trybunał uznał, że doszło do naruszenia art. 6 ust. 2 Konwencji. Równocześnie uznał, że samo stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające słuszne zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową poniesioną przez skarżącego.

I. Środki indywidualne

Od dnia 27 lutego 2013 r. skarżący nie jest już zatrzymany.

Wobec niezasądzenia przez Trybunał zadośćuczynienia z tytułu naruszenia art. 6 ust. 2 Konwencji, żadne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Naruszenie art. 6 ust. 2 Konwencji w niniejszej sprawie miało raczej charakter jednorazowy. Dlatego wydaje się, że publikacja i rozpowszechnianie wyroku Trybunału wraz z działaniami szkoleniowymi będą odpowiednie, aby uniknąć podobnych naruszeń w przyszłości.

1. Upowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Małek* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Ponadto, informacje o przedmiotowym wyroku zamieszczono w redagowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Nadto pismo informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w sprawie *Małek* wysłano w dniu 19 stycznia 2018 r. do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Lublinie.

2. Inne środki generalne

Zasada domniemania niewinności została wyrażona w art. 42 ust. 3 Konstytucji, który stanowi:

Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Została ona również wyrażona w art. 5 § 1 Kodeksu postępowania karnego, który brzmi:

Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

Powyższe przepisy nakładają na wszystkich, w tym w szczególności organy wymiaru sprawiedliwości, obowiązek przestrzegania zasady domniemania niewinności.

3. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dla około 1,5 tysiąca sędziów w całej Polsce. Szkolenia odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych. W ich trakcie poruszano m.in. kwestie związane z zasadą domniemania niewinności i bezwzględną koniecznością jej przestrzegania, także w uzasadnieniach wydawanych orzeczeń. Podczas prowadzonych warsztatów omawiane było m.in. orzeczenie Trybunału w sprawie *Finster p. Polsce*, które dotyczy zbliżonego stanu faktycznego.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnianie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka – jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter bardzo praktyczny – podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i orzecznictwa Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału i informuje na temat zasad jego cytowania. Przedstawia też minimalne wymagania dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m.in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”. Powyższa publikacja dostępna jest obecnie jedynie w formie papierowej, jednakże w najbliższym czasie planowane jest jej udostępnienie również w wersji elektronicznej na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej środki o charakterze generalnym, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i upowszechnienie wyroku Trybunału, działania szkoleniowe, a także

fakt, że naruszenie miało charakter odosobniony, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

17) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *M.C. p. Polsce* przekazany w dniu 2 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

M.C. p. Polsce, skarga nr 23692/09, wyrok z dnia 03.03 2015 r., ostateczny w dniu 03.06.2015 r.

Sprawa dotyczy braku odpowiedniego zabezpieczenia przez władze integralności fizycznej i psychicznej oraz dobrego samopoczucia skarżącego źle potraktowanego przez innych osadzonych, w trakcie przebywania w jednostce penitencjarnej w 2007 r. (materialne naruszenie art. 3) oraz braku podjęcia wszelkich niezbędnych kroków w celu zapewnienia, że w późniejszym dochodzeniu w sprawie zarzutów skarżącego wszystkie fakty zostały ustalone, ujawniono zawinione zachowanie i osoby odpowiedzialne zostały pociągnięte do odpowiedzialności (proceduralne naruszenie art. 3).

Skarżący odbywał karę pozbawienia wolności w związku ze skazaniem za molestowanie małoletniego. W trakcie odbywania kary został napadnięty i pobity przez współwięźniów. Wobec sprawców pobicia, po przeprowadzeniu dochodzenia, zastosowano jedynie kary dyscyplinarne. Strażnicy więzienni, którzy nie interweniowali podczas pobicia, nie zostali pociągnięci do żadnej odpowiedzialności. Postępowanie karne przeciwko sprawcom pobicia oraz personelowi więziennemu, wszczęte z zawiadomienia skarżącego, zostało umorzone. Skarżący dochodził także zadośćuczynienia w drodze cywilnej, gdzie uzyskał kwotę 750 euro.

W odniesieniu do naruszenia materialnego, Trybunał stwierdził, że Polska nie wywiązała się ze swojego pozytywnego obowiązku ochrony skarżącego przed nieludzkim i poniżającym traktowaniem. Trybunał zwrócił uwagę, że fakt naruszenia wspomnianego przepisu uznano na poziomie krajowym, uwzględniając powództwo cywilne skarżącego. Niemniej zasądzona kwota zadośćuczynienia odbiegała od tej, na którą mógłby liczyć w postępowaniu przed Trybunałem. Trybunał podkreślił także, że skarżący z uwagi na czyn, za jaki został skazany znajdował się w grupie osadzonych szczególnie narażonych na ataki ze strony współwięźniów, co z kolei nakładało na Polskę obowiązek podjęcia określonych działań.

W odniesieniu do aspektu proceduralnego art. 3 Konwencji, nakładającego na państwo obowiązek przeprowadzenia skutecznego dochodzenia w zakresie domniemanego nieludzkiego lub poniżającego traktowania, Trybunał zwrócił uwagę, że w realiach sprawy dochodzenie nie zostało przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie standardami. W postępowaniu przygotowawczym nie przesłuchano współosadzonych, nie uzyskano dowodów z nagrań monitoringu, nie uwzględniono również wpływu beczynności personelu więziennego na przebieg zdarzenia. Okoliczności te doprowadziły Trybunał do wniosku, że władze krajowe przed umorzeniem dochodzenia nie podjęły wszelkich niezbędnych działań, które miałyby na celu, tak dalece, jak to możliwe, wyjaśnienie okoliczności sprawy i pociągnięcie winnych do odpowiedzialności.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	14 250 euro	180 euro	14 430 euro
Termin płatności: 03.09.2015		Wypłacono: 04.08.2015 r.	

2. Środki indywidualne

Skarżącemu wypłacono zadośćuczynienie przyznane przez Trybunał.

W okolicznościach niniejszej sprawy skarżący nie jest uprawniony do jakichkolwiek środków proceduralnych w odniesieniu do zakwestionowanych, prawomocnie zakończonych postępowań. W szczególności z oczywistych powodów brak jest podstaw do wznowienia postępowania karnego na podstawie art. 540 § 3 Kodeksu postępowania karnego, ponieważ skarżący nie występował w danej sprawie jako oskarżony. Jednocześnie, mając na uwadze przyczynę umorzenia postępowania, nie istnieje możliwość podjęcia postępowania umorzonego przez prokuraturę oraz postępowania umorzonego na etapie sądowym. Jak bowiem wynika z dostępnej dokumentacji, oba postępowania ostatecznie zakończono z przyczyn formalnych tj. z powodu upływu terminu przedawnienia karalności czynów nimi objętych oraz ze względu na powagę rzeczy osądzonej.

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Materialne naruszenie art. 3 Konwencji

a. Środki związane z ochroną szczególnie narażonych więźniów

Na wstępie należy stwierdzić, że w wyroku Trybunał nie zakwestionował wprost stosownych rozwiązań odnośnie do ochrony szczególnie narażonych więźniów przewidzianych w prawie krajowym. Analiza wyroku Trybunału pozwala na stwierdzenie, że naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie materialnym było raczej skutkiem niewłaściwego zastosowania istniejących rozwiązań.

W celu zapobiegania przemocy wśród osadzonych na tle seksualnym (tzw. wrażliwych, ze względu na rodzaj popełnionego przestępstwa) w jednostkach penitencjarnych, podstawowymi działaniami w ww. zakresie są czynności profilaktyczne, które w szczególności polegają na właściwym rozmieszczeniu w celach mieszkalnych z odpowiednio dobranymi osadzonymi, obserwowaniu zachowań i relacji w środowisku osadzonych, rozpoznaniu atmosfery i nastrojów wśród osadzonych oraz rozpoznawaniu struktur podkultury więziennej i udziału w niej osadzonych.

W przeprowadzaniu powyższych oddziaływań uczestniczą wszyscy funkcjonariusze i pracownicy jednostek penitencjarnych. Każdy funkcjonariusz i pracownik zobowiązany jest do przeciwdziałania zachowaniom mogącym zakłócić bezpieczeństwo lub porządek w jednostce, przejawom podkultury przestępczej oraz negatywnym oddziaływanom osadzonych na współosadzonych.

W celu ochrony przed przemocą na tle seksualnym więźniów, w jednostkach penitencjarnych tworzone są grupy izolacyjne. Ruch osadzonych do różnych miejsc na terenie jednostki odbywa się z zachowaniem izolacji. Osadzeni do łaźni, na spacer, zajęcia kulturalno-oświatowe i inne zajęcia grupowe udają się w swoich grupach izolacyjnych. W przypadku zaistnienia takiej konieczności poszczególni osadzeni poruszają się po terenie jednostki pojedynczo.

W jednostkach penitencjarnych stosowana jest m. in. praktyka indywidualnych zaleceń, która ma na celu zapobieganie niebezpiecznym zdarzeniom, w tym również związanym z przemocą seksualną. Przedmiotowe zalecenia mogą polegać między innymi na: częstszej kontroli zachowania osadzonego w celi mieszkalnej zarówno w dzień jak i w nocy, objęciu wzmożoną opieką wychowawczą i pomocą psychologiczną, a także wzmożonej obserwacji jego zachowania w trakcie różnego rodzaju zajęć grupowych lub umieszczeniu w monitorowanej celi mieszkalnej.

Zgodnie z art. 108 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego skazany jest obowiązany poinformować niezwłocznie przełożonego o zagrożeniach dla jego bezpieczeństwa osobistego oraz unikać tych zagrożeń. Osadzeni mają nieograniczony dostęp do przełożonych, dlatego też w każdym momencie mogą zgłosić funkcjonariuszom zagrożenie bezpieczeństwa własnego lub innego osadzonego.

W przypadku ujawnienia incydentów przemocy seksualnej, w jednostce prowadzone są czynności wyjaśniające, które mają na celu ustalenie okoliczności i przyczyn powstania oraz przebieg zdarzenia. Z przeprowadzonych czynności wyjaśniających sporządzane są sprawozdania, które poza ww. ustaleniami zawierają wnioski profilaktyczne zapobiegające powstawaniu tych zdarzeń w przyszłości. Fakt przemocy seksualnej odnotowywany jest w dokumentacji prowadzonej przez jednostkę organizacyjną Służby Więziennej, aktach osobowych poszkodowanego i sprawcy/sprawców zdarzenia.

Należy nadmienić, iż skazani za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności w trakcie postępowania karnego zazwyczaj poddawani są badaniom seksuologicznym. Już na etapie postępowania procesowego powinna zostać postawiona diagnoza seksuologiczna dotycząca ewentualnych zaburzeń preferencji. W wyjątkowych sytuacjach badania takie przeprowadza się w jednostkach penitencjarnych po zapadnięciu wyroku skazującego.

Zgodnie z art. 96 k.k.w. osoby skazane za przestępstwa z art. 197-203 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, odbywają karę w systemie terapeutycznym. Wyżej wymienieni skazani kierowani są przez komisje penitencjarne na badania psychologiczno-penitencjarne do właściwych ośrodków diagnostycznych celem określenia właściwego do odbywania kary pozbawienia wolności oddziaływa terapeutycznego. W polskim systemie penitencjarnym

funkcjonują 22 oddziały terapeutyczne dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. W 7 z nich prowadzi się specjalistyczne oddziaływania terapeutyczne dla sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, u których stwierdzono zaburzenia preferencji seksualnych. Są to oddziały funkcjonujące w następujących jednostkach: Areszt Śledczy Starogard Gdański, Zakład Karny Sztum, Zakład Karny Nr 2 Łódź, Zakład Karny Rawicz, Zakład Karny Rzeszów, Zakład Karny Goleniów i Zakład Karny Oleśnica. W ramach tego programu prowadzone są zajęcia dotyczące edukacji seksualnej, trening empatii, zajęcia terapeutyczne (poświęcone identyfikacji własnego łańcucha zachowań przestępczych) oraz trening zapobiegania nawrotom patologicznych zachowań na tle seksualnym.

Podkreślenia wymaga, że wdrażane są także nowe procedury i zalecenia. W tym kontekście uwagę zwraca zarządzenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej Nr 19/16 z dnia 14 kwietnia 2016 r. w *sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych*, które zawiera istotne uregulowania z punktu widzenia prowadzenia oddziaływań penitencjarnych. W § 58 oraz § 59 ww. zarządzenia określono działania, które należy podejmować bezzwłocznie po przyjęciu osadzonego do zakładu karnego oraz w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, niezbędne dla zapobieżenia wzajemnej demoralizacji oraz negatywnym zachowaniom osadzonych. Ponadto uregulowano i dodano obowiązki oraz zadania funkcjonariuszy dotyczące przypadków ujawniania stosowania przemocy pomiędzy osadzonymi.

W procedurach zapobiegania zachowaniom agresywnym uwzględniono m.in. rozpoznawanie symptomów wskazujących na predyspozycje bycia sprawcą przemocy lub ofiarą przemocy oraz, w przypadku ich stwierdzenia, formułowanie zaleceń odnoszących się do dalszego postępowania profilaktycznego, pouczanie osadzonych o sytuacjach mogących stanowić zagrożenie dla osadzonego i sposobach reagowania na te sytuacje, konsekwencjach dyscyplinarnych i karnych w razie udziału w zdarzeniach noszących znamiona przestępstwa, wpływie negatywnych zachowań na ocenę postępów skazanego w procesie resocjalizacji oraz ich odnotowywanie w opiniach o skazanym sporządzanych na rzecz stosownych organów. Ponadto uregulowano sposób postępowania w przypadku ujawnienia stosowania przemocy pomiędzy osadzonymi, tj. odizolowanie od siebie uczestników zdarzenia, poddanie badaniu lekarskiemu, ustalenie wstępnych okoliczności, przebiegu oraz czasu trwania zdarzenia, a także roli poszczególnych uczestników w jego przebiegu. Kluczowym zadaniem wychowawczym określonym w ww. regulacji, w przypadku ujawnionych zachowań przemocowych, jest objęcie ofiary przemocy stosownymi oddziaływaniami wychowawczymi oraz skierowanie do psychologa w celu określenia stanu psychicznego po zdarzeniu, udzielenie pomocy psychologicznej oraz opracowanie zaleceń w zakresie dalszego postępowania. W powyższym akcie określono również obowiązek objęcia sprawców przemocy oddziaływaniami wychowawczymi, w tym również konieczność skierowania do psychologa w celu przeprowadzenia oddziaływań psychokorekcyjnych oraz opracowanie zaleceń do dalszego postępowania ze skazanymi. W praktyce postępowanie ze sprawcami przemocy w razie wystąpienia takiego zdarzenia, po ustaleniu jego przebiegu, oraz powiadomieniu odpowiednich organów, rozpoczyna się od wymierzenia kary dyscyplinarnej sprawcy. Następnie podejmowane są działania resocjalizacyjne mające na celu korektę

zachowań agresywnych poprzez udział w grupowych programach resocjalizacyjnych zapobiegających agresji i przemocy oraz indywidualną pracę osadzonego z wychowawcą i psychologiem.

W 2016 r. po raz pierwszy do zarządzenia regulującego prowadzenie oddziaływań penitencjarnych wprowadzono standardy grup wychowawczych i psychologicznych. Standardy te umożliwiają poszerzenie czasu bezpośredniej pracy wychowawcy i psychologa w kontakcie z osadzonym. Czas ten jest przeznaczony na osobiste rozmowy z osadzonymi, co pozwala na znacznie lepsze rozpoznawanie symptomów zachowań niepożądanych i zagrażających bezpieczeństwu osobistemu osadzonych. Aktualne standardy przewidują, że grupa powierzona pod opiekę wychowawcy nie powinna przekraczać 40 skazanych, 60 tymczasowo aresztowanych, psychologowi - 200 osadzonych.

Służba Więzienna podejmowała i nadal podejmuje szereg działań profilaktycznych mających na celu przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym pomiędzy osadzonymi, wśród których należy wymienić: szkolenia, narady, odprawy, konferencje, warsztaty praktyczne oraz specjalistyczne treningi dla kadry poświęcone nabywaniu i doskonaleniu umiejętności rozpoznawania sytuacji i zachowań skutkujących autoagresją i czynną agresją osadzonych. Zakres organizowanych szkoleń podlega systematycznej modyfikacji i dostosowywaniu do potrzeb oraz warunków poszczególnych jednostek z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń w pracy funkcjonariuszy i pracowników będących uczestnikami tych szkoleń.

Protokoły z wizytacji przeprowadzanych w jednostkach organizacyjnych Więziennictwa przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji są szczególnie pomocne w procesie wdrażania zadań statutowych Służby Więziennej. Podlegają one bieżącej analizie, a stwierdzone uchybienia są sygnałem do podjęcia działań zaradczych i eliminacji nieprawidłowości. Przedstawiane rekomendacje są realizowane w miarę możliwości organizacyjnych i finansowych Służby Więziennej. Wielokrotnie uwagi i zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji są przyczynkiem do podejmowania interwencji przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w podległych jednostkach.

Protokoły z wizytacji przeprowadzanych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji są szczególnie pomocne w procesie wdrażania zadań statutowych Służby Więziennej. Podlegają one bieżącej analizie, a stwierdzone uchybienia są sygnałem do podjęcia działań zaradczych i eliminacji nieprawidłowości. Przedstawiane rekomendacje są realizowane w miarę możliwości organizacyjnych i finansowych Służby Więziennej. Wielokrotnie uwagi i zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji są przyczynkiem do podejmowania interwencji przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w podległych jednostkach.

Od kwietnia 2014 r. wszystkie cele przejściowe w zakładach karnych i aresztach śledczych wyposażone są w *Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych, ukaranych oraz cudzoziemców*, który jest również umieszczony na stronie intranetowej oraz na ogólnie dostępnej stronie internetowej Służby Więziennej. Zawiera on podstawowe informacje mające na celu zapoznanie się przez osoby nowo przyjmowane do jednostek penitencjarnych nie tylko z podstawowym zakresem praw i obowiązków, ale także sposobem zgłaszania zagrożenia osobistego. Wymienia również przykładowe symptomy negatywnych zachowań

współosadzonych w celi, w tym: dokuczanie, obrażanie, używanie siły fizycznej, poczucie zagrożenia, zmuszanie do sprzątnięcia, obsługi, zabieranie lub używanie rzeczy bez jego pozwolenia.

b. Środki mające na celu podniesienie świadomości

W trakcie postępowania cywilnego przeciwko Skarbowi Państwa, sądy krajowe stwierdziły (jak to zacytował Trybunał w § 47 wyroku w niniejszej sprawie), że *Skarb Państwa jest odpowiedzialny za naruszenie dóbr osobistych skarżącego w wyniku zaniedbania ze strony pracowników aresztu śledczego, ponieważ pomimo monitoringu w celi, próśb skarżącego o rozmowę na osobności, jego mokrego łóżka oraz obrażeń zewnętrznych żaden ze strażników ani członków personelu medycznego nie zareagował odpowiednio.*

Aby uniknąć podobnych ludzkich błędów w przyszłości, władze postanowiły wdrożyć szereg środków podnoszących świadomość personelu więziennego.

Zagadnienia dotyczące przestrzegania praw człowieka oraz zapoznanie funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Służby Więziennej z aktami prawa międzynarodowego realizowane są systematycznie na wszystkich poziomach szkolenia i doskonalenia zawodowego. Wskazane działania obejmują w szczególności promowanie postaw ukierunkowanych na ochronę osób pozbawionych wolności przed torturami i innymi formami złego traktowania, poszanowanie zasad humanitaryzmu, praworządności i tolerancji oraz akceptacji. Od 2011r. organizowane są warsztaty metodyczne z zakresu profilaktyki zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej, do dnia 31 grudnia 2016 roku zostało przeszkolonych 100 wychowawców.

Informacje o wyroku w niniejszej sprawie, wraz z przeglądem odpowiednich standardów Konwencji w świetle art. 3 Konwencji, zostały rozpowszechnione przez Centralny Zarząd Służby Więziennej wśród personelu więziennego. Ponadto tłumaczenie wyroku w tej sprawie zostało opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Należy podkreślić, że w swoim ostatnim raporcie dotyczącym Polski, po wizycie przeprowadzonej w 2017 r., Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu i Karaniu („CPT”), nie stwierdził żadnych skarg dotyczących złego traktowania przez personel więzienny w wizytowanych zakładach. Ponadto, zdaniem Komitetu, informacje zebrane podczas wizyty wskazywały, że przemoc w więzieniach nie była częstym zjawiskiem w wizytowanych placówkach, a pracownicy podjęli kroki w celu zapobiegania takim incydentom i odpowiedniego reagowania na nie jeśli miały miejsce.

2. Proceduralne naruszenie art. 3 Konwencji

W odniesieniu do proceduralnego aspektu naruszenia art. 3 Konwencji Trybunał stwierdził, że śledztwo było nieskuteczne, a postępowanie zostało umorzone ze względów proceduralnych, które uniemożliwiły dokładne zbadanie sprawy.

Rząd uważa, że w niniejszej sprawie zmiany legislacyjne nie są konieczne w celu wykonania wyroku. Wydaje się, że w celu uniknięcia podobnych naruszeń w przyszłości, właściwe byłoby

publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału. W tym kontekście należy zauważyć, że wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Odpowiednia informacja o jego treści została również zawarta w newsletterze wydawanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz została umieszczona w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa. Na stronie internetowej Ministerstwa umieszczone są inne materiały dotyczące orzecznictwa Trybunału, w tym informacje o standardach odnoszących się do skutecznego śledztwa dotyczącego złego traktowania.

Pozostałe środki zostały przedstawione w kontekście wykonania wyroku w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce* (zob. ostateczną rezolucję CM/ResDH(2016)148).

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że żadne dodatkowe środki indywidualne ani generalne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że Polska wypełniła swoje obowiązki wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

18) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Mierzejewski p. Polsce*, przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.

Opis sprawy

Mierzejewski p. Polsce, skarga nr 9916/13, wyrok z dnia 04.11.2014 r., ostateczny w dniu 04.11.2014 r.

Sprawa dotyczy nadmiernego tymczasowego aresztowania pomiędzy 2010 r. a 2014 r. w związku z przedłużeniami takiego tymczasowego aresztowania, które nie były uzasadnione wystarczającymi przyczynami (naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji).

Skarżący został oskarżony o popełnienie przestępstw w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. 17 października 2010 r. Sąd rejonowy w Rzeszowie wydał postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztu wobec skarżącego. Areszt był przedłużany wielokrotnie. W dniu 14 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w Zamościu wydał wyrok skazujący skarżącego na karę 8 lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny. W wyniku apelacji skarżącego w dniu 2 grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie utrzymał wyrok. Areszt tymczasowy skarżącego w rozumieniu art. 5 ust 3 Konwencji trwał 3 lata i 3 miesiące.

Trybunał zauważył, że w uzasadnieniach swoich decyzji odnośnie do przedłużenia tymczasowego aresztowania sądy opierały się na tych samych przesłankach: podejrzeniu popełnienia przez skarżącego zarzucanego przestępstwa w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, surowość grożącej skarżącemu kary oraz konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania w związku z obawą mactwa. Trybunał podkreślił, że nie uzasadniono w trakcie postępowania przed Trybunałem, że obawa przed utrudnieniem postępowania była uzasadniona, a wraz z upływem czasu wcześniejsze przyczyny straciły na znaczeniu w świetle braku nowych uzasadnionych okoliczności.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2 500 euro	-	2 500 euro
Termin płatności: 04.02.2015 r.			Wyplacono: 09.01.2015 r.

2. Środki indywidualne

Mając na uwadze fakt, że słusne zadośćuczynienie zostało wypłacone skarżącemu a areszt tymczasowy został zakończony, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Szczegółowe informacje dotyczące środków generalnych podjętych w zakresie dotyczącym przewlekłości tymczasowych aresztowań zostały omówione w raportach dotyczących wykonania wyroków w grupie spraw *Trzaska p. Polsce* (skarga nr 25792/94, zob. dokument DH-DD(2014)1312) oraz *Porowski p. Polsce* (skarga nr 34458/03, wyrok z dnia 21.03.2017 r., ostateczny w dniu 21.06.2017 r.).

Dodatkowo, podjęte zostały liczne środki generalne w zakresie niniejszej sprawy.

1. Dane statystyczne

Należy zauważyć, że w 2018 r. spośród 19 655 wniosków prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy rejonowe uwzględniły 17 762. Powyższe liczby uwzględniają 4 290 sprawy, w których tymczasowe aresztowanie zostało zastosowane w stosunku do osób, które były ścigane listem gończym. Tylko 18 osób było tymczasowo aresztowanych w trakcie postępowania przygotowawczego powyżej 2 lat (na koniec 2018 r.). Na koniec I połowy 2019 r. w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi tymczasowo aresztowanych było 3 013, w tym wobec 38 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż dwa lata. Natomiast w sprawach zawisłych przed sądami okręgowymi tymczasowo aresztowane były 2 124 osoby, przy czym powyżej dwóch lat aresztowanych było 322.

Na koniec roku 2018 w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi tymczasowo aresztowanych było 2 603, w tym wobec 22 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż dwa lata. Natomiast w sprawach zawisłych przed sądami okręgowymi tymczasowo aresztowanych było 2 062 oskarżonych, przy czym powyżej dwóch lat aresztowanych było 261.

Należy podkreślić, że wszystkie sprawy, w których tymczasowe aresztowanie przekracza 2 lata znajdują się pod nadzorem administracyjnym właściwych prezesów sądów jak również Departamentu Nadzoru Administracyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Tłumaczenie i upowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości. Informacja o wyroku została umieszczona w aktualnościach na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo, informacja w o wyroku w sprawie *Mierzejewski* razem wraz z informacją o odpowiednich standardach Trybunału została wysłana do prezesów Sądu Apelacyjnego w Lublinie i Sądu Okręgowego w Zamościu.

3. Powołanie koordynatorów

W każdym okręgu sądowym zostali powołani specjaliści koordynatorzy (45 koordynatorów do spraw cywilnych oraz 45 koordynatorów do spraw karnych) ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w celu udzielania sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji (art. 16b i art. 16d ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r.). Koordynator jest również uprawniony do informowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorum sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3).

Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

4. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dotyczących kwestii związanych ze standardami wynikającymi z Konwencji. Szkolenia, w których wzięło udział ok. 1500 sędziów, odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych. Podczas tych szkoleń omawiano kwestie tymczasowego aresztowania, w tym jego dopuszczalnych okresów oraz potrzebę właściwego przygotowania uzasadnienia wydanych decyzji w tym zakresie.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter praktyczny - podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania. Przedstawia minimalne wymogi dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu

seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka. W ramach szkolenia omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące przewlekłego tymczasowego aresztu.

Ponadto koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych).

W trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b i d ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, koordynatorzy poinformowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

Na koniec należy zauważyć, że dalsze szkolenia dla sędziów i asesorów sądowych, w tym na temat standardu wynikającego z art. 5 ust. 3 Konwencji zostały zaplanowane na rok 2019 w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

Dla przykładu w dniach 26-28 sierpnia 2019 r. w Lublinie odbyło się szkolenie pt. „Gwarancje proceduralne dla ochrony praw człowieka” dla kilkudziesięciu sędziów i aplikantów sędziowskich. Szczególnie miejsce podczas tego szkolenia było poświęcone standardom Trybunału w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania.

W tych okolicznościach, żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji,

19) Zrewidowany raport z wykonania wyroków *Milka p. Polsce* i *Dejneq p. Polsce*, przekazany w dniu 10 lipca 2019 r.

Opis spraw

Milka p. Polsce, skarga nr 14322/12, wyrok z dnia 15.09.2015 r., ostateczny w dniu 15.12.2015 r.

Dejneq p. Polsce, skarga nr 9635/13, wyrok z dnia 01.06.2017 r., ostateczny w dniu 01.09.2017 r.

Obie sprawy dotyczyły skarg związanych z kontrolami osobistymi w czasie pobytu w jednostkach penitencjarnych (naruszenie art. 8 Konwencji).

W sprawie *Milka p. Polsce*, skarżący w 2011 r. i 2012 r. w czasie swojego pobytu w Areszcie Śledczym w Sosnowcu i w Zakładzie Karnym w Wojtkowicach - został ukarany karą dyscyplinarną za odmowę poddania się kontroli osobistej. P. Milka został ukarany karą nagany w październiku 2011 r., w maju 2012 r. zakazano mu przyjmowania paczek żywnościowych przez dwa miesiące, a następnie, w czerwcu i lipcu 2012 r., dwukrotnie wymierzono mu karę izolacji.

Trybunał orzekł, że wymóg poddania skarżącego kontrolom osobistym bez wątpienia stanowił ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego wyrażone w art. 8 ust. 1 Konwencji. W niniejszej sprawie ingerencja ta była zgodna z prawem, tj. z przepisami *Kodeksu karnego wykonawczego*. Jednak Trybunał nie doszukał się przekonującego uzasadnienia dla jej zastosowania.

W odniesieniu do kar dyscyplinarnych nałożonych na skarżącego, Trybunał uznał, że kary te miały poważny charakter, w szczególności kara izolacji, zważywszy na fakt, że przyczyny nałożenia kar nie zostały wyjaśnione. Sądy krajowe, do których skarżący wniósł zażalenia, utrzymywały, że słusznie nałożono środki dyscyplinarne za odmowę poddania się kontroli przez skarżącego. Jednakże żaden z sądów orzekających nie zbadał, czy istniały rzeczywiste i ważne powody, dla których skarżący został zobowiązany do poddania się kontrolom osobistym.

W sprawie *Dejnek p. Polsce* Trybunał stwierdził, że władze nie przedstawiły wystarczających i odpowiednich powodów uzasadniających poddanie skarżącego kontrolom osobistym w dniach 5 czerwca 2012 r. i 25 sierpnia 2012 r. podczas odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w Lublinie.

W obu przypadkach Trybunał odniósł się również do zaleceń Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 23 grudnia 2014 r., w których Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że stosowane w praktyce prawo krajowe nie gwarantuje więźniom skutecznych środków zaskarżenia decyzji o przeprowadzeniu kontroli osobistej. Wobec braku takiego skutecznego środka trudno było egzekwować na poziomie krajowym wymóg wystarczającego uzasadnienia kontroli osobistych lub przeszukania.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki o charakterze indywidualnym

1. Słuszne zadośćuczynienie

Sprawa	Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
Milka	-	2 500 euro	-	2 500 euro
Termin płatności: 15.03.2016 r.			Wypłacono: 09.03.2015 r.	
Dejnek	-	3 000 euro	-	3 000 euro
Termin płatności: 01.12.2017 r.			Wypłacono: 17.10.2017 r.	

2. Środki indywidualne

Obu skarżącym przyznano słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej. Aktualnie nie przysługują im żadne środki krajowe.

W sprawie *Dejnek* skarżący w dniu 24 kwietnia 2015 r. powrócił do Aresztu Śledczego w Lublinie po udzielonej mu 12 września 2013 r. przerwie w odbywaniu kary pozbawienia wolności. W dniach od 26 lipca 2016 r. do 16 lutego 2017 r. udzielono mu kolejnej przerwy w odbywaniu kary. Obecnie skarżący odbywa karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w Lublinie po przerwie, gdzie do tej pory odbywa karę pozbawienia wolności. Od czasu wydania wyroku przez Trybunał nie odnotowano żadnych dalszych skarg dotyczących kontroli osobistych.

W świetle tych okoliczności i w związku z wypłatą słusznego zadośćuczynienia zasądzonego przez Trybunał żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Prawo krajowe i praktyka

Podstawę prawną dokonywania kontroli osobistych osadzonych regulują art. 116 § 2 i 3 Kodeksu karnego wykonawczego. Przepis § 2 ww. ustawy stanowi, że w sprawach uzasadnionych względami porządku i bezpieczeństwa, osoba skazana ma obowiązek poddać się kontroli osobistej. Przepis § 3 ww. ustawy następnie określa sposoby przeprowadzenia kontroli, przewidując, iż polega ona na oględzinach ciała i sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży i obuwia przeprowadza się w pomieszczeniu podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są przez osoby tej samej płci.

Szczegółowy sposób przeprowadzenia kontroli osobistej został opisany w rozporządzenia z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, które weszło w życie w dniu 2 stycznia 2017 r. Stosownie do zawartych tam regulacji, w trakcie kontroli osobistej osadzony opróżnia kieszenie, zdejmuje odzież, bieliznę oraz obuwie, które poddaje się kontroli. Funkcjonariusz dokonuje oględzin jamy ustnej, nosa, uszu i włosów i oględzin ciała. Oględziny ciała mogą polegać również na pochyleniu się lub przykucnięciu, w celu sprawdzenia okolic odbytu i genitaliów. Przepisy rozporządzenia przewidują również, że podczas oględzin funkcjonariusz nie powinien dotykać osadzonego.

Należy podkreślić, że zgodnie z przepisem 116 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, kontrole osobiste przeprowadza się tylko wtedy gdy okoliczności faktyczne wskazują, że mają miejsce względy porządku lub bezpieczeństwa. Tylko w takiej sytuacji funkcjonariusz służby więziennej może przeprowadzić kontrolę osobistą skazanego czy też kontrolę pomieszczenia. Z uwagi na to, że kontrola osobista stanowi naruszenie prawa do intymności i prywatności skazanego, przepisy ją dopuszczające muszą być rozumiane wąsko. Jednocześnie stwierdzenie istnienia zagrożenia porządku bądź bezpieczeństwa nie wymaga uzasadnienia i pozostawione jest uznaniu dyrektora zakładu karnego, który ma obowiązek ich zapewnienia w podległej jednostce (art. 13 ust. 2 pkt 2 *Ustawy o Służbie Więziennej*).

W odniesieniu do możliwości odwołania się od nakazu przeprowadzenia przeszukania należy zaznaczyć, że zgodnie z postanowieniem art. 116 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego sama czynność przeprowadzenia kontroli osobistej osadzonego jest wykonywana bezpośrednio na podstawie ustawy i nie wymaga formy decyzji dyrektora zakładu karnego. Niemniej jednak brak tego wymogu nie powoduje automatycznie, iż czynności te pozostają poza zakresem jakiegokolwiek kontroli. Wszystkie bowiem czynności i decyzje przewidziane w art. 116 § 2-5 Kodeksu karnego wykonawczego podlegają nadzorowi sędziego penitencjarnego, a także nadzorowi sprawowanemu w trybie administracyjnym przez przełożonych, w ramach struktury organizacyjnej więziennictwa (artykuł 78 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego).

Nadzór penitencjarny jest sprawowany na podstawie przepisu art. 32 Kodeksu karnego wykonawczego, a także rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego i obejmuje ocenę legalności i prawidłowości wykonywania kary pozbawienia wolności.

Natomiast nadzór administracyjny jest wykonywany na podstawie art. 78 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego. Jego cechą jest hierarchiczne podporządkowanie organu kontrolowanego organowi kontrolującemu. Przepis ten, korespondujący z przepisami Ustawy o Służbie Więziennej stanowi, że Dyrektor Generalny lub dyrektor okręgowy Służby Więziennej mogą wydawać dyrektorom zakładów karnych polecenia niezbędne do prawidłowego i praworządnego wykonania kary pozbawienia wolności oraz realizowania kierunków pracy resocjalizacyjnej, a także uchylać wydane przez siebie decyzje sprzeczne z prawem. Odpowiednie zapisy *Ustawy o Służbie Więziennej* stanowią, że w ramach realizacji swoich zadań związanych z koordynacją oddziaływań penitencjarnych prowadzonych w podległej jednostce organizacyjnej zarządzenia, instrukcje lub wytyczne może wydawać także dyrektor zakładu karnego i dyrektor aresztu śledczego.

W ocenie rządu regulacja art. 116 Kodeksu karnego wykonawczego spełnia wymóg ustawowego uzasadniania dokonywania przeszukań, zaś w połączeniu z opisanym wzmocnieniem nadzoru nad dokonywaniem tych czynności przyczyni się do pełniejszej realizacji praw osób osadzonych. W związku z tym wydaje się, że wyrok Trybunału może zostać wykonany poprzez przekazanie zaleceń odpowiednim jednostkom organizacyjnym Służby Więziennej podczas oficjalnych spotkań informacyjnych i szkoleń. W trakcie takich spotkań i szkoleń powinno się kłaść nacisk na konieczność wzmocnienia obecnego nadzoru nad przeprowadzaniem kontroli osobistej, tak, aby kontrole były przeprowadzane zgodnie z standardami Trybunału, w tym w tym z uwzględnieniem orzeczenia zapadłego w sprawie *Milka p. Polsce*. Dyrektor Generalny Centralnego Zarządu Służby Więziennej został poinformowany o konieczności uwzględnienia tych standardów między innymi włączając informację o wyrokach *Milka* i *Dejnek* do corocznie (począwszy od 2015 r.) przekazywanej informacji na temat wyroków Trybunału.

2. Publikacja i rozpowszechnianie wyroku

Biorąc pod uwagę obecne ramy prawne regulujące zasady przeprowadzania kontroli osobistych osób osadzonych oraz rodzaj nadzoru, zarówno sprawowanego przez sędziego penitencjarnego, jak i nadzoru administracyjnego, wydaje się, że środki podjęte w ramach

wykonania niniejszej sprawy, mające na celu rozpowszechnianie standardów wynikających z wyroku Trybunału przyniosą oczekiwane rezultaty.

W tym kontekście należy odnotować, że oba wyroki zostały przetłumaczone na język polski i opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Polskie tłumaczenia orzeczeń są również dostępne w bazie orzeczeń Trybunału HUDOC. Informacje o przedmiotowych wyrokach zostały opublikowane w dziale aktualności na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest dystrybuowany do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Ponadto informacje o standardach Trybunału zostały rozpowszechnione wśród osób, których obowiązki służbowe wymagają wdrożenia wynikających z nich wytycznych, tj. funkcjonariuszy Służby Więziennej przeprowadzających kontrole osobiste oraz sędziów penitencjarnych badających zgodność z prawem podjętych tych działań.

W celu utrzymania praktyki w zgodności z Konwencją i standardami orzecznictwa Trybunału w grudniu 2015 r. do Prezesów Sądu Rejonowego i Apelacyjnego w Katowicach wysłano pisma informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w sprawie *Milka p. Polsce*. W pismach tych zwrócono uwagę na bezzasadne, w ocenie Trybunału, oddalenie zażaleń skarżącego na decyzję Komisji Penitencjarnej o ukaraniu go dyscyplinarnie za odmowę poddania się kontroli osobistej. Nieuwzględnienie standardu konwencyjnego polegało na niezbadaniu przez sąd kwestii istnienia poważnych i uzasadnionych przesłanek, które wymagały poddania skarżącego przesłuchaniom. Do pism dołączono tłumaczenie orzeczenia Trybunału.

Dodatkowo prezesi wszystkich sądów okręgowych zostali poinformowani o konieczności zbadania przez sądy krajowe, w ramach nadzoru nad jednostkami penitencjarnymi, istnienie rzeczywistych i ważnych powodów, za które osadzeni powinni być zakwalifikowani do kontroli osobistej. Co więcej, prezesi sądów okręgowych zostali poproszeni o rozpowszechnienie tej informacji do wszystkich sędziów penitencjarnych. Rozpowszechnienie tego standardu wśród sędziów penitencjarnych ma na celu eliminowanie sytuacji, w których decyzje sądu są podejmowane bez istnienia powodów dla których kontrola osobista miałaby być przeprowadzona.

O stwierdzonym przez Trybunał naruszeniu poinformowano również Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, zwracając uwagę na coraz częściej stwierdzane w orzecznictwie Trybunału naruszenia wynikające z nieproporcjonalnej ingerencji w prawa skazanych, w tym prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Podkreślono przy tym potrzebę kontynuowania działań zmierzających do poprawy warunków izolacji więziennej, w tym w obszarach, które nie stanowiły dotychczas dominującego nurtu orzecznictwa Trybunału w sprawach polskich, przede wszystkim w zakresie szerszego respektowania prawa do poszanowania życia prywatnego osadzonych. Zwrócono uwagę na konieczność rekomendowania osobom dokonującym kontroli osobistych wykonywanie tych czynności z uwzględnieniem standardów wynikających z orzecznictwa Trybunału.

Ponadto, pisma informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w sprawie *Dejnek p. Polsce* zostały wysłane do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej oraz do prezesów wszystkich sądów okręgowych, z prośbą o jej upowszechnienie wśród sędziów penitencjarnych.

Standardy dotyczące kontroli osobistych wynikające z wyroków Trybunału w sprawach *Milka i Dejne* powinny stać się częścią szkoleń funkcjonariuszy Służby Więziennej.

3. Dane statystyczne

Należy odnotować, że osadzeni poddawani kontroli osobistej są informowani o przyczynach tej kontroli i jej celu. Przebieg kontroli osobistej i jej podstawy nie są dokumentowane. Jednak w przypadku ujawnienia przedmiotów niedozwolonych przeprowadzone są czynności wyjaśniające, których w 2017 r. było 1133 (w 2015 r. w wyniku kontroli ujawniono 915 przedmiotów niedozwolonych, w 2016 r. - 957).

Aktualnie obowiązująca praktyka wydaje się właściwa co potwierdza spadająca liczba skarg osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Ogólna liczba skarg na sposób przeprowadzenia kontroli osobistej lub celi mieszkalnej w 2016 r. wyniosła 1064, 893 w 2017 r. i 751 w 2018 r.

Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela:

Rok	Zarzut	Ogółem (4+10)	Zarzuty zawarte w skargach załatwionych przez kierownika jednostki organizacyjnej SW		Zarzuty zawarte w skargach, na które kierownik jednostki organizacyjnej SW udzielił wyjaśnień lub informacji				Razem (6+7+8+9)
			Ogółem	W tym zasadnie	RP O	Sąd y	Prokuratura	Inne organy	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2016	Sposób przeprowadzenia kontroli osobistej/celi mieszkalnej	1064	928	0	59	62	4	11	136
2017		893	770	0	44	65	0	14	123
2018		751	597	3	40	108	2	4	154

W świetle powyższego żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze generalnym, tj. zmiany legislacyjne, publikacja i rozpowszechnienie wyroku, są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

20) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Oleksa p. Polsce*, przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.

Opis sprawy

Oleksa p. Polsce, skarga nr 47580/13, wyrok z dnia 12.07.2018 r., ostateczny w dniu 12.07.2018 r.

Sprawa dotyczyła warunków, w jakich skarżący był osadzony w Areszcie Śledczym w Mysłowicach i Zakładzie Karnym w Wojtkowicach od dnia 20 kwietnia 2010 r. do dnia 9 marca 2012 r., które to warunki nie spełniały standardów wynikających z art. 3 Konwencji. W postępowaniu krajowym, toczącym się z powództwa skarżącego, Sąd Apelacyjny w Katowicach zasądził od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego 1000 zł tytułem zadośćuczynienia za szkodę niematerialną wynikłą z osadzenia w przeludnionych celach. Trybunał uznał, że zadośćuczynienie to było niewystarczające, aby pozbawić skarżącego statusu ofiary.

Trybunał stwierdził, że musi polegać na ustaleniach sądów krajowych, zgodnie z którymi skarżący spędził prawie rok i 11 miesięcy w celach, w których przestrzeń osobista wynosiła mniej niż 3 m² a ograniczenie wymaganej przestrzeni osobistej nie może być uważane za „krótkie, okazjonalne i nieznaczące” w rozumieniu orzecznictwa Trybunału. Uwzględniając powyższe okoliczności, Trybunał stwierdził, że w niniejszej sprawie nastąpiło naruszenie artykułu 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Skarżący nie przedstawił roszczenia o słuszne zadośćuczynienie. W związku z tym Trybunał nie przyznał mu jakiegokolwiek sumy z tego tytułu.

I. Środki o charakterze indywidualnym

Pan Robert Oleksa jest nadal pozbawiony wolności. Skarżący przebywał w Zakładzie Karnym Nr 2 w Strzelcach Opolskich od dnia 7 do dnia 23 października 2014 r., od dnia 25 sierpnia 2015 r. do dnia 20 lutego 2018 r. i od dnia 22 lutego 2018 r. Cele, w których przebywał posiadały zabudowane kąpki sanitarne i wyposażone były w wentylację grawitacyjną. Przy umieszczaniu osadzonego w celach mieszkalnych zawsze przestrzegana była norma 3 m² powierzchni przypadającej na jednego osadzonego, zgodnie z unormowaniem wynikającym z art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego.

W tych okolicznościach oraz z uwagi na brak roszczenia finansowego ze strony skarżącego, dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Stan zaludnienia

Środki generalne w zakresie dotyczącym osadzenia w warunkach przeludnienia zostały omówione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku z dnia 17 maja 2016 r. w sprawie *Ojczyk przeciwko Polsce* (skarga nr 66850/12).

Dodatkowo należy wskazać, że zaludnienie jednostek penitencjarnych w 2016 r. wynosiło 87,4%, w 2017 r. — 91,7%, a we wrześniu 2018 r. - 91,6%.

Problem przeludnienia, jak wskazują powyższe dane, nie występuje obecnie w polskich jednostkach penitencjarnych.

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Oleksa p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). To tłumaczenie zostało także udostępnione w bazie HUDOC. Dodatkowo informacje o przedmiotowym wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w redagowanym przez Departament Spraw Międzynarodowych i Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Nadto pisma informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w sprawie *Oleksa* wraz z jego analizą wysłano do Prezesów Sądu Okręgowego i Apelacyjnego w Katowicach, w których to sądach rozstrzygano o powództwie skarżącego oraz do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

3. Powołanie koordynatorów

Na mocy art. 16b i 16d ustawy z 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 8 sierpnia 2017 r., w każdym okręgu sądowym powołano koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka (45 w sprawach cywilnych i 45 w sprawach karnych). Podstawowym zadaniem sędziego sprawującego tę funkcję jest udzielanie sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o standardach wynikających z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Jednocześnie koordynator jest uprawniony do poinformowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorum sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji.

4. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dla około 1,5 tysiąca sędziów w całej Polsce. Szkolenia odbywały się w siedzibach Sądów Apelacyjnych i Sądów Okręgowych. W ich trakcie poruszano m. in. kwestie związane ze standardami wynikającymi z art. 3 Konwencji.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka —jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Publikacja ma charakter bardzo praktyczny podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i

przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania przedstawia minimalne wymogi dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka, w ramach którego omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące niewłaściwych warunków osadzenia. Koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych, otrzymali materiały szkoleniowe do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych).

Ponadto w trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b i 16 d ustawy — Prawo o ustroju sądów powszechnych koordynatorzy poinformowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

III. Wnioski pozwanego państwa

Wobec powyższego rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

21) Raport z wykonania wyroków *Parol p. Polsce* i *Adamkowski p. Polsce* przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.

Opis spraw

Parol p. Polsce, skarga nr 65379/13, wyrok z dnia 11.10.2018 r., ostateczny w dniu 11.01.2019 r.

Adamkowski p. Polsce, skarga nr 57814/12, wyrok z dnia 28.03.2019 r., ostateczny w dniu 28.03.2019 r.

Obie sprawy dotyczą zagadnienia ograniczonego dostępu do sądu w związku z nieuzasadnionym odrzuceniem apelacji jako niedopuszczalnej, w następstwie restrykcyjnego stosowania przez sądy krajowe przepisów proceduralnych (naruszenie art. 6 Konwencji).

Skarżący, osadzeni w jednostkach penitencjarnych, wystąpili do sądów krajowych z powództwami przeciwko zakładom karnym z tytułu naruszenia ich praw osobistych w związku z warunkami osadzenia. Powództwa zostały oddalone. Po otrzymaniu wyroku wraz z

informacją o czasie i sposobie prawa do wniesienia apelacji (która jednak nie obejmowała informacji o obowiązku złożenia apelacji w więcej niż jednym egzemplarzu), obaj skarżący wnieśli apelacje od wyroków sądów pierwszej instancji w swoich sprawach. Apelacje zostały napisane ręcznie i złożone w jednym egzemplarzu. Następnie skarżący zostali wezwani do uzupełnienia braków formalnych poprzez złożenie w terminie tygodniowym dodatkowych odpisów środka zaskarżenia. W dalszej kolejności pan Parol zwrócił się do sądu krajowego o kopię pierwotnej apelacji, a gdy odpowiedź na jego wniosek nie została udzielona, przedłożył sądowi ręcznie napisaną, nie identyczną kopię swojej apelacji, a pan Adamkowski przekazał sądowi odręczną, nieidentyczną kopię swojej apelacji. Sądy krajowe odrzuciły apelacje skarżących z uwagi na niezłożenie identycznej kopii apelacji. Obaj skarżący złożyli zażalenia na postanowienia o odrzuceniu apelacji. Zażalenie pana Parola zostało oddalone. Zażalenie pana Adamkowskiego, złożone w jednym egzemplarzu zostało odrzucone z uwagi na wniesienie go w jednym egzemplarzu. Złożył on zażalenie na postanowienie o odrzuceniu również w jednym egzemplarzu i w związku z niezłożeniem drugiego egzemplarza jego drugie zażalenie również zostało odrzucone.

Rozpoznając skargę Trybunał zbadał, czy skarżący zostali właściwie poinformowani przez sądy krajowe o ich obowiązkach proceduralnych dotyczących składania pism procesowych wraz z odpisami oraz czy w świetle posiadanych informacji można było od nich oczekiwać, że spełnią obowiązujące wymogi. Trybunał wziął pod uwagę fakt, że skarżący zostali pozbawieni wolności, nie byli reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników i że ich wnioski o pomoc prawną zostały odrzucone - w ten sposób mogli oni polegać wyłącznie na własnej wiedzy i instrukcjach przekazanych przez sądy krajowe na temat przepisów proceduralnych regulujących postępowanie cywilne. Trybunał stwierdził, że sądy krajowe nie dostarczyły skarżącym informacji o wymaganej liczbie kopii apelacji. Chociaż pan Adamkowski został trzykrotnie poinformowany, że powinien przesać konkretne pisma procesowe w dwóch egzemplarzach, nie został jednak ogólnie poinformowany o tym obowiązku w odniesieniu do wszystkich pism procesowych, ani o treści art. 128 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej k.p.c.). Ponadto Trybunał stwierdził, że obaj skarżący próbowali naprawić braki formalne swoich apelacji, składając odręczne kopie, co jak zakładali, było zgodne z wezwaniem sądów.

W konsekwencji Trybunał stwierdził, że prawo skarżących do dostępu do sądu drugiej instancji zostało naruszone, ponieważ z jednej strony skarżący nie zostali poinformowani o obowiązku złożenia apelacji w kilku egzemplarzach, a z drugiej strony skarżący dopełnili wymogów należytej staranności, której oczekuje się zwykle od strony procesu cywilnego w takich okolicznościach.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki o charakterze indywidualnym
1. Słuszne zadośćuczynienie

Sprawa	Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
Parol	-	3 250 euro	-	3 250 euro
Termin płatności: 11.04.2019 r.			Wypłacono: 27.02.2019 r.	
Adamkowski	-	3 500 euro	-	3 500 euro
Termin płatności: 28.06.2019 r.			Wypłacono: 22.05.2019 r.	

2. Środki indywidualne

Obu skarżącym przyznano słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej. Ponieważ zażalenia na decyzje sądów krajowych odrzucające apelacje skarżących zostały odrzucone z uwagi na nieuzupełnione braki formalne, nie przysługują im żadne środki natury proceduralnej umożliwiające zakwestionowanie decyzji odrzucających ich apelacje.

W świetle wypłaty zadośćuczynienia skarżącym, żadne dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Należy zauważyć, że Trybunał w swym rozstrzygnięciu nie zakwestionował istniejących przepisów, które wymagają złożenia wielu kopii pism procesowych w celu ich doręczenia sądowi i innym stronom postępowania (art. 128 § 1 k.p.c. i art. 368 § 1 i 370 k.p.c. - w odniesieniu do postępowania odwoławczego) lub ustalonej praktyki, zgodnie z którą kopie pism procesowych muszą wiernie odzwierciedlać treść pisma oryginalnego, ponieważ tylko wtedy można je uznać za kopie rzeczywiste. Wydaje się zatem, że naruszenie Konwencji stwierdzone w sprawach *Parol* i *Adamkowski* wynikało ze sposobu, w jaki istniejące przepisy prawne były zastosowane w praktyce przez sądy krajowe.

Rząd stoi na stanowisku, że wykonanie orzeczeń Trybunału w sprawach *Parol* i *Adamkowski* nie wymaga zmian legislacyjnych. W szczególności nie wydaje się konieczne opracowanie ogólnego wzoru treści pouczenia strony postępowania cywilnego zawierających informacje na temat obowiązku wynikającego z art. 128 § 1 k.p.c. (na wzór rozwiązań przyjętych w procedurze karnej).

W przypadku obu skarżących – pana Parola, który nie został poinformowany o obowiązku złożenia wszystkich pism procesowych w sądzie w kilku egzemplarzach oraz pana Adamkowskiego, który trzykrotnie został poinformowany, że powinien przesać konkretne pisma procesowe w dwóch egzemplarzach, ale nigdy nie został ogólnie poinformowany o tym obowiązku w odniesieniu do wszystkich pism procesowych - Trybunał stwierdził, że skarżący nie posiadali wiedzy o obowiązku przedłożenia wszystkich pism procesowych, w tym apelacji, w wielu egzemplarzach. Dlatego Trybunał doszedł do wniosku, że w rozpatrywanych sprawach skarżący nie zostali odpowiednio poinformowani przez sądy krajowe o ich obowiązkach proceduralnych dotyczących składania apelacji, szczególnie ze względu na fakt, że byli oni osobami pozbawionymi wolności, występowali bez profesjonalnego pełnomocnika i została im odmówiona pomoc prawna, dlatego skarżący musieli polegać wyłącznie na własnej wiedzy i instrukcjach sądów.

Ponadto, mając na uwadze podjęcie przez skarżących prób usunięcia braków formalnych ich apelacji i wykonania treści zarządzeń sądów - pan Parol zwrócił się do sądu o odesłanie mu apelacji na jego koszt, w celu umożliwienia sporządzenia kopii, oraz, w związku z brakiem odpowiedzi na tę prośbę, przedłożył odręcną, nieidentyczną kopię swojej apelacji, a pan Adamkowski dostarczył sądowi odręcną, nieidentyczną kopię swojej apelacji - Trybunał stwierdził, że nie można powiedzieć, że skarżący nie dopełnili wymogów należytej staranności, której oczekuje się zwykle od strony procesu cywilnego.

W tym kontekście należy przywołać wyrok Trybunału w podobnej sprawie *Kunert p. Polsce* (skarga nr 8981/14, wyrok z dnia 4 kwietnia 2019 r.), w którym Trybunał nie stwierdził naruszenia Konwencji. W sprawie tej, w przeciwieństwie do spraw *Parol* i *Adamkowski*, sąd poinstruował skarżącego o obowiązku złożenia wszystkich pism procesowych w dwóch egzemplarzach (za pośrednictwem ogólnych pouczeń podanych na początku rozprawy i dotyczących wszystkich pism procesowych), ale nadal składał on apelacje w jednym egzemplarzu, a ponadto, po wezwaniu sądu do uzupełnienia braku formalnego apelacji, tj. złożenia odpisu, skarżący poinformował sąd, że nie był w stanie wykonać tego obowiązku i nie podjął dalszych kroków. W konsekwencji Trybunał stwierdził, że można było zasadnie oczekiwać od skarżącego złożenia apelacji w dwóch egzemplarzach oraz, że nie wykazał się należyłą starannością, jakiej zwykle oczekuje się od strony postępowania cywilnego.

Orzecznictwo Trybunału, a także bieżąca współpraca w ramach sieci koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych, znajdujących się w każdym okręgu sądowym, nie wykazują, że niewłaściwa praktyka sądów krajowych, stwierdzona w wyrokach Trybunału *Parol p. Polsce* i *Adamkowski p. Polsce* stanowiły problem o charakterze ogólnym. Wspomniane wyroki stanowią pojedyncze przypadki niewłaściwej praktyki polegającej na niepoprawnym pouczeniu stron postępowania cywilnego, w szczególności pozbawionych wolności i nie reprezentowanych przez profesjonalnego pełnomocnika, o ich obowiązkach wynikających z art. 128 k.p.c.

Należy również zauważyć, że art. 5 k.p.c. przewiduje wyłącznie fakultatywną możliwość udzielania przez sąd stronom i uczestnikom niereprezentowanym przez fachowych pełnomocników niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych, która materializuje się w razie stwierdzenia uzasadnionej potrzeby. W odróżnieniu od procesu karnego, w którym dominują elementy publicznoprawne, w procesie cywilnym sąd nie jest zobowiązany do udzielania ogólnych pouczeń w każdej sprawie, jak również nie jest zobowiązany do udzielania pouczeń tej samej treści niezależnie od szczególnych okoliczności danej sprawy. Niemniej w przypadku nieporadności, braku podstawowej wiedzy prawniczej strony niereprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika (w tym na przykład osoby pozbawionej wolności), to na wstępnym etapie postępowania, tuż po wniesieniu pozwu sąd powinien udzielić pouczenia co do podejmowanych czynności procesowych, w tym udzielić pouczenia o treści art. 128 k.p.c.

Należy zatem uznać, że w procedurze cywilnej istnieją regulacje (art. 5 i 327 § 2 k.p.c.), pozwalające sądowi na podjęcie dopuszczalnej aktywności z urzędu w sferze pouczeń – w celu właściwego zapewnienia zasady bezstronności sądu oraz zasady równości broni.

Mając powyższe na uwadze, zdaniem Rządu za wystarczające do wykonania wyroków Trybunału w ww. sprawach, w ramach środków o charakterze generalnym, należy uznać działania o charakterze edukacyjnym i upowszechniającym przedmiotowe orzeczenia. Działania podjęte przez polskie władze obejmują:

- tłumaczenie wyroków w sprawach *Parol p. Polsce* i *Adamkowski p. Polsce*, oraz w podobnej przedmiotowo sprawie *Kunert p. Polsce* (w której Trybunał nie doszukał się naruszenia Konwencji) na język polski i opublikowanie ich na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie jest dostępne również w bazie orzeczeń Trybunału HUDOC;

- przesłanie pism do prezesów właściwych sądów, zawierających informacje o wydaniu wyroków w sprawach *Parol* i *Adamkowski* wraz z informacją o właściwym standardzie;
- zamieszczenie syntetycznej informacji o treści wyroków i wypracowanym przez ETPCz standardzie w dziale *aktualności* oraz w wydawanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości newsletterze (w numerze z 16 stycznia 2019 r. – wyrok *Parol p. Polsce*, oraz w numerze z 16 kwietnia 2019 r. – wyrok *Adamkowski p. Polsce*);
- szczegółowe omówienie problematyki zawartej w wyrokach zapadłych w sprawach *Parol p. Polsce* i *Adamkowski p. Polsce*, oraz w podobnej sprawie *Kunert p. Polsce*, podczas szkolenia dla sędziów cywilnych, referendarzy sądowych i asystentów sędziów zorganizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury o nazwie „Gwarancje procesowe ochrony praw człowieka”, które odbyło się w dniach 10-12 czerwca 2019 r. w Lublinie.

Polskie władze planują nadto przesłać do wszystkich koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych, znajdujących się w każdym okręgu sądowym, opracowaną informację o standardzie wynikającym z przedmiotowych wyroków wraz ze zobowiązaniem do dalszego upowszechnienia poprzez zapoznanie z jej treścią wszystkich orzeczników w sprawach cywilnych w danym okręgu sądowym.

Na koniec należy również odnotować, że wyroki Trybunału w sprawach *Parol p. Polsce*, *Adamkowski p. Polsce* i *Kunert p. Polsce* zostały również zbadane przez międzyresortowy Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na posiedzeniu w dniu 12 czerwca 2019 r. - w obecności i przy aktywnym udziale, między innymi, przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Sprawozdanie z tego spotkania jest publicznie dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych i zostanie włączone do rocznego sprawozdania z wykonania wyroków Trybunału przez Polskę za 2019 r.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że przyjęte środki o charakterze generalnym są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

22) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroku w sprawie *P. i S. p. Polsce*, przekazana w dniu 20 grudnia 2019 r.

Ad. do pkt 3 decyzji Komitetu Ministrów z dnia 14 marca 2019 r.: [Zastępcy] zwrócili się do władz, aby wprowadziły jasne i skuteczne procedury, na przykład w postaci wytycznych dla wszystkich szpitali, zapewniające kobietom starającym się o legalną aborcję odpowiednią informację na temat działań, jakie powinny podjąć, także w przypadku gdy lekarz odmówi przeprowadzenia zabiegu ze względów sumienia.

Należy podkreślić, że tak jak w przypadku wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, informacje o podmiotach opieki zdrowotnej

świadczących usługi w zakresie położnictwa i ginekologii są dostarczane przez regionalne oddziały Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo pomocna w tym zakresie jest również bezpłatna infolinia dla pacjentów. Ponadto, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej każdy podmiot zajmujący się leczeniem podaje do publicznej wiadomości informacje dotyczące zakresu i rodzajów usług medycznych. Każdy podmiot prowadzący działalność leczniczą podaje na żądanie pacjenta szczegółowe informacje dotyczące świadczonych usług medycznych, w szczególności informacje dotyczące zastosowanych metod diagnostycznych i / lub terapeutycznych, w tym informacje o jakości i bezpieczeństwie tych metod.

W odniesieniu do odpowiednich procedur należy zauważyć, że zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, a w szczególności rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej wszystkie podmioty medyczne (szpitale), które podpisały umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia, są zobowiązane do świadczenia usług medycznych w nich zawartych - w pełnym zakresie i zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Mając powyższe na uwadze oraz fakt, że przerwanie ciąży jest gwarantowaną usługą medyczną, w świetle prawa, świadczeniodawca (placówka opieki zdrowotnej) jest odpowiedzialny za wykonanie umowy. Korzystanie z klauzuli sumienia nie narusza tego obowiązku¹. Podpisując umowę o świadczenie usług opieki zdrowotnej, usługodawca zobowiązuje się do świadczenia wszystkich usług wymienionych jako gwarantowane w przepisach wykonawczych do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

Brak możliwości udzielenia świadczeń stanowi nienależyte wykonanie umowy. Odmowa wykonania zabiegu przerwania ciąży w przypadkach określonych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, przez świadczeniodawcę realizującego umowę w zakresie położnictwo i ginekologia, z równoczesnym niewskazaniem podmiotu leczniczego, gdzie kobieta ma możliwość skorzystania z dostępu do przedmiotowego świadczenia, jest sytuacją nieprawidłowego realizowania zawartej umowy. W przypadku, kiedy lekarz odmówi pacjentce przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży powołując się na tzw. „klauzulę sumienia”, obowiązek informacyjny odnośnie sposobu realizacji w tym zakresie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia leży po stronie świadczeniodawcy, tj. podmiotu leczniczego, w którym lekarz powstrzymał się od wykonania świadczenia niezgodnego z sumieniem (na marginesie należy zaznaczyć, że „klauzula sumienia” jest prawem lekarza, nie może powoływać się na nią podmiot leczniczy). Procedura ta jest prawnie uregulowana i ma charakter generalny, a więc odnosi się do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej.

---

¹ należy wskazać, że zgodnie z art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 30 ustawy (w zakresie, w jakim przewiduje on obowiązek lekarza do udzielenia pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia). W takich przypadkach lekarz ma obowiązek uzasadnić i odnotować w dokumentacji medycznej taką decyzję. Lekarz wykonujący swój zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby ma ponadto obowiązek uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego.

Na straży przestrzegania zobowiązań umownych wynikających z kontraktów zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia stoi sam Fundusz. Wszelkie zgłaszane skargi lub informacje o nieprawidłowym realizowaniu przez świadczeniodawców umów są podstawą do wszczęcia przez Narodowy Fundusz Zdrowia postępowania wyjaśniającego. Przykłady działań podejmowanych w tym zakresie przez oddziały wojewódzkie Funduszu były kilkakrotnie prezentowane w informacjach przekazywanych przez rząd (zobacz np. informacja z dnia 21 grudnia 2018 r., DH-DD(2019)16).

Jak wynika z informacji uzyskanej z Narodowego Funduszu Zdrowia wynika, że w 2018 r. w Centrali NFZ ani w oddziałach wojewódzkich Funduszu nie odnotowano takich zgłoszeń. Sprawy związane z powołaniem się przez lekarza na klauzulę sumienia i odmową wykonania zabiegu przerywania ciąży nie były również rozpatrywane przez okręgowe sądy lekarskie ani Naczelny Sąd Lekarski.

Należy również zaznaczyć, że sumienie będąc kategorią indywidualną nie jest prawnie zdefiniowane – możliwość powstrzymania się od wykonania świadczenia nie odnosi się zatem wyłącznie do zabiegu przerywania ciąży, ale także do innych świadczeń, które lekarz uzna za niezgodne z własnym sumieniem. Stąd też za jedyny sposób regulacji postępowania w tym przypadku należy uznać normy generalne wspólne dla wszystkich okoliczności zastosowania klauzuli sumienia i braku możliwości udzielenia przez podmiot świadczenia gwarantowanego.

Końcowo, rząd chciałby podnieść że powyższe regulacje zostały odzwierciedlone w opracowanych w maju 2019 r. „Zaleceniach konsultantów krajowych w dziedzinie położnictwa i ginekologii oraz perinatologii dotyczące opieki nad pacjentkami podejmującymi decyzję o zakończeniu ciąży w warunkach dopuszczalnych na podstawie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży”. W rekomendacjach tych podkreślono, że każdy szpital, który zawarł z NFZ umowę o wykonywanie świadczeń zdrowotnych z zakresu położnictwa i ginekologii, obowiązany jest do zapewnienia przeprowadzenia stosownej procedury w omawianym zakresie (zgodnie z wykazem świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego). Konsultanci podkreślili również, że „naruszenie prawa w tym zakresie może skutkować nałożeniem kar umownych przez NFZ, wytoczeniem powództwa cywilnego przez pacjentkę, jak również sankcjami nakładanymi przez Rzecznika Praw Pacjenta.” Zalecenia zostały przekazane właściwym konsultantom wojewódzkim

Ad. do pkt 4 decyzji Komitetu Ministrów z dnia 14 marca 2019 r.: [Zastępcy] odnotowali informację przedstawioną przez władze, że w przypadku powołania się przez lekarza na klauzulę sumienia to na szpitalu ciąży obowiązek informacyjny w zakresie wskazania pacjentce innej placówki, która zapewni wykonanie świadczenia i w związku z tym wezwał władze do włączenia tego zobowiązania do podrzędnego aktu prawnego oraz do zapewnienia, że przypadki powoływania się na klauzulę sumienia oraz wywiązywanie się z obowiązku kierowania pacjentek do innych placówek będą skutecznie monitorowane

Jak stwierdzono powyżej w przypadku, gdy lekarz odmawia przerywania ciąży, powołując się na klauzulę sumienia, obowiązek udzielenia informacji o sposobie wykonania umowy z NFZ w tym zakresie spoczywa na placówce opieki zdrowotnej, w której lekarz powstrzymał się od

wykonania procedury wbrew jego/jej sumieniu. Procedura ta jest regulowana obowiązującym prawem o charakterze ogólnym, dlatego podmioty opieki zdrowotnej świadczące usługi w zakresie położnictwa i ginekologii są zobowiązane do stosowania tego prawa.

Planowane jest również włączenie tego obowiązku obligacyjnego do ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty. Nowelizacja tej ustawy, która przewiduje dodanie w art. 39 nowego § 2, stwierdzającego, że obowiązek udzielenia informacji o sposobie uzyskania świadczenia opieki zdrowotnej, który nie został wykonany z powodu powołania się przez lekarza na klauzulę sumienia, spoczywa na usługodawcy, jest obecnie badany przez Radę Ministrów. Szczegółowe informacje o przedmiotowej nowelizacji będą przekazane Komitetowi Ministrów po sfinalizowaniu prac legislacyjnych na poziomie rządowym.

Ad. do pkt 5 decyzji Komitetu Ministrów z dnia 14 marca 2019 r.: *[Zastępcy] wezwali władze do podjęcia działań w celu zapewnienia wywiązywania się przez podmioty świadczące usługi medyczne ze swoich zobowiązań wynikających z umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia w zakresie zabiegu legalnej aborcji*

Jak wskazano powyżej, na straży przestrzegania zobowiązań umownych wynikających z kontraktów zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia stoi sam Fundusz. Wszelkie zgłaszane skargi lub informacje o nieprawidłowym realizowaniu przez świadczeniodawców umów są podstawą do wszczęcia przez Narodowy Fundusz Zdrowia postępowania wyjaśniającego. Przykłady działań podejmowanych w tym zakresie przez oddziały wojewódzkie Funduszu były kilkakrotnie prezentowane w informacjach przekazywanych przez rząd (zobacz np. informacja z dnia 21 grudnia 2018 r., DH-DD(2019)16).

Jak wynika z informacji uzyskanej z Narodowego Funduszu Zdrowia wynika, że w 2018 r. w Centrali NFZ ani w oddziałach wojewódzkich Funduszu nie odnotowano takich zgłoszeń. Sprawy związane z powołaniem się przez lekarza na klauzulę sumienia i odmową wykonania zabiegu przerwania ciąży nie były również rozpatrywane przez okręgowe sądy lekarskie ani Naczelny Sąd Lekarski.

Ad pkt 5 decyzji Komitetu Ministrów z dnia 14 marca 2019 r.: *[Zastępcy] poprosili władze o przedstawienie Komitetowi informacji na temat dostępności legalnej aborcji na terenie całego kraju.*

Przepisy dotyczące przerywania ciąży są określone w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i dopuszczalnych warunkach przerywania ciąży. Zgodnie z art. 4a ust. 1 wspomnianej ustawy lekarz może przerwać ciążę, jeżeli:

- 1) ciąża zagraża życiu lub zdrowiu matki;
- 2) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu;
- 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Zgodnie z art. 4a ust. 5 ww. ustawy, wystąpienie okoliczności, o której mowa w ust. 1 pkt 3, stwierdza prokurator. W związku z tym, gdy powstaje uzasadnione podejrzenie, że ciąża wynika z przestępstwa, aby uzyskać legalną aborcję, konieczne jest uzyskanie zaświadczenia prokuratora w tym zakresie. Powyższe przepisy precyzyjnie określają warunki jego uzyskania. Taka sytuacja miała miejsce w sprawie P. i S. p. Polsce, jako że w przypadku pierwszej skarżącej miała miejsce okoliczność, o której mowa w art. 4a ust. 1 pkt 3 ww. ustawy. Taka okoliczność została potwierdzona w zaświadczeniu wydanym przez prokuratora.

Ustawa określa również terminy przeprowadzenia przerwania ciąży. Wskazuje, że w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na wysokie prawdopodobieństwo poważnego i nieodwracalnego upośledzenia płodu lub nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu płodu, przerwanie ciąży jest dozwolone, dopóki płód nie będzie w stanie samodzielnie żyć poza ciałem ciężarnej kobiety. Jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że ciąża wynika z czynu zabronionego, przerwanie ciąży jest dopuszczalne do 12 tygodnia ciąży. Dlatego też z wyjątkiem uzasadnionego podejrzenia, że ciąża jest wynikiem czynu przestępczego, okoliczności, które pozwalają na przerwanie ciąży, określa lekarz inny niż ten, który przerywa ciążę, chyba że ciąża bezpośrednio zagraża życiu kobiety. Jednocześnie należy podkreślić, że Polska zapewnia pacjentom, niezależnie od ich sytuacji finansowej, równy dostęp do wszystkich usług medycznych finansowanych ze środków publicznych.

Przerwanie ciąży w przypadkach określonych ustawą z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – należy do świadczeń gwarantowanych i jako takie jest udzielane przez szpitale, które zawarły umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na realizację świadczeń w zakresie położnictwa i ginekologii.

Warunki jego przeprowadzenia określa ustawa. Podpisując umowę o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej, świadczeniodawca zobowiązuje się do realizacji wszystkich świadczeń określonych jako gwarantowane w stosownych rozporządzeniach do ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, w danym zakresie i rodzaju świadczeń, na jaki została zawarta umowa. W przypadku braku możliwości udzielania świadczeń, której nie można było wcześniej przewidzieć, świadczeniodawca jest zobowiązany do niezwłocznego podjęcia czynności w celu zachowania ciągłości udzielania świadczeń (przekazania pacjenta do innego świadczeniodawcy realizującego wskazane świadczenie), powiadamiając jednocześnie oddział wojewódzki Funduszu o tym zdarzeniu i podjętych czynnościach.

Przywołane przepisy mają charakter generalny, odnoszą się zatem do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w tym również do zabiegów przerwania ciąży, oraz do wszystkich sytuacji braku możliwości udzielenia świadczenia objętego umową z NFZ. Powyższe unormowania prawne znajdują również odzwierciedlenie w praktyce.

Dane dotyczące liczby legalnych aborcji potwierdzają, że gwarantowane świadczenia zdrowotne są faktycznie udzielane. W 2008 r. kiedy miały miejsce wydarzenia które dały podstawę do złożenia skargi w sprawie P. i S., przeprowadzono 499 aborcji, podczas gdy w

2015 r. - 1040, w 2016 r. - 1098, w 2017 r. - 1057 oraz w 2018 r. - 1076. Powyższe dane wskazują, że zabiegi aborcji są przeprowadzane w Polsce i od roku 2008 ich liczba się podwoiła.

Ad do pkt 6 decyzji Komitetu Ministrów z dnia 14 marca 2019 r.: *[Zastępcy] wezwali władze do przyjęcia środków wzmacniających skuteczną realizację istniejących mechanizmów ochrony poufności danych pacjentów oraz do odpowiedniego traktowania nieletnich starających się o legalną aborcję – na przykład poprzez wytyczne i szkolenia skierowane do personelu medycznego.*

Należy podkreślić, że kwestia zapewnienia przestrzegania praw pacjentów wyrażonych w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, jak również ich pełna implementacja w podmiotach medycznych leży u podstaw wieloaspektowych działań, w tym w procedurze akredytacji.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o akredytacji w ochronie zdrowia podmiot wykonujący działalność leczniczą może wystąpić do ministra właściwego do spraw zdrowia z wnioskiem o udzielenie akredytacji, która ma na celu potwierdzenie spełniania przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych standardów akredytacyjnych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz funkcjonowania tego podmiotu. Standardy akredytacyjne są opracowywane przez ośrodek akredytacyjny, akceptowane przez Radę Akredytacyjną i po zatwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw zdrowia publikowane w drodze obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym Ministra Zdrowia.

Akredytacji udziela minister właściwy do spraw zdrowia na podstawie rekomendacji Rady Akredytacyjnej po przeprowadzeniu procedury oceniającej podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych. Procedura ta polega na dokonaniu przeglądu podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych, pod względem spełniania standardów akredytacyjnych.

Jednocześnie należy podkreślić, że istotnym elementem standardów akredytacyjnych, a tym samym również procedury oceniającej, jest przestrzeganie praw pacjenta. Przykładowo, zgodnie ze standardami akredytacyjnymi w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych i funkcjonowania szpitali, jednym z pierwszych wymogów stawianych podmiotowi w tym obszarze jest znajomość praw pacjenta przez osoby zatrudnione w szpitalu. W tym celu wszyscy zatrudnieni w szpitalu, mający kontakt z chorymi, mają być zapoznani z prawami pacjenta. Tematyka ta ma również stanowić element regularnych spotkań kadry lekarskiej i pielęgniarskiej. Znajomość praw pacjenta przez personel podmiotu została uwzględniona również w pozostałych standardach akredytacyjnych.

Fakt posiadania przez podmiot wykonujący działalność leczniczą certyfikatu akredytacyjnego stanowi potwierdzenie stosowania w nim wysokich standardów, wpływających przede wszystkim na jakość udzielanych świadczeń zdrowotnych. Akredytacja oznacza tym samym również szansę na zminimalizowanie ewentualnych naruszeń praw pacjenta. Obecnie w Polsce certyfikat akredytacji posiada ponad 200 szpitali oraz prawie 200 jednostek podstawowej opieki zdrowotnej.

Jednocześnie, w celu zapewnienia właściwego przestrzegania praw pacjenta w danym podmiocie leczniczym kierownicy wielu podmiotów decydują się na tworzenie stanowisk pełnomocników ds. praw pacjenta. Zadaniem osób zatrudnionych na tym stanowisku jest najczęściej udzielanie porad w sprawach związanych z prawami pacjenta oraz wsparcia w rozwiązywaniu problemów zgłaszanych przez pacjentów lub ich bliskich.

Powyższe rozwiązania prawne odnoszą się do wszystkich praw pacjenta, w tym zatem również do prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa do informacji czy też do tajemnicy informacji związanych z pacjentem (tj. praw, których naruszenie stanowiło podstawę skarg zakończonych wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Troska o prawa pacjenta oraz dbałość o ich pełne przestrzeganie znajduje zatem odzwierciedlenie zarówno w stosownych regulacjach prawnych jak i działaniach podejmowanych w praktyce.

Ponadto, należy zaznaczyć, że programy kształcenia przed- i podyplomowego lekarzy zawierają treści związane z problematyką praw pacjenta, m.in. w zakresie przestrzegania tajemnicy lekarskiej i prawa do sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza. Zgodnie ze standardami kształcenia na kierunku lekarskim, określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, lekarz poznaje główne pojęcia, teorie, zasady i reguły etyczne służące jako ogólne ramy właściwego interpretowania i analizowania zagadnień moralno-medycznych. Ponadto lekarz ma obowiązek informowania pacjenta o celu, przebiegu i ewentualnym ryzyku proponowanych działań diagnostycznych lub terapeutycznych oraz ma obowiązek uzyskania na nie świadomej zgody pacjenta.

Lekarz zobowiązany jest przestrzegać praw pacjenta, w tym: prawa do ochrony danych osobowych, prawa do intymności, prawa do poszanowania godności, prawa do informacji o stanie zdrowia, prawa do tajemnicy informacji związanych z pacjentem, prawa do wyrażenia świadomej zgody na leczenie lub odstąpienie od niego, prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa do zgłaszania niepożądanego działania produktu leczniczego oraz prawa do godnej śmierci. Standardy wymagają od lekarza znajomości zasad tajemnicy lekarskiej, prowadzenia dokumentacji medycznej, odpowiedzialności karnej, cywilnej i zawodowej lekarza.

W trakcie odbywania stażu podyplomowego, którego celem jest pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności z zakresu zapobiegania, rozpoznawania, leczenia i rehabilitacji najczęściej występujących chorób, lekarz poznaje zasady wykonywania zawodu lekarza, w tym zagadnienia związane z prawami pacjenta. Staż ma również na celu kształtowanie postaw lekarzy i lekarzy dentystów w oparciu o system norm etycznych zawartych w przysiędze i przykazaniu Hipokratesa, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Deklaracji helsińskiej i tokijskiej, Deklaracji genewskiej, polskim Kodeksie Etyki Lekarskiej (KEL) oraz w Europejskiej konwencji bioetycznej.

Odnosząc się do treści programu specjalizacji w dziedzinie położnictwo i ginekologia należy wskazać, że w każdym programie szkolenia specjalizacyjnego w poszczególnych dziedzinach medycyny jest wpisany obowiązkowy kurs w zakresie prawa medycznego. Oczekuje się, że

lekarz po ukończeniu kursu wykaże się znajomością podstawowych przepisów prawa w zakresie wykonywania zawodu lekarza oraz odpowiedzialności.

Zakres wiedzy jaką lekarz otrzymuje w trakcie trwania ww. kursu to m.in. uprawnienia i obowiązki zawodowe lekarza oraz prawa pacjenta a powinności lekarza (pojęcie świadomej zgody, prawo do odmowy udzielenia świadczenia).

Kolejnym kursem obowiązkowym dla lekarzy odbywających szkolenie specjalizacyjne we wszystkich dziedzinach medycyny jest kurs z zakresu zdrowia publicznego, w ramach którego lekarze zostają zapoznani m.in. z etycznymi podstawami zdrowia publicznego (prawa człowieka a system opieki zdrowotnej, etyczne modele systemów opieki zdrowotnej, wolność indywidualna i jej granice w obszarze polityki zdrowotnej, wartość autonomii pacjenta, prywatność) oraz z zagadnieniami zdrowia publicznego w wybranych regulacjach bioetycznych: regulacje etyczne samorządów zawodów medycznych, Europejska Konwencja Bioetyczna.

Celem szkolenia specjalizacyjnego jest przygotowanie lekarza do samodzielnego prowadzenia podstawowej oraz specjalistycznej opieki profilaktycznej i leczniczej, w zakresie położnictwa i ginekologii, nad kobietą w poszczególnych okresach jej życia – tak, aby wykonywanie przez niego zawodu cechowały: kompetencja, innowacyjność, wrażliwość i właściwa postawa etyczno-moralna.

Oczekuje się, że w trakcie szkolenia specjalizacyjnego lekarz opanuje pełen zakres wymaganej współczesnej wiedzy, określonej w programie, nabędzie niezbędną biegłość w wykonywaniu zabiegów i stosowaniu procedur medycznych oraz zdobędzie wystarczające doświadczenie praktyczne (zawodowe).

Ponadto w trakcie szkolenia lekarz ma również zdobyć umiejętności właściwego traktowania pacjentki jako osoby, odpowiedniego sposobu komunikowania się z pacjentką i jej rodziną, przekazywania rzetelnej, wyważonej informacji medycznej oraz służenia wsparciem psychicznym jak również umiejętność wyboru indywidualnej, odpowiedniej do sytuacji klinicznej metody postępowania diagnostycznego i medycznego. Podobny charakter ma także kształcenie przed- i podyplomowe pielęgniarek i położnych.

Na zakończenie należy podkreślić, że wszystkie naruszenia praw pacjentów będące przedmiotem wyroku ETPCz w sprawie *P. i S. p. Polsce* miały miejsce przed wejściem w życie niezmiernie istotnego w obszarze ochrony praw pacjenta aktu prawnego, tj. ustawy z dnia 6 listopada 2009 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Mocą ww. ustawy po raz pierwszy na poziomie jednego aktu powszechnie obowiązującego sformułowano najważniejsze prawa pacjenta. Ich właściwa identyfikacja i przestrzeganie stanowiło wcześniej potencjalną trudność zarówno dla pacjentów, jak i podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych. Poza klarownym uregulowaniem obowiązujących praw pacjentów w ww. ustawie wprowadzono również nowe rozwiązania prawne. Jednym z nich jest prawo pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego do wniesienia sprzeciwu, w przypadku gdy nie zgadzają się z opinią albo orzeczeniem lekarza, jeżeli to orzeczenia albo opinia ma wpływ na jego prawa lub obowiązki wynikające z przepisów prawa

Należy podkreślić, że ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, poza kompleksowym unormowaniem podstawowych praw pacjentów oraz wprowadzeniem prawa do sprzeciwu, powołała również – istotny z punktu widzenia ochrony praw wszystkich pacjentów, w tym również kobiet w ciąży mających ewentualne trudności w dostępie do zabiegu przerwania ciąży – centralny organ administracji rządowej w postaci Rzecznika Praw Pacjenta.

Przedmiotem działania Rzecznika Praw Pacjenta jest ochrona praw pacjenta określonych w rozważanej ustawie oraz w przepisach odrębnych.

Do zakresu działania Rzecznika należy m.in.:

- 1) prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów;
- 2) prowadzenie postępowań w trybie art. 50-53 ustawy (przepisy te regulują możliwość podjęcia przez Rzecznika postępowania wyjaśniającego, jeżeli poweźmie wiadomość co najmniej uprawdopodobniającą naruszenie praw pacjenta);
- 3) w sprawach cywilnych wykonywanie zadań określonych w art. 55 ustawy;
- 4) współpraca z organami władzy publicznej w celu zapewnienia pacjentom przestrzegania ich praw, w szczególności z ministrem właściwym do spraw zdrowia;
- 5) przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta;
- 6) współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw pacjenta;
- 7) analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy.

Ponadto, Rzecznik Praw Pacjenta – w odpowiedzi na kierowane pisemne wnioski, zgłoszenia mailowe i telefoniczne, a także w związku z osobistymi wizytami pacjentów w siedzibie Biura Rzecznika Praw Pacjenta – udziela informacji związanych z szeroko pojętą problematyką kobiet w ciąży.

W związku z powyższym należy wskazać, że kobieta w ciąży, której odmówiono dostępu do przysługującego jej świadczenia, ma możliwość zwrócenia się w tej kwestii również do Rzecznika Praw Pacjenta, który może podjąć w tej sprawie postępowanie wyjaśniające. Pacjentka, której odmówiono wykonania zabiegu przerwania ciąży może zatem – poza wniesieniem sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza – również tą drogą egzekwować swoje prawo.

23) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Pugžlys p. Polsce*, przekazany w dniu 9 października 2019 r.

Opis sprawy

Pugžlys p. Polsce, skarga nr 446/10, wyrok z dnia 14.06.2016 r., ostateczny w dniu 14.09.2016 r.

Sprawa dotyczy nieludzkiego i poniżającego traktowania skarżącego z powodu osadzenia i nałożenia na niego reżimu „więźnia niebezpiecznego” na okres 8 lat i 9 miesięcy. Ponadto skarżący zarzucił, że podczas rozprawy w sądzie był przetrzymywany w metalowej klatce a wraz z zastosowanymi ograniczeniami wynikającymi z nałożenia statusu „więźnia niebezpiecznego” był poddany poniżającemu traktowaniu.

Trybunał zauważył, że środki zastosowane w przypadku skarżącego, tj. zwiększony nadzór jego ruchów wewnątrz i na zewnątrz celi, co oznaczało, że musiał nosić tzw. "kajdanki zespolone" każdorazowo, gdy był zabierany na zewnątrz celi oraz praktyka codziennej „pełnej kontroli osobistej”, musiały spowodować u niego poczucie niższości, udręki oraz skumulowanego dyskomfortu, które wykroczyły poza granice nieuniknionego cierpienia i poniżenia związanego z zastosowaniem aresztu.

Jednocześnie Trybunał stwierdził, że przy przedłużaniu reżimu, Komisja oparła swoje decyzje na tych samych przesłankach i nie zajęła się kwestią, czy nastąpiły ewentualne zmiany okolicznościach uzasadniających dalsze stosowanie reżimu. Ponadto Trybunał ocenił również negatywnie fakt, że skarżący był umieszczony w metalowej klatce bez żadnego uzasadnienia – dodatkowo w kajdankach lub nawet kajdankach zespolonych – podczas rozpraw przed sądem okręgowym a wszystkie jego wnioski o zmianę tego stanu były oddalane (naruszenie art. 3 Konwencji).

I. Środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	20 000 euro	579 euro	20 579 euro
Termin płatności: 14.12.2016 r.			Wyplacono: 13.12.2016 r.

2. Środki indywidualne

W stosunku do skarżącego reżim został zniesiony i w dniu 12 lutego 2014 r. został on zwolniony z Aresztu Śledczego w Suwałkach. W okolicznościach tej sprawy skarżący nie jest uprawniony do jakichkolwiek krajowych środków proceduralnych.

W tych okolicznościach, żaden innych środek krajowy nie wydaje się zasadny.

II. Środki generalne

Środki generalne przedstawione poniżej były także analizowane przez Komitet Ministrów w ramach grupy spraw *Horych* (ostateczna rezolucja CM/ResDH(2016)128).

Należy podkreślić, że w celu usunięcia braków w ramach prawnych władze postanowiły znowelizować Kodeks karny wykonawczy, a zmiana weszła w życie z dniem 24 października 2015 r. Zmiany prawa wynikające z wyroku Trybunału w sprawach *Piechowicz* i *Horych*

eliminują wcześniejsze automatyczne kwalifikowanie zatrzymanych do kategorii „więźniów niebezpiecznych” poprzez określenie przesłanek, które należy wziąć pod uwagę przed podjęciem decyzji w tej sprawie. Ponadto zmiany miały na celu utworzenie prawnej możliwości stopniowego złagodzenia ograniczeń związanych z zakwalifikowaniem zatrzymanych do kategorii „niebezpiecznych” poprzez opracowanie kryteriów, które umożliwiłyby ocenę potrzeby zastosowania ograniczeń przewidzianych w tych przepisach, w tym zwłaszcza kontroli osobistych.

Odnosnie do informacji w zakresie praktyki polskich sądów dotyczącej umieszczania oskarżonych w metalowych klatkach podczas rozpraw, rząd chciałby zauważyć, że w 6 sądach w Polsce jest łącznie 9 sal sądowych specjalnego przeznaczenia, w których miejsce dla osoby oskarżonej zostało oddzielone za pomocą metalowych krat:

- 1 sala sądowa w Sądzie Okręgowym w Białymstoku,
- 1 sala sądowa w Sądzie Rejonowym w Chojnicach,
- 2 sale sądowe w Sądzie Okręgowym w Jelenie Górze,
- 2 sale sądowe w Sądzie Okręgowym w Świdnicy,
- 2 sale sądowe w Sądzie Rejonowym w Świdnicy,
- 1 sala sądowa w Sądzie Rejonowym Wrocław-Śródmieście we Wrocławiu.

Te sale sądowe są zwykle wykorzystywane do rozpoznawania tzw. spraw podwyższonego ryzyka związanych z najpoważniejszymi przestępstwami (tj. tych dotyczących osadzonych lub tymczasowo aresztowanych, o statusie niebezpiecznych oraz w sytuacji, gdy na wniosek prokuratora oddziela się poszczególne osoby w celu uniemożliwienia kontaktu).

W kontekście niniejszej sprawy należy zauważyć, że naruszenie stwierdzone przez Trybunał wynikało z istnienia błędnej praktyki, a nie niewłaściwych przepisów. Dlatego rząd uważa, że zmiany legislacyjne nie są konieczne w niniejszej sprawie do wykonania wyroku. W związku z tym, w świetle okoliczności niniejszej sprawy, rozpowszechnianie wyroku Trybunału powinno zostać uznane za wystarczające do wdrożenia środków generalnych wynikających z wyroku w sprawie *Pugžlys p. Polsce*.

W tym zakresie należy wskazać, że wyrok w sprawie *Pugžlys p. Polsce* został przetłumaczony na język polski oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie wyroku zostało udostępnione również w bazie HUDOC. Ponadto, informacja o wyroku została umieszczona w dniu 23 czerwca 2016 r. w zakładce aktualności na stronie Ministerstwa, jak również została zawarta w newsletterze, który jest dystrybuowany do wszystkich sądów, prokuratur, jednostek organizacyjnych służby więziennej, (ok. 3000 subskrybentów). Jednocześnie informacja o wyroku razem z przeglądem standardów konwencyjnych w zakresie art. 3 Konwencji została wysłana do prezesów sądów I i II instancji, które orzekały w przedmiotowej sprawie (Sąd Okręgowy w Białymstoku, Sąd Apelacyjny w Białymstoku i Sąd Apelacyjny w Lublinie).

W tych okolicznościach żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej przyjęte środki o charakterze generalnym, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

24) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *R.R. p. Polsce*, przekazany w dniu 20 grudnia 2019 r.

Opis sprawy

R.R. p. Polsce, skarga nr 27617/04, wyrok z dnia 26.05.2011 r., ostateczny w dniu 28.11.2011 r.

Sprawa dotyczy sytuacji, w której władze nie zapewniły, w 2002 r., że skarżąca może skorzystać z przysługujących jej na mocy prawa krajowego uprawnień do badań prenatalnych, genetycznych, które umożliwiłyby jej podjęcie świadomej decyzji o tym, czy wystąpić o aborcję, w terminie, gdy aborcja pozostawała rozwiązaniem legalnym (naruszenie art. 3 Konwencji).

Trybunał zauważył, że niezależnie od odpowiedniego prawnego obowiązku personelu medycznego, z powodu ich opóźnienia, skarżąca otrzymała wyniki swoich badań, gdy było za późno na wykonanie aborcji w warunkach wskazanych ustawą z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

Trybunał stwierdził, że cierpienie skarżącej zostało pogłębione przez fakt, że przez cały okres usługi diagnostyczne były dostępne i ona była uprawniona do dostępu do nich na podstawie prawa krajowego (naruszenie art. 3 Konwencji).

Trybunał zauważył, że polskie prawo zastosowane w niniejszej sprawie nie przewidywało skutecznego środka, który zapewniłby skarżącej dostęp do badań prenatalnych i na ich podstawie umożliwiłby jej świadomą decyzję dotyczącą legalnej aborcji (naruszenie art. 8 Konwencji).

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	45 000 euro	15 000 euro	60 000 euro
Termin płatności: 28.02.2012 r.			Wypłacono: 10.02.2012 r.

2. Środki indywidualne

Skarżącej zasądzono zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej, które zostało wypłacone w terminie wskazanym przez Trybunał.

W świetle wypłaty słusznego zadośćuczynienia żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

A. Naruszenie art. 3 Konwencji

1. Środki prawne

Trybunał stwierdził, iż polskie prawo zawiera szereg jednoznacznych przepisów prawnych określających pozytywne zobowiązania państwa wobec kobiet w ciąży w związku z dostępem do informacji o zdrowiu ich oraz płodów.

Ustawa z 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry wyraźnie przewiduje ogólne zobowiązanie lekarzy do udzielania pacjentom wyczerpujących informacji na temat ich stanu zdrowia, rozpoznania, proponowanych oraz możliwych metod diagnostycznych, leczniczych, dających się przewidzieć następstw ich zastosowania albo zaniechania, wyników leczenia oraz rokowań.

Ustawa z 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży zawiera postanowienia zobowiązujące państwo do zapewnienia niezakłóconego dostępu do informacji i badań prenatalnych. Zgodnie z art. 2 ust. 2 a) ustawy, organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, w zakresie swoich kompetencji określonych w przepisach szczególnych, są zobowiązane zapewnić obywatelom swobodny dostęp do informacji i badań prenatalnych, szczególnie wtedy, gdy istnieje podwyższone ryzyko bądź podejrzenie wystąpienia wady genetycznej lub rozwojowej płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu płodu. Dostęp do badań prenatalnych uregulowany jest w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu programów zdrowotnych. Załącznik do rozporządzenia zawiera program badań prenatalnych jako część listy gwarantowanych usług medycznych profilaktycznych programów zdrowotnych. Program zawiera dokładny zakres procedur zawartych w świadczeniach gwarantowanych, kryteria kwalifikowalności programu dla pacjenta i kryteria kwalifikowalności dla świadczeniodawcy. Do procedur realizowanych w ramach świadczenia gwarantowanego zalicza się poradnictwo i badania biochemiczne, USG płodu w kierunku diagnostyki wad wrodzonych, badania genetyczne, pobranie materiału płodowego do badań genetycznych.

Narodowy Fundusz Zdrowia (dalej NFZ) finansuje program badań prenatalnych dla kobiet w ciąży spełniających co najmniej jedno z następujących kryteriów:

- 1) wiek powyżej 35 lat (badanie przysługuje kobiecie począwszy od roku kalendarzowego, w którym kończy 35 lat);
- 2) wystąpienie w poprzedniej ciąży aberracji chromosomowej płodu lub dziecka;

- 3) stwierdzenie wystąpienia strukturalnych aberracji chromosomowych u ciężarnej lub u ojca dziecka;
- 4) stwierdzenie znacznie większego ryzyka urodzenia dziecka dotkniętego chorobą uwarunkowaną monogenetycznie lub wieloczynnikową;
- 5) stwierdzenie w czasie ciąży nieprawidłowego wyniku badania USG lub badań biochemicznych wskazujących na zwiększone ryzyko aberracji chromosomowej lub wady płodu.

W celu włączenia do programu wymagane jest skierowanie od lekarza prowadzącego ciążę, zawierające informacje o wskazaniach do objęcia programem wraz z opisem nieprawidłowości i dołączonymi wynikami badań potwierdzającymi zasadność skierowania do programu.

W związku z powyższym warto wspomnieć, że liczba kobiet objętych programem badań prenatalnych rośnie. Zgodnie z danymi Narodowego Funduszu Zdrowia w 2018 r. było to 106 360 kobiet.

2. Publikacja i upowszechnienie wyroku Trybunału

W celu uniknięcia podobnych naruszeń należy podjąć działania mające na celu zapewnienie stosowania obowiązujących przepisów przez lekarzy oraz podmioty lecznicze, w szczególności poprzez szerokie rozpowszechnienie wyroku Trybunału oraz wydanie odpowiednich zaleceń.

W tym kontekście należy zauważyć, iż wyrok został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronach internetowych Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie wyroku jest również dostępne w bazie HUDOC.

W dniu 12 marca 2012 r. Ministerstwo Zdrowia rozesłało do Konsultanta Krajowego w dziedzinie położnictwa i ginekologii oraz do Konsultantów Wojewódzkich w dziedzinie położnictwa i ginekologii pismo dotyczące prawidłowego stosowania przez lekarzy klauzuli sumienia. Kwestia ta ponownie została poruszona na spotkaniu Zespołu Krajowego Konsultanta w dziedzinie położnictwa i ginekologii w dniu 25 czerwca 2012 r.

Na stronie internetowej Ministerstwa Zdrowia oraz na łamach „Ginekologii Polskiej” opublikowano komunikat w sprawie powoływania się przez lekarzy na klauzulę sumienia zawierający konkluzje wyroku Trybunału. W komunikacie podkreślono, że „lekarz nie ma prawa, odwołując się do klauzuli sumienia, odmówić wydania kobiecie w ciąży skierowania na badania prenatalne albo na badania specjalistyczne, jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie, że ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety albo kobieta obawia się że płód jest uszkodzony. Ponadto lekarz nie ma prawa odmówić wydania kobiecie w ciąży skierowania na badanie prenatalne albo na badania specjalistyczne, nawet jeśli wie lub domyśla się, że w przypadku potwierdzenia się tych podejrzeń kobieta będzie ubiegała się o przerwanie ciąży zgodnie z ustawą z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17. poz. 78, z późn. zm).”

B. Naruszenie art. 8 Konwencji

1. Środki legislacyjne

Trybunał podkreślił, iż główną kwestią w niniejszej sprawie nie jest dostęp do aborcji, ale terminowy dostęp do medycznych świadczeń diagnostycznych, który pozwoliłby na określenie, czy warunki legalnej aborcji zostały spełnione.

W niniejszej sprawie odmowa przeprowadzenia badań genetycznych wynikała z zachowania konkretnych lekarzy. Należy przy tym zauważyć, iż nie zastosowali się oni do obowiązujących przepisów regulujących powstrzymanie się od wykonania świadczeń zdrowotnych przez lekarza niezgodnych z jego sumieniem.

W celu dostosowania prawa krajowego do Konwencji, a także do standardów orzecznictwa Trybunału, które wymagają istnienia skutecznego mechanizmu, który umożliwiłby pacjentom faktyczne uzyskanie usług medycznych, do których są uprawnieni, w dniu 6 listopada 2008 r. uchwalono *ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*. Większość jej przepisów weszła w życie w dniu 5 czerwca 2009 r. Powyższym aktem prawnym unormowano po raz pierwszy na poziomie jednego uniwersalnego aktu najważniejsze prawa pacjentów. Ich właściwa identyfikacja i przestrzeganie było wcześniej potencjalną trudnością dla obu stron zarówno pacjentów jak i podmiotów świadczących usługi medyczne. Dodatkowo, oprócz jasnej regulacji aktualnych praw pacjentów w powyższej ustawie wprowadzono również nowe rozwiązania prawne.

a. Prawo pacjenta do sprzeciwu w stosunku do opinii lub orzeczenia lekarza

Wprowadzone do polskiego porządku prawnego prawo pacjenta do sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza ma charakter generalny, tj. nie zostało zawężone wyłącznie do przypadku odmowy wykonania zabiegu przerwania ciąży w okolicznościach określonych przepisami ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Nadanie tej normie charakteru generalnego było działaniem celowym, którego intencją jest zapewnienie ochrony wszystkim pacjentom, w sytuacji, w której opinia lub orzeczenie lekarza ma wpływ na prawa lub obowiązki wynikające z przepisów prawa (oraz w sytuacji, w której dla dochodzenia tych praw nie została przewidziana inna droga odwoławcza). Odmowa wykonania przez lekarza zabiegu przerwania ciąży – bez względu na przesłankę warunkującą przeprowadzenie tego zabiegu w danym przypadku, jak również niezależnie od powodu odmowy jego wykonania – wpływa na prawa pacjentki.

Sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza jest skutecznym środkiem ochrony prawnej m.in. dla kobiet, którym odmówiono przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży (we wszystkich okolicznościach przewidzianych ustawą z dnia 7 stycznia 1993 o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży) wystawienia skierowania na badania prenatalne, a także w przypadku nieprzeprowadzenia badań prenatalnych, pomimo skierowania.

Zgodnie z ww. przepisami, sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza lub dentysty może być złożony do Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta, jeśli opinia albo orzeczenie ma wpływ na prawa lub obowiązki pacjenta wynikające z przepisów prawa.

Termin do wniesienia sprzeciwu wynosi 30 dni od dnia wydania opinii albo orzeczenia przez lekarza orzekającego o stanie zdrowia pacjenta. Sprzeciw wymaga uzasadnienia, w tym wskazania przepisu prawa, z którego wynikają prawa lub obowiązki, na które ma wpływ opinia lub orzeczenie lekarskie.

Komisja Lekarska na podstawie dokumentacji medycznej oraz, w miarę potrzeby, po przeprowadzeniu badania pacjenta, wydaje orzeczenie niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia wniesienia sprzeciwu. Komisja Lekarska wydaje orzeczenie bezwzględną większością głosów w obecności pełnego składu tej komisji. W skład Komisji Lekarskiej wchodzi trzech lekarzy powołanych przez Rzecznika Praw Pacjenta z corocznie aktualizowanej listy lekarzy w danej dziedzinie medycyny.

Lista jest opracowywana przez konsultantów krajowych w porozumieniu z właściwymi konsultantami wojewódzkimi. Dwóch z trzech członków Komisji Lekarskiej musi być tej samej specjalności, co lekarz, który wydał opinię albo orzeczenie, będące przedmiotem sprzeciwu.

Komisja Lekarska jest powoływana każdorazowo przez Rzecznika Praw Pacjenta w celu rozpoznania sprzeciwu w indywidualnej sprawie pacjenta. Komisja działa na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta (dalej: rozporządzenie). W celu zagwarantowania bezstronności Komisji Lekarskiej, jej członek może być wyłączonej z udziału w posiedzeniu z urzędu lub na wniosek pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego jeśli m.in. wydał zaskarżoną opinię albo orzeczenie, jest małżonkiem, krewnym lekarza, który wydał zaskarżoną opinię albo orzeczenie, albo gdy zaskarżoną opinię albo orzeczenie wydał lekarz pozostający wobec niego w stosunku nadrzędności lub podrzędności służbowej (§ 3 rozporządzenia). W terminie 3 dni od dnia wyłączenia dotychczasowego członka Komisji Lekarskiej powołuje się nowego członka Komisji Lekarskiej.

Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia, Komisja Lekarska działa na posiedzeniach. Należy zauważyć, że pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy może uczestniczyć w posiedzeniu Komisji Lekarskiej, z wyjątkiem części posiedzenia, w trakcie której odbywa się narada i głosowanie nad orzeczeniem, oraz udzielać informacji i wyjaśnień w sprawie (§ 4 rozporządzenia).

Przepis § 2 ust. 2 pkt 5 rozporządzenia stanowi, że do zadań przewodniczącego Komisji należy zawiadamianie pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego o terminie posiedzenia Komisji Lekarskiej lub o terminie, miejscu i zakresie badania. Stosownie do § 5 ust. 2 rozporządzenia, w przypadku podjęcia decyzji o przeprowadzeniu badania pacjenta, przewodniczący wyznacza termin badania, biorąc pod uwagę stan zdrowia pacjenta oraz okoliczności mające wpływ na realizację praw i obowiązków pacjenta wynikających z przepisów prawa.

Przewodniczący zawiadamia pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego o terminie posiedzenia Komisji Lekarskiej lub o terminie, miejscu i zakresie badania na wskazany przez

pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego adres do korespondencji lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej, lub telefonicznej.

Przepis § 6 rozporządzenia stanowi, że Komisja Lekarska wydaje pisemne orzeczenie wraz z uzasadnieniem. Orzeczenie podpisuje cały skład Komisji Lekarskiej. Orzeczenie wraz z uzasadnieniem doręcza się pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu niezwłocznie, a jeżeli nie uczestniczyli oni w posiedzeniu Komisji Lekarskiej - nie później niż w terminie 7 dni od dnia wydania orzeczenia. Uzasadnienie orzeczenia powinno zawierać opis przebiegu posiedzenia, w tym informację o podjętym rozstrzygnięciu co do opinii albo orzeczenia, wobec którego wniesiono sprzeciw oraz okoliczności, które spowodowały przeprowadzenie badania.

Jak wskazano wyżej Komisja Lekarska ma obowiązek wydać swoje rozstrzygnięcie niezwłocznie, jednak nie później niż 30 dni od dnia wniesienia sprzeciwu (art. 31 ust. 5 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta). Długość postępowania przed Komisją Lekarską zależy od złożoności i rodzaju sprawy. Procedura sprzeciwu nie odnosi się wyłącznie do spraw aborcyjnych, ale do każdego przypadku pacjenta sprzeciwiającego się opinii lekarskiej lub orzeczeniu, które wpływają na jego prawa lub obowiązki wynikające z przepisów prawa i w odniesieniu do których prawodawca nie przewidział innej procedury odwoławczej.

W ocenie rządu takie czynniki jak regulacje prawne dotyczące warunków, w których dopuszczalne jest przeprowadzenie legalnej aborcji, szczególna sytuacja kobiety i regulacje dotyczące pracy Komisji Lekarskiej, gwarantują, że postępowanie przed ww. organem będzie odbywało się w wydajny i terminowy sposób.

Dlatego też polskie władze uważają, że środki prawne opisane powyżej odpowiadają wymaganiom przewidzianym w wyroku Trybunału wydanym w niniejszej sprawie. Rząd stoi na stanowisku, że obecne przepisy prawne są wystarczające, a sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza w obecnym kształcie jest skutecznym środkiem dla pacjentów chcących zweryfikować taką opinię lub orzeczenie i ewentualnie wyegzekwować swoje prawo do otrzymania usługi medycznej.

b. Prawo pacjenta do informacji

Różne krajowe regulacje, w szczególności rozdział 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, regulują prawo pacjenta do informacji.

W odniesieniu do świadczenia usługi przerywania ciąży dozwolonej przez prawo należy podkreślić, że istnieją przejrzyste i skuteczne procedury, mające na celu zapewnienie kobietom wiarygodnych informacji na temat kroków, które powinny podjąć w celu uzyskania tego świadczenia również w przypadku odmowy lekarza wykonania tego świadczenia ze względu na sumienie. Mając na uwadze, że w świetle obowiązujących przepisów zabieg przerywania ciąży – w okolicznościach wskazanych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – stanowi gwarantowane świadczenie medyczne, jego przeprowadzenie i obowiązek

informacyjny w tym zakresie, należą do obowiązków świadczeniodawcy (podmiotu medycznego).

W świetle obowiązującego prawa, w szczególności rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, wszystkie podmioty lecznicze (szpitale), które zawarły kontrakt z NFZ mają obowiązek udzielania świadczeń w nim przewidzianych – w pełnym zakresie i zgodnie z obowiązującym prawem. Stosowanie klauzuli sumienia nie powinno tego obowiązku naruszać. Podpisując umowę o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej świadczeniodawca zobowiązuje się do realizacji wszystkich świadczeń określonych jako gwarantowane w stosownych rozporządzeniach wykonawczych do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Brak możliwości udzielenia świadczeń stanowi nienależyte wykonanie umowy. Odmowa wykonania zabiegu przerwania ciąży w przypadkach określonych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, przez świadczeniodawcę realizującego umowę w zakresie położnictwo i ginekologia, z równoczesnym niewskazaniem podmiotu leczniczego, gdzie kobieta ma możliwość skorzystania z dostępu do przedmiotowego świadczenia, jest sytuacją nieprawidłowego realizowania zawartej umowy.

Jednocześnie, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej podmiot wykonujący działalność leczniczą podaje do wiadomości publicznej informacje o zakresie i rodzajach udzielanych świadczeń zdrowotnych. Ponadto każdy podmiot wykonujący działalność leczniczą, na wniosek pacjenta, udziela szczegółowych informacji na temat udzielanych świadczeń zdrowotnych, w szczególności informacji dotyczących stosowanych metod diagnostycznych lub terapeutycznych w tym informacji o jakości i bezpieczeństwa tych metod. Zatem w przypadku, kiedy lekarz odmówi pacjentce przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży powołując się na klauzulę sumienia, obowiązek informacyjny odnośnie do sposobu realizacji w tym zakresie umowy z NFZ leży po stronie świadczeniodawcy, tj. podmiotu leczniczego, w którym lekarz powstrzymał się od wykonania świadczenia niezgodnego z sumieniem. Na marginesie należy zaznaczyć, że powołanie się na klauzulę sumienia jest prawem lekarza, wobec czego nie może powoływać się na nią podmiot leczniczy. Należy podkreślić, że procedura ta jest prawnie uregulowana i ma charakter generalny, a więc odnosi się do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej.

Na straży przestrzegania zobowiązań umownych wynikających z kontraktów zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia stoi sam Fundusz. Wszelkie zgłaszane skargi lub informacje o nieprawidłowym realizowaniu przez świadczeniodawców umów z Funduszem są podstawą do wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Przykłady działań podejmowanych w tym zakresie przez oddziały wojewódzkie Funduszu były już prezentowane w komunikacjach rządu składanych w sprawie P. i S. p. Polsce (zob. np. komunikacja z dnia 21 grudnia 2018 r. DH-DD(2019)16).

Z informacji uzyskanej z NFZ wynika, że w 2018 r. w Centrali NFZ ani w oddziałach wojewódzkich nie odnotowano takich zgłoszeń. Należy także zauważyć, że sprawy związane z powołaniem się przez lekarza na klauzulę sumienia i odmową wykonania zabiegu przerwania ciąży nie były również rozpatrywane przez okręgowe sądy lekarskie ani przez Naczelny Sąd Lekarski.

Należy również zaznaczyć, że sumienie jest kategorią indywidualną, nie jest prawnie zdefiniowane, dlatego też możliwość powstrzymania się od wykonania świadczenia nie odnosi się zatem wyłącznie do zabiegu przerwania ciąży, ale także do innych świadczeń, które lekarz uzna za niezgodne z własnym sumieniem. Stąd też za jedyny sposób regulacji postępowania w tym przypadku należy uznać normy generalne, wspólne dla wszystkich okoliczności zastosowania klauzuli sumienia i braku możliwości udzielenia przez podmiot świadczenia gwarantowanego.

Jednakże należy przy tym podkreślić, że podobnie jak w przypadku wszystkich świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, informacji na temat podmiotów udzielających świadczeń z zakresu położnictwa i ginekologii udzielają oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia. Pomocna w tym zakresie powinna być Telefoniczna Informacja Pacjenta.

Powyższe uregulowania znalazły odzwierciedlenie w opracowanych w maju 2019 r. „Zaleceniach konsultantów krajowych w dziedzinie położnictwa i ginekologii oraz perinatologii, dotyczące opieki nad pacjentkami podejmującymi decyzję o zakończeniu ciąży w warunkach dopuszczalnych na podstawie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży”. W rekomendacjach podkreślono, że każdy szpital, który zawarł z NFZ umowę o wykonywanie świadczeń zdrowotnych z zakresu położnictwa i ginekologii, zobowiązany jest do zapewnienia przeprowadzenia stosownej procedury w omawianym zakresie (zgodnie z wykazem świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego). Konsultanci podkreślili w tych zaleceniach, że „naruszenie prawa w tym zakresie może skutkować nałożeniem kar umownych przez NFZ, wytoczeniem powództwa cywilnego przez pacjentkę, jak również sankcjami nakładanymi przez Rzecznika Praw Pacjenta”. Zalecenia zostały przekazane właściwym konsultantom wojewódzkim.

c. Rzecznik Praw Pacjenta

Ponadto należy wskazać, że ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta powołała centralny organ administracji rządowej w postaci Rzecznika Praw Pacjenta – istotny z punktu widzenia ochrony praw wszystkich pacjentów, w tym również kobiet w ciąży mających ewentualne trudności w dostępie do zabiegu przerwania ciąży.

Przedmiotem działania Rzecznika jest ochrona praw pacjenta określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych

Do zakresu działania Rzecznika należy m.in.:

- 1) prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów;
- 2) prowadzenie postępowań w trybie art. 50-53 ustawy (przepisy te regulują możliwość podjęcia przez Rzecznika postępowania wyjaśniającego, jeżeli poweźmie wiadomość co najmniej uprawdopodobniającą naruszenie praw pacjenta);
- 3) w sprawach cywilnych wykonywanie zadań określonych w art. 55 ustawy;
- 4) współpraca z organami władzy publicznej w celu zapewnienia pacjentom przestrzegania ich praw, w szczególności z ministrem właściwym do spraw zdrowia;

- 5) przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta;
- 6) współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw pacjenta;
- 7) analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy

Ponadto Rzecznik Praw Pacjenta – w odpowiedzi na kierowane pisemne wnioski, zgłoszenia mailowe i telefoniczne, a także w związku z osobistymi wizytami pacjentów w siedzibie Biura Rzecznika Praw Pacjenta – udziela informacji związanych z szeroko pojętą problematyką kobiet w ciąży.

W związku z powyższym należy wskazać, że kobieta w ciąży, której odmówiono dostępu do przysługującego jej świadczenia, ma możliwość zwrócenia się w tej kwestii również do Rzecznika Praw Pacjenta, który może podjąć w tej sprawie postępowanie wyjaśniające. W konsekwencji pacjentka, której odmówiono wykonania zabiegu przerwania ciąży może zatem – poza wniesieniem sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza – również egzekwować swoje prawo z pomocą Rzecznika Praw Pacjenta.

W celu ułatwienia kontaktu z Biurem Rzecznika Praw Pacjenta ponad 10 lat temu została utworzona ogólnopolska bezpłatna infolinia 800-190-590. Pracownicy obsługujący infolinię informują dzwoniących o prawach ubezpieczonych, udzielają im wskazówek, jak zgłosić naruszenie praw pacjentów, przekazują dane kontaktowe do placówek medycznych i urzędów współpracujących z Funduszem, informują o zasadach świadczenia usług medycznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Od listopada 2018 r. numer „800 190 590” jest wspólnym numerem telefonu dla Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta w ramach działającej w całym kraju, we wszystkich OW NFZ Telefonicznej Informacji Pacjenta. Infolinia jest jednocześnie obsługiwana przez kilkudziesięciu pracowników oddziałów wojewódzkich Funduszu oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta. Nowy jednolity numer w całym kraju zastąpił kilkanaście numerów funkcjonujących do tej pory w oddziałach wojewódzkich Funduszu. Gwarantuje on uzyskanie szybkiej, kompleksowej i przejrzystej informacji dotyczącej funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w Polsce.

d. Procedura akredytacji

Należy zaznaczyć, że kwestia zapewnienia przestrzegania praw pacjentów wyrażonych w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, jak również ich pełna realizacja w podmiotach leczniczych leży u podstaw wieloaspektowych działań, w tym w procedurze akredytacji.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o akredytacji w ochronie zdrowia podmiot wykonujący działalność leczniczą może wystąpić do ministra właściwego do spraw zdrowia z wnioskiem o udzielenie akredytacji, która ma na celu potwierdzenie, że podmiot udziela świadczeń zdrowotnych i działa zgodnie ze standardami akredytacyjnymi. Standardy akredytacyjne są opracowywane przez ośrodek akredytacyjny, akceptowane przez Radę

Akredytacyjną i zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw zdrowia. Są publikowane w drodze obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym Ministra Zdrowia.

Akredytacji udziela minister właściwy do spraw zdrowia na podstawie rekomendacji Rady Akredytacyjnej po przeprowadzeniu procedury oceniającej podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych. Procedura ta polega na dokonaniu przeglądu podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych, pod względem spełniania standardów akredytacyjnych.

Należy przy tym podkreślić, że istotnym elementem standardów akredytacyjnych, a tym samym również procedury oceniającej, jest przestrzeganie praw pacjenta. Przykładowo, zgodnie ze standardami akredytacyjnymi w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych i funkcjonowania szpitali, jednym z pierwszych wymogów stawianych podmiotowi w tym obszarze jest znajomość praw pacjenta przez osoby zatrudnione w szpitalu.

Dlatego też wszyscy zatrudnieni w szpitalu, mający kontakt z chorymi, mają być zapoznani z prawami pacjenta. Tematyka ta ma również stanowić element regularnych spotkań kadry lekarskiej i pielęgniarskiej. Wymóg znajomości praw pacjenta przez personel podmiotu medycznego została uwzględniona również w pozostałych standardach akredytacyjnych.

Fakt posiadania przez podmiot wykonujący działalność leczniczą certyfikatu akredytacyjnego stanowi potwierdzenie stosowania w nim wysokich standardów, wpływających przede wszystkim na jakość udzielanych świadczeń zdrowotnych. Akredytacja oznacza tym samym również szansę na zminimalizowanie ewentualnych naruszeń praw pacjenta. Obecnie w Polsce certyfikat akredytacji posiada 200 szpitali i jednostek podstawowej opieki zdrowotnej.

e. Pełnomocnicy ds. praw pacjenta w jednostkach służby zdrowia

W celu zapewnienia właściwego przestrzegania praw pacjenta w danym podmiocie leczniczym, kierownicy wielu podmiotów decydują się na tworzenie stanowisk pełnomocników ds. praw pacjenta. Zadaniem osób zatrudnionych na tym stanowisku jest najczęściej udzielanie porad w sprawach związanych z prawami pacjenta oraz wsparcia w rozwiązywaniu problemów zgłaszanych przez pacjentów lub ich bliskich.

Powyższe rozwiązania prawne odnoszą się do wszystkich praw pacjenta, w tym zatem również do prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa to informacji czy też do tajemnicy informacji związanych z pacjentem (w tym praw, których naruszenie stanowiło podstawę skarg zakończonych wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

Troska o prawa pacjenta oraz dbałość o ich pełne przestrzeganie znajduje zatem odzwierciedlenie zarówno w stosownych regulacjach prawnych jak i w działaniach podejmowanych w praktyce.

2. Upowszechnienie wyroku Trybunału i działania informacyjne dotyczące środków krajowych

Wszystkie działania dotyczące publikacji i rozpowszechnienia wyroku Trybunału przedstawione powyżej są istotne również w kontekście naruszenia art. 8 Konwencji.

Dodatkowo należy wspomnieć, że polskie władze podjęły szereg działań mających na celu rozpowszechnienie informacji o funkcjonowaniu Komisji Lekarskiej i możliwości wniesienia sprzeciwu od opinii lub orzeczenia lekarza, w szczególności:

- informacja o mechanizmie odwoławczym została opublikowana na stronie internetowej Rzecznika Praw Pacjenta (www.bpp.gov.pl) oraz różnych organizacji pozarządowych, np. polskiej Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (www.federa.org.pl);
- w październiku 2010 r. Rzecznik Praw Pacjenta rozpoczął ogólnopolską kampanię informacyjną: „Pacjencie, czy znasz swoje prawa?” Zostały przygotowane specjalne ulotki i wysłane do wszystkich lokalnych społeczności w Polsce (ok. 2500) z prośbą o rozpowszechnienie ich wśród mieszkańców i opublikowanie informacji na ich stronach internetowych;
- Rzecznik Praw Pacjenta przeprowadził szkolenia dla organizacji pozarządowych (m.in. dla polskiej Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny) i uczestniczył w szeregu konferencji i spotkań;
- W Biurze Rzecznika Praw Pacjenta została uruchomiona specjalna darmowa infolinia mająca na celu informowanie pacjentów o ich prawach.

3. Przed- i podyplomowe kształcenie lekarzy

Należy również zaznaczyć, że programy kształcenia przed- i podyplomowego lekarzy zawierają treści związane z problematyką praw pacjenta, w tym w zakresie przestrzegania tajemnicy lekarskiej i prawa do sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza.

Zgodnie ze standardami kształcenia na kierunku lekarskim, określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, lekarz poznaje główne pojęcia, teorie, zasady i reguły etyczne służące jako ogólne ramy właściwego interpretowania i analizowania zagadnień moralno-medycznych.

Ponadto lekarz ma obowiązek informowania pacjenta o celu, przebiegu i ewentualnym ryzyku proponowanych działań diagnostycznych lub terapeutycznych. Ma on obowiązek uzyskania na nie świadomej zgody pacjenta.

Lekarz zobowiązany jest przestrzegać praw pacjenta, w tym: prawa do ochrony danych osobowych, prawa do intymności, prawa do poszanowania godności, prawa do informacji o stanie zdrowia, prawa do tajemnicy informacji związanych z pacjentem, prawa do wyrażenia świadomej zgody na leczenie lub odstąpienie od niego, prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa do zgłaszania niepożądanego działania produktu leczniczego oraz prawa do godnej śmierci. Standardy wymagają od lekarza znajomości zasad tajemnicy lekarskiej, prowadzenia dokumentacji medycznej, odpowiedzialności karnej, cywilnej i zawodowej lekarza.

W trakcie odbywania stażu podyplomowego, którego celem jest pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności z zakresu zapobiegania, rozpoznawania, leczenia i rehabilitacji najczęściej występujących chorób,

lekarz poznaje zasady wykonywania zawodu lekarza, w tym zagadnienia związane z prawami pacjenta. Staż ma również na celu kształtowanie postaw lekarzy i lekarzy dentyków w oparciu o system norm etycznych zawartych w przysiędze i przykazaniu Hipokratesa, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Deklaracji helsińskiej i tokijskiej, Deklaracji genewskiej, polskim Kodeksie Etyki Lekarskiej (KEL) oraz w Europejskiej Konwencji Bioetycznej.

Odnosząc się do treści programu specjalizacji w dziedzinie położnictwo i ginekologia należy wskazać, że w każdym programie szkolenia specjalizacyjnego w poszczególnych dziedzinach medycyny jest wpisany obowiązkowy kurs w zakresie prawa medycznego. Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu kursu wykaże się znajomością podstawowych przepisów prawa w zakresie wykonywania zawodu lekarza oraz odpowiedzialności.

Zakres wiedzy jaką lekarz otrzymuje w trakcie trwania ww. kursu to m.in. uprawnienia i obowiązki zawodowe lekarza oraz prawa pacjenta a powinności lekarza (pojęcie świadomej zgody, prawo do odmowy udzielenia świadczenia).

Kolejnym kursem obowiązkowym dla lekarzy odbywających szkolenie specjalizacyjne we wszystkich dziedzinach medycyny jest kurs z zakresu zdrowia publicznego, w ramach którego lekarze zostają zapoznani m.in. z etycznymi podstawami zdrowia publicznego (prawa człowieka a system opieki zdrowotnej, etyczne modele systemów opieki zdrowotnej, wolność indywidualna i jej granice w obszarze polityki zdrowotnej, wartość autonomii pacjenta, prywatność) oraz z zagadnieniami zdrowia publicznego w wybranych regulacjach bioetycznych: regulacje etyczne samorządów zawodów medycznych, Europejska Konwencja Bioetyczna.

Celem takiego szkolenia specjalizacyjnego jest przygotowanie lekarza do samodzielnego prowadzenia podstawowej oraz specjalistycznej opieki profilaktycznej i leczniczej, w zakresie położnictwa i ginekologii, nad kobietą w poszczególnych okresach jej życia, tak, aby wykonywanie przez niego zawodu cechowały: kompetencja, innowacyjność, wrażliwość i właściwa postawa etyczno-moralna.

Oczekuje się, że lekarz w trakcie szkolenia specjalizacyjnego opanuje pełen zakres wymaganej współczesnej wiedzy, określonej w programie, nabędzie niezbędną biegłość w wykonywaniu zabiegów i stosowaniu procedur medycznych oraz zdobędzie wystarczające doświadczenie praktyczne (zawodowe).

W trakcie szkolenia lekarz ma również zdobyć umiejętności właściwego traktowania pacjentki jako osoby, odpowiedniego sposobu komunikowania się z pacjentką i jej rodziną, przekazywania rzetelnej, wyważonej informacji medycznej oraz służenia wsparciem psychicznym jak również umiejętność wyboru indywidualnej, odpowiedniej do sytuacji klinicznej metody postępowania diagnostycznego i medycznego.

Podobny charakter ma także kształcenie przed- i podyplomowe pielęgniarek i położnych.

III. Wnioski pozwanego państwa

W konkluzjach rząd chciałby podkreślić, że Polska zapewnia pacjentom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, równy dostęp do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

Zabieg przerwania ciąży, w okolicznościach wskazanych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży - należy do gwarantowanych świadczeń medycznych i jako taki jest udzielany przez szpitale, które zawarły umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na realizację świadczeń w zakresie położnictwa i ginekologii.

Dane dotyczące liczby legalnych aborcji potwierdzają, że te gwarantowane świadczenia medyczne są faktycznie udzielane. W 2002 r., kiedy miały miejsce wydarzenia będące podstawą skargi w sprawie R.R. p. Polsce, wykonano 159 zabiegów przerwania ciąży, podczas gdy w 2015 r. wykonano ich już 1040, w 2016 r. – 1098, a w 2017 r. – 1 057, a w 2018 - 1076. Dane te wskazują, że zabiegi przerywania ciąży są skutecznie przeprowadzane w Polsce, co więcej obecnie w liczbie sześciokrotnie wyższej niż w 2000 r.

W konsekwencji rząd wyraża opinię, że dalsze środki indywidualne w niniejszej sprawie nie są konieczne oraz że środki generalne opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy prawne, tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, jak również inne działania, będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

25) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Sepczyński p. Polsce*, przekazany w dniu 30 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

Sepczyński p. Polsce, skarga nr 78352/14, wyrok z dnia 26.04.2018 r., ostateczny w dniu 26.07.2018 r.

Sprawa dotyczy nieadekwatnej opieki medycznej w zakładzie karnym w związku z faktem, że skarżący, który wymagał rehabilitacji, nie otrzymał jej w trakcie pobytu w zakładzie karnym, co doprowadziło do pogorszenia jego stanu zdrowia (naruszenie art. 3 Konwencji). Sprawa dotyczy również nieproporcjonalnej ingerencji w prawo skarżącego do spokojnego korzystania z własności, w związku z faktem, że musiał ponieść koszty sądowe w wysokości wyższej niż zadośćuczynienie przyznane mu w postępowaniu krajowym dotyczącym nieadekwatnej opieki medycznej (naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji).

Skarżący, który w 2010 r. miał wypadek motocyklowy, był osadzony pomiędzy 28 marca a 26 lipca 2011 r. Podczas osadzenia został zbadany przez lekarza, który stwierdził, że skarżący powinien przejść rehabilitację. Skarżący jednak nie został poddany żadnemu zabiegowi rehabilitacyjnemu w trakcie osadzenia. Skarżący wniósł pozew przeciwko Skarbowi Państwa na naruszenie jego dóbr osobistych twierząc m.in., że więzienny system opieki zdrowotnej nie zapewnił mu właściwej opieki medycznej podczas osadzenia. Jego pozew został

uwzględniony przez sądy obu instancji – sąd pierwszej instancji przyznał skarżącemu zadośćuczynienie za szkodę niematerialną w wysokości 23 000 zł i zobowiązał go do zapłaty kosztów procesu i sądowych w kwocie 14 118 zł. Sąd odwoławczy zmniejszył wysokość zadośćuczynienia do 13 000 zł i pozostawił bez zmian rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów.

Trybunał stwierdził, że osadzenie skarżącego bez adekwatnej opinii medycznej – fakt, który był potwierdzony przez sądy krajowe, stanowiło poniżające traktowanie z naruszeniem art. 3 Konwencji. Trybunał zauważył również, że pomimo stwierdzenia naruszenia Konwencji i przyznania zadośćuczynienia w postępowaniu krajowym, wysokość zadośćuczynienia została w całości skonsumowana przez koszty sądowe, więc skarżący nie stracił statusu ofiary w zakresie naruszenia art. 3 Konwencji w związku z brakiem odpowiedniej opieki medycznej.

Trybunał uznał również, iż doszło do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji przynajmniej, że znaczące zmniejszenie wartości roszczenia wynikające z obowiązku zapłacenia kosztów procesu stanowi ingerencję w prawo do spokojnego korzystania z własności. Trybunał mając na uwadze zasady dotyczące kosztów sądowych i kosztów procesu, wskazanych w art. 98 Kodeksu postępowania cywilnego, przypomniał art. 102 K.p.c., który przyznaje sądom krajowym pewną swobodę uznania w zakresie podziału kosztów w przypadku częściowego sukcesu w trakcie postępowania i wskazał, że w sprawie skarżącego sądy nie rozważyły wystarczająco kwestii szczególnych okoliczności skarżącego (roszczenie o odszkodowanie z tytułu szkody niematerialnej powstałej w wyniku braku opieki medycznej w areszcie, a nie zwykłego sporu cywilnoprawnego między prywatnymi stronami).

I. Zapłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 500 euro	1 800 euro	5 300 euro
Termin płatności: 26.07.2018 r.		Wyłacono: 12.06.2018 r.	

2. Środki indywidualne

Skarżącemu nie przysługują żadne środki natury proceduralnej w odniesieniu do postępowania krajowego dotyczącego naruszenia jego dóbr osobistych, w tym zwłaszcza odnośnie do kwestii jaką jest rozstrzygnięcie o kosztach. Ponadto nie ma podstaw do wznowienia postępowania cywilnego w sprawie skarżącego na podstawie wyroku Trybunału. Dlatego też wykonanie środków o charakterze indywidualnym w niniejszej sprawie sprowadza się do wypłaty skarżącemu przyznanych przez Trybunał sum pieniężnych tytułem zadośćuczynienia, jak również zwrotu kosztów i wydatków.

W dniu 1 października 2015 r. skarżący został zwolniony z więzienia w Przytułach Starych. Został ponownie osadzony w dniu 14 lutego 2017 r. i od tego czasu przebywa w Zakładzie Karnym w Czerwonym Borze.

W tych okolicznościach żadne inne środki o charakterze indywidualnym nie wydają się konieczne

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 3 Konwencji

Środki generalne przyjęte przez rząd dotyczące opieki medycznej w zakładach karnych i aresztach śledczych zostały przedstawione w raporcie z wykonania wyroków w grupie spraw *Kaprykowski p. Polsce* przekazana Komitetowi Ministrów w dniu 21 czerwca 2016 r. Oprócz informacji już przedstawionych w raporcie z działania należy dodać następujące informacje. Więzienna służba zdrowia realizuje nałożony na Służbę Więzienną ustawowy obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej osobom pozbawionym wolności. Osoby pozbawione wolności mają prawo do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków i artykułów sanitarnych. Struktura organizacyjna służby zdrowia odpowiada strukturze Służby Więziennej, przy czym opieka zdrowotna realizowana jest na poziomie jednostek podstawowych, t.j. zakładów karnych i aresztów śledczych. Struktura organizacyjna obejmuje świadczenia zdrowotne udzielane w podmiotach leczniczych jednostek penitencjarnych jak i organizację świadczeń udzielanych w podmiotach pozawięziennych.

Świadczenia opieki zdrowotnej są finansowane w całości z budżetu państwa. Kodeks karny wykonawczy wskazuje także przypadki w których udzielanie świadczeń odbywa się w podmiotach pozawięziennych (dotyczy to w szczególności, świadczeń wysokospecjalistycznych oraz sytuacji nagłego zagrożenia zdrowia lub życia osadzonego).

W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonują podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności i obejmują w szczególności ambulatoria z izbami chorych oraz szpitale więzienne.

W ramach tych podmiotów leczniczych działają oddziały szpitalne, gabinety lekarskie (na koniec 2018 r. funkcjonowało 120 ambulatoriów we wszystkich jednostkach penitencjarnych zapewniających również świadczenia medyczne podległym oddziałom zewnętrznym), gabinety stomatologiczne (120 na koniec 2018 r.), pracownie diagnostyczne, pracownie rehabilitacji i fizykoterapii oraz apteki zakładowe (na koniec 2018 r.: 15 aptek i 1 dział farmacji szpitalnej). Informacja dotycząca lokalizacji i profili szpitali więziennych zawarta została w załączniku.

Szczegółowe warunki jakie powinny spełniać te obiekty określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5 lipca 2012 roku *w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia, urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności*. Jednostki, w których funkcjonują szpitale więzienne zapewniają całodobową opiekę medyczną. W pozostałych jednostkach kadra medyczna jest obecna w godzinach pracy administracji i zapewnia osadzonym ambulatoryjną opiekę medyczną. W pozostałym czasie więziennictwo korzysta ze świadczeń Zespołów Ratownictwa Medycznego.

Opiekę zdrowotną zapewnia obecnie kadra medyczna obejmująca ok. 1 000 lekarzy, 170 stomatologów i 200 osób innego personelu (farmaceuci, technicy).

W 2017 r. w oddziałach szpitali więziennych przebywało 5 438 pacjentów, w pozawięziennych zakładach leczniczych hospitalizowano 3 186 pacjentów. Ponadto, miały miejsce 1 346 194 wizyty u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz konsultacje specjalistyczne w podmiotach więziennych w trybie ambulatoryjnym, w pozawięziennych podmiotach leczniczych udzielono 36 388 takich świadczeń.

Z kolei w 2018 r. w oddziałach szpitali więziennych przebywało 4 715 pacjentów, w pozawięziennych zakładach leczniczych hospitalizowano 4 168 pacjentów. W podmiotach więziennych w trybie ambulatoryjnym miało miejsce 1 320 423 wizyt u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz konsultacji specjalistycznych, w pozawięziennych podmiotach leczniczych udzielono 33 159 takich świadczeń.

Więzienne podmioty lecznicze współdziałają z podmiotami pozawięziennymi w przypadkach wymienionych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności, tj. w przypadkach konieczności natychmiastowego udzielenia świadczeń w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia, konieczności przeprowadzenia specjalistycznych badań, leczenia lub rehabilitacji, konieczności przeprowadzenia badań diagnostycznych z powodu braku specjalistycznego sprzętu lub w czasie przepustki.

Powyższe rozwiązania pozwalają na zapewnienie osadzonemu wysokospecjalistycznych świadczeń, których realizacja w więziennych podmiotach leczniczych jest niemożliwa lub nieuzasadniona ekonomicznie. Zgodnie z art. 115 Kodeksu karnego wykonawczego osadzeni mają również prawo za zgodą dyrektora jednostki, korzystać ze świadczeń medycznych na własny koszt. W przypadku braku możliwości zapewnienia adekwatnej opieki zdrowotnej możliwe jest wystąpienie do sądu penitencjarnego o udzielenie osadzonemu przerwy w odbywaniu kary lub o uchylenie tymczasowego aresztowania.

W więziennych podmiotach leczniczych uwzględniane są prawa pacjenta określone w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego).

Z uwagi na finansowanie z budżetu państwa świadczenia zdrowotne dla osadzonych nie podlegają limitowaniu. W przypadkach uzasadnionych stanem zdrowia lekarz może ustalać adekwatne wyżywienie (diety lecznicze) lub wnioskować odstępstwa od zasad określonych w regulaminach wykonania kary pozbawienia wolności oraz wykonania tymczasowego aresztowania.

Wydatki z tytułu opieki zdrowotnej osadzonych w latach 2017-2018 wynosiły:

- a) na leki: 24 214 899 złotych w 2017 r. oraz 22 716 071 złotych w 2018 r.,
- b) na świadczenia medyczne: 41 520 127 złotych w 2017 r. oraz 46 526 657 złotych w 2018 r.,
- c) na zakupy inwestycyjne (sprzęt medyczny): 5 338 206 złotych w 2017 r. oraz 3 824 050 złotych w 2018 r.

Wśród osadzonych w aresztach śledczych i zakładach karnych są prowadzone działania z zakresu promocji zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym. Upowszechnia się wiedzę na temat zdrowia psychicznego, kształtowania zachowań i stylów życia korzystnych dla zachowania dobrej kondycji psychofizycznej. Podejmowane działania

edukacyjne zmierzają do tego, aby każda osoba pozbawiona wolności rozumiała, że jest odpowiedzialna za swoje zdrowie, chciała i umiała je chronić oraz starała się utrzymywać w dobrym stanie.

Personel medyczny we współpracy z funkcjonariuszami i pracownikami działu penitencjarnego oraz działu ochrony stale monitoruje funkcjonowanie osadzonych w oddziałach mieszkalnych.

W sposób ciągły realizuje zadania w zakresie przeciwdziałania zachowaniom suicydalnym w oparciu o Instrukcję Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 sierpnia 2016 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności.

Opieka zdrowotna nad osobami pozbawionymi wolności z zaburzeniami psychicznymi jest wykonywana w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej. W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonuje ambulatorium z izbą chorych. Lekarze psychiatry zatrudnieni tam udzielają świadczeń zdrowotnych z zakresu pomocy doraźnej, ambulatoryjnej i szpitalnej. Całodobowa opieka psychiatryczna jest dostępna jedynie w jednostkach dysponujących szpitalnymi oddziałami psychiatrycznymi (Areszty Śledcze w Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu oraz Zakład Karny Nr 2 w Łodzi).

Bieżąca dostępność do lekarza psychiatry jest zapewniana także w podmiotach, w których taki specjalista nie jest zatrudniony. Wówczas osoby pozbawione wolności są konsultowane przez lekarzy psychiatrów w ramach współpracy z innym więziennym podmiotem leczniczym lub pozawięziennymi placówkami ochrony zdrowia

W 2017 r. osadzeni korzystali z 72 001 konsultacji psychiatrycznych (przeprowadzonych w trybie ambulatoryjnym), w tym 70 396 konsultacji odbyło się w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności, a 1 605 - w placówkach pozawięziennych. W oddziałach psychiatrycznych szpitali więziennych hospitalizowano 1 164 pacjentów. Wydano 608 opinii sądowo-psychiatrycznych.

W 2018 r. osadzeni korzystali z 74 798 konsultacji psychiatrycznych (przeprowadzonych w trybie ambulatoryjnym), w tym 73 082 konsultacji odbyło się w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności, a 1 716 - w placówkach pozawięziennych. W oddziałach psychiatrycznych hospitalizowano i obserwowano 1122 pacjentów. Wydano 796 opinii sądowo-psychiatrycznych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, każdy osadzony przy przyjęciu do aresztu śledczego lub zakładu karnego jest badany przez lekarza, który wydaje zalecenia odnośnie do dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia. Pomimo barier wynikających z sytuacji architektonicznej w jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są kwestie dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie ze wspomnianym wyżej rozporządzeniem z 5 lipca

2012 r. Wszystkie działania inwestycyjne oraz modernizacyjne przyczyniają się do poprawy warunków udzielania świadczeń medycznych.

Corocznie zbierane są dane dotyczące niepełnosprawnych korzystających z kul łokciowych i poruszających się na wózku inwalidzkim w zakresie ich rozmieszczenia i zapewnienia dostępu do innych pomieszczeń np. sali widzeń, łaźni, ambulatorium. Zgodnie z dostępnymi danymi, na dzień 20 grudnia 2018 r. w jednostkach penitencjarnych przebywało 108 osadzonych poruszających się na wózku inwalidzkim i 521 osadzonych korzystających na stałe z kul łokciowych.

Więzienna służba zdrowia udzieliła w 2017 r. 54 551 ambulatoryjnych świadczeń rehabilitacyjnych w ramach swoich podmiotów leczniczych i 966 w ramach pozawięziennej służby zdrowia. W 2018 r. liczby wynosiły odpowiednio 26 773 ambulatoryjnych świadczeń rehabilitacyjnych w ramach więziennych podmiotów leczniczych i 402 w pozawięziennej służbie zdrowia.

W ramach systemu więziennictwa funkcjonują: Oddział Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 2 w Łodzi, w którym w 2017 r. hospitalizowano 99 pacjentów, a w 2018 r. 99 pacjentów oraz Oddział dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnem, w którym w 2017 r. hospitalizowano 63 pacjentów, zaś w 2018 r. - 80. Do tych oddziałów kierowani są osadzeni wymagający zabiegów w trybie szpitalnym lub wymagający, z powodu stanu ogólnego lub niepełnosprawności długotrwałej hospitalizacji.

W celu uniknięcia ewentualnych roszczeń wynikających z nieuwzględnienia przy rozmieszczeniu wszystkich wymogów prawnych, w tym przede wszystkim - realizacji praw osadzonego, przy rozmieszczeniu osadzonych niepełnosprawnych pod uwagę brane są następujące okoliczności:

1. klasyfikacja (skazany, tymczasowo aresztowany) oraz typ zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) lub areszt śledczy;
2. konieczność zapewnienia osadzonemu całodobowej opieki lekarskiej (zaplecze szpitalne) z przyczyn innych niż niepełnosprawność;
3. umożliwienie kontaktu z rodziną;
4. uwzględnienie miejsca zamieszkania osadzonego, co ma szczególne znaczenie w przypadku zbliżającego się końca kary i wiążącą się z tym koniecznością odwiezienia osadzonego do miejsca zamieszkania po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej;
5. wykonanie poleceń organów dysponujących związanych z realizacją czynności procesowych;
6. konieczność zapewnienia osadzonym bezpieczeństwa osobistego.

Osadzeni niepełnosprawni są w miarę możliwości przemieszczani, z uwzględnieniem wszystkich przepisów, do pomieszczeń dostosowanych do ich potrzeb, które nie ograniczają ich uprawnień w zakresie swobodnego korzystania ze wszystkich przysługujących im praw. W razie potrzeby w Zakładzie Karnym Bydgoszcz Fordon organizowane są kursy orientacji przestrzennej dla osadzonych z niepełnosprawnością narządu wzroku. W 2017 r. zorganizowano 2 kursy dla 2 osób pozbawionych wolności, natomiast w 2018 r. - 3 kursy dla 3 osób pozbawionych wolności.

Dodatkowo, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, Służba Więzienna dysponuje stroną internetową (www.sw.gov.pl), która umożliwia komunikację w celu uzyskania potrzebnych informacji za pośrednictwem formularza kontaktowego.

2. Naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji

Należy zauważyć, że Trybunał nie zakwestionował przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących kwestii opłat sądowych (art. 98 i następane K.p.c.). Trybunał stwierdził, że w przedmiotowej sprawie sądy krajowe nie zastosowały tych przepisów zgodnie ze standardami Konwencji, w szczególności nie uwzględniając szczególnej sytuacji skarżącego i nie stosując art. 102 K.p.c., co doprowadziło do nieproporcjonalnej ingerencji w jego prawo do poszanowania mienia i skutecznie pozbawiło go zadośćuczynienia przyznanego przez sądy krajowe.

W konsekwencji nie ma potrzeby wprowadzania zmian legislacyjnych w celu wykonania wyroku Trybunału w niniejszej sprawie.

3. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

W opinii rządu działania edukacyjne i upowszechniające w związku z niniejszym wyrokiem będą uważane za wystarczające, aby uniknąć podobnych naruszeń w przyszłości. Dlatego wyrok w sprawie *Sepczyński* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie danych HUDOC. Informacje o wyroku zostały zawarte w biuletynie Ministerstwa Sprawiedliwości (w numerze z czerwca 2018 r.). Zostały również wysłane do prezesów sądów krajowych, które rozpoznawały sprawę skarżącego, wraz z informacjami o standardach Konwencji w odniesieniu do art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

Informacje dotyczące wyroku (i niewłaściwej praktyki sądów krajowych w tym zakresie) zostały zawarte w szkoleniach organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury: dla sędziów – koordynatorów do spraw współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych (28-30 maja 2019 r.) jak również dla sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych orzekających w wydziałach cywilnych (szkolenie: „Gwarancje procesowe ochrony praw człowieka” w dniach 10-12 czerwca 2019 r.).

Ponadto, mając na względzie niekwestionowane naruszenie art. 3 Konwencji w niniejszej sprawie z powodu braku odpowiedniej opieki medycznej w ośrodku detencyjnym (co potwierdzono również w postępowaniu krajowym), wyrok Trybunału został rozpowszechniony w ramach Centralnej Rady Służba Więzienna w celu zapoznania z nim funkcjonariuszy więziennych.

W tych okolicznościach żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej przyjęte środki o charakterze generalnym, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

Załącznik

Umiejscowienie i profile szpitali więziennych

Umiejscowienie szpitala więziennego	Profil oddziału szpitalnego
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Bydgoszczy</i>	
Areszt Śledczy w Bydgoszczy	oddział wieloprofilowy zachowawczy oddział chirurgiczny z pododdziałem laryngologicznym
Zakład Karny w Grudziądzu	oddział ginekologiczno-położniczy
Zakład Karny w Potulicach	oddział chorób zakaźnych oddział przeciwgruźliczy
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach</i>	
Areszt Śledczy w Bytomiu	oddział wewnętrzny
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Koszalinie</i>	
Zakład Karny w Czarnem	Wewnętrzny wewnętrzny dla przewlekle chorych
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Gdańsku</i>	
Areszt Śledczy w Gdańsku	wieloprofilowy zachowawczy Przeciwgruźliczy
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie</i>	
Areszt Śledczy w Krakowie	wieloprofilowy zachowawczy oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Łodzi</i>	
Zakład Karny w Łodzi	wieloprofilowy zachowawczy oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie oddział rehabilitacji leczniczej
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu</i>	
Areszt Śledczy w Poznaniu	Wewnętrzny oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie oddział dermatologiczny
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu</i>	
Areszt Śledczy we Wrocławiu	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie

Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Szczecinie	
Areszt Śledczy w Szczecinie	wewnętrzny
	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie

26) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Sepczyński p. Polsce*, przekazany w dniu 15 października 2019 r.

Opis sprawy

Sepczyński p. Polsce, skarga nr 78352/14, wyrok z dnia 26.04.2018 r., ostateczny w dniu 26.07.2018 r.

Sprawa dotyczy nieadekwatnej opieki medycznej w zakładzie karnym w związku z faktem, że skarżący, który wymagał rehabilitacji, nie otrzymał jej w trakcie pobytu w zakładzie karnym, co doprowadziło do pogorszenia jego stanu zdrowia (naruszenie art. 3 Konwencji). Sprawa dotyczy również nieproporcjonalnej ingerencji w prawo skarżącego do spokojnego korzystania z własności, w związku z faktem, że musiał ponieść koszty sądowe w wysokości wyższej niż zadośćuczynienie przyznane mu w postępowaniu krajowym dotyczącym nieadekwatnej opieki medycznej (naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji).

Skarżący, który w 2010 r. miał wypadek motocyklowy, był osadzony pomiędzy 28 marca a 26 lipca 2011 r. Podczas osadzenia został zbadany przez lekarza, który stwierdził, że skarżący powinien przejść rehabilitację. Skarżący jednak nie został poddany żadnemu zabiegowi rehabilitacyjnemu w trakcie osadzenia. Skarżący wniósł pozew przeciwko Skarbowi Państwa na naruszenie jego dóbr osobistych twierdząc m.in., że więzienny system opieki zdrowotnej nie zapewnił mu właściwej opieki medycznej podczas osadzenia. Jego pozew został uwzględniony przez sądy obu instancji – sąd pierwszej instancji przyznał skarżącemu zadośćuczynienie za szkodę niematerialną w wysokości 23 000 zł i zobowiązał go do zapłaty kosztów procesu i sądowych w kwocie 14 118 zł. Sąd odwoławczy zmniejszył wysokość zadośćuczynienia do 13 000 zł i pozostawił bez zmian rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów.

Trybunał stwierdził, że osadzenie skarżącego bez adekwatnej opinii medycznej – fakt, który był potwierdzony przez sądy krajowe, stanowiło poniżające traktowanie z naruszeniem art. 3 Konwencji. Trybunał zauważył również, że pomimo stwierdzenia naruszenia Konwencji i przyznania zadośćuczynienia w postępowaniu krajowym, wysokość zadośćuczynienia została w całości skonsumowana przez koszty sądowe, więc skarżący nie stracił statusu ofiary w zakresie naruszenia art. 3 Konwencji w związku z brakiem odpowiedniej opieki medycznej.

Trybunał uznał również, iż doszło do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji przyznając, że znaczące zmniejszenie wartości roszczenia wynikające z obowiązku zapłacenia kosztów procesu stanowi ingerencję w prawo do spokojnego korzystania z własności. Trybunał mając na uwadze zasady dotyczące kosztów sądowych i kosztów procesu, wskazanych w art. 98 Kodeksu postępowania cywilnego, przypomniał art. 102 K.p.c., który przyznaje sądom krajowym pewną swobodę uznania w zakresie podziału kosztów w przypadku częściowego sukcesu w trakcie postępowania i wskazał, że w sprawie skarżącego sądy nie rozważyły wystarczająco kwestii szczególnych okoliczności skarżącego (roszczenie o

odszkodowanie z tytułu szkody niematerialnej powstałej w wyniku braku opieki medycznej w areszcie, a nie zwykłego sporu cywilnoprawnego między prywatnymi stronami).

I. Zapłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 500 euro	1 800 euro	5 300 euro
Termin płatności: 26.07.2018 r.		Wypłacono: 12.06.2018 r.	

2. Środki indywidualne

W dniu 1 października 2015 r. skarżący został zwolniony z więzienia w Przytułach Starych. Został ponownie osadzony w dniu 14 lutego 2017 r. i od tego czasu przebywa w Zakładzie Karnym w Czerwonym Borze.

Wszystkie konsekwencje naruszenia Konwencji stwierdzone przez Trybunał zostały pokryte przez zadośćuczynienie przyznane przez Trybunał. Zatem w tej sprawie żadne inne środki o charakterze indywidualnym nie są wymagane.

II. Środki generalne

1. Naruszenie art. 3 Konwencji

Środki generalne przyjęte przez rząd dotyczące opieki medycznej w zakładach karnych I aresztach śledczych zostały przedstawione w raporcie z wykonania wyroków w grupie spraw *Kaprykowski p. Polsce* przekazana Komitetowi Ministrów w dniu 21 czerwca 2016 r. Oprócz informacji już przedstawionych w raporcie z działania należy dodać następujące informacje. Więzienna służba zdrowia realizuje nałożony na Służbę Więzienną ustawowy obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej osobom pozbawionym wolności. Osoby pozbawione wolności mają prawo do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków i artykułów sanitarnych. Struktura organizacyjna służby zdrowia odpowiada strukturze Służby Więziennej, przy czym opieka zdrowotna realizowana jest na poziomie jednostek podstawowych, t.j. zakładów karnych i aresztów śledczych. Struktura organizacyjna obejmuje świadczenia zdrowotne udzielane w podmiotach leczniczych jednostek penitencjarnych jak i organizację świadczeń udzielanych w podmiotach pozawięziennych.

Świadczenia opieki zdrowotnej są finansowane w całości z budżetu państwa. Kodeks karny wykonawczy wskazuje także przypadki w których udzielanie świadczeń odbywa się w podmiotach pozawięziennych (dotyczy to w szczególności, świadczeń wysokospecjalistycznych oraz sytuacji nagłego zagrożenia zdrowia lub życia osadzonego).

W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonują podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności i obejmują w szczególności ambulatoria z izbami chorych oraz szpitale więzienne.

W ramach tych podmiotów leczniczych działają oddziały szpitalne, gabinety lekarskie (na koniec 2018 r. funkcjonowało 120 ambulatoriów we wszystkich jednostkach penitencjarnych zapewniających również świadczenia medyczne podległym oddziałom zewnętrznym), gabinety stomatologiczne (120 na koniec 2018 r.), pracownie diagnostyczne, pracownie rehabilitacji i fizykoterapii oraz apteki zakładowe (na koniec 2018 r.: 15 aptek i 1 dział farmacji szpitalnej). Informacja dotycząca lokalizacji i profili szpitali więziennych zawarta została w załączniku.

Szczegółowe warunki jakie powinny spełniać te obiekty określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5 lipca 2012 roku *w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia, urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności*. Jednostki, w których funkcjonują szpitale więzienne zapewniają całodobową opiekę medyczną. W pozostałych jednostkach kadra medyczna jest obecna w godzinach pracy administracji i zapewnia osadzonym ambulatoryjną opiekę medyczną. W pozostałym czasie więziennictwo korzysta ze świadczeń Zespołów Ratownictwa Medycznego.

Opiekę zdrowotną zapewnia obecnie kadra medyczna obejmująca ok. 1 000 lekarzy, 170 stomatologów i 200 osób innego personelu (w tym farmaceuci, technicy).

W 2017 r. w oddziałach szpitali więziennych przebywało 5 438 pacjentów, w pozawięziennych zakładach leczniczych hospitalizowano 3 186 pacjentów. Ponadto, miały miejsce 1 346 194 wizyty u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz konsultacje specjalistyczne w podmiotach więziennych w trybie ambulatoryjnym, w pozawięziennych podmiotach leczniczych udzielono 36 388 takich świadczeń. Z kolei w 2018 r. w oddziałach szpitali więziennych przebywało 4 715 pacjentów, w pozawięziennych zakładach leczniczych hospitalizowano 4 168 pacjentów. W podmiotach więziennych w trybie ambulatoryjnym miało miejsce 1 320 423 wizyt u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz konsultacji specjalistycznych, w pozawięziennych podmiotach leczniczych udzielono 33 159 takich świadczeń.

Więzienne podmioty lecznicze współdziałają z podmiotami pozawięziennymi w przypadkach wymienionych w § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. *w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności*, tj. w przypadkach konieczności natychmiastowego udzielenia świadczeń w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia, konieczności przeprowadzenia specjalistycznych badań, leczenia lub rehabilitacji, konieczności przeprowadzenia badań diagnostycznych z powodu braku specjalistycznego sprzętu lub w czasie przepustki. Powyższe rozwiązania pozwalają na zapewnienie osadzonemu wysokospecjalistycznych świadczeń, których realizacja w więziennych podmiotach leczniczych jest niemożliwa lub nieuzasadniona ekonomicznie. Zgodnie z art. 115 Kodeksu karnego wykonawczego osadzeni mają również prawo za zgodą dyrektora jednostki, korzystać ze świadczeń medycznych na własny koszt. W przypadku braku możliwości zapewnienia adekwatnej opieki zdrowotnej możliwe jest wystąpienie do sądu penitencjarnego o udzielenie osadzonemu przerwy w odbywaniu kary lub o uchylenie tymczasowego aresztowania.

W więziennych podmiotach leczniczych uwzględniane są prawa pacjenta określone w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o *prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* (z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego). Z uwagi na finansowanie z budżetu państwa świadczenia zdrowotne dla osadzonych nie podlegają limitowaniu. W przypadkach uzasadnionych stanem zdrowia lekarz może ustalać adekwatne wyżywienie (diety lecznicze) lub wnioskować o odstępstwa od zasad określonych w regulaminach wykonania kary pozbawienia wolności oraz wykonania tymczasowego aresztowania.

Wydatki z tytułu opieki zdrowotnej osadzonych w latach 2017-2018 wynosiły:

- a) na leki: 24 214 899 złotych w 2017 r. oraz 22 716 071 złotych w 2018 r.,
- b) na świadczenia medyczne: 41 520 127 złotych w 2017 r. oraz 46 526 657 złotych w 2018 r.,
- c) na zakupy inwestycyjne (sprzęt medyczny): 5 338 206 złotych w 2017 r. oraz 3 824 050 złotych w 2018 r.

Wśród osadzonych w aresztach śledczych i zakładach karnych są prowadzone działania z zakresu promocji zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym. Upowszechnia się wiedzę na temat zdrowia psychicznego, kształtowania zachowań i stylów życia korzystnych dla zachowania dobrej kondycji psychofizycznej. Podejmowane działania edukacyjne zmierzają do tego, aby każda osoba pozbawiona wolności rozumiała, że jest odpowiedzialna za swoje zdrowie, chciała i umiała je chronić oraz starała się utrzymywać w dobrym stanie.

Personel medyczny we współpracy z funkcjonariuszami i pracownikami działu penitencjarnego oraz działu ochrony stale monitoruje funkcjonowanie osadzonych w oddziałach mieszkalnych. W sposób ciągły realizuje zadania w zakresie przeciwdziałania zachowaniom suicydalnym w oparciu o Instrukcję Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 sierpnia 2016 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności.

Opieka zdrowotna nad osobami pozbawionymi wolności z zaburzeniami psychicznymi jest wykonywana w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej. W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonuje ambulatorium z izbą chorych. Lekarze psychiatry zatrudnieni tam udzielają świadczeń zdrowotnych z zakresu pomocy doraźnej, ambulatoryjnej i szpitalnej. Całodobowa opieka psychiatryczna jest dostępna jedynie w jednostkach dysponujących szpitalnymi oddziałami psychiatrycznymi (Areszty Śledcze w Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu oraz Zakład Karny Nr 2 w Łodzi).

Bieżąca dostępność do lekarza psychiatry jest zapewniana także w podmiotach, w których taki specjalista nie jest zatrudniony. Wówczas osoby pozbawione wolności są konsultowane przez lekarzy psychiatrów w ramach współpracy z innym więziennym podmiotem leczniczym lub pozawięziennymi placówkami ochrony zdrowia

W 2017 r. osadzeni korzystali z 72 001 konsultacji psychiatrycznych (przeprowadzonych w trybie ambulatoryjnym), w tym 70 396 konsultacji odbyło się w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności, a 1 605 - w placówkach pozawięziennych. W oddziałach

psychiatrycznych szpitali więziennych hospitalizowano 1 164 pacjentów. Wydano 608 opinii sądowo-psychiatrycznych.

W 2018 r. osadzeni korzystali z 74 798 konsultacji psychiatrycznych (przeprowadzonych w trybie ambulatoryjnym), w tym 73 082 konsultacji odbyło się w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności, a 1716 - w placówkach pozawięziennych. W oddziałach psychiatrycznych hospitalizowano i obserwowano 1122 pacjentów. Wydano 796 opinii sądowo-psychiatrycznych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami każdy osadzony przy przyjęciu do aresztu śledczego lub zakładu karnego jest badany przez lekarza, który wydaje zalecenia odnośnie do dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia. Pomimo barier wynikających z sytuacji architektonicznej w jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są kwestie dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie ze wspomnianym wyżej rozporządzeniem z 5 lipca 2012 r. Wszystkie działania inwestycyjne oraz modernizacyjne przyczyniają się do poprawy warunków udzielania świadczeń medycznych.

Corocznie zbierane są dane dotyczące niepełnosprawnych korzystających z kul łokciowych i poruszających się na wózku inwalidzkim w zakresie ich rozmieszczenia i zapewnienia dostępu do innych pomieszczeń np. sali widzeń, łaźni, ambulatorium. Zgodnie z dostępnymi danymi, na dzień 20 grudnia 2018 r. w jednostkach penitencjarnych przebywało 108 osadzonych poruszających się na wózku inwalidzkim i 521 osadzonych korzystających na stałe z kul łokciowych. Więzienna służba zdrowia udzieliła w 2017 r. 54 551 ambulatoryjnych świadczeń rehabilitacyjnych w ramach swoich podmiotów leczniczych i 966 w ramach pozawięziennej służby zdrowia. W 2018 r. liczby wynosiły odpowiednio 26 773 ambulatoryjnych świadczeń rehabilitacyjnych w ramach więziennych podmiotów leczniczych i 402 w pozawięziennej służbie zdrowia.

W ramach systemu więziennictwa funkcjonują: Oddział Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 2 w Łodzi, w którym w 2017 r. hospitalizowano 99 pacjentów, a w 2018 r. 99 pacjentów oraz Oddział dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnem, w którym w 2017 r. hospitalizowano 63 pacjentów, zaś w 2018 r. - 80. Do tych oddziałów kierowani są osadzeni wymagający zabiegów w trybie szpitalnym lub wymagający, z powodu stanu ogólnego lub niepełnosprawności długotrwałej hospitalizacji.

W celu uniknięcia ewentualnych roszczeń wynikających z nieuwzględnienia przy rozmieszczeniu wszystkich wymogów prawnych, w tym przede wszystkim - realizacji praw osadzonego, przy rozmieszczeniu osadzonych niepełnosprawnych pod uwagę brane są następujące okoliczności:

1. klasyfikacja (skazany, tymczasowo aresztowany) oraz typ zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) lub areszt śledczy;

2. konieczność zapewnienia osadzonemu całodobowej opieki lekarskiej (zaplecze szpitalne) z przyczyn innych niż niepełnosprawność;
3. umożliwienie kontaktu z rodziną;
4. uwzględnienie miejsca zamieszkania osadzonego, co ma szczególne znaczenie w przypadku zbliżającego się końca kary i wiążącą się z tym koniecznością odwiezienia osadzonego do miejsca zamieszkania po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej;
5. wykonanie poleceń organów dysponujących związanymi z realizacją czynności procesowych;
6. konieczność zapewnienia osadzonym bezpieczeństwa osobistego.

Osadzeni niepełnosprawni są w miarę możliwości przemieszczani, z uwzględnieniem wszystkich przepisów, do pomieszczeń dostosowanych do ich potrzeb, które nie ograniczają ich uprawnień w zakresie swobodnego korzystania ze wszystkich przysługujących im praw. W razie potrzeby w Zakładzie Karnym Bydgoszcz Fordon organizowane są kursy orientacji przestrzennej dla osadzonych z niepełnosprawnością narządu wzroku. W 2017 r. zorganizowano 2 kursy dla 2 osób pozbawionych wolności, natomiast w 2018 r- 3 kursy dla 3 osób pozbawionych wolności

Dodatkowo, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, Służba Więzienna dysponuje stroną internetową (www.sw.gov.pl), która umożliwia komunikację w celu uzyskania potrzebnych informacji za pośrednictwem formularza kontaktowego.

2. Naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji

Należy zauważyć, że Trybunał nie zakwestionował przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących kwestii opłat sądowych (art. 98 i następnego K.p.c.). Trybunał stwierdził, że w przedmiotowej sprawie sądy krajowe nie zastosowały tych przepisów zgodnie ze standardami Konwencji, w szczególności nie uwzględniając szczególnej sytuacji skarżącego i nie stosując art. 102 K.p.c., co doprowadziło do nieproporcjonalnej ingerencji w jego prawo do poszanowania mienia i skutecznie pozbawiło go zadośćuczynienia przyznanego przez sądy krajowe.

W konsekwencji nie ma potrzeby wprowadzania zmian legislacyjnych w celu wykonania wyroku Trybunału w niniejszej sprawie.

3. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

W opinii rządu działania edukacyjne i upowszechniające w związku z niniejszym wyrokiem będą uważane za wystarczające, aby uniknąć podobnych naruszeń w przyszłości. Dlatego wyrok w sprawie *Sepczyński* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie danych HUDOC. Informacje o wyroku zostały zawarte w biuletynie Ministerstwa Sprawiedliwości (w numerze z czerwca 2018 r.). Zostały również wysłane do prezesów sądów krajowych, które rozpoznawały sprawę skarżącego, wraz z informacjami o standardach Konwencji w odniesieniu do art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

Informacje dotyczące wyroku (i niewłaściwej praktyki sądów krajowych w tym zakresie) zostały zawarte w szkoleniach organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury: dla sędziów – koordynatorów do spraw współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych (28-30 maja 2019 r.) jak również dla sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych orzekających w wydziałach cywilnych (szkolenie: „Gwarancje procesowe ochrony praw człowieka” w dniach 10-12 czerwca 2019 r.).

Ponadto, mając na względzie niekwestionowane naruszenie art. 3 Konwencji w niniejszej sprawie z powodu braku odpowiedniej opieki medycznej w ośrodku detencyjnym (co potwierdzono również w postępowaniu krajowym), wyrok Trybunału został rozpowszechniony w ramach Centralnej Rady Służba Więzienna w celu zapoznania z nim funkcjonariuszy więziennych.

W tych okolicznościach żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej przyjęte środki o charakterze generalnym, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

Załącznik

Umiejscowienie i profile szpitali więziennych

Umiejscowienie szpitala więziennego	Profil oddziału szpitalnego
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Bydgoszczy</i>	
Areszt Śledczy w Bydgoszczy	oddział wieloprofilowy zachowawczy oddział chirurgiczny z pododdziałem laryngologicznym
Zakład Karny w Grudziądzu	oddział ginekologiczno-położniczy
Zakład Karny w Potulicach	oddział chorób zakaźnych oddział przeciwgruźliczy
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach</i>	
Areszt Śledczy w Bytomiu	oddział wewnętrzny
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Koszalinie</i>	
Zakład Karny w Czarnem	wewnętrzny wewnętrzny dla przewlekle chorych
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Gdańsku</i>	
Areszt Śledczy w Gdańsku	wieloprofilowy zachowawczy Przeciwgruźliczy
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie</i>	
Areszt Śledczy w Krakowie	wieloprofilowy zachowawczy

	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Łodzi</i>	
Zakład Karny w Łodzi	wieloprofilowy zachowawczy
	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie
	oddział rehabilitacji leczniczej
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu</i>	
Areszt Śledczy w Poznaniu	wewnętrzny
	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie
	oddział dermatologiczny
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu</i>	
Areszt Śledczy we Wrocławiu	oddział psychiatryczny – obserwacja i leczenie
<i>Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Szczecinie</i>	
Areszt Śledczy w Szczecinie	wewnętrzny

27) Plan działań mających na celu wykonanie wyroku w sprawie *Solska i Rybicka p. Polsce*, przekazany w dniu 28 czerwca 2019 r.

Opis sprawy

Solska i Rybicka p. Polsce, skarga nr 30491/17 i 31083/17, wyrok z dnia 20.09.2018 r., ostateczny w dniu 20.12.2018 r.

Sprawa dotyczy naruszenia prawa skarżących do życia rodzinnego i prywatnego w związku z ekshumacją zwłok zmarłych mężów skarżących, przeprowadzonych bez ich zgody oraz bez możliwości odwołania się od zarządzenia prokuratora (naruszenie art. 8 Konwencji).

Trybunał stwierdził, że pomimo, że ekshumacja była zgodna z prawem polskie nie przewiduje dostatecznych zabezpieczeń przed arbitralnością w odniesieniu do prokuratorskiego postanowienia o zarządzeniu wyjęcia zwłok z grobu. Ponadto stwierdził, że prawo krajowe nie przewidywało mechanizmu kontroli proporcjonalności pomiędzy wymogami skutecznego śledztwa wynikającego z art. 2 Konwencji i ochrony prawa do respektowania życia rodzinnego i prywatnego stron śledztwa i innych osób, których ono dotyczyło, gwarantowanego przez art. 8 Konwencji.

Trybunał przypomniał, że wydając to postanowienie, prokurator nie miał w świetle Kodeksu postępowania karnego obowiązku dokonywania oceny, czy cele śledztwa można by osiągnąć poprzez mniej rygorystyczne środki, ani też nie miał obowiązku dokonania oceny ewentualnych implikacji zaskarżonych środków dla życia prywatnego i rodzinnego skarżących. Od postanowienia prokuratora nie przysługiwał środek zaskarżenia przed sądem karnym ani postanowienie to nie podlegało żadnej innej formie odpowiedniej kontroli przed niezależnym organem.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Sprawa	Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
Solska	-	16 000 euro	-	16 000 euro
Termin płatności: 20.03.2019 r.			Wypłacono: 04.02.2019 r.	
Rybicka	-	16 000 euro	-	16 000 euro
Termin płatności: 20.03.2019 r.			Wypłacono: 26.02.2019 r.	

2. Środki indywidualne

Jak wynika z wyroku Trybunału, zarządzenie o przeprowadzeniu ekshumacji nie mogło zostać zaskarżone. Ekshumacje zarządzone w ramach śledztwa zostały przeprowadzone.

W tych okolicznościach i w świetle wypłaty zadośćuczynienia przyznanego przez Trybunał, inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Środki legislacyjne

Z wyroku w sprawie Solska i Rybicka wynika, że konieczne jest:

- wprowadzenie zażalenia do niezależnego organu na decyzję prokuratora zarządzającą ekshumacją, lub
- wprowadzenie obowiązku prokuratora do przeprowadzenia, przed wydaniem zarządzenia o ekshumacji, oceny czy i dlaczego cel śledztwa nie może zostać osiągnięty za pomocą mniej rygorystycznych środków.

Prace nad zmianami właściwych przepisów Kodeksu postępowania karnego nie zostały jeszcze wszczęte. Obecnie prowadzone są analizy i wewnętrzne konsultacje dotyczące możliwego wszczęcia procesu legislacyjnego w zakresie art. 210 Kodeksu postępowania karnego.

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału

Wyrok Trybunału w sprawie *Solska i Rybicka* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Dodatkowo informacja o wyroku została umieszczona w aktualnościach na stronie Ministerstwa oraz w newsletterze przesyłanym do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej. Informacja o wyroku została opublikowana także na stronie internetowej Prokuratury Krajowej.

Ponadto w dniu 24 października 2018 r. informacja o wyroku w sprawie *Solska i Rybicka p. Polsce* została przekazana do prezesów Sądu Okręgowego w Warszawie oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie, oraz zobowiązuje się informować Komitet o wykonaniu planowanych środków generalnych w celu wypełnienia swoich zobowiązań wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

28) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Szafrański p. Polsce*, przekazany w dniu 2 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

Szafrański p. Polsce, skarga nr 17249/12, wyrok z dnia 15.12.2015 r., ostateczny w dniu 15.03.2016 r.

Sprawa dotyczy złych warunków sanitarnych w Zakładzie Karnym we Wronkach z uwagi na fakt, że w kilku celach, w których skarżący został umieszczony, pomieszczenia sanitarne były oddzielone od reszty celi jedynie przegrodą o wysokości 1,20 metra i nie miały drzwi (naruszenia art. 8 Konwencji).

Trybunał uznał, że na władzach krajowych ciążył pozytywny obowiązek do zapewnienia dostępu do pomieszczeń sanitarnych, które są oddzielone od reszty celi więziennej w sposób zapewniający minimum prywatności więźniów. Trybunał zauważył również, że według Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu i Karaniu („CPT”) aneks sanitarny, który został tylko częściowo oddzielony, był niedopuszczalny w celi zajmowanej przez więcej niż jednego zatrzymanego. Toalety w celach powinny być wyposażone w pełną przegrodę sięgającą do sufitu. W szczególności, po wizytach w polskich zakładach karnych CPT zaleciło, żeby pełne przegrody zostały zamontowane we wszystkich kąciach sanitarnych.

Trybunał odnotował, że pomiędzy 31 marca 2010 r. a 6 grudnia 2011 r. skarżący był umieszczony w dziesięciu celach, z których siedem posiadało kąciki sanitarne nie oddzielone całkowicie od reszty pomieszczenia. W tych celach musiał on korzystać z toalety w obecności innych osadzonych i w związku z tym został pozbawiony minimum prywatności w codziennym życiu. Skarżący podniósł tę kwestię u władz więziennych i poprosił o powieszenie przynajmniej zastłonki w celu oddzielenia urządzeń sanitarnych. Władze więzienne odpowiedziały, że prawo krajowe nie określa szczegółowych przepisów dotyczących sposobu wyposażania i oddzielania pomieszczeń sanitarnych w celach więziennych. W konsekwencji, władze krajowe nie wywiązały się ze swojego pozytywnego obowiązku zapewnienia skarżącemu minimalnego poziomu prywatności, kiedy był osadzony w Zakładzie Karnym we Wronkach.

Trybunał wskazał również, że nie można uznać, że ogólne okoliczności zatrzymania skarżącego w Zakładzie Karnym we Wronkach spowodowały cierpienie i trudności, które wykraczały poza nieunikniony poziom cierpienia właściwego dla aresztu lub wykraczały poza próg surowości na podstawie art. 3 Konwencji.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1 800 euro	-	1 800 euro
Termin płatności: 15.06.2016 r.			Wypłacono: 08.06.2016 r.

2. Środki indywidualne

Skarżący został zwolniony w dniu 3 stycznia 2016 r. Wypłacono mu słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej.

W świetle powyższego żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Zapewnienie wystarczającego poziomu prywatności w kąciakach sanitarnych w celach

Trybunał nie zakwestionował w niniejszej sprawie stosownych rozwiązań przewidzianych w prawie krajowym odnośnie do wyposażenia cel. Uwagi Trybunału, zawarte w szczególności w § 38 wyroku, odnosiły się do pozytywnych obowiązków Państwa w zakresie zapewnienia dostępu do urządzeń sanitarnych, które są oddzielone od reszty celi w sposób, który zapewnia minimum poziomu prywatności dla osadzonych. Takie konkluzje dodatkowo zostały potwierdzone przez zalecenie Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu i Karaniu, aby toalety w celach wieloosobowych posiadały pełne przegrody od podłogi do sufitu.

W tym kontekście wskazać należy, że Służba Więzienna, jeszcze przed wydaniem wyroku w niniejszej sprawie stopniowo i systematycznie realizuje wskazane wyżej zalecenia. W szczególności w polskich jednostkach penitencjarnych prowadzone są prace modernizacyjne w celu poprawy warunków sanitarnych w celach. Postęp osiągnięty w tym zakresie można więc odnotować w najnowszym raporcie CPT, w którym nie wyrażono obaw odnośnie do stanu urządzeń sanitarnych w zakładach karnych/aresztach śledczych wizytowanych przez przedstawicieli Komitetu.

W celu intensyfikacji działań zmierzających do podniesienia standardów sanitarno-bytowych, od 2011 roku wydziela się specjalne środki w corocznych planach finansowych na realizację zadań związanych z zabudową sanitarną. Służba Więzienna konsekwentnie realizuje projekty mające na celu zabudowę kąciaków sanitarnych we wszystkich celach wieloosobowych do pełnej wysokości. W latach 2011-2018, wykonano zabudowę kąciaków sanitarnych do pełnej wysokości w 6 113 celach mieszkalnych. W konsekwencji liczba niezabudowanych do pełnej wysokości kąciaków sanitarnych spadła z 1500 na koniec 2016 r. do 666 na koniec marca 2019

(w tym 282 kąciki sanitarne oddzielone od pozostałej części celi poprzez przegrodę o wysokości 1.20 m).

Ponadto, w dniu 1 stycznia 2017 r. weszła w życie *ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o ustanowieniu "Programu modernizacji Służby Więziennej w latach 2017-2020"*.

Na koniec marca 2019 r., w wyniku działań modernizacyjnych podjętych przez Służbę Więzienną, liczba kącików sanitarnych częściowo zabudowanych do wysokości 1,20 m spadła do tylko 282.

W tym zakresie należy dodatkowo podkreślić, że Służba Więzienna planowała zadania remontowe i inwestycyjne w 2019 r. obejmujące zabudowę kącików sanitarnych w 333 celach mieszkalnych, w tym w 264 celach, w których kącik sanitarny zabudowany jest do wysokości 1,20 m. Pozostałe 18 cel, w których występuje zabudowa do wysokości 1,20 m dotyczy cel dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla zakładu. Ze względów ochronnych wykonanie pełnej zabudowy w tych celach może okazać się niemożliwe. Służba Więzienna planuje, iż przedsięwzięcie zabudowy kącików sanitarnych w celach wieloosobowych do pełnej wysokości zostanie zrealizowane do końca 2021 roku.

Wyjaśnienia wymaga, że jednostki penitencjarne w Polsce powstawały na przestrzeni wielu lat, często w obiektach budowanych z przeznaczeniem na inne cele niezwiązane z więziennictwem. W związku z powyższym w poszczególnych jednostkach penitencjarnych istniejący sposób wydzielenia kącików sanitarnych w celach wieloosobowych różni się między sobą. Dlatego też prace związane z zabudową kącików sanitarnych obejmować będą w jednym przypadku likwidację lekkiej zabudowy wykonanej z płyty o wysokości około 1,5 m i wydzielenie w nowej formie od reszty celi (na pełną wysokość), a w innym przypadku polegać będzie na wykonaniu uzupełnienia istniejących ścian murowanych do pełnej wysokości. Jednocześnie w większości przypadków, realizacja zabudowy kącików sanitarnych związana jest, oprócz pełnej zabudowy, z wymianą zużytych elementów wyposażenia sanitarnego, ułożeniem nowych okładzin ściennych i podłogowych. Niejednokrotnie też przedmiotowe prace łączone są z doprowadzeniem ciepłej wody użytkowej do cel mieszkalnych.

Należy wskazać, że wszystkie cele mają zaplecza sanitarne, z zastrzeżeniem, że w przypadku zakładów karnych typu otwartego i półotwartego mogą być one usytuowane poza celami mieszkalnymi, zgodnie z art. 110 k.k.w. (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy*).

2. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Szafrański p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Tłumaczenie jest również udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto, informacja o wyroku została zamieszczona w aktualnościach na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 31 grudnia 2015 r. oraz w newsletterze wydawanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości, który jest wysyłany do

wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (około 3000 adresatów).

Co więcej, listy z informacją o wyroku Trybunału wraz z komentarzem co do standardów Konwencji zostały rozesłane do prezesów Sądu Rejonowego w Szamotułach i Sądu Okręgowego w Poznaniu.

W świetle powyższych działań żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w tej sprawie ich chciałby podkreślić, że środki generalne już przyjęte i nadal przewidziane do podjęcia wskazują na zaangażowanie władz w pełne zakończenie procesu dostosowania standardów kąpoków sanitarnych do wymagań określonych w wyroku sądu w niniejszej sprawie. W konsekwencji rząd uważa, że są one wystarczające, aby stwierdzić, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

29) Informacja nt. realizacji środków generalnych dotyczących wykonania wyroków w sprawach *Tysiąc p. Polsce* i *R.R. p. Polsce*, przekazana w dniu 14 stycznia 2019 r.

W nawiązaniu do procesu wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach *R.R. p. Polsce* (skarga nr 27617/04, wyrok z dnia 26 maja 2011 r.) oraz *Tysiąc p. Polsce* (skarga nr 5410/03, wyrok z dnia 20 marca 2007 r.) i na podstawie informacji otrzymanych od Ministerstwa Zdrowia rząd chciałby przekaza, że informacje dotyczące srodków generalnych przedstawione w raportach z wykonania wyroków w tych sprawach z dnia 26 listopada 2013 r. pozostają aktualne.

Jednocześnie rząd chciałby przedstawi dane statystyczne dotyczące liczby sprzeciwów wobec opinii albo orzeczenia lekarza, które wpłynęły do Biura Rzecznika Praw Pacjenta w latach 2016-2018:

	Sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza, przewidziany w art. 31 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta		
Rok	Liczba sprzeciwów, które wpłynęły do Rzecznika Praw Pacjenta	Liczba sprzeciwów, które nie spełniły wymogów formalnych	Liczba sprzeciwów, przy których została powołana Komisja Lekarska
2016	24	23	1
2017	15	14	1
2018	24	21	3

30) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Tysiąc p. Polsce*, przekazany w dniu 20 grudnia 2019 r.

Opis sprawy

Tysiąc p. Polsce, skarga nr 5410/03, wyrok z dnia 20.03.2007 r., ostateczny w dniu 24.09.2007 r.

Sprawa dotyczy niespełnienia przez wlady ich pozytywnego obowiązku w zakresie poszanowania prawa skarzcej do życia prywatnego z powodu braku ram prawnych gwarantujących jej prawo do aborcji terapeutycznej w 2000 r. (naruszenie art. 8 konwencji). Trybunał wskaza, że prawo do poszanowania życia prywatnego zaklada, że w przypadku aborcji terapeutycznej Państwo musi zapewni fizyczną integralnoc przyszłych matek, zachowując wlasciw rownowag między interesem jednostki a społecznością. W okolicznościach niniejszej sprawy, powinna istnie procedura przed niezależnym citem wlasciwym do rewizji powodów zastosowania srodkw wplywajcych na podstawowe prawa człowieka i stosownych dowodów. Ta procedura powinna gwarantowa kobiecie w ciąży co najmniej możliwośc bycia osobiście wysłuchaną i możliwośc rozwazenia przez organ jej argumentów. Taki organ powinien uzasadnic pisemnie swoj decyzję. Procedura powinna także więc zapewniac, że takie decyzje są wydawane terminowo, tak aby ograniczy lub zabezpieczy przed uszczerbkiem dla zdrowia kobiety, ktory może być spowodowany pono przeprowadzoną aborcj (§§ 117-118 wyroku).

Trybunał zauway, że na podstawie polskich przepisów prawnych, zastosowanych w niniejszej sprawie, odmówiono skarzcej możliwości wyrazenia sprzeciwu w stosunku do lekarzy i uniemożliwiono określenie, czy miały miejsce przesłanki przemawiające za aborcj terapeutyczną. W szczegolnoci przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 22 stycznia 1997 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych lekarzy, uprawniających do dokonania przerwania ciąży nie przewidują szczegolnych ram proceduralnych mających na celu odniesienie sie i rozwiązanie sporu co do celowości aborcji terapeutycznej zarówno pomiędzy ciarn i jej lekarzami albo pomiędzy samymi lekarzami. Ponadto ustawa z 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentystry, ktora zezwala lekarzowi na uzyskanie drugiej opinii od innego lekarza w przypadku wątpliwości lub na wniosek pacjenta, ma zastosowanie tylko do lekarzy i nie daje pacjentom proceduralnych gwarancji uzyskania takiej opinii lub zakwestionowania ich w przypadku braku zgody.

I. Wypłata słusznego zadoścuczynienia i srodki indywidualne

1. Szczegoly słusznego zadoścuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	25 000 euro	14 000 euro	39 000 euro
Termin platnoci: 24.12.2007 r.			Wypłacono: 06.11.2007 r.

2. Środki indywidualne

Skarżącej przyznano słuszne zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej. Nie przyznano zadośćuczynienia z tytułu szkody majątkowej bowiem Trybunał uznał, że nie mógł spekulować na temat poprawności wniosków lekarzy dotyczących przyszłego pogorszenia jej wzroku.

W świetle wypłaty słusznego zadośćuczynienia żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Środki legislacyjne

W dniu 6 listopada 2008 r. uchwalono *ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*). Większość jej przepisów weszła w życie w dniu 5 czerwca 2009 r. Powyższym aktem prawnym unormowano po raz pierwszy na poziomie jednego uniwersalnego aktu najważniejsze prawa pacjentów. Ich właściwa identyfikacja i przestrzeganie było wcześniej potencjalną trudnością dla obu stron zarówno pacjentów jak i podmiotów świadczących usługi medyczne. Dodatkowo, oprócz jasnej regulacji aktualnych praw pacjentów w powyższej ustawie wprowadzono również nowe rozwiązania prawne.

a. Prawo pacjenta do sprzeciwu w stosunku do opinii lub orzeczenia lekarza

Wprowadzone do polskiego porządku prawnego prawo pacjenta do sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza ma charakter generalny, tj. nie zostało zawężone wyłącznie do przypadku odmowy wykonania zabiegu przerwania ciąży w okolicznościach określonych przepisami ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Nadanie tej normie charakteru generalnego było działaniem celowym, którego intencją jest zapewnienie ochrony wszystkim pacjentom, w sytuacji, w której opinia lub orzeczenie lekarza ma wpływ na prawa lub obowiązki wynikające z przepisów prawa (oraz w sytuacji, w której dla dochodzenia tych praw nie została przewidziana inna droga odwoławcza). Odmowa wykonania przez lekarza zabiegu przerwania ciąży – bez względu na przesłankę warunkującą przeprowadzenie tego zabiegu w danym przypadku, jak również niezależnie od powodu odmowy jego wykonania – wpływa na prawa pacjentki.

Sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza jest skutecznym środkiem ochrony prawnej m.in. dla kobiet, którym odmówiono przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży (we wszystkich okolicznościach przewidzianych ustawą z dnia 7 stycznia 1993 o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży) wystawienia skierowania na badania prenatalne, a także w przypadku nieprzeprowadzenia badań prenatalnych, pomimo skierowania.

Zgodnie z ww. przepisami, sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza lub dentysty może być złożony do Komisji lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta jeśli jeżeli opinia albo orzeczenie ma wpływ na prawa lub obowiązki pacjenta wynikające z przepisów prawa.

Termin do wniesienia sprzeciwu wynosi 30 dni od dnia wydania opinii albo orzeczenia przez lekarza orzekającego o stanie zdrowia pacjenta. Sprzeciw wymaga uzasadnienia, w tym wskazania przepisu prawa, z którego wynikają prawa lub obowiązki, na które ma wpływ opinia lub orzeczenie lekarskie.

Komisja Lekarska na podstawie dokumentacji medycznej oraz, w miarę potrzeby, po przeprowadzeniu badania pacjenta, wydaje orzeczenie niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia wniesienia sprzeciwu. Komisja Lekarska wydaje orzeczenie bezwzględną większością głosów w obecności pełnego składu tej komisji. W skład Komisji Lekarskiej wchodzi trzech lekarzy powołanych przez Rzecznika Praw Pacjenta z corocznie aktualizowanej listy lekarzy w danej dziedzinie medycyny.

Lista jest opracowywana przez konsultantów krajowych w porozumieniu z właściwymi konsultantami wojewódzkimi. Dwóch z trzech członków Komisji Lekarskiej musi być tej samej specjalności, co lekarz, który wydał opinię albo orzeczenie, będące przedmiotem sprzeciwu.

Komisja Lekarska jest powoływana każdorazowo przez Rzecznika Praw Pacjenta w celu rozpoznania sprzeciwu w indywidualnej sprawie pacjenta. Komisja działa na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta (dalej: rozporządzenie). W celu zagwarantowania bezstronności Komisji Lekarskiej, jej członek może być wyłączonej z udziału w posiedzeniu z urzędu lub na wniosek pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego jeśli m.in. wydał zaskarżoną opinię albo orzeczenie, jest małżonkiem, krewnym lekarza, który wydał zaskarżoną opinię albo orzeczenie albo zaskarżoną opinię albo orzeczenie wydał lekarz pozostający wobec niego w stosunku nadrzędności lub podrzędności służbowej (§ 3 rozporządzenia). W terminie 3 dni od dnia wyłączenia dotychczasowego członka Komisji Lekarskiej powołuje się nowego członka Komisji Lekarskiej.

Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia Komisja Lekarska działa na posiedzeniach. Należy zauważyć, że Pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy może uczestniczyć w posiedzeniu Komisji Lekarskiej, z wyjątkiem części posiedzenia, w trakcie której odbywa się narada i głosowanie nad orzeczeniem, oraz udzielać informacji i wyjaśnień w sprawie (§ 4 rozporządzenia).

Przepis § 2 ust. 2 pkt 5 rozporządzenia stanowi, że do zadań przewodniczącego Komisji należy zawiadamianie pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego o terminie posiedzenia Komisji Lekarskiej lub o terminie, miejscu i zakresie badania.

Stosownie do § 5 ust. 2 rozporządzenia w przypadku podjęcia decyzji o przeprowadzeniu badania pacjenta, przewodniczący wyznacza termin badania, biorąc pod uwagę stan zdrowia pacjenta oraz okoliczności mające wpływ na realizację praw i obowiązków pacjenta wynikających z przepisów prawa.

Przewodniczący zawiadamia pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego o terminie posiedzenia Komisji Lekarskiej lub o terminie, miejscu i zakresie badania na wskazany przez pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego adres do korespondencji lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej, lub telefonicznej.

Przepis § 6 rozporządzenia stanowi, że Komisja Lekarska wydaje pisemne orzeczenie wraz z uzasadnieniem. Orzeczenie sporządzone w dwóch egzemplarzach podpisuje cały skład Komisji Lekarskiej. Orzeczenie wraz z uzasadnieniem doręcza się pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu niezwłocznie, a jeżeli nie uczestniczyli oni w posiedzeniu Komisji Lekarskiej - nie później niż w terminie 7 dni od dnia wydania orzeczenia. Uzasadnienie orzeczenia powinno zawierać opis przebiegu posiedzenia, w tym informację o podjętym rozstrzygnięciu co do opinii albo orzeczenia, wobec którego wniesiono sprzeciw oraz okoliczności, które spowodowały przeprowadzenie badania.

Jak wskazano wyżej Komisja Lekarska ma obowiązek wydać swoje rozstrzygnięcie niezwłocznie, jednak nie później niż 30 dni od dnia wniesienia sprzeciwu (art. 31 ust. 5 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta).

Długość postępowania przed Komisją Lekarską zależy od złożoności i rodzaju sprawy. Procedura sprzeciwu nie odnosi się wyłącznie do spraw aborcyjnych ale do każdego przypadku pacjenta sprzeciwiającego się opinii lekarskiej lub orzeczeniu, które wpływają na jego prawa lub obowiązki wynikające z przepisów prawa i w odniesieniu do których prawodawca nie przewidział innej procedury odwoławczej

W ocenie rządu takie czynniki jak regulacje prawne dotyczące warunków, w których dopuszczalne jest przeprowadzenie legalnej aborcji, szczególna sytuacja kobiety i regulacje dotyczące pracy Komisji Lekarskiej, gwarantują, że postępowanie przed ww. organem będzie odbywało się w wydajny i terminowy sposób

Dlatego też polskie władze uważają, że środki prawne opisane powyżej odpowiadają wymaganiom przewidzianym w wyroku Trybunału wydanym w niniejszej sprawie. Rząd stoi na stanowisku, że obecne przepisy prawne są wystarczające a sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza w obecnym kształcie jest skutecznym środkiem dla pacjentów chcących zweryfikować taką opinię lub orzeczenie i ewentualnie wyegzekwować swoje prawo do otrzymania usługi medycznej.

b. Prawo pacjenta do informacji

Różne krajowe regulacje, w szczególności rozdział 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta regulują prawo pacjenta do informacji.

W odniesieniu do świadczenia usługi przerywania ciąży dozwolonej przez prawo należy podkreślić, że istnieją przejrzyste i skuteczne procedury mające na celu zapewnienie kobietom wiarygodnych informacji na temat kroków, które powinny podjąć w celu uzyskania tego świadczenia również w przypadku odmowy lekarza wykonania tego świadczenia ze względu na sumienie. Mając na uwadze, że w świetle obowiązujących przepisów zabieg przerywania ciąży – w okolicznościach wskazanych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – stanowi gwarantowane świadczenie medyczne, jego przeprowadzenie i obowiązek informacyjny w tym zakresie, należą do obowiązków świadczeniodawcy (podmiotu medycznego).

W świetle obowiązującego prawa, w szczególności rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, wszystkie podmioty lecznicze (szpitale), które zawarły kontrakt z NFZ mają obowiązek udzielania świadczeń w nim przewidzianych – w pełnym zakresie i zgodnie z obowiązującym prawem. Stosowanie klauzuli sumienia nie powinno tego obowiązku naruszać. Podpisując umowę o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej świadczeniodawca zobowiązuje się do realizacji wszystkich świadczeń określonych jako gwarantowane w stosownych rozporządzeniach wykonawczych do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Brak możliwości udzielenia świadczeń stanowi nienależyte wykonanie umowy. Odmowa wykonania zabiegu przerwania ciąży w przypadkach określonych w ustawie o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, przez świadczeniodawcę realizującego umowę w zakresie położnictwo i ginekologia, z równoczesnym niewskazaniem podmiotu leczniczego, gdzie kobieta ma możliwość skorzystania z dostępu do przedmiotowego świadczenia, jest sytuacją nieprawidłowego realizowania zawartej umowy.

Jednocześnie, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej podmiot wykonujący działalność leczniczą podaje do wiadomości publicznej informacje o zakresie i rodzajach udzielanych świadczeń zdrowotnych.

Ponadto każdy podmiot wykonujący działalność leczniczą, na wniosek pacjenta, udziela ponadto szczegółowych informacji na temat udzielanych świadczeń zdrowotnych, w szczególności informacji dotyczących stosowanych metod diagnostycznych lub terapeutycznych w tym informacji o jakości i bezpieczeństwa tych metod.

Zatem w przypadku, kiedy lekarz odmówi pacjentce przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży powołując się na klauzulę sumienia, obowiązek informacyjny odnośnie do sposobu realizacji w tym zakresie umowy z NFZ leży po stronie świadczeniodawcy, tj. podmiotu leczniczego, w którym lekarz powstrzymał się od wykonania świadczenia niezgodnego z sumieniem. Na marginesie należy zaznaczyć, że powołanie się na klauzulę sumienia jest prawem lekarza, wobec czego nie może powoływać się na nią podmiot leczniczy.

Należy podkreślić, że procedura ta jest prawnie uregulowana i ma charakter generalny, a więc odnosi się do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej.

Na straży przestrzegania zobowiązań umownych wynikających z kontraktów zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia stoi sam Fundusz. Wszelkie zgłaszane skargi lub informacje o nieprawidłowym realizowaniu przez świadczeniodawców umów z Funduszem są podstawą do wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Przykłady działań podejmowanych w tym zakresie przez oddziały wojewódzkie Funduszu były kilkakrotnie prezentowane w komunikacjach rządu składanych w sprawie P. i S. p. Polsce (zob. np. komunikacja z dnia 21 grudnia 2018 r. DH-DD(2019)16).

Z informacji uzyskanej z NFZ wynika, że w 2018 r. w Centrali NFZ ani w oddziałach wojewódzkich nie odnotowano takich zgłoszeń. Należy także zauważyć, że sprawy związane z powołaniem się przez lekarza na klauzulę sumienia i odmową wykonania zabiegu przerwania

ciąży nie były również rozpatrywane przez okręgowe sądy lekarskie ani przez Naczelny Sąd Lekarski.

Należy również zaznaczyć, że sumienie jest kategorią indywidualną, nie jest prawnie zdefiniowane, dlatego też możliwość powstrzymania się od wykonania świadczenia nie odnosi się zatem wyłącznie do zabiegu przerwania ciąży, ale także do innych świadczeń, które lekarz uzna za niezgodne z własnym sumieniem. Stąd też za jedyny sposób regulacji postępowania w tym przypadku należy uznać normy generalne, wspólne dla wszystkich okoliczności zastosowania klauzuli sumienia i braku możliwości udzielenia przez podmiot świadczenia gwarantowanego.

Jednakże należy przy tym podkreślić, że podobnie jak w przypadku wszystkich świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, informacji na temat podmiotów udzielających świadczeń z zakresu położnictwa i ginekologii udzielają oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia. Pomocna w tym zakresie powinna być Telefoniczna Informacja Pacjenta.

Powyższe uregulowania znalazły odzwierciedlenie w opracowanych w maju 2019 r. „Zaleceniach konsultantów krajowych w dziedzinie położnictwa i ginekologii oraz perinatologii, dotyczące opieki nad pacjentkami podejmującymi decyzję o zakończeniu ciąży w warunkach dopuszczalnych na podstawie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży”. W rekomendacjach podkreślono, że każdy szpital, który zawarł z NFZ umowę o wykonywanie świadczeń zdrowotnych z zakresu położnictwa i ginekologii, zobowiązany jest do zapewnienia przeprowadzenia stosownej procedury w omawianym zakresie (zgodnie z wykazem świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego). Konsultanci podkreślili w tych zaleceniach, że „naruszenie prawa w tym zakresie może skutkować nałożeniem kar umownych przez NFZ, wytoczeniem powództwa cywilnego przez pacjentkę, jak również sankcjami nakładanymi przez Rzecznika Praw Pacjenta”. Zalecenia zostały przekazane właściwym konsultantom wojewódzkim.

c. Rzecznik Praw Pacjenta

Ponadto należy wskazać, że ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta powołała centralny organ administracji rządowej w postaci Rzecznika Praw Pacjenta – istotny z punktu widzenia ochrony praw wszystkich pacjentów, w tym również kobiet w ciąży mających ewentualne trudności w dostępie do zabiegu przerwania ciąży.

Przedmiotem działania Rzecznika jest ochrona praw pacjenta określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych

Do zakresu działania Rzecznika należy m.in.:

- 1) prowadzenie postępowań w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów;
- 2) prowadzenie postępowań w trybie art. 50-53 ustawy (przepisy te regulują możliwość podjęcia przez Rzecznika postępowania wyjaśniającego, jeżeli poweźmie wiadomość co najmniej uprawdopodobniającą naruszenie praw pacjenta);
- 3) w sprawach cywilnych wykonywanie zadań określonych w art. 55 ustawy;

- 4) współpraca z organami władzy publicznej w celu zapewnienia pacjentom przestrzegania ich praw, w szczególności z ministrem właściwym do spraw zdrowia;
- 5) przedstawianie właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom oraz samorządom zawodów medycznych ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw pacjenta;
- 6) współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona praw pacjenta;
- 7) analiza skarg pacjentów w celu określenia zagrożeń i obszarów w systemie ochrony zdrowia wymagających naprawy

Ponadto Rzecznik Praw Pacjenta – w odpowiedzi na kierowane pisemne wnioski, zgłoszenia mailowe i telefoniczne, a także w związku z osobistymi wizytami pacjentów w siedzibie Biura Rzecznika Praw Pacjenta – udziela informacji związanych z szeroko pojętą problematyką kobiet w ciąży.

W związku z powyższym należy wskazać, że kobieta w ciąży, której odmówiono dostępu do przysługującego jej świadczenia, ma możliwość zwrócenia się w tej kwestii również do Rzecznika Praw Pacjenta, który może podjąć w tej sprawie postępowanie wyjaśniające. W konsekwencji pacjentka, której odmówiono wykonania zabiegu przerwania ciąży może zatem – poza wniesieniem sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza – również egzekwować swoje prawo z pomocą Rzecznika Praw Pacjenta.

W celu ułatwienia kontaktu z Biurem Rzecznika Praw Pacjenta ponad 10 lat temu została utworzona ogólnopolska bezpłatna infolinia 800-190-590. Pracownicy obsługujący infolinię informują dzwoniących o prawach ubezpieczonych, udzielają im wskazówek, jak zgłosić naruszenie praw pacjentów, przekazują dane kontaktowe do placówek medycznych i urzędów współpracujących z Funduszem, informują o zasadach świadczenia usług medycznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Od listopada 2018 r. numer „800 190 590” jest wspólnym numerem telefonu dla Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta w ramach działającej w całym kraju, we wszystkich OW NFZ Telefonicznej Informacji Pacjenta. Infolinia jest jednocześnie obsługiwana przez kilkudziesięciu pracowników oddziałów wojewódzkich Funduszu oraz Biura Rzecznika Praw Pacjenta. Nowy jednolity numer w całym kraju zastąpił kilkanaście numerów funkcjonujących do tej pory w oddziałach wojewódzkich Funduszu. Gwarantuje on uzyskanie szybkiej, kompleksowej i przejrzystej informacji dotyczącej funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w Polsce.

d. Procedura akredytacji

Należy zaznaczyć, że kwestia zapewnienia przestrzegania praw pacjentów wyrażonych w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, jak również ich pełna realizacja w podmiotach leczniczych leży u podstaw wieloaspektowych działań, w tym w procedurze akredytacji.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o akredytacji w ochronie zdrowia podmiot wykonujący działalność leczniczą może wystąpić do ministra właściwego do spraw zdrowia z wnioskiem o udzielenie akredytacji, która ma na celu potwierdzenie, że podmiot udziela

świadczeń zdrowotnych i działa zgodnie ze standardami akredytacyjnymi. Standardy akredytacyjne są opracowywane przez ośrodek akredytacyjny, akceptowane przez Radę Akredytacyjną i zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw zdrowia. Są publikowane w drodze obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym Ministra Zdrowia.

Akredytacji udziela minister właściwy do spraw zdrowia na podstawie rekomendacji Rady Akredytacyjnej po przeprowadzeniu procedury oceniającej podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych. Procedura ta polega na dokonaniu przeglądu podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych, pod względem spełniania standardów akredytacyjnych.

Należy przy tym podkreślić, że istotnym elementem standardów akredytacyjnych, a tym samym również procedury oceniającej, jest przestrzeganie praw pacjenta. Przykładowo, zgodnie ze standardami akredytacyjnymi w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych i funkcjonowania szpitali, jednym z pierwszych wymogów stawianych podmiotowi w tym obszarze jest znajomość praw pacjenta przez osoby zatrudnione w szpitalu.

Dlatego też wszyscy zatrudnieni w szpitalu, mający kontakt z chorymi, mają być zapoznani z prawami pacjenta. Tematyka ta ma również stanowić element regularnych spotkań kadry lekarskiej i pielęgniarskiej. Wymóg znajomości praw pacjenta przez personel podmiotu medycznego została uwzględniona również w pozostałych standardach akredytacyjnych.

Fakt posiadania przez podmiot wykonujący działalność leczniczą certyfikatu akredytacyjnego stanowi potwierdzenie stosowania w nim wysokich standardów, wpływających przede wszystkim na jakość udzielanych świadczeń zdrowotnych. Akredytacja oznacza tym samym również szansę na zminimalizowanie ewentualnych naruszeń praw pacjenta. Obecnie w Polsce certyfikat akredytacji posiada 200 szpitali i jednostek podstawowej opieki zdrowotnej.

e. Pełnomocnicy ds. praw pacjenta w jednostkach służby zdrowia

W celu zapewnienia właściwego przestrzegania praw pacjenta w danym podmiocie leczniczym, kierownicy wielu podmiotów decydują się na tworzenie stanowisk pełnomocników ds. praw pacjenta. Zadaniem osób zatrudnionych na tym stanowisku jest najczęściej udzielanie porad w sprawach związanych z prawami pacjenta oraz wsparcia w rozwiązywaniu problemów zgłaszanych przez pacjentów lub ich bliskich.

Powyższe rozwiązania prawne odnoszą się do wszystkich praw pacjenta, w tym zatem również do prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa to informacji czy też do tajemnicy informacji związanych z pacjentem (w tym praw, których naruszenie stanowiło podstawę skarg zakończonych wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Troska o prawa pacjenta oraz dbałość o ich pełne przestrzeganie znajduje zatem odzwierciedlenie zarówno w stosownych regulacjach prawnych jak i w działaniach podejmowanych w praktyce.

2. Działania informacyjne

Polskie władze podjęły szereg działań mających na celu rozpowszechnienie informacji o funkcjonowaniu Komisji Lekarskiej i możliwości wniesienia sprzeciwu od opinii lub orzeczenia lekarza, w szczególności:

- informacja o mechanizmie odwoławczym została opublikowana na stronie internetowej Rzecznika Praw Pacjenta (www.bpp.gov.pl) oraz różnych organizacji pozarządowych, np. polskiej Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (www.federa.org.pl);
- w październiku 2010 Rzecznik Praw Pacjenta rozpoczął ogólnopolską kampanię informacyjną: „Pacjencie, czy znasz swoje prawa?” Zostały przygotowane specjalne ulotki i wysłane do wszystkich lokalnych społeczności w Polsce (ok. 2500) z prośbą o rozpowszechnienie ich wśród mieszkańców i opublikowanie informacji na ich stronach internetowych;
- Rzecznik Praw Pacjenta przeprowadził szkolenia dla organizacji pozarządowych (m.in. dla polskiej Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny) i uczestniczył w szeregu konferencji i spotkań;
- W Biurze Rzecznika Praw Pacjenta została uruchomiona specjalna darmowa infolinia mająca na celu informowanie pacjentów o ich prawach.

3. Przed- i podyplomowe kształcenie lekarzy

Należy również zaznaczyć, że programy kształcenia przed- i podyplomowego lekarzy zawierają treści związane z problematyką praw pacjenta, w tym w zakresie przestrzegania tajemnicy lekarskiej i prawa do sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza.

Zgodnie ze standardami kształcenia na kierunku lekarskim, określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, lekarz poznaje główne pojęcia, teorie, zasady i reguły etyczne służące jako ogólne ramy właściwego interpretowania i analizowania zagadnień moralno-medycznych.

Ponadto lekarz ma obowiązek informowania pacjenta o celu, przebiegu i ewentualnym ryzyku proponowanych działań diagnostycznych lub terapeutycznych. Ma on obowiązek uzyskania na nie świadomej zgody pacjenta.

Lekarz zobowiązany jest przestrzegać praw pacjenta, w tym: prawa do ochrony danych osobowych, prawa do intymności, prawa do poszanowania godności, prawa do informacji o stanie zdrowia, prawa do tajemnicy informacji związanych z pacjentem, prawa do wyrażenia świadomej zgody na leczenie lub odstąpienie od niego, prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa do zgłaszania niepożądanego działania produktu leczniczego oraz prawa do godnej śmierci. Standardy wymagają od lekarza znajomości zasad tajemnicy lekarskiej, prowadzenia dokumentacji medycznej, odpowiedzialności karnej, cywilnej i zawodowej lekarza.

W trakcie odbywania stażu podyplomowego, którego celem jest pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności z zakresu zapobiegania, rozpoznawania, leczenia i rehabilitacji najczęściej występujących chorób, lekarz poznaje zasady wykonywania zawodu lekarza, w tym zagadnienia związane z prawami pacjenta. Staż ma również na celu kształtowanie postaw lekarzy i lekarzy dentystów w oparciu o system norm etycznych zawartych w przysiędze i przykazaniu Hipokratesa, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Deklaracji helsińskiej i tokijskiej, Deklaracji

genewskiej, polskim Kodeksie Etyki Lekarskiej (KEL) oraz w Europejskiej Konwencji Bioetycznej.

Odnosząc się do treści programu specjalizacji w dziedzinie położnictwo i ginekologia należy wskazać, że w każdym programie szkolenia specjalizacyjnego w poszczególnych dziedzinach medycyny jest wpisany obowiązkowy kurs w zakresie prawa medycznego. Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu kursu wykaże się znajomością podstawowych przepisów prawa w zakresie wykonywania zawodu lekarza oraz odpowiedzialności.

Zakres wiedzy jaką lekarz otrzymuje w trakcie trwania ww. kursu to m.in. uprawnienia i obowiązki zawodowe lekarza oraz prawa pacjenta a powinności lekarza (pojęcie świadomej zgody, prawo do odmowy udzielenia świadczenia).

Kolejnym kursem obowiązkowym dla lekarzy odbywających szkolenie specjalizacyjne we wszystkich dziedzinach medycyny jest kurs z zakresu zdrowia publicznego, w ramach którego lekarze zostają zapoznani m.in. z etycznymi podstawami zdrowia publicznego (prawa człowieka a system opieki zdrowotnej, etyczne modele systemów opieki zdrowotnej, wolność indywidualna i jej granice w obszarze polityki zdrowotnej, wartość autonomii pacjenta, prywatność) oraz z zagadnieniami zdrowia publicznego w wybranych regulacjach bioetycznych: regulacje etyczne samorządów zawodów medycznych, Europejska Konwencja Bioetyczna.

Celem takiego szkolenia specjalizacyjnego jest przygotowanie lekarza do samodzielnego prowadzenia podstawowej oraz specjalistycznej opieki profilaktycznej i leczniczej, w zakresie położnictwa i ginekologii, nad kobietą w poszczególnych okresach jej życia, tak, aby wykonywanie przez niego zawodu cechowały: kompetencja, innowacyjność, wrażliwość i właściwa postawa etyczno-moralna.

Oczekuje się, że lekarz w trakcie szkolenia specjalizacyjnego opanuje pełen zakres wymaganej współczesnej wiedzy, określonej w programie, nabędzie niezbędną biegłość w wykonywaniu zabiegów i stosowaniu procedur medycznych oraz zdobędzie wystarczające doświadczenie praktyczne (zawodowe).

W trakcie szkolenia lekarz ma również zdobyć umiejętności właściwego traktowania pacjentki jako osoby, odpowiedniego sposobu komunikowania się z pacjentką i jej rodziną, przekazywania rzetelnej, wyważonej informacji medycznej oraz służenia wsparciem psychicznym jak również umiejętność wyboru indywidualnej, odpowiedniej do sytuacji klinicznej metody postępowania diagnostycznego i medycznego.

Podobny charakter ma także kształcenie przed- i podyplomowe pielęgniarek i położnych

4. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok Trybunału w sprawie *Tysiąc p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Jest również dostępny w bazie HUDOC. Został przesłany do Ministerstwa Zdrowia oraz Rzecznika Praw Pacjenta.

III. Wnioski pozwanego państwa

W konkluzjach rząd chciałby podkreślić, że Polska zapewnia pacjentom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, równy dostęp do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

Zabieg przerywania ciąży, w okolicznościach wskazanych w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży - należy do gwarantowanych świadczeń medycznych i jako taki jest udzielany przez szpitale, które zawarły umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na realizację świadczeń w zakresie położnictwa i ginekologii.

Dane dotyczące liczby legalnych aborcji potwierdzają, że te gwarantowane świadczenia medyczne są faktycznie udzielane. W 2000 r., kiedy miały miejsce wydarzenia będące podstawą skargi w sprawie *Tysiąc p. Polsce*, wykonano 138 zabiegów przerywania ciąży, podczas gdy w 2015 r. wykonano ich już 1040, w 2016 r. – 1098, a w 2017 r. – 1 057, a w 2018 - 1076. Dane te wskazują, że zabiegi przerywania ciąży są skutecznie przeprowadzane w Polsce, co więcej obecnie w liczbie sześciokrotnie wyższej niż w 2000 r.

W konsekwencji rząd wyraża opinię, że dalsze środki indywidualne w niniejszej sprawie nie są konieczne oraz że środki generalne opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy prawne, tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, jak również inne działania, będą wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

31) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Walasek p. Polsce*, przekazany w dniu 10 maja 2019 r.

Opis sprawy

Walasek p. Polsce, skarga nr 33946/15, wyrok z dnia 18.10.2018 r., ostateczny w dniu 18.10.2018 r.

Sprawa dotyczy niewłaściwych warunków, w których skarżący był osadzony (naruszenie art. 3 Konwencji).

Skarżący był osadzony przez okres 28 dni (od dnia 6 września do dnia 4 października 2012) w Areszcie Śledczym w Kielcach w przeludnionej celi (w której powierzchnia na osobę nie przekraczała polskiego ustawowego minimum 3 m²)

W wyroku Trybunał odnotował, że uciążliwości, których doświadczał skarżący podczas pobytu w przeludnionej celi, częściowo kompensowano dłuższymi codziennymi spacerami oraz dodatkowymi zajęciami kulturalnymi, edukacyjnymi oraz sportowymi a także że nie zaszyły inne okoliczności pogarszające ogólne warunki pozbawienia wolności skarżącego. Jednakże Trybunał stwierdził, że w okolicznościach sprawy ograniczenie przestrzeni osobistej nie może zostać uznane za „krótkie, okazjonalne i nieznaczne” w rozumieniu orzecznictwa Trybunału. Dlatego też Trybunał uznał, że osadzenie skarżącego w celi gdzie przestrzeń na

jednego osadzonego była mniejsza niż 3m2 na okres 28 dni doprowadziło do niehumanitarnego i poniżającego traktowania sprzecznego z art. 3 Konwencji.

I. Środki indywidualne

Skarżący nie zgłosił roszczenia o zadośćuczynienie. W związku z tym Trybunał uznał, że nie było wymogu przyznania mu jakiegokolwiek kwoty z tego tytułu.

Skarżący był osadzony w przeludnionej celi przez relatywnie krótki okres czasu (28 dni) i stan ten został ustał przed złożeniem skargi do Trybunału. Skarżącemu nie przysługują żadne środki natury proceduralnej w odniesieniu do rozstrzygnięcia krajowego sądu oddalającego powództwo o zadośćuczynienie. W szczególności wyrok Trybunału nie może być podstawą do wznowienia postępowania.

W okolicznościach niniejszej sprawy i mając na uwadze fakt, że skarżący nie zgłosił roszczenia finansowego, dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Ogólne środki podjęte w celu rozwiązania problemu osadzenia w warunkach przeludnienia zostały przedstawione w raporcie z wykonania wyroku Trybunału z dnia 17 maja 2016 r. w sprawie *Ojczyk p. Polsce* (skarga nr 66850/12).

Dodatkowo należy zauważyć, że zaludnienie jednostek penitencjarnych w 2016 r. wynosiło 87,4%, w 2017 r. – 91,7% a w 2019 r. (do 5 kwietnia) – 93%. Jak wskazują powyższe dane problem przeludnienia nie występuje obecnie w polskich jednostkach penitencjarnych.

Wyrok w sprawie *Walasek p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Ponadto, informacja o wyroku została umieszczona w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa oraz w newsletterze, który jest wysyłany nie tylko do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej, ale także do innych subskrybentów (liczba subskrybentów w styczniu 2019 r. wynosiła łącznie 2654).

Dodatkowo, informacja w wyroku w sprawie *Walasek* wraz z jego analizą została wysłana do prezesów sądów krajowych, które orzekały w sprawie skarżącego oraz do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

Warto również wspomnieć, że w każdym okręgu sądowym zostali powołani specjaliści koordynatorzy (45 koordynatorów do spraw cywilnych oraz 45 koordynatorów do spraw karnych) ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w celu udzielania sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji (art. 16b i art. 16d ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r.). Koordynator jest również uprawniony do informowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania

narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3). Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dotyczących kwestii związanych ze standardami wynikającymi z Konwencji, w tym dotyczących art. 3 Konwencji. Szkolenia, w których wzięło udział ok. 1500 sędziów, odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter praktyczny - podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania. Przedstawia minimalne wymogi dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka. W ramach szkolenia omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące niewłaściwych warunków osadzenia.

Ponadto koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych). W trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b (d) § 2 pkt 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, koordynatorzy informowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

Na koniec należy zauważyć, że dalsze szkolenia dla sędziów i asesorów sądowych, w tym na temat standardu wynikającego z art. 3 Konwencji zostały zaplanowane na rok 2019 w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz

tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

32) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Walasek p. Polsce*, przekazany w dniu 11 czerwca 2019 r.

Opis sprawy

Walasek p. Polsce, skarga nr 33946/15, wyrok z dnia 18.10.2018 r., ostateczny w dniu 18.10.2018 r.

Sprawa dotyczy niewłaściwych warunków, w których skarżący był osadzony (naruszenie art. 3 Konwencji).

Skarżący był osadzony przez okres 28 dni (od dnia 6 września do dnia 4 października 2012) w Areszcie Śledczym w Kielcach w przeludnionej celi (w której powierzchnia na osobę nie przekraczała polskiego ustawowego minimum 3 m²

W wyroku Trybunał odnotował, że uciążliwości, których doświadczał skarżący podczas pobytu w przeludnionej celi, częściowo kompensowano dłuższymi codziennymi spacerami oraz dodatkowymi zajęciami kulturalnymi, edukacyjnymi oraz sportowymi a także że nie zaszyły inne okoliczności pogarszające ogólne warunki pozbawienia wolności skarżącego. Jednakże Trybunał stwierdził, że w okolicznościach sprawy ograniczenie przestrzeni osobistej nie może zostać uznane za „krótkie, okazjonalne i nieznaczne” w rozumieniu orzecznictwa Trybunału. Dlatego też Trybunał uznał, że osadzenie skarżącego w celi gdzie przestrzeń na jednego osadzonego była mniejsza niż 3m² na okres 28 dni doprowadziło do nieludzkiego i poniżającego traktowania sprzecznego z art. 3 Konwencji.

I. Środki indywidualne

Skarżący nie zgłosił roszczenia o zadośćuczynienie. W związku z tym Trybunał uznał, że nie było wymogu przyznania mu jakiegokolwiek kwoty z tego tytułu.

Skarżący był osadzony w przeludnionej celi przez relatywnie krótki okres czasu (28 dni) i stan ten został ustał przed złożeniem skargi do Trybunału. Skarżącemu nie przysługują żadne środki natury proceduralnej w odniesieniu do rozstrzygnięcia krajowego sądu oddalającego powództwo o zadośćuczynienie. W szczególności wyrok Trybunału nie może być podstawą do wznowienia postępowania.

W okolicznościach niniejszej sprawy i mając na uwadze fakt, że skarżący nie zgłosił roszczenia finansowego, dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Ogólne środki podjęte w celu rozwiązania problemu osadzenia w warunkach przeludnienia zostały przedstawione w raportach z wykonania wyroków Trybunału w grupie spraw

Orchowski v. Poland (skarga nr 17885/04, zob. dokument DH-DD(2016)791) oraz w sprawie *Ojczyk p. Polsce* (skarga nr 66850/12).

Dodatkowo należy zauważyć, że zaludnienie jednostek penitencjarnych w 2016 r. wynosiło 87,4%, w 2017 r. – 91,7% a w 2019 r. (do 5 kwietnia) – 93%. Jak wskazują powyższe dane problem przeludnienia nie występuje obecnie w polskich jednostkach penitencjarnych.

Wyrok w sprawie *Walasek p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Ponadto, informacja o wyroku została umieszczona w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa oraz w newsletterze, który jest wysyłany nie tylko do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej, ale także do innych subskrybentów (liczba subskrybentów w styczniu 2019 r. wynosiła łącznie 2654).

Dodatkowo, informacja w wyroku w sprawie *Walasek* wraz z jego analizą została wysłana do prezesów sądów krajowych, które orzekały w sprawie skarżącego oraz do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

Warto również wspomnieć, że w każdym okręgu sądowym zostali powołani specjaliści koordynatorzy (45 koordynatorów do spraw cywilnych oraz 45 koordynatorów do spraw karnych) ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w celu udzielania sędziom, asesorom sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji (art. 16b i art. 16d ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r.). Koordynator jest również uprawniony do informowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3). Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dotyczących kwestii związanych ze standardami wynikającymi z Konwencji, w tym dotyczących art. 3 Konwencji. Szkolenia, w których wzięło udział ok. 1500 sędziów, odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter praktyczny - podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencki Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania. Przedstawia minimalne wymagania dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą

„Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka. W ramach szkolenia omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące niewłaściwych warunków osadzenia.

Ponadto koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych). W trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b (d) § 2 pkt 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, koordynatorzy informowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

Na koniec należy zauważyć, że dalsze szkolenia dla sędziów i asesorów sądowych, w tym na temat standardu wynikającego z art. 3 Konwencji zostały zaplanowane na rok 2019 w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

33) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Wesołek p. Polsce*, przekazany w dniu 19 grudnia 2019 r.

Opis sprawy

Wesołek p. Polsce, skarga nr 65860/12, wyrok z dnia 13.06.2019 r., ostateczny w dniu 13.06.2019 r.

Sprawa dotyczy braku dostępu do sądu z powodu odmowy całkowitego zwolnienia z kosztów sądowych od nakazu zapłaty w 2011 (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji).

W 2011 r. został wydany nakaz zapłaty przeciwko skarżącej, od którego skarżąca wniosła zarzuty, wnosząc jednocześnie o zwolnienie jej wniosła o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów sądowych. Skarżąca została zwolniona od kosztów sądowych częściowo i nakazano jej uiszczenie jedną trzecią opłat należnych za wniesienie zarzutów od nakazu zapłaty. Sąd wziął pod uwagę trudną sytuację majątkową skarżącej oraz jej działalności gospodarczej oraz to, że postępowanie nie było zainicjowane przez nią, niemniej stwierdził, że powinna ona

była oczekiwać, że będzie musiała częściowo pokryć koszty wniesionego przez nią postępowania odwoławczego. Skarżąca wniosła odwołanie od tej decyzji, w wyniku czego została zwolniona z większości kosztów sądowych. Jednak jej trzeci wniosek o zwolnienie w całości został odrzucony.

Trybunał w swoim wyroku zauważył, że dokonana przez sądy krajowe ocena możliwości uiszczenia opłaty przez skarżącą w dużej mierze opierała się na zadeklarowanym przez nią dochodzie za pierwsze cztery miesiące 2011 r. i nie przywiązywała wystarczającej uwagi do faktu, że sytuacja finansowa skarżącej uległa następnie pogorszeniu – prowadzona przez nią działalność uległa likwidacji, ponieważ generowała straty. Dlatego też Trybunał uznał, że sądy krajowe powinny być przywiązać większą wagę do faktu, że skarżąca nie uzyskiwała już żadnych dochodów i miała inne zobowiązania finansowe, które mogły pozbawić ją możliwości uiszczenia nawet obniżonej opłaty.

Ponadto Trybunał zauważył, że opłata została nałożona na skarżącą na początkowym etapie postępowania i uniemożliwiła jej dostęp do sądu w celu zakwestionowania nakazu zapłaty. W konsekwencji jej twierdzenia, że nie zostały w ogóle zbadane przez sąd. Ponadto, to nie skarżąca wszczęła przedmiotowe postępowanie – skarżąca była pozwaną w postępowaniu nakazowym wszczętym przez stronę powodową, która określiła wartość przedmiotu sporu, od której zależała wysokość opłat. Trybunał stwierdził, że sądy krajowe nienależycie uwzględniły te okoliczności faktyczne.

W konsekwencji Trybunał stwierdził, że władze sądowe nie zachowały właściwej równowagi między interesem państwa w pobieraniu opłat sądowych za rozpoznawanie roszczeń z jednej strony, a interesem skarżącej w dostępie do sądu z drugiej strony. W związku z tym stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji.

I. Zapłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	7 800 euro	580 euro	8 380 euro
Termin płatności: 13.09.2019 r.			Wyplacono: 12.09.2019 r.

2. Środki indywidualne

Skarżącej zostało przyznane zadośćuczynienie z tytułu szkody niemajątkowej i zwrot kosztów i wydatków, które zostały wypłacone w terminie.

Odnośnie do innych środków będących w dyspozycji skarżącej, należy zauważyć, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2017 r. (sygn. akt I CSK 304/16), nie można wyłączyć możliwości uznania wyroku ETPCz za podstawę przyjęcia odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa przesądzającego kwestię bezprawności judykacyjnej wówczas, gdy samo stwierdzone tym wyrokiem naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji, było przyczyną poniesionej przez stronę szkody np. w razie odmowy zwolnienia strony od

kosztów sądowych skutkującej naruszeniem prawa dostępu do sądu, a więc gdy w ogóle nie doszło do wydania orzeczenia merytorycznego w sprawie (zob. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2008 r., sygn. akt V CSK 271/08).

Skarżąca ma zatem do dyspozycji środek z art. 417¹ § 3 k.c. w formie pozwu o odszkodowanie przeciwko Skarbowi Państwa. Jednakże, jak wynika z informacji otrzymanej z Sadu Okręgowego w Koszalinie i Sądu Rejonowego w Koszalinie, skarżąca nie inicjowała żadnego postępowania o odszkodowanie.

W tych okolicznościach, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Należy zauważyć, że Trybunał nie zakwestionował istniejących przepisów prawnych dotyczących opłat sądowych pobieranych od stron postępowania cywilnego oraz przepisów dotyczących zwolnienia z opłat sądowych (w szczególności art. 100-102 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, art. 494 k.p.c.). Tak więc można przyjąć, że naruszenie Konwencji stwierdzone w sprawie *Wesołek* wynikało ze sposobu zastosowania w praktyce istniejących przepisów prawa przez sądy krajowe. Interpretacja przepisów dotyczących zwolnienia z opłat sądowych dokonana przez sądy krajowe była niezgodna ze standardami strasburskimi.

Dlatego też w świetle okoliczności niniejszej sprawy, tłumaczenie i upowszechnienie wyroku Trybunału należy uznać jako wystarczające do wykonania środków generalnych wynikających z wyroku w sprawie *Wesołek p. Polsce*.

W tym kontekście należy wskazać, że wyrok w sprawie *Wesołek p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie zostało udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto, informacja w sprawie wyroku została uwzględniona w newsletterze Ministerstwa, który jest dystrybuowany do wszystkich sądów, prokuratur i jednostek organizacyjnych służby więziennej (ok. 3000 subskrybentów).

Informacja o wyroku w sprawie *Wesołek p. Polsce* została również przesłana do przewodniczących sądów krajowych które rozpoznawały sprawę skarżącą, tj. Sądu Okręgowego w Koszalinie i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie. Informacja została również wysłana do koordynatora do spraw współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych przy Sądzie Okręgowym w Koszalinie.

Ponadto, Ministerstwo Sprawiedliwości planuje prace nad uaktualnieniem zestawienia standardów orzecznictwa Trybunału w zakresie obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w postępowaniach cywilnych. Niewątpliwie rozstrzygnięcie Trybunału w sprawie *Wesołek p. Polsce* zostanie uwzględnione przy sporządzaniu takiego dokumentu.

Należy także wspomnieć, że kwestie podniesione w wyroku Trybunału w sprawie *Wesołek p. Polsce* dotyczące zwolnienia z opłat sądowych w sprawach cywilnych były omówione podczas szkoleń organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Pierwsze

szkolenie pn. „Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” zostało zorganizowane w dniach 1-5 kwietnia 2019 r. dla aplikantów sędziowskich a drugie, pn. „Gwarancje procesowe ochrony praw człowieka” w dniach 10-12 czerwca 2019 r. dla sędziów, asesorów sądowych i referendarzy orzekających w sprawach cywilnych.

W tej sytuacji, żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki o charakterze indywidualnym nie są konieczne w niniejszej sprawie, a także, że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, są wystarczające do uznania, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

34) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Witkowski p. Polsce*, przekazany w dniu 21 sierpnia 2019 r.

Opis sprawy

Witkowski p. Polsce, skarga nr 21497/14, wyrok z dnia 13.12.2018 r., ostateczny w dniu 13.03.2019 r.

Sprawa dotyczy braku dostępu do sądu w związku z odmową rozpatrzenia wniosku skarżącego o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z powodu złożenia tego wniosku godzinę przed tym jak wyrok został ogłoszony, co w konsekwencji pozbawiło skarżącego możliwości złożenia apelacji od wyroku (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji)

Skarżący, który była sędzony o niewłaściwe ujawnienie informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem działalności zawodowej i nie pojawił się na rozprawie w dniu 12 marca 2013 r., złożył w dniu 19 marca 2013 r, o godz. 9.40 wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku w swojej sprawie. Zgodnie z prawem krajowym (art. 422 Kodeksu postępowania cywilnego, k.p.c.) taki wniosek powinien być złożony w terminie siedmiu dni od daty ogłoszenia wyroku. Wniosek skarżącego został odrzucony w dniu 25 marca 2013 r. jako złożony przedwcześnie, jako że podczas rozprawy w dniu 12 marca 2013 r. sąd postanowił odroczyć ogłoszenie wyroku w sprawie skarżącego na dzień 19 marca 2013 r. o godz. 10.45, dlatego też jego wniosek został złożony godzinę przed ogłoszeniem wyroku. Odmowna decyzja sądu została doręczona skarżącemu 15 kwietnia 2013 r., a więc po upływie 7 dniowego terminu na złożenie apelacji bez uprzedniego wnoszenia o sporządzenia pisemnego uzasadnienia. Zażalenie skarżącego i wniosek o przywrócenie terminu zostały oddalone, a więc nie mógł on złożyć apelacji od wyroku sądu I instancji wydanego w jego sprawie.

Trybunał uznał, że wykładnia przepisów prawa procesowego, dotyczących złożenia przedmiotowego wniosku, spowodowała poważne konsekwencje dla skarżącego, ponieważ pozbawiło go możliwości wniesienia odwołania w ciągu 14 dni od dnia doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Ponadto Trybunał stwierdził, że sąd krajowy, odrzucając wniosek

wnioskodawcy o pisemne uzasadnienie wyroku w dniu 25 marca 2013 r. (tj. 6 dni po wydaniu orzeczenia), powinien wiedzieć, że mając na uwadze czas potrzebny do doręczenia tej decyzji skarżącemu, nie będzie on miał już do dyspozycji żadnego skutecznego środka procesowego ażeby wnieść swoją sprawę do sądu II instancji. Trybunał dalej zauważył, że władze krajowe nie wyjaśniły, dlaczego, w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy, nie można było zwrócić się do skarżącego o wskazanie czy podtrzymuje swój wniosek o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem, który złożył już 19 marca 2013 r. o godz. 9.40 i który uznano za przedwczesny. Jednocześnie Trybunał stwierdził, że skarżący dochował staranności, której zazwyczaj wymaga się od strony postępowania, bowiem złożył wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku jeszcze w tym samym dniu, w którym nastąpiło ogłoszenie wyroku.

Mając na uwadze powyższe Trybunał stwierdził, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia prawa skarżącego gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji, bowiem zastosowana przez sąd krajowy wykładnia, przepisów dotyczących przepisania terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku, przestała służyć pewności prawa i należytemu sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz stanowiła swoistą przeszkodę, która pozbawiła skarżącego możliwości rozpoznania jego sprawy przez sąd odwoławczy.

I. Zapłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	3 000 euro	1 537 euro	4 537 euro
Termin płatności: 13.06.2019 r.			Wyplacono: 14.05.2019 r.

2. Środki indywidualne

Polskie prawo przewiduje możliwość wznowienia postępowania w sprawie karnej kiedy taka konieczność wynika z wyroku Trybunału (art. 540 § 3 k.p.k.). W niniejszej sprawie wnioski o wznowienie postępowania może nastąpić wyłącznie na wniosek skarżącego (art. 542 k.p.k.), sporządzony przez obrońcę lub pełnomocnika (przymus radcowsko-adwokacki, art. 545 k.p.k.).

W niniejszej sprawie, nie odnotowano do tej pory wpływu wniosku na podstawie art. 540 § 3 k.p.k.

W świetle wypłaty powyższej wskazanej kwoty zadośćuczynienia dla skarżącego, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Mając na uwadze źródło naruszenia wskazane przez Trybunał w niniejszej sprawie, tj. interpretację przez sądy krajowe przepisów dotyczących terminu na przygotowanie pisemnego uzasadnienia orzeczenia (§ 56 wyroku), tłumaczenie i upowszechnienie wyroku w

sprawie *Witkowski p. Polsce*, powinny być uznane za wystarczające do wykonania środków generalnych w tej sprawie.

Wyrok w sprawie *Witkowski p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC. Ponadto informację o wyroku zamieszczono w „Aktualnościach” na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest przesyłany do sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (ok. 3000 subskrybentów).

Informację o wyroku w sprawie *Witkowski p. Polsce* przesłano do prezesów sądów, w których rozpoznawano sprawę skarżącego, tj. do prezesów Sądu Okręgowego w Krakowie i Sądu Rejonowego w Wadowicach oraz do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Krakowie, sprawującego nadzór administracyjny nad działalnością administracyjną wskazanych sądów. Dodatkowo, pismem z dnia 25 czerwca 2015 r. informację o wyroku przesłano wszystkim prezesom sądów apelacyjnych z prośbą o jej rozpowszechnienie wśród wszystkich sędziów, referendarzy i asesorów orzekających w sądach funkcjonujących w obszarze poszczególnych apelacji oraz wśród aplikantów tych sądów, zwracając uwagę na zidentyfikowany przez Trybunał problem i konieczność wykładni przepisów zgodnie ze standardami wynikającymi z wyroku w sprawie *Witkowski*.

W tych okolicznościach, żadne inne środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz, że podjęte dotychczas środki o charakterze generalnym, tj. tłumaczenie, publikacja i upowszechnienie wyroku Trybunału są wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

35) Zaktualizowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Wizerkaniuk p. Polsce* przekazany w dniu 22 maja 2019 r.

Opis sprawy

Wizerkaniuk p. Polsce, skarga nr 18990/05, wyrok z dnia 05.07.2011 r., ostateczny w dniu 05.10.2011 r.

Sprawa dotyczy skazania redaktora naczelnego i współwłaściciela lokalnej gazety za publikację w maju 2003 r. wywiadu z lokalnym posłem, cytowanego dosłownie, bez uzyskania jego wcześniejszej autoryzacji (naruszenie art. 10 Konwencji).

Sądy krajowe stwierdziły, iż skarżący dopuścił się występku z art. 14 w związku z art. 49 ustawy *Prawo prasowe z 1984 r.* z uwagi na opublikowanie wywiadu mimo odmowy autoryzacji i warunkowo umorzyły postępowanie, zobowiązując skarżącego do zapłaty 1000 zł na cel społeczny.

W wyroku Trybunał zauważył, iż nic nie sugeruje, że treść tego, co zostało powiedziane przez członka parlamentu lub forma jego uwag opublikowanych dosłownie przez gazetę skarżącego zostały w jakikolwiek sposób zniekształcone, a tłumaczenie słów osoby udzielającej wywiadu nie było dokładne. Skonkludował, że ustawa Prawo prasowe „daje osobom, z którymi przeprowadzono wywiad nieograniczone prawo (carte blanche) zapobiegania opublikowaniu przez dziennikarza wywiadu uznanego za kłopotliwy lub niepoehlebny, niezależnie od tego jak jest prawdziwy lub dokładny”. Następnie Trybunał podkreślił, że polskie przepisy prawne mogły mieć inne negatywne konsekwencje poprzez fakt, że „dziennikarze będą unikać stawiania wnikliwych pytań z obawy, że ich rozmówca może później zablokować publikację całego wywiadu odmawiając autoryzacji lub wybierać rozmówców uznanych za współpracujących, ze szkodą dla jakości debaty publicznej”.

Ponadto Trybunał stwierdził, że ustawa *Prawo prasowe* powinna określać ramy czasowe zakończenia autoryzacji bowiem „wiadomość jest towarem łatwo ulegającym popsuciu i opóźnienie jej publikacji, nawet przez krótki okres czasu, może pozbawić ją całkowitej wartości i zainteresowania nią (...). W związku z tym, dziennikarz nie może być w zasadzie zobowiązany do odraczania publikowania informacji na temat leżący w interesie ogólnym, bez zaistnienia istotnych powodów dotyczących interesu publicznego lub ochrony praw innych osób”.

Trybunał uznał sankcję karną, nałożoną na dziennikarza za opublikowanie wywiadu bez autoryzacji, „bez dbałości o precyzyjność i przedmiot opublikowanego tekstu i mimo jego niekwestionowanej staranności w celu zapewnienia, żeby opublikowany tekst odpowiadał rzeczywistym wypowiedziom parlamentarzysty”, za nieproporcjonalną i nadmierną.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
256 euro	4 000 euro	4 119 euro	8 375 euro
Termin płatności: 05.01.2012 r.		Wypłacono: 21.12.2011 r.	

2. Środki indywidualne

Art. 540 § 3 Kodeksu postępowania karnego przewiduje możliwość wznowienia postępowania karnego w następstwie wyroku Trybunału. Trybunał przyznał skarżącemu słuszne zadośćuczynienie za poniesione szkody majątkowe oraz niemajątkowe.

W tych okolicznościach dodatkowe środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

1. Środki legislacyjne

W celu wykonania wyroku w sprawie *Wizerkaniuk* projekt ustawy nowelizujący *Prawo prasowe* został uchwalony w dniu 27 października 2017 r. i wszedł w życie 12 grudnia 2017 r. Celem nowelizacji była zmiana przepisów zakwestionowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Trybunał stwierdził, że zakwestionowanych „postanowień nie można uznać za zgodne z zasadami demokratycznego społeczeństwa i ze znaczeniem, jakie wolność słowa ma w kontekście takiego społeczeństwa.”

Najważniejszą zmianą wprowadzoną przez ww. nowelizację jest kwestia wyjaśnienia obowiązku uzyskania autoryzacji. Zgodnie ze zmienionym art. 49b ustawy *Prawo prasowe*, cytowanie bez autoryzacji jest wykroczeniem podlegającym grzywnie (a nie przestępstwem, jak poprzednio).

Szczegóły autoryzacji są uregulowane w art. 14a. Obecna zasada, zgodnie z którą dziennikarz nie może odmówić osobie, z którą przeprowadza wywiad, autoryzacji wypowiedzi dosłownie cytowanej, została utrzymana.

Poza tym jeśli wypowiedź została już opublikowana, autoryzacja nie jest wymagana. Jednocześnie został wprowadzony inny wyjątek; zgodnie z nowelizacją autoryzacja nie jest wymagana także jeśli wypowiedź została przedstawiona publicznie, na przykład podczas konferencji prasowej lub innej wypowiedzi publicznej osoby, z którą przeprowadzany jest wywiad.

Szczegóły autoryzacji zostały uregulowane w nowo wprowadzonym art. 14a ustawy *Prawo prasowe*. Poprzednio obowiązujące zasady, zgodnie z którymi dziennikarz nie mógł odmówić osobowi udzielającej wywiadu autoryzacji dosłownie cytowanego stwierdzenia, zostały utrzymane. Wyjątek polegający na braku konieczności autoryzacji jeśli stwierdzenie już zostało wcześniej opublikowane, również zostało utrzymane.

Jednocześnie, został wprowadzony inny wyjątek, zgodnie z którym autoryzacja nie jest wymagana jeśli stwierdzenie zostało już wcześniej zaprezentowane publicznie, np. podczas konferencji prasowej lub innego publicznego wystąpienia osoby udzielającej wywiadu.

Powyższy przepis art. 14a *Prawa prasowego* również wyjaśnia zasady postępowania dziennikarza oraz osoby, z którą wywiad jest przeprowadzany w zakresie procedury autoryzacji. Z uwagi na fakt, że Trybunał podkreślił, że ustawa powinna wskazywać ramy czasowe, kiedy powinna zostać dokonana autoryzacja, zostały ustalone następujące terminy:

- 6 godzin dla dziennika,
- 24 godziny dla czasopism.

Ramy czasowe mogą być zmieniane (wydłużane lub skracane) za obopólną zgodą.

Zgodnie z art. 14a ust. 6 *Prawa prasowego*, zadawanie nowych pytań, dodawanie informacji lub zmiana chronologii wypowiedzi nie jest traktowana jako autoryzacja. Zgodnie z tym przepisem, dziennikarz ma prawo opublikować oryginalne wypowiedzi, mimo że osoba, z

którą przeprowadzono wywiad zaproponowała zadanie nowych pytań, dodanie informacji lub odpowiedzi lub zmianę chronologii wypowiedzi, po upływie terminów określonych w ust. 3.

Ta zmiana stanowi odpowiedź na uwagi wyrażone przez Trybunał w wyroku w sprawie *Wizerkaniuk*, w którym Trybunał zauważył, że w obecnym stanie prawnym „przepisy prawne (...) mogą mieć inne negatywne konsekwencje poprzedzające publikację, w ten sposób, że mogą sprawić, iż dziennikarze będą unikać stawiania wnikliwych pytań z obawy, że ich rozmówca może później zablokować publikację całego wywiadu odmawiając autoryzacji lub wybierać rozmówców uznanych za współpracujących, ze szkodą dla jakości debaty publicznej.” Po wprowadzeniu nowelizacji Prawa prasowego takie negatywne konsekwencje nie będą możliwe. W przypadku upływu terminu na udzielenie autoryzacji, dokonania istotnej zmiany w wypowiedzi lub odmowy jego autoryzacji, dziennikarz będzie uprawniony do opublikowania oryginalnej wypowiedzi.

Ponadto, w związku z faktem, że sankcja karna przewidziana przez poprzednią ustawę *Prawo prasowe* została uznana za nieproporcjonalną i nadmierną, nowelizacja z dnia 27 października 2017 r. wprowadziła częściową depenalizację. Odpowiedzialność karna została zastąpiona odpowiedzialnością za wykroczenia. Zgodnie z nowo wprowadzonym art. 49b Prawa prasowego, publikacja dosłownie cytowanej wypowiedzi bez umożliwienia osobie, z którą przeprowadzono wywiad jej autoryzacji, zgodnie z art. 14a, podlega karze grzywny. Jednocześnie ust. 2 art. 49b stanowi, że ktokolwiek publikuje wypowiedź - identyczną z tym, co już powiedział rozmówca - bez autoryzacji, nie podlega karze grzywny. Ustęp 2 oparty jest na domniemaniu, że dziennikarz nie powinien podlegać sankcjom za opublikowanie wypowiedzi w pełni zgodnej z pierwotną, nawet jeśli dziennikarz narusza obowiązek jej autoryzacji. Trybunał podkreślił w swoim wyroku, że „postępowanie karne wszczęte przeciwko skarżącemu i nałożona na niego sankcja karna, bez dbałości o precyzyjność i przedmiot opublikowanego tekstu i mimo jego niekwestionowanej staranności w celu zapewnienia, żeby opublikowany tekst odpowiadał rzeczywistym wypowiedziom parlamentarzysty, była nieproporcjonalna do okoliczności”. Proponowane rozwiązanie zastąpienia odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością za wykroczenie, która następnie może zostać wykluczona jeśli dziennikarz wykaże należyłą staranność a jego/jej tekst będzie spójny z oryginalną wypowiedzią, wydaje się być właściwym wykonaniem obowiązków wynikających z wyroku Trybunału.

Jak wskazano powyżej, działania opisane w art. 49b Prawa prasowego są klasyfikowane jako wykroczenia, a zgodnie z nowym art. 54c, kwestie dotyczące przedmiotu sprawy będą procedowane na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia).

Końcowo należy podkreślić, że stosując znowelizowane przepisy ustawy Prawo prasowe władze polskie zapewnią odpowiednie poszanowanie wolności słowa chronionej przez Europejską Konwencję Praw Człowieka.

2. Informacje statystyczne

Niezależnie od powyższej nowelizacji ustawy Prawo prasowe, należy podkreślić, że zastosowanie sankcji karnej z tytułu publikacji wywiadu bez autoryzacji, przewidzianej przez

przepisy sprzed nowelizacji w 2017 r, miało charakter wyjątkowy i w rzeczywistości było rzadko stosowane, jak pokazują dane statystyczne prezentowane poniżej.

Wniosek ten dotyczy również obecnej sytuacji, w której publikacja wywiadu bez zezwolenia stanowi wykroczenie zamiast przestępstwa.

W latach 2002-2017 miało miejsce łącznie 19 skazań za przestępstwa na podstawie przepisów art. 49 Prawa prasowego (1 w 2005 r., 3 w 2007 r., 1 w 2008 r., 1 w 2010 r., 1 w 2011 r., 2 w 2012 r., 4 w 2014 r., 1 w 2016 r., 5 w 2017 r., nie było takich w latach 2002, 2003, 2004, 2006, 2009, 2013 oraz 2015). **Jednakże należy podkreślić, że przepis art. 49 obejmował nie tylko akt publikacji wywiadu bez autoryzacji, ale także kilka innych przestępstw. Niestety nie jest możliwe wyodrębnienie liczby wyroków skazujących z powodu braku autoryzacji na podstawie ogólnej liczby wyroków skazujących na podstawie tego przepisu.**

W zakresie typu sankcji nałożonej za naruszenie art. 49 Prawa prasowego (jakkolwiek nadal obejmującego wszystkie przestępstwa opisane w tym przepisie), bardziej szczegółowe statystyki za lata 2014-2017 pokazują, że jedyną sankcją karną stosowaną w takich przypadkach było nałożenie grzywny. Nie było przypadków ograniczenia wolności.

Końcowo, jak wynika z informacji otrzymanych z sądów krajowych w odpowiedzi na zapytanie o skazania za publikację wywiadu bez autoryzacji, w latach **2014-2018 miały miejsce tylko 5 takich spraw** (na podstawie art. 49 i, po 12 grudnia 2017 r., na podstawie art. 49b ustawy Prawo prasowe). Z tych 5 spraw:

- 3 sprawy zakończyły się warunkowym umorzeniem postępowania,
- 2 sprawy zakończyły się nałożeniem grzywny (jedna sprawa dotyczyła 5 oskarżonych).

3. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku Trybunału

Wyrok Trybunału został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: (www.ms.gov.pl).

Ponadto na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego opublikowana jest Konwencja wraz z Protokołami, a także wyroki Trybunału dotyczące przedmiotu działań Ministerstwa. Są tam także odnośniki do innych stron internetowych, które dotyczą Konwencji i orzecznictwa Trybunału. Ministerstwo organizuje także szkolenia dla pracowników w zakresie praw człowieka.

Zgodnie z Zarządzeniem Kierownictwa Ministerstwa wszystkie departamenty zobowiązane są do weryfikowania swoich decyzji oraz projektów aktów prawnych pod względem ich zgodności z Konwencją i orzecznictwem Trybunału. Ponadto w każdej jednostce organizacyjnej wyznaczona jest przynajmniej jedna osoba, która systematycznie przegląda bazę orzeczeń Hudoc w celu znalezienia nowych wyroków dotyczących przedmiotu podlegającego Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W maju 2012 r. Prokuratura Generalna rozesała wyrok w sprawie *Wizerkaniuk* do wszystkich prokuratorów apelacyjnych z prośbą o poinformowanie wszystkich podległych prokuratorów o istocie rozstrzygnięcia, celem rozważenia możliwości rezygnacji ze ścigania karnego w podobnych sprawach (poprzez odmowę wszczęcia lub umorzenie postępowania przygotowawczego).

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że przyjęte środki o charakterze generalnym będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

36) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Wołosowicz p. Polsce*, przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.

Opis sprawy

Wołosowicz p. Polsce, skarga nr 11757/15, wyrok z dnia 12.07.2018 r., ostateczny w dniu 12.07.2018 r.

Sprawa dotyczyła niewłaściwych warunków osadzenia.

Skarżący odbywając karę pozbawienia wolności, był osadzony w dniach od 15 lipca 2009 r. do 15 października 2009 r. w Zakładzie Karnym w Siedlcach w warunkach przeludnienia (2,65m² na jednego osadzonego).

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił naruszenie art. 3 Konwencji wskazując, że warunki jego osadzenia i przeludnienie stanowiły nieludzkie i poniżające traktowanie.

Trybunał uznał za zasadny zarzut skarżącego i przyznał mu kwotę 1 800 euro tytułem słusznego zadośćuczynienia. Trybunał wskazał, że skarżący doznał szkody o charakterze niemajątkowym w wyniku osadzenia w warunkach sprzecznych z art. 3 Konwencji, zmniejszenie wymaganej przestrzeni osobistej nie było bowiem „krótkie, okazjonalne i nieznaczne”. Cierpienie i trudności, które znosił skarżący, jak wskazał Trybunał, przekroczyły nieunikniony poziom cierpienia, nieodłącznie związany z pozbawieniem wolności i próg dotkliwości przewidziany w art. 3 Konwencji.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki o charakterze indywidualnym

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	1 800 euro	-	1 800 euro
Termin płatności: 12.10.2018 r.			Wyłacono: 10.08.2018 r.

Wobec wyapłaty zadośćuczynienia z tytułu naruszenia art. 3 Konwencji i osadzenia w warunkach zgodnych z wymogami art. 3 Konwencji po okresie wskazanym w wyroku podejmowanie dodatkowych środków indywidualnych nie wydaje się konieczne.

II. Środki generalne

1. Stan zaludnienia

Środki generalne w zakresie dotyczącym osadzenia w warunkach przeludnienia zostały omówione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku z dnia 17 maja 2016 r. w sprawie *Ojczyk p. Polsce* (skarga nr 66850/12).

Dodatkowo należy wskazać, że zaludnienie jednostek penitencjarnych w 2016 r. wynosiło 87,4%, w 2017 r. — 91,7%, a w 2018 r. (do września) - 91,6%.

Problem przeludnienia, jak wskazują powyższe dane, nie występuje obecnie w polskich jednostkach penitencjarnych.

Poniżej przedstawiono środki generalne w pozostałym zakresie.

2. Powołanie koordynatorów

Na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r., w każdym okręgu sądowym powołano (na mocy art. 16b i 16d) koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych i karnych. Podstawowym zadaniem osoby sprawującej tę funkcję jest udzielanie sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji. Jednocześnie koordynator jest uprawniony do poinformowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu (...) zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) 2 pkt 3).

Łącznie powołanych zostało po 45 koordynatorów - osobno do spraw cywilnych oraz karnych.

3. Tłumaczenie i upowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Wołosowicz p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC. Dodatkowo informacje o przedmiotowym wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w redagowanym przez Departament Spraw Międzynarodowych Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Nadto informacja o wydaniu przez Trybunał wyroku w sprawie *Wołosowicz*, datowana na dzień 9 sierpnia 2018 r., została wysłana do Prezesów Sądu Rejonowego i Sądu Okręgowego w Siedlcach oraz do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

4. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dla około 15 tysięcy sędziów w całej Polsce. Szkolenia odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych. W ich trakcie poruszano m. in. kwestie związane ze standardami wynikającymi z art. 3 Konwencji.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter bardzo praktyczny podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania i przedstawia minimalne wymogi dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów (wskazanych powyżej w pkt 2), w tym z pionu cywilnego, w ramach którego omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące niewłaściwych warunków osadzenia. Koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych).

Ponadto w trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b (d) § 2 pkt 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych koordynatorzy poinformowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

37) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Zagalski p. Polsce*, przekazany w dniu 28 lutego 2019 r.

Opis sprawy

Zagalski, skarga nr 52683/15, wyrok z dnia 19.07.2018 r., ostateczny w dniu 19.07.2018 r.

Sprawa dotyczy stosowania przewlekłego tymczasowego aresztu wobec skarżącego pomiędzy 2012 r. a 2016 r. (artykuł 5 ust. 3).

Skarżący Robert Zagalski został oskarżony o popełnienie przestępstw w zorganizowanej grupie przestępczej. W dniu 29 listopada 2012 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli zastosował wobec niego tymczasowe aresztowanie. Aresztowanie było następnie wielokrotnie przedłużane aż do dnia 31 maja 2016 r., kiedy to skarżący został zwolniony za w związku z wpłaceniem kaucji. Trwało ono łącznie ponad 3 lata i 6 miesięcy.

Trybunał zauważył, że w uzasadnieniu swoich decyzji o przedłużeniu tymczasowego aresztowania władze krajowe oparły się na tych samych warunkach: podejrzeniu, że skarżący popełnił przedmiotowe przestępstwa w zorganizowanej grupie przestępczej, surowości przewidywanej kary oraz konieczność zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania z uwagi na możliwość matactwa. Trybunał podkreślił, że podczas postępowania przed Trybunałem nie udowodniono, że obawa przed utrudnieniem postępowania była uzasadniona, a wraz z upływem czasu poprzednie warunki straciły na znaczeniu przy braku innych uzasadnionych okoliczności

I. Zapłata słusznego zadośćuczynienia i środki indywidualne

1. Szczegóły słusznego zadośćuczynienia

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	2 500 euro	-	2 500 euro
Termin płatności: 19.10.2018 r.			Wyplacono: 30.08.2018 r.

2. Środki indywidualne

Skarżący został zwolniony w dniu 31 maja 2016 r. (§ 14 wyroku).

W tych okolicznościach, żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne.

II. Środki generalne

Szczegółowe informacje dotyczące środków generalnych podjętych w związku z kwestią nadmiernej długości tymczasowego aresztowania zostały przedstawione w raporcie z

wykonania wyroku w *Porowski p. Polsce* (skarga nr 34458/03, wyrok z dnia 21.03.2017 r., ostateczny w dniu 21.06.2017 r.).

Poniższe środki generalne zostały podjęte dodatkowo w związku z niniejszą sprawą.

1. Tłumaczenie i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język polski i umieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Informacje o wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo, informacja o wyroku w sprawie *Zagalski* łącznie z informacjami dotyczącymi właściwego standardu Trybunału została wysłana do Prezesów Sądu Okręgowego w Warszawie oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

2. Powołanie koordynatorów

Specjalni koordynatorzy (45 koordynatorów do spraw cywilnych oraz 45 koordynatorów do spraw karnych) ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka zostali powołani w każdym okręgu sądowym w celu udzielania sędziom, asesoram sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji (art. 16b i art. 16d ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r.). Koordynator jest również uprawniony do informowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu (...) zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3).

Powołanie koordynatorów miało na celu znaczną poprawę dostępności standardów Trybunału na poziomie każdego sądu krajowego.

3. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dotyczących kwestii związanych ze standardami wynikającymi z Konwencji, w tym dotyczących art. 3 Konwencji. Szkolenia, w których wzięło udział ok. 1500 sędziów, odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter praktyczny - podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat

zasad jego cytowania. Przedstawia minimalne wymogi dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka. W ramach szkolenia omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące niewłaściwych warunków osadzenia. Koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych).

Ponadto w trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b (d) § 2 pkt 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych koordynatorzy poinformowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

Na koniec należy zauważyć, że dalsze szkolenia dla sędziów i asesorów sądowych, w tym na temat standardu wynikającego z art. 5 ust. 3 Konwencji zostały zaplanowane na rok 2019 w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

4. Dane statystyczne

W 2017 r. spośród 18 764 wniosków prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy rejonowe uwzględniły 15 265 wniosków. Sądy polskie zastosowały ten środek zapobiegawczy ogółem wobec 9 630 osób, podczas gdy w 2016 r. zastosowano ten środek wobec ogółem 7 874 osób. Spośród 15 241 wniosków prokuratorskich sądy uwzględniły w 2016 r. 12 804 wniosków.

Na koniec pierwszej połowy 2018 r. w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi aresztowanych tymczasowo było 2 509 oskarżonych, w tym wobec 11 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż 2 lata, a przed sądami okręgowymi - 1 353 oskarżonych, przy czym dłużej niż 2 lata aresztowanych było 224 oskarżonych.

Dla porównania na koniec roku 2017 w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi aresztowanych tymczasowo było 2 688 oskarżonych, w tym wobec 15 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż 2 lata, a przed sądami okręgowymi - 1 768 oskarżonych, przy czym dłużej niż 2 lata aresztowanych było 221 oskarżonych.

Jak można wywnioskować z powyższych statystyk, odnośnie do liczby osób tymczasowo aresztowanych ma miejsce tendencja spadkowa.

Należy podkreślić, że wszystkie przypadki, w których tymczasowe aresztowanie przekroczyło 2 lata, znajdują się pod nadzorem administracyjnym właściwych prezesów sądów, a także Departamentu Nadzoru Administracyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

38) Raport z wykonania wyroku w sprawie *Zieliński p. Polsce*, przekazany w dniu 11 stycznia 2019 r.

Opis sprawy

Zieliński p. Polsce, skarga nr 43924/12, wyrok z dnia 05.07.2018 r., ostateczny w dniu 05.07.2018 r.

Sprawa dotyczyła przewlekłego stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego.

Skarżący, Ryszard Zieliński został oskarżony o popełnienie przestępstwa zabójstwa (wraz z innymi osobami). W dniu 2 stycznia 2007 r. został zatrzymany. W dniu 5 stycznia 2007 r. Sąd Rejonowy w Gdyni zastosował wobec niego tymczasowe aresztowanie. Następnie zostało ono przedłużone - aż do dnia 6 czerwca 2013 r. kiedy skarżący został zwolniony. Okres tymczasowego aresztowania skarżącego w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji wyniósł zatem 4 lata i 3 miesiące.

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z uwagi na nadmierną długość tymczasowego aresztowania.

Trybunał uznał za zasadny zarzut skarżącego i przyznał mu kwotę 5 200 euro tytułem słusznego zadośćuczynienia. Trybunał wskazał, że władze krajowe powoływały się cały czas w uzasadnieniach postanowień o przedłużeniu tymczasowego aresztowania na te same przesłanki, tj. podejrzenie popełnienia przestępstwa, grożącą surową karę i potrzebę zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Trybunał podkreślił, że sądy nie wykazały, że obawa utrudniania postępowania była uzasadniona, a posługiwały się w tym zakresie jedynie ogólnikowymi stwierdzeniami. Ponadto stwierdził, że ostatecznie wymierzono skarżącemu karę o 3 miesiące krótszą od okresu tymczasowego aresztowania oraz że nie rozważano zastosowania alternatywnych, łagodniejszych środków zapobiegawczych.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki o charakterze indywidualnym

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
-	5 200 euro	-	5 200 euro
Termin płatności: 05.10.2018 r.			Wypłacono: 25.10.2018 r.

Wobec wypłaty zadośćuczynienia z tytułu naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji i zakończenia stosowania tymczasowego aresztowania podejmowanie dodatkowych środków indywidualnych nie wydaje się konieczne.

II. Środki generalne

Środki generalne w zakresie dotyczącym długości tymczasowych aresztowań zostały omówione w raporcie dotyczącym wykonania wyroku w sprawie *Porowski przeciwko Polsce* (skarga nr 34458/03, wyrok z dnia 21.03.2017 r., ostateczny w dniu 21.06.2017 r.). Dodatkowo wskazać należy, że w 2017 r. spośród 18 764 wniosków prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy rejonowe uwzględniły 15 265 wniosków. Sądy polskie zastosowały ten środek zapobiegawczy ogółem wobec 9 630 osób, podczas gdy w 2016 r. zastosowano ten środek wobec ogółem 7 874 osób, a spośród 15 241 wniosków prokuratorskich sądy uwzględniły 12 804 wniosków.

Na koniec roku 2017 w sprawach toczących się przed sądami rejonowymi aresztowanych tymczasowo było 2 688 oskarżonych, w tym wobec 15 osób tymczasowe aresztowanie było dłuższe niż 2 lata, a przed sądami okręgowymi - 1 768 oskarżonych, przy czym dłużej niż 2 lata aresztowanych było 221 oskarżonych. W 2016 r. liczby te wynosiły odpowiednio: w sądach rejonowych — 1 960 oskarżonych (dłużej niż 2 lata — 15 oskarżonych) i w sądach okręgowych 1 448 oskarżonych (dłużej niż 2 lata - 242 oskarżonych).

Poniżej przedstawiono środki generalne w pozostałym zakresie.

1. Upowszechnienie wyroku

Wyrok w sprawie *Zieliński p. Polsce* został przetłumaczony na język polski i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl). Tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC. Dodatkowo informacje o przedmiotowym wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w redagowanym przez Departament Spraw Międzynarodowych i Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej.

Dodatkowo pismo informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w niniejszej sprawie wysłano w dniu 13 lipca 2018 r. do Prezesów Sądu Apelacyjnego oraz Sądu Okręgowego w Gdańsku.

2. Powołanie koordynatorów

Na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2017 r., w każdym okręgu sądowym powołano (na mocy art. 16b i 16d) koordynatorów ds. współpracy międzynarodowej i praw człowieka w sprawach cywilnych i karnych. Podstawowym zadaniem osoby sprawującej tę funkcję jest udzielanie sędziom, asesorum sądowym, referendarzom sądowym i asystentom sędziów informacji o sposobie uzyskania informacji o treści standardów wynikających z Konwencji. Jednocześnie koordynator jest uprawniony do poinformowania prezesa właściwego sądu o celowości zorganizowania narady sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych, w szczególności w celu (...) zapewnienia przestrzegania standardów wynikających z Konwencji (art. 16b (d) § 2 pkt 3). Łącznie powołanych zostało po 45 koordynatorów - osobno do spraw cywilnych oraz karnych.

3. Działania szkoleniowe

Od 2014 r. sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzili 40 szkoleń dla około 1,5 tysiąca sędziów w całej Polsce. Szkolenia odbywały się w siedzibach sądów apelacyjnych i sądów okręgowych. W ich trakcie poruszano m. in. kwestie związane ze stosowaniem tymczasowego aresztowania, w tym jego dopuszczalnymi okresami i koniecznością prawidłowego sporządzania uzasadnień decyzji wydawanych w tym zakresie.

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Norweskim Mechanizmem Finansowym przygotowało publikację pt. „Uzasadnienie orzeczeń sądów a Europejski Trybunał Praw Człowieka - jak unikać wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji”. Cała publikacja ma charakter bardzo praktyczny podkreśla wiele zasad ogólnych płynących z orzecznictwa Trybunału, wyjaśnia terminologię oraz pojęcia z Konwencji i jurysprudencji Trybunału, wylicza kryteria oraz kwestie, które powinny być zbadane przez sądy krajowe i przypomina typowe błędy. Wyjaśnia strukturę wyroków Trybunału, informuje na temat zasad jego cytowania i przedstawia minimalne wymagania dotyczące uzasadniania orzeczeń krajowych w kontekście m. in. prawa do rzetelnego procesu sądowego. Podaje przykłady niedociągnięć w uzasadnieniach orzeczeń. Publikacja została przygotowana w ramach cyklu seminariów międzynarodowych zorganizowanych w latach 2015-2016 pod nazwą „Uzasadnienie orzeczeń sądowych w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako integralna część metodyki pracy sędziego”.

W maju 2018 r. zostało przeprowadzone przez przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości kompleksowe szkolenie koordynatorów (wskazanych powyżej w pkt 2) z pionu cywilnego i karnego, w ramach którego omówione zostały standardy konwencyjne w sprawach naruszeń podstawowych praw i wolności, w których najczęściej Trybunał wydaje orzeczenia przeciwko Polsce, w tym między innymi dotyczące długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania. Koordynatorzy zostali nadto poinformowani o praktycznych źródłach wiedzy o standardach konwencyjnych (np. strona internetowa MS), otrzymali materiały szkoleniowe/dydaktyczne do wykorzystania w trakcie realizowania ich ustawowych obowiązków (upowszechniania wiedzy o treści standardów konwencyjnych).

Ponadto w trakcie szkolenia wyrażono zalecenie, by stosownie do art. 16 b (d) § 2 pkt 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych koordynatorzy poinformowali właściwych prezesów sądów okręgowych o celowości zorganizowania narad z orzecznikami, celem ich zapoznania ze standardami konwencyjnymi.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że środki o charakterze generalnym opisane powyżej, tj. obowiązujące przepisy oraz tłumaczenie, publikacja i rozpowszechnienie wyroku Trybunału, a także działania szkoleniowe będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

39) Zrewidowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Żuk p. Polsce*, przekazany w dniu 11 kwietnia 2019 r.

Opis sprawy

Żuk p. Polsce, skarga nr 48286/11, wyrok z dnia 06.10.2015 r., ostateczny w dniu 06.01.2015 r. (meritum) oraz wyrok z dnia 30.05.2017 r., ostateczny w dniu 30.08.2017 r. (słuszne zadośćuczynienie).

Sprawa dotyczy naruszenia prawa do wykonania wyroku sądu krajowego.

Na mocy decyzji administracyjnej z listopada 1989 r. Rada Miejska w Szczecinie przyznała mężowi skarżącej prawo do zawarcia cywilnej umowy sprzedaży działki będącej własnością państwa. To uprawnienie zostało potwierdzone w kolejnej decyzji administracyjnej z marca 1990 r. i stało się ostateczne w 1996 r.

Ostatecznie jednak skarżącej i jej mężowi odmówiono zakupu nieruchomości gruntowych, uzasadniając to zmianami w planie zagospodarowania przestrzennego. W efekcie tego skarżąca i jej mąż wystąpili do sądu z roszczeniem o złożenie przez władze miejskie stosownego oświadczenia woli. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo, natomiast sąd drugiej instancji zmienił ten wyrok i powództwo uwzględnił. Orzeczenie sądu stało się prawomocne, jednakże nie zostało wykonane w ten sposób, by skarżąca i jej mąż stali się właścicielami spornej nieruchomości.

W związku z powyższym, skarżąca i jej mąż wszczęli kolejne postępowanie, występując z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Jednak powództwo to zostało oddalone.

W wyroku merytorycznym z dnia 6 października 2015 r., Trybunał zauważył, że skarżąca oraz jej mąż, wobec braku możliwości wyegzekwowania decyzji administracyjnych z 1989 i 1990 r. dwukrotnie występowali do sądu cywilnego. Najpierw z roszczeniem o złożenie oświadczenia woli, a następnie z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Drugie powództwo zostało oddalone, pomimo iż z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że prawomocny wyrok zobowiązujący pozwanego - zgodnie z

żądaniami pozwu - do zawarcia z powodami umowy przenoszącej na nich prawo własności nieruchomości, stanowi podstawę wpisu tego prawa w księdze wieczystej. Ten sam stan faktyczny stał się zatem przedmiotem odmiennych rozstrzygnięć sądów krajowych.

Mając na uwadze powyższe oraz fakt, że roszczenie skarżących nie zostało wykonane, Trybunał stwierdził, iż doszło do naruszenia Artykułu 6 ust. 1 Konwencji i Artykułu 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji.

W wyroku z dnia 30 maja 2017 r. Trybunał orzekł w sprawie zastosowania artykułu 41 (słuszne zadośćuczynienie) Konwencji w odniesieniu do szkody majątkowej.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
40 000 euro	-	200 euro	40 200 euro
Koszty i wydatki:			
Termin płatności: 06.04.2016 r.		Wypłacono: 04.04.2016 r.	
Szkoda majątkowa:			
Termin płatności: 30.11.2017 r.		Wypłacono: 11.10.2017 r.	

2. Środki indywidualne

Uwzględniając ustalenia Trybunału w wyroku w sprawie słusznego zadośćuczynienia z dnia 30.05.2017 r., w którym przyznał skarżącej ryczałtową kwotę 40 000 euro za poniesioną szkodę majątkową, a ze względu na wypłatę wspomnianego odszkodowania wydaje się, że żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne w niniejszej sprawie.

II. Środki generalne

1. Prawo

Wydaje się, że naruszenie Konwencji stwierdzone przez Trybunał w niniejszej sprawie było wynikiem niewłaściwego indywidualnego aktu zastosowania prawa przez sąd krajowy i nie jest kwestią, która stała się przedmiotem tak rozbieżnych orzeczeń sądowych, które wymagałyby skorygowania stosowania niewłaściwej praktyki przez sądy krajowe.

Biorąc pod uwagę powyższe, a także konkluzję Trybunału, który nie wskazał żadnych środków generalnych w celu egzekucji przedmiotowego orzeczenia, należy uznać, że dla wykonania niniejszego wyroku nie jest wymagana zmiana prawa.

2. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język Polski oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). To tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC.

Ponadto, do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Szczecinie oraz Prezesa Sądu Okręgowego w Szczecinie wysłano pisma informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w tej sprawie. Do pisma dołączono orzeczenie oraz informację, że na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dostępna jest najobszerniejsza baza przetłumaczonych na język polski orzeczeń wydanych przez Trybunał w polskich sprawach, w tym dotyczących różnych aspektów egzekucji wyroków sądów krajowych.

Ponadto informacje o wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej środki o charakterze generalnym, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.

40) Zaktualizowany zrewidowany raport z wykonania wyroku w sprawie *Żuk p. Polsce*, przekazany w dniu 5 listopada 2019 r.

Opis sprawy

Żuk p. Polsce, skarga nr 48286/11, wyrok z dnia 06.10.2015 r., ostateczny w dniu 06.01.2015 r. (meritum) oraz wyrok z dnia 30.05.2017 r., ostateczny w dniu 30.08.2017 r. (słuszne zadośćuczynienie).

Sprawa dotyczy naruszenia prawa do wykonania wyroku sądu krajowego. Na mocy decyzji administracyjnej z listopada 1989 r. Rada Miejska w Szczecinie przyznała mężowi skarżącej prawo do zawarcia cywilnej umowy sprzedaży działki będącej własnością państwa. To uprawnienie zostało potwierdzone w kolejnej decyzji administracyjnej z marca 1990 r. i stało się ostateczne w 1996 r.

Ostatecznie jednak skarżącej i jej mężowi odmówiono zakupu nieruchomości gruntowych, uzasadniając to zmianami w planie zagospodarowania przestrzennego. W efekcie tego skarżąca i jej mąż wystąpili do sądu z roszczeniem o złożenie przez władze miejskie stosownego oświadczenia woli. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo, natomiast sąd drugiej instancji zmienił ten wyrok i powództwo uwzględnił. Orzeczenie sądu stało się prawomocne, jednakże nie zostało wykonane w ten sposób, by skarżąca i jej mąż stali się właścicielami spornej nieruchomości.

W związku z powyższym, skarżąca i jej mąż wszczęli kolejne postępowanie, występując z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Jednak powództwo to zostało oddalone.

W wyroku merytorycznym z dnia 6 października 2015 r., Trybunał zauważył, że skarżąca oraz jej mąż, wobec braku możliwości wyegzekwowania decyzji administracyjnych z 1989 i 1990 r. dwukrotnie występowali do sądu cywilnego. Najpierw z roszczeniem o złożenie oświadczenia woli, a następnie z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Drugie powództwo zostało oddalone, pomimo iż z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że prawomocny wyrok zobowiązujący pozwanego - zgodnie z żądaniami pozwu - do zawarcia z powodami umowy przenoszącej na nich prawo własności nieruchomości, stanowi podstawę wpisu tego prawa w księdze wieczystej. Ten sam stan faktyczny stał się zatem przedmiotem odmiennych rozstrzygnięć sądów krajowych.

Mając na uwadze powyższe oraz fakt, że roszczenie skarżących nie zostało wykonane, Trybunał stwierdził, iż doszło do naruszenia Artykułu 6 ust. 1 Konwencji i Artykułu 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji.

W wyroku z dnia 30 maja 2017 r. Trybunał orzekł w sprawie zastosowania artykułu 41 (słuszne zadośćuczynienie) Konwencji w odniesieniu do szkody majątkowej.

I. Wypłata słusznego zadośćuczynienia oraz środki indywidualne

1. Słuszne zadośćuczynienie

Szkoda majątkowa	Szkoda niemajątkowa	Koszty i wydatki	Suma
40 000 euro	-	200 euro	40 200 euro
Koszty i wydatki:			
Termin płatności: 06.04.2016 r.			Wypłacono: 04.04.2016 r.
Szkoda majątkowa:			
Termin płatności: 30.11.2017 r.			Wypłacono: 11.10.2017 r.

2. Środki indywidualne

Uwzględniając ustalenia Trybunału w wyroku w sprawie słusznego zadośćuczynienia z dnia 30.05.2017 r., w którym przyznał skarżącej ryczałtową kwotę 40 000 euro za poniesioną szkodę majątkową, a ze względu na wypłatę wspomnianego odszkodowania wydaje się, że żadne inne środki indywidualne nie wydają się konieczne w niniejszej sprawie.

II. Środki generalne

1. Prawo

Wydaje się, że naruszenie Konwencji stwierdzone przez Trybunał w niniejszej sprawie wynikało z nieprawidłowego indywidualnego aktu stosowania prawa przez sąd krajowy. W

szczegółności rząd pragnie podkreślić, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 15 kwietnia 2004 r. został wydany w wyniku błędnego zastosowania prawa krajowego przez sąd powszechny w niniejszej sprawie i skutkowało niewykonalnością prawomocnego orzeczenia sądu. W szczególności rozstrzygając apelację w sprawie z powództwa skarżących o zobowiązanie pozwanej Gminy Miasto Szczecin o złożenie oświadczenia woli co do przeniesienia prawa własności działek gruntu, sąd niezgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz utrwalonym orzecznictwem a także poza swoją kognicją nieprawidłowo uznał, iż przedmiotowe działki gruntu z mocy samego prawa przeszły na własność pozwanej Gminy - Miasto Szczecin. Ponadto, niezgodnie z istniejącym stanem prawnym uwzględnił powództwo przeciwko Gminie Miasto Szczecin mimo że nie była ona właścicielem spornej nieruchomości (właścicielem był Skarb Państwa). W konsekwencji, wyrok ten nie tylko nie odpowiada prawu, ale również jest niewykonalny

Biorąc pod uwagę powyższe, a w szczególności fakt, że była to sytuacja o charakterze jednostkowym, ograniczającym się do szczególnych okoliczności niniejszej sprawy, należy uznać, że dla wykonania niniejszego wyroku nie jest wymagana zmiana prawa.

2. Publikacja i rozpowszechnienie wyroku

Wyrok został przetłumaczony na język Polski oraz opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.gov.pl/sprawiedliwosc). To tłumaczenie zostało również udostępnione w bazie HUDOC.

Ponadto, do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Szczecinie oraz Prezesa Sądu Okręgowego w Szczecinie wysłano pisma informujące o wydaniu przez Trybunał wyroku w tej sprawie. Do pisma dołączono orzeczenie oraz informację, że na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości dostępna jest najobszerniejsza baza przetłumaczonych na język polski orzeczeń wydanych przez Trybunał w polskich sprawach, w tym dotyczących różnych aspektów egzekucji wyroków sądów krajowych.

Ponadto informacje o wyroku zamieszczono w aktualnościach na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w newsletterze, który jest rozsyłany do wszystkich sądów, prokuratur oraz jednostek organizacyjnych służby więziennej

W tych okolicznościach żadne dodatkowe środki generalne nie wydają się konieczne.

III. Wnioski pozwanego państwa

Rząd uważa, że dalsze środki indywidualne nie są konieczne w niniejszej sprawie oraz że opisane powyżej środki o charakterze generalnym, będą wystarczające do stwierdzenia, że Polska wypełniła swoje zobowiązania wynikające z art. 46 ust. 1 Konwencji.